

**Przedmiotowe zasady oceniania z historii,
wiedzy o społeczeństwie, historii i społeczeństwa
w I Liceum Ogólnokształcącym
im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Giżycku.**

Zasady oceniania z historii, historii i społeczeństwa i wiedzy o społeczeństwie zostały opracowane na podstawie:

1. Rozporządzenia MEN z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. z 2007 r., Nr 83 poz. 562 ze zm.).
2. Rozporządzenia MEN z dnia 29 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r. poz. 977 ze zm. w 2014 r. , poz. 803).
3. Statutu I Liceum Ogólnokształcącego im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Giżycku.
4. Wewnątrzszkolnych Zasad Oceniania (WZO) przyjętych w I Liceum Ogólnokształcącym w Giżycku.

I. ZASADY OGÓLNE:

- 1) Nauczyciel na początku każdego roku szkolnego informuje uczniów o wymaganiach edukacyjnych wynikających z realizowanego przez siebie programu nauczania oraz przedstawia uczniom zasady przedmiotowego systemu oceniania.
- 2) Nauczyciel informuje uczniów i rodziców o sposobach sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów.
- 3) Oceny są jawne – zarówno dla ucznia jak i jego rodziców.
- 4) Sprawdzone i ocenione prace kontrolne uczeń (jak i jego rodzic – w razie życzenia) otrzymuje do wglądu na zasadach określonych przez nauczyciela.
- 5) Oceny klasyfikacyjne ustala się w terminach i skali określonej w Wewnątrzszkolnym Systemie Oceniania.
- 6) Na ocenę śródroczną i roczną z historii i wiedzy o społeczeństwie składa się wiedza merytoryczna, posługiwanie się terminologią właściwą przedmiotowi, umiejętność uzasadniania, argumentowania, sposób rozwiązywania problemów, kreatywność, umiejętność komunikowania, jasność, precyzyjność wypowiedzi i wykorzystywania wiedzy w nowych sytuacjach poznawczych.

II. ZASADY OCENIANIA BIEŻĄCEGO:

1) Prace domowe:

- zadania domowe w formie dłuższej wypowiedzi – referatu, opisu, notatki, wypracowania, albo w formie odpowiedzi na postawione pytania, łącznie do 4 prac w roku szkolnym (dotyczy klas realizujących program nauczania w zakresie rozszerzonym)
- zadania domowe w formie krótszej wypowiedzi – opis, notatka, odpowiedź na postawione pytania łącznie do 4 prac w roku szkolnym (dotyczy klas realizujących program nauczania w zakresie podstawowym o ile nauczyciel uzna taką potrzebę)
- brak zgłoszenia nieodrobionej pracy domowej odkryty przez nauczyciela w czasie lekcji skutkuje oceną niedostateczną wpisaną do dziennika

- wyznaczone przez nauczyciela prace podlegają ocenie
- przy ocenie pisemnej pracy domowej uwzględnia się: zgodność z tematem pracy, poprawność merytoryczną, zawartość rzeczową, wkład pracy ucznia, kreatywność, spójność językową oraz poprawność ortograficzną

2) Kartkówki:

- 5-15 minutowe kartkówki z ostatniej lekcji nie są przez nauczyciela zapowiadane wcześniej i zastępują odpowiedzi ustne uczniów;
- kartkówka może obejmować również materiał będący przedmiotem pracy domowej oraz materiał będący tematem lekcji bieżącej (uczeń może wówczas korzystać z własnych notatek sporządzonych na lekcji po wcześniejszym uzgodnieniu z nauczycielem);
- zgłoszenie nie przygotowania do lekcji zgodnie z punktem nr 6 zwalnia ucznia z pisania kartkówki z ostatniej lekcji
- ocena uzyskana z kartkówki nie podlega poprawie.

3) Sprawdziany:

- sprawdziany obejmują materiał trzech ostatnich lekcji;
- sprawdzian powinien być zapowiedziany lekcją wcześniej; - uczeń powinien być zapoznany z kryteriami stosowanymi przy ocenie danego sprawdzianu;
- w przypadku nieobecności nauczyciela w dniu zapowiedzianego sprawdzianu lub uzasadnionej nieobecności klasy, termin zostanie uzgodniony ponownie;

4) Prace klasowe:

- prace klasowe są godzinną lub dwugodzinną pracą pisemną zapowiedzianą minimum tydzień wcześniej, obejmującą materiał określony przez nauczyciela
- praca klasowa może być poprzedzona lekcją powtórzeniową o ile nauczyciel stwierdzi taką konieczność. W trakcie lekcji powtórzeniowej nauczyciel nie może ocenić ucznia negatywnie;
- uczeń, który otrzymał z pracy klasowej ocenę niedostateczną ma prawo do jej poprawy w ciągu pierwszego tygodnia od oddania przez nauczyciela ocenianych prac. W uzasadnionych przypadkach (na przykład choroba lub badania lekarskie) należy poprawić ocenę niedostateczną w maksymalnym terminie dwóch tygodni od momentu oddania prac uczniom. Pierwsza ocena, to jest niedostateczna, jest odnotowana w dzienniku obok poprawianej i obydwie są brane pod uwagę przy ustalaniu oceny śródrocznej i rocznej. Poprawa sprawdzianu odbywa się tylko raz w formie pisemnej.

Przeliczanie punktów na stopnie szkolne odbywa się według następującej skali procentowej w stosunku do ilości wszystkich, możliwych do uzyskania punktów:

Kartkówki:	Sprawdzian, praca klasowa:
niedostateczny 0 – 50 %	niedostateczny 0 – 29%
dopuszczający 51 – 65 %	dopuszczający 30 – 49 %
dostateczny 66 - 80 %	dostateczny 50 – 69%
dobry 81 – 90 %	dobry 70 – 85%
bardzo dobry 91- 99 %	bardzo dobry 86 –95%
celujący - 100 %	celujący 96 –100%

5) Wypowiedź ustna:

- w odpowiedzi ustnej ucznia ocenie podlega: zawartość merytoryczna wypowiedzi, w tym posługiwanie się terminologią przedmiotową, kompozycja logiczna i spójność rozwiązania, umiejętność uzasadniania i argumentowania, formułowania myśli, wyrażania sądów i opinii, jasność i precyzyjność wypowiedzi, poprawność językowa;
- wypowiedź ustna ucznia na lekcji dotyczy zawsze materiału programowego z trzech ostatnich lekcji bieżących;
- wystawiona ocena powinna być krótko uzasadniona przez nauczyciela;
- ocena z odpowiedzi ustnej ucznia nie podlega poprawie

6) Aktywność ucznia na lekcji:

- uczeń ma obowiązek aktywnie uczestniczyć w lekcjach i angażować się we wszelkie czynności edukacyjne podejmowane na zajęciach przedmiotowych;
- za aktywne uczestniczenie w lekcji – zgłaszanie się do odpowiedzi, kreatywną pracę w grupie zadaniowej, zgłaszanie pomysłów i rozwiązań postawionych problemów uczeń może otrzymać plusa „+”, albo za szczególne zaangażowanie nawet ocenę bardzo dobry wpisana do dziennika. Otrzymane trzy plusy w semestrze skutkują na koniec każdego semestru oceną bardzo dobry; natomiast dwa plusy – oceną dobry, zaś jeden plus w rozliczeniu semestralnym daje ocenę dostateczną.
- brak jakiegokolwiek pracy ucznia na lekcji, pomimo kontroli i zwracania uwagi przez nauczyciela oraz niewykonanie żadnego ćwiczenia i zadania może skutkować oceną niedostateczną wpisana na danej lekcji do dziennika.

7) Nieprzygotowanie do lekcji:

- uczeń ma prawo do zgłoszenia nieprzygotowania jeden raz w semestrze,
- zgłoszenie nieprzygotowania obejmuje nie tylko brak opanowania wiadomości z ostatnich trzech lekcji, ale również brak zadania domowego (bez względu na jego formę, to znaczy w formie pisemnej lub prezentacji ustnej), oraz brak wymaganych pomocy naukowych (podręcznik, zeszyt przedmiotowy)
- nieprzygotowanie do lekcji należy zgłaszać na początku zajęć lekcyjnych, tuż po przerwie – nie jest wymagane wtedy podanie przyczyny nieprzygotowania;
- w przypadku, kiedy uczeń nie jest przygotowany do zajęć, a nie zgłosił tego faktu, otrzymuje ocenę niedostateczną ;
- nieusprawiedliwione niczym ni przygotowanie się do lekcji, drugie i kolejne skutkuje oceną niedostateczną;
- w przypadkach uzasadnionych, na przykład długiej choroby (trzy i więcej dni nieobecności w szkole), uczeń zgłasza brak przygotowania do lekcji - wówczas nie odnotowuje się tego nie przygotowania i nie skutkuje to oceną niedostateczną. W takich wypadkach uczeń ma jednak obowiązek uzupełnić braki wiedzy i notatki w zeszycie w możliwie szybkim czasie.

8) Zeszyt przedmiotowy:

- uczeń ma obowiązek posiadania zeszytu przedmiotowego na każdej lekcji i prowadzenia go systematycznie;
- nauczyciel może dokonać kontroli zeszytu przedmiotowego ucznia w każdym czasie, a nieusprawiedliwiony brak zeszytu na zajęciach lub stwierdzone rażące braki w zeszycie skutkują oceną niedostateczną z wpisem do dziennika.

III. INNE POSTANOWIENIA:

1) Oceny śródroczne i roczne są wystawiane na podstawie minimalnej liczby ocen częściowych w zależności od tygodniowej liczby godzin zajęć danego przedmiotu według następującej zasady:

jedna godzina w tygodniu – trzy oceny

dwie godziny w tygodniu – cztery oceny

cztery godziny w tygodniu – sześć ocen

2) Zaplanowane przez nauczyciela formy sprawdzające wiedzę i umiejętności uczniów są obowiązkowe.

3) Sprawdzanie osiągnięć i postępów ucznia w nauce cechuje: obiektywizm, jawność, indywidualizacja, konsekwencja i systematyczność.

4) Uczeń jest zobowiązany do posiadania (wybranego przez nauczyciela) podręcznika, zeszytu przedmiotowego oraz ewentualnie zeszytu ćwiczeń na każdej lekcji przedmiotu.

5) Uczeń ma prawo do dodatkowej oceny za wykonane prace nadobowiązkowe i nadprogramowe.

6) Uczeń ma prawo do nie oceniania po dłuższej, usprawiedliwionej nieobecności.

7) Uczeń ma prawo żądać od nauczyciela uzasadnienia otrzymanej oceny, w razie wątpliwości i niejasności.

8) Uczeń jest klasyfikowany jeżeli uzyskał oceny z wszystkich przeprowadzonych prac klasowych.

9) Nauczyciel w ramach indywidualnych konsultacji w wyznaczonym terminie udziela rodzicom informacji o ocenach bieżących i postępach ucznia w nauce.

IV. WYMAGANIA NA POSZCZEGÓLNE STOPNIE – Historia zakres podstawowy:

Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Uczeń: Wie, że w latach 1919–1920 obradowała w Paryżu konferencja pokojowa i wymienia jej najważniejsze postanowienia (traktaty pokojowe).	Uczeń: Zna pojęcia: <i>konferencja pokojowa w Paryżu i system wersalski</i> . Umie wskazać na mapie nowe państwa, które wyodrębniły się po I wojnie światowej.	Uczeń: Charakteryzuje założenia ładu wersalskiego i jego funkcjonowanie. Umie wyjaśnić, dlaczego powstanie nowych państw nie rozwiązało problemów narodowościowych w Europie (mały traktat wersalski).	Uczeń: Opisuje funkcjonowanie systemu wersalskiego i waszyngtońskiego. Zna cel powołania, organy i znaczenie Ligi Narodów.	Uczeń: Charakteryzuje problemy polityczne Europy, Azji i Ameryki po zakończeniu I wojny światowej. Przedstawia obraz powojennego społeczeństwa.
Zna datę odzyskania przez Polskę niepodległości i rolę, jaką odegrał J. Piłsudski.	Umie wymienić miasta, w których Polacy utworzyli ośrodki władzy.	Potrafi scharakteryzować polską władzę w poszczególnych zaborach i proces tworzenia się polskiej armii.	Umie wymienić i scharakteryzować działania pierwszych premierów oraz przedstawić proces uznawania polskiej państwowości przez mocarstwa.	Potrafi ocenić i uzasadnić, jaką rolę w walce zbrojnej i odbudowie państwa odgrywała atmosfera panująca wówczas wśród znacznej części społeczeństwa. Wyjaśnia, jakie znaczenie dla państwa i społeczeństwa miało rozpoczęcie prac Sejmu Ustawodawczego.
Wie, że w latach 1920–1921 toczyła się wojna pomiędzy Polską i państwem radzieckim. Wie, w jaki sposób się zakończyła i podaje datę pokoju ryskiego. Wie, jak zakończyły się plebiscyty na terenach spornych. Zna daty powstań śląskich i powstania wielkopolskiego.	Zna przebieg wojny polsko-radzieckiej w latach 1920–1921. Posługuje się podstawowymi pojęciami (np. kampania kijowska, bitwa warszawska, pokój ryski, orlęta lwowskie). Umie wskazać na mapie granice II Rzeczypospolitej.	Charakteryzuje proces ustalania granicy Rzeczypospolitej z Niemcami, Rosją, Czechosłowacją, Ukrainą. Zna pojęcia: <i>linia Curzona, bunt Żeligowskiego, cud nad Wisłą</i> . Umie wskazać na mapie granice II Rzeczypospolitej.	Omawia proces ustalania granic państwa polskiego i konflikty z nim związane. Umie wskazać na mapie granice II Rzeczypospolitej. Bierze czynny udział w debacie na temat kampanii kijowskiej.	Charakteryzuje proces kształtowania polskiej granicy zachodniej i północnej. Przedstawia rolę, jaką w tym procesie odegrały Francja i Wielka Brytania oraz czyn zbrojny mieszkańców pogranicznych terenów. Charakteryzuje i ocenia koncepcje odbudowy Rzeczypospolitej J. Piłsudskiego i R. Dmowskiego.

<p>Podaje nazwy województw, w których Polacy nie stanowili większości, oraz wymienia grupy etniczne będące tam większością. Wymienia dwa wyznania dominujące w miastach i na wsiach.</p>	<p>Wyjaśnia pojęcia: <i>antysemityzm</i>, <i>numerus clausus</i>. Wie, jakie czynniki, obok liczebności, decydowały o sile politycznej danej mniejszości narodowej.</p>	<p>Wyjaśnia, dlaczego ukraiński ruch narodowy uległ radykalizacji i znalazł poparcie wśród inteligencji. Potrafi ocenić działania władz polskich podejmowane wobec ludności ukraińskiej w kwestiach oświatowych i uzasadnia swoją opinię.</p>	<p>Omawia politykę prowadzoną przez władze polskie wobec poszczególnych mniejszości narodowych. Przedstawia przyczyny konfliktów z Ukraińcami, Niemcami i Żydami.</p>	<p>Charakteryzuje stosunek mniejszości narodowych do niepodległego państwa polskiego. Potrafi ocenić i uzasadnić, czy możliwe było rozwiązanie konfliktów narodowościowych przez władze II Rzeczypospolitej.</p>
<p>Zna pojęcia: <i>Mala Konstytucja</i>, <i>Tymczasowy Naczelnik Państwa</i>, <i>Konstytucja marcowa</i>.</p>	<p>Potrafi wymienić siły polityczne mające decydujący wpływ na decyzje polityczne podejmowane na początku istnienia II RP.</p>	<p>Wymienia najważniejsze postanowienia Konstytucji marcowej z 1921 r. z podziałem na władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą. Charakteryzuje zakres władzy J. Piłsudskiego jako Naczelnika Państwa Polskiego.</p>	<p>Ocenia, w jakim stopniu zmienił się zakres władzy J. Piłsudskiego w stosunku do czasu, gdy sprawował on urząd Tymczasowego Naczelnika Państwa Polskiego, oraz uzasadnia swoją opinię. Zna okoliczności śmierci G. Narutowicza – pierwszego prezydenta II Rzeczypospolitej.</p>	<p>Charakteryzuje ustrój Polski, który ukształtował się w wyniku wejścia w życie Konstytucji marcowej. Potrafi omówić zakres praw i wolności gwarantowanych przez Konstytucję marcową i porównać je z prawami, jakie mają obecnie obywatele Polski.</p>
<p>Umie pobieżnie scharakteryzować konsekwencje rozbiorów i zniszczeń wojennych.</p>	<p>Potrafi wyjaśnić pojęcia <i>inflacja</i> i <i>hiperinflacja</i> oraz przedstawić mechanizm ich powstawania.</p>	<p>Umie omówić zasady przeprowadzonej reformy W. Grabskiego oraz uzasadnić wyjątkowość tych działań na tle Europy.</p>	<p>Charakteryzuje przyczyny i konsekwencje wojny celnej z Niemcami oraz potrafi ocenić, w jakim stopniu Niemcom udało się zrealizować swoje cele gospodarcze i polityczne.</p>	<p>Wyjaśnia, w jaki sposób w okresie międzywojennym próbowano zreformować polskie rolnictwo i zaspokoić oczekiwania chłopów oraz rozwiązać sprawy przeludnienia wsi i likwidacji gospodarstw karłowatych. Widzi powiązania wszystkich gałęzi gospodarki i potrafi je uzasadnić.</p>

Zna postanowienia kongresu wersalskiego w sprawie Niemiec.	Wymienia obszary na zachodnich pograniczach Niemiec, które ten kraj utracił po I wojnie światowej. Wskazuje na mapie strefę zdemilitaryzowaną i wyjaśnia, dlaczego mocarstwom zależało na jej utrzymaniu.	Potrafi scharakteryzować próby przejęcia władzy przez komunistów w Europie oraz zagrożenie, jakie niósł traktat w Rapallo, Locarno i Pakt Reński.	Wyjaśnia, na czym polegał wersalsko-waszyngtoński ład polityczny oraz przedstawia drogę USA do pozycji największego mocarstwa na świecie.	Charakteryzuje całość polityki światowej i wykazuje powiązania między poszczególnymi państwami i ich polityką. Umie wskazać przyczyny i przedstawić długofalowe skutki tych działań.
Zna okoliczności powstania ZSRR i w ogólnym stopniu właściwości jego ustroju.	Umie opisać sposób, w jaki J. Stalin zdobył władzę dyktatorską i ją utrzymywał. Zna podstawowe pojęcia: <i>czerny terror</i> , <i>białogwardziści</i> , <i>gulag</i> , <i>Czeka</i> , <i>NEP</i> , <i>kolektywizacja</i> , <i>industrializacja</i> .	Przedstawia skutki kolektywizacji i szybkiej industrializacji ZSRR. Wyjaśnia przyczyny i następstwa głodu w ZSRR w okresie międzywojennym.	Potrafi scharakteryzować wszystkie dziedziny życia w ZSRR oraz ocenić działalność głównych polityków NKWD i określić rolę propagandy w ZSRR w 30. latach.	Wyjaśnia, w czym się przejawiał totalitarny charakter państwa sowieckiego i umie porównać go z innymi systemami politycznymi na świecie.
Pamięta udział Włoch w działaniach I wojny światowej oraz zna postanowienia kongresu wersalskiego w sprawie Włoch.	Charakteryzuje sytuację polityczną, gospodarczą i społeczną Włoch po zakończeniu wojny. Potrafi wyjaśnić pojęcia <i>autorytaryzm</i> i <i>korporacjonizm</i> .	Wyjaśnia przyczyny wzrostu poparcia dla faszystów w społeczeństwie. Umie odpowiedzieć, dlaczego „marsz na Rzym” zakończył się sukcesem i przejęciem władzy przez B. Mussoliniego.	Omawia stanowisko, jakie wobec B. Mussoliniego i faszyzmu zajął Watykan, oraz ocenić ten krok i wskazuje jego następstwa.	Wyjaśnia, w czym przejawiał się totalitarny charakter państwa. Umie porównać faszyzm z innymi systemami politycznymi na świecie.
Określa stosunek społeczeństwa Niemiec wobec postanowień traktatu wersalskiego. Charakteryzuje sytuację polityczną w Niemczech w latach 20.	Zna system sprawowania władzy przez nazistów i definiuje ustrój totalitarny. Wyjaśnia podstawowe pojęcia związane z tematem. Potrafi wskazać na mapie politycznej Europy granice Niemiec z 1933 r.	Wyjaśnia podłoże społeczne, które umożliwiło nazistom dojście do władzy. Przedstawia mechanizm rozprawy z opozycją.	Lokalizuje nazizm w szerszym, europejskim i światowym kontekście, zarówno politycznym jak i społeczno-gospodarczym. Opisuje nazistowską ideologię społeczną i ekonomiczną. Przedstawia stosunek nazistów wobec Żydów i innych grup etnicznych. Wyjaśnia	Wyjaśnia, w czym przejawiał się totalitarny charakter państwa. Umie porównać nazizm z innymi systemami politycznymi na świecie. Opisuje relacje między nazistami a Kościołami chrześcijańskimi. Formułuje ocenę nazizmu i uzasadnia ją.

			pojęcia związane z tematem.	
Wie, że w maju 1926 r. doszło do przewrotu wojskowego. Wie, jakie ugrupowanie przejęło władzę i zna jego nazwę. Zna datę uchwalenia Konstytucji kwietniowej i wie, kto koncentrował władzę w swoim ręku.	Zna główne postanowienia Konstytucji kwietniowej. Zna pojęcia: <i>sanacja</i> , <i>BBWR</i> . Umie wskazać na mapie granice II RP oraz państw sąsiednich.	Charakteryzuje okoliczności zamachu majowego i system rządów sanacyjnych, przedstawia okoliczności uchwalenia Konstytucji kwietniowej i jej główne postanowienia.	Charakteryzuje okoliczności przewrotu majowego i budowę systemu autorytarnego. Omawia charakter i znaczenie Konstytucji kwietniowej, trójpodział władzy, działalność opozycji antysanacyjnej.	Dokonuje oceny dokonań J. Piłsudskiego i przedstawia kontrowersje wokół tej postaci.
Wie, że w latach 1929–1933 panował w gospodarce światowej wielki kryzys gospodarczy. Wymienia jego najważniejsze przyczyny i przejawy.	Zna problematykę wielkiego kryzysu gospodarczego lat 30. oraz mechanizm, który zadziałał w tzw. czarny czwartek.	Charakteryzuje przyczyny, przejawy i następstwa wielkiego kryzysu. Potrafi wyjaśnić, w jaki sposób przezwyciężono kryzys w Stanach Zjednoczonych. Zna pojęcia: <i>interwencjonizm państwowy</i> , <i>keynesizm</i> , <i>protekcjonizm</i> , <i>dumping</i> .	Umie wyjaśnić, w jaki sposób związki gospodarcze państw europejskich ze Stanami Zjednoczonymi doprowadziły do przeniknięcia kryzysu do Europy.	Potrafi wykazać znaczenie kolonializmu w światowej gospodarce i wyjaśnić zjawisko globalizmu gospodarczego oraz odnieść je do czasów współczesnych.
Przedstawia wpływ zmieniającej się koniunktury gospodarczej na świecie na polską gospodarkę w okresie międzywojennym. Wie, jakie roszczenia terytorialne w 1938 r. Polska wysunęła wobec Czechosłowacji.	Wyjaśnia, czym przejawiał się kryzys w Polsce oraz jakie konsekwencje dla społeczeństwa miało jego przedłużanie się. Umie wskazać na mapie granice II Rzeczypospolitej, Wolnego Miasta Gdańska i państw sąsiednich.	Omawia problematykę stosunków polsko-francuskich i polsko-angielskich w latach dwudziestolecia wojennego. Przedstawia politykę zagraniczną Polski po śmierci J. Piłsudskiego i wskazuje główne postaci.	Omawia kierunki, w jakich przebiegała ewolucja ustrojowa w ostatnich latach istnienia II Rzeczypospolitej oraz przedstawia wpływ konkretnych postaci na jej przebieg. Widzi rozwój ekspansji Niemiec i umie wskazać jego przyczyny.	Umie samodzielnie ocenić postępowanie polityków i postawę mocarstw oraz wskazać prawdziwych winnych wzrostu potęgi Niemiec i wybuchu II wojny światowej. Łączy ze sobą wpływ różnych dziedzin polityki i gospodarki i widzi powiązania w skali europejskiej.
Potrafi wymienić najważniejszych przedstawicieli nauki i sztuki omawianego okresu.	Wymienia najwybitniejsze dokonania ludzi nauki i sztuki. Wymienia kierunki w sztuce międzywojennej.	Charakteryzuje poszczególne kierunki w sztuce i podaje ich przedstawicieli. Wskazuje na związek dokonań na polu nauki ze zmianami w życiu	Charakteryzuje przemiany zachodzące w nauce okresu międzywojennego i podaje ich konsekwencje. Wyciąga samodzielne wnioski i dokonuje oceny na podstawie dostępnych	Dostrzega zależności między kulturą i nauką a innymi dziedzinami życia społeczno-politycznego. Swobodnie operuje nazwami kierunków w sztuce i filozofii.

		codziennym i kulturze międzywojennego świata.	źródeł.	
Potrafi wymienić najważniejszych przedstawicieli nauki i sztuki omawianego okresu	Wymienia najważniejsze osiągnięcia nauki i sztuki dwudziestolecia międzywojennego w Polsce. Wymienia kierunki w sztuce międzywojennej.	Charakteryzuje poszczególne kierunki w sztuce i podaje ich przedstawicieli. Wskazuje na związek dokonań na polu nauki ze zmianami w życiu codziennym i kulturze Polski międzywojennej.	Charakteryzuje proces przemian zachodzących w nauce okresu międzywojennego i podaje ich konsekwencje. Wyciąga samodzielne wnioski i dokonuje oceny na podstawie dostępnych źródeł.	Dostrzega zależności między kulturą i nauką a innymi dziedzinami życia społeczno-politycznego. Swobodnie operuje nazwami kierunków w sztuce i filozofii.
Zna pakt Ribbentrop–Mołotow i wie, że zawierał tajny protokół. Potrafi ogólnie omówić kampanię wrześniową.	Zna postawy państwa polskiego wobec kryzysu czechosłowackiego. Omawia sytuację Rzeczypospolitej w przededniu II wojny światowej oraz wskazuje momenty przełomowe kampanii wrześniowej – wkroczenie ZSRR. Zna pojęcie <i>dziwnej wojny</i> .	Umie przedstawić losy Zaolzia po I wojnie światowej i ocenić politykę władz polskich wobec Zaolzia w 1938 r. Oceni sytuację militarną Polski przed wybuchem wojny oraz przedstawi wpływ stanu przygotowań i ukształtowania granic na powodzenie w czasie wojny. Omawia główne bitwy kampanii wrześniowej oraz zna dalsze dzieje Europy w 1939 r. (wojna zimowa).	Charakteryzuje problematykę stosunków między Francją, Czechosłowacją i Litwą w latach 1922–1939. Oceni wpływ, jaki na dalsze działania polityczno-militarne Niemiec miały poniesione w Polsce straty, i uzasadnia swoją opinię. Umie dokonać krytycznej analizy walki z okupantem niemieckim i radzieckim.	Oceni postawę sojuszników Polski w kampanii wrześniowej i potrafi wskazać prawdziwych winnych rozwoju II wojny światowej. Umie się posługiwać konkretnymi nazwiskami polityków polskich i europejskich w omawianym okresie. Zna poglądy historiografii na wybrane zagadnienia dotyczące tematu.
Zna podstawowe daty walk w Europie, Afryce i na Bliskim Wschodzie oraz datę agresji na ZSRR.	Charakteryzuje przyczyny i przebieg działań wojennych w Polsce, Finlandii, Belgii, Holandii, Francji. Przedstawia bitwę o Atlantyk i o Anglię. Zna przyczyny ataku Japończyków na Pearl Harbor oraz zasięg armii niemieckiej w ZSRR.	Dokonuje analizy porównawczej kampanii w Polsce i w Europie. Charakteryzuje sytuację militarną i polityczną Wielkiej Brytanii latem 1940 r. oraz przedstawia konsekwencje, jakie dla tego kraju miała kapitulacja Francji. Omawia zjawisko kolaboracji.	Opisuje skutki pierwszego etapu II wojny światowej dla Europy (ZSRR i Bałkany), Afryki i Dalekiego Wschodu. Dokonuje ocen komparatywnych, wyciąga wnioski i wyraża swoje zdanie. Wie, jakie jest znaczenie aktu <i>Lend Lease</i> .	Wiedzą i umiejętnościami wykracza poza wcześniejsze poziomy, dodatkowo potrafi omówić etapy kształtowania się koalicji antyhitlerowskiej. Dokonuje porównań, analizuje teksty źródłowe i wyciąga wnioski. Formułuje oceny i uzasadnia je.

<p>Zna podstawowe daty walk w Europie, Afryce, na terenach ZSRR oraz Dalekiego i Bliskiego Wschodu.</p>	<p>Porównuje przebieg kampanii w Afryce z walkami na łuku kurskim i na ziemiach polskich. Zna daty i skutki lądowania we Włoszech i w Normandii.</p>	<p>Opisuje przebieg działań zbrojnych w Europie i Afryce oraz na Dalekim i Bliskim Wschodzie. Zna i ogólnie przedstawia udział polskich żołnierzy w II wojnie światowej na różnych frontach. Charakteryzuje okoliczności utworzenia drugiego frontu w Europie. Wymienia postanowienia konferencji w Teheranie i Jałcie.</p>	<p>Ocenia znaczenie drugiego frontu dla walk w Europie. Przedstawia własną ocenę podziału Europy na dwa obozy wpływów. Omawia znaczenie konferencji wielkich mocarstw także dla Polski.</p>	<p>Wiedzą i umiejętnościami wykracza poza wcześniejsze poziomy, dodatkowo potrafi krytycznie omówić konferencje mocarstw, uzasadniając własne zdanie. Dokonuje porównań, analizuje teksty źródłowe i wyciąga wnioski.</p>
<p>Wymienia obszary II Rzeczypospolitej, które po wybuchu wojny radziecko-niemieckiej znalazły się bezpośrednio w granicach III Rzeszy lub zostały przyłączone do Generalnego Gubernatorstwa.</p>	<p>Przedstawia sytuację, w jakiej znalazła się ludność polska na terenach wcielonych do Rzeszy i okupowanych przez ZSRR. Wskazuje na mapie umiejscowienie niemieckich obozów zagłady i radzieckich miejsc kaźni.</p>	<p>Przedstawia politykę władz niemieckich wobec narodów zamieszkujących ziemie polskie (Polaków, Żydów, Ukraińców, Cyganów). Wyjaśnia, na czym polegało „ostateczne rozwiązanie kwestii żydowskiej”, oraz wyraża swoją opinię.</p>	<p>Omawia, na czym polegał tzw. Generalny Plan Wschodni, oraz wie, czy udało się go zrealizować. Porównuje politykę władz niemieckich i radzieckich na terenach okupowanych. Wie, jaki los spotkał część polskich jeńców wojennych w ZSRR. Ocenia sytuację i wyraża własne zdanie na jej temat.</p>	<p>Umie poszukiwać źródeł historycznych, potrafi je selekcionować i analizować. Zna losy Polaków ze swojej najbliższej okolicy, potrafi wskazać miejsca pamięci i zagłady. Omawia współczesną politykę Polski wobec naszych sąsiadów w sprawie zbrodni wojennych i wyraża własne zdanie na ten temat wraz z uzasadnieniem. Formułuje oceny i uzasadnia je.</p>

<p>Przedstawia ogólnie wkład Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie w zwycięstwo nad III Rzeszą.</p>	<p>Charakteryzuje politykę rządu gen. W. Sikorskiego oraz rolę, jaką w tej polityce odgrywała odbudowa Polskich Sił Zbrojnych, a także ich udział w działaniach zbrojnych. Umie wymienić polskie formacje na poszczególnych frontach.</p>	<p>Wie, dlaczego premierzy W. Sikorski i S. Mikołajczyk dążyli do nawiązania jak najlepszych stosunków dyplomatycznych z ZSRR, oraz jakie korzyści dla sprawy polskiej miało krótkotrwałe polepszenie relacji polsko-radzieckich w latach 1941–1942. Wyjaśnia, dlaczego doszło do zerwania stosunków polsko-radzieckich.</p>	<p>Omawia decyzje dotyczące państwa polskiego, jakie zapadły na konferencji w Teheranie. Ocenia, czy były one korzystne dla Polaków – potrafi uzasadnić swoją opinię.</p>	<p>Ocenia celowość podpisania przez W. Sikorskiego układu mimo braku wyraźnego zapisu o akceptacji przez ZSRR granic Rzeczypospolitej wyznaczonych traktatem ryskim. Uzasadnia swoją opinię na temat podpisania układu – czy można go uznać za sukces W. Sikorskiego.</p>
<p>Wymienia instytucje i organizacje Polskiego Państwa Podziemnego.</p>	<p>Podaje najważniejsze ugrupowania polityczne i związane z nimi organizacje zbrojne. Wie, jaką rolę w PPP odgrywał Polityczny Komitet Porozumiewawczy (Krajowa Reprezentacja Polityczna).</p>	<p>Wie, które z organizacji zbrojnych weszły w wyniku scalenia w skład Armii Krajowej, oraz potrafi ocenić skuteczność tej inicjatywy.</p>	<p>Wyjaśnia, jakie znaczenie dla konsolidacji podziemia politycznego miała deklaracja KRP z 15 sierpnia 1943 r. i akcja scaleniowa w ramach AK. Charakteryzuje stanowisko stronnictw w kwestiach reform gospodarczych.</p>	<p>Porównuje wizje przyszłej Polski przedstawiane przez SL, PPS-WRN, SN i SP. Umie poszukiwać źródeł historycznych, potrafi je selekcjonować i analizować.</p>
<p>Wymienia w sposób chaotyczny formy walki zbrojnej i cywilnej z okupantem i wyjaśnia ogólnie, na czym polegały.</p>	<p>Omawia, na czym polegały <i>bierny opór</i>, <i>sabotaż</i>, <i>akcja „N”</i>. Wyjaśnia terminy: „<i>Wachlarz</i>”, „<i>Kedyw</i>”, „<i>Szare Szeregi</i>”, „<i>Żegota</i>”.</p>	<p>Wyjaśnia, dlaczego zdobywanie przez dzieci i młodzież wiedzy (tajne nauczanie) i czarny rynek uważa się za formy walki z okupantem.</p>	<p>Potrafi scharakteryzować wybitnych polskich artystów okresu II wojny światowej i przedstawić ich twórczość tego czasu. Przedstawia negatywne konsekwencje, jakie dla polskiej kultury miał okres wojny i okupacji.</p>	<p>Ocenia szanse na prowadzenie długotrwałej działalności oddziałów takich jak Hubalczycy i uzasadnia swoją opinię. Umie poszukiwać źródeł historycznych oraz potrafi je selekcjonować i analizować. Formułuje oceny i uzasadnia je.</p>

<p>Rozwija skróty: PPR, GL, AL, ZPP, KRN, PKWN, MO, MBP, KBW.</p>	<p>Wyjaśnia, kiedy i w jakim celu J. Stalin oraz związani z nim komuniści polscy powołali Polską Partię Robotniczą i Związek Patriotów Polskich.</p>	<p>Wyjaśnia, dlaczego w Manifeście PKWN nie opisano dokładnie granicy polsko-radzieckiej. Przedstawia powody, dla których wbrew zasadom stosowanym w ZSRR (kolektywizacja) w Polsce ogłoszono reformę rolną i zagwarantowano własność indywidualną w rolnictwie.</p>	<p>Ocenia, w jakim stopniu zakładane przez J. Stalina i komunistów polskich cele związane z powołaniem PPR i ZPP zostały osiągnięte. Uzasadnia swoją opinię na ten temat.</p>	<p>Potrafi omówić i uzasadnić, dlaczego w lipcu 1944 r. komuniści mimo nikłego poparcia w społeczeństwie mogli przystąpić do przejmowania władzy. Umie poszukiwać źródeł historycznych, potrafi je selekcjonować i analizować.</p>
<p>Wie, na czym polegał Plan Burza i kiedy był realizowany, oraz że powstanie warszawskie stanowiło jego część.</p>	<p>Omawia przyczyny i skutki wybuchu powstania warszawskiego. Przedstawia wpływ postawy ludności warszawskiej na decyzję o wybuchu powstania i na jego przebieg.</p>	<p>Wyjaśnia, dlaczego powstanie warszawskie zakończyło się klęską, oraz jakie stanowisko wobec niego zajęli J. Stalin i mocarstwa zachodnie.</p>	<p>Przedstawia i wyjaśnia konsekwencje upadku powstania oraz postanowienia konferencji jałtańskiej dla Polskiego Państwa Podziemnego i Rządu RP na obczyźnie. Wyjaśnia, co kryje się pod pojęciem „proces szesnastu”.</p>	<p>Potrafi ocenić decyzję o wybuchu powstania i odpowiedzieć na pytanie: „Czy było błędem, czy też ostatnią próbą uratowania Polski przed zniewoleniem?”. Uzasadnia swoją opinię. Umie poszukiwać źródeł historycznych, potrafi je selekcjonować i analizować.</p>
<p>Przedstawia sytuację strategiczną III Rzeszy w 1945 r. oraz podstawowe konsekwencje II wojny światowej.</p>	<p>Porównuje decyzje, które zapadły na konferencjach Wielkiej Trójki i podaje sposoby ich realizacji.</p>	<p>Ocenia szanse Niemiec na odwrócenie losów wojny lub długotrwałą obronę oraz uzasadnia swoją opinię. Charakteryzuje konsekwencje polityczne, gospodarcze i społeczne II wojny światowej.</p>	<p>Ocenia zasadność użycia broni atomowej w Japonii i argumentuje swoje zdanie.</p>	<p>Dokonuje oceny postanowień Wielkiej Trójki wobec Polski i Niemiec, umie wskazać ich współczesne konsekwencje. Przedstawia działania podejmowane przez Niemiecki Związek Wypędzonych. Ukazuje stosunek władz państwowych Polski i Niemiec wobec tego związku. Wyjaśnia, dlaczego ta organizacja budzi kontrowersje.</p>

<p>Zna poszczególne zagadnienia omawianego tematu, podstawowe daty i kluczowe postaci. Wymienia państwa europejskie należące do Układu Warszawskiego oraz NATO.</p>	<p>Podaje czas i miejsce powołania ONZ i jej najważniejsze cele. Opisuje elementy umieszczone na fladze ONZ. Samodzielnie omawia procesy i wydarzenia polityczne na świecie w okresie powojennego półwiecza; potrafi też dokonać własnej oceny tych wydarzeń.</p>	<p>Potrafi powiązać procesy zachodzące na świecie (wyścig zbrojeń, rozwój technologii, podział świata na strefę lepiej rozwiniętą cywilizacyjnie i strefę objętą dyktaturą radziecką) z zimnowojennymi zmaganiem supermocarstw. Wie, dlaczego po zakończeniu II wojny światowej doszło do konfrontacji między dotychczasowymi sojusznikami. Omawia kryzys berliński i koreański.</p>	<p>Spełnia wymagania, posługując się biegle literaturą uzupełniającą i materiałem źródłowym oraz danymi liczbowymi i wykorzystując je do budowania własnych wniosków. Charakteryzuje układ sił, jaki ukształtował się w Europie i na świecie po zakończeniu II wojny światowej – omawia założenia i następstwa doktryny Trumana.</p>	<p>Ocenia cele ONZ. Przedstawia rolę Polski w tworzeniu tej organizacji, podaje przykłady realizacji jej działań oraz dokonuje ich oceny i wartościowania. Umie omówić (opisać) przebieg zimnej wojny, podając własny punkt widzenia na sprawy z nią związane, oraz uzasadnić swoje stanowisko faktami zawartymi w materiale źródłowym i literaturze uzupełniającej.</p>
<p>Wie, które państwa znalazły się w strefie dominacji ZSRR. Potrafi wskazać je na mapie.</p>	<p>Zna najważniejsze etapy przejmowania władzy przez komunistów w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Potrafi wymienić nazwiska przywódców państw w tym regionie.</p>	<p>Charakteryzuje unifikację państw bloku socjalistycznego pod względem politycznym i gospodarczym, wymienia najważniejsze kryzysy (np. na Węgrzech, w Czechosłowacji).</p>	<p>Charakteryzuje metody sprawowania władzy. Wskazuje przyczyny kryzysów politycznych państw bloku i omawia ich przebieg (Węgry w 1956 r. i Czechosłowacja w 1968 r.). Ocenia wpływ śmierci J. Stalina na losy ZSRR i narodów Europy Środkowo-Wschodniej. Uzasadnia swoją opinię.</p>	<p>Umie wskazać cechy państwa socjalistycznego w zakresie polityki i ideologii oraz wykazać jedność i rozbieżność w ruchu komunistycznym (Jugosławia).</p>
<p>Wymienia i wskazuje na mapie kraje zachodnioeuropejskie nienależące (do 1960 r.) do NATO.</p>	<p>Wymienia i wskazuje na mapie państwa członkowskie OECD, EWG i EFTA. Wyjaśnia znaczenie planu Marshalla dla państw Europy Zachodniej.</p>	<p>Opisuje polityczne losy Niemiec w pierwszym dziesięcioleciu po zakończeniu II wojny światowej. Porównuje cele działania EWG i EFTA.</p>	<p>Ocenia postępy integracji politycznej i militarnej Europy Zachodniej w latach 1945–1960 oraz uzasadnia swój osąd.</p>	<p>Potrafi wyrazić i uzasadnić własną opinię na temat, które z inicjatyw integracyjnych do lat 60. XX w. przyniosły najlepsze rezultaty.</p>
<p>Wymienia mocarstwa kolonialne, które do połowy XX w. miały</p>	<p>Wyjaśnia, jakie znaczenie militarne dla Brytyjczyków i Francuzów miał Kanał</p>	<p>Ocenia, w jakim stopniu Ruchowi Państw Niezaangażowanych udało</p>	<p>Podaje obecne nazwy krajów afrykańskich, które odzyskały niepodległość</p>	<p>Przedstawia podobieństwa i różnice w dekolonizacji Azji i Afryki.</p>

kolonie w Azji Południowoschodniej. Wie, kto i kiedy zbudował Kanał Sueski.	Sueski. Wymienia kraje, które jako pierwsze uzyskały w Afryce niepodległość po II wojnie światowej. Wskazuje je na mapie.	się zrealizować dążenia. Uzasadnia swoją opinię. Wie, dlaczego rok 1960 nazwano rokiem Afryki. Uzasadnia swoje zdanie.	po II wojnie światowej. Opisuje okoliczności powstania państwa Izrael oraz wie, jak fakt ten wpłynął na stosunki polityczne w regionie. Przedstawia przyczyny kryzysu sueskiego i kraje zbrojnie zaangażowane.	Omawia konsekwencje procesów dekolonizacyjnych w Azji i Afryce dla układu sił na świecie. Formułuje oceny i uzasadnia je.
Wymienia i wskazuje na mapie miejsca zapalne na świecie bez podawania szczegółów, przyczyn i następstw.	Potrafi ocenić i uzasadnić, jakie znaczenie dla USA miałyby rozmieszczenie na Kubie rakiet dalekiego zasięgu.	Charakteryzuje przyczyny i konsekwencje konfliktów arabsko-izraelskich.	Formułuje tezę na temat przyczyn porażki Francuzów i Amerykanów w Wietnamie oraz Rosjan w Afganistanie i uzasadnia swoje zdanie.	Potrafi wskazać, który z konfliktów najbardziej zagrażał przekształceniem się w wojnę globalną, oraz uzasadnia swoje zdanie.
Wyjaśnia pojęcia: <i>czzerwona książeczka, maoizm, maccartyzm, dzieci kwiaty, hipisi, bitnicy.</i>	Wyjaśnia, co spowodowało powstanie kontrkultury i jakie były jej przejawy.	Zna założenia i skutki Wielkiego Skoku i „rewolucji kulturalnej” w Chinach oraz główne cechy maoizmu.	Wyjaśnia, jakie konsekwencje dla społeczeństwa amerykańskiego miały walka Murzynów o prawa obywatelskie i wojna w Wietnamie.	Ocenia, w jakim zakresie Stany Zjednoczone lat 50. XX w. można nazywać państwem demokratycznym oraz uzasadnia swoją opinię.
Wymienia w układzie chronologicznym kolejne wydarzenia „jesieni narodów”.	Omawia najważniejsze etapy „jesieni narodów”. Porównuje przebieg wydarzeń, które doprowadziły do upadku komunizmu w Niemczech, Czechosłowacji i Rumunii oraz do rozpadu Jugosławii.	Umie wskazać znaczenie rozszerzenia NATO. Wie, jakie konflikty wybuchły w Europie po 1989 r. Omawia cele i konsekwencje polityki zagranicznej R. Reagana. Wyjaśnia, dlaczego M. Gorbaczow rozpoczął politykę „pierestrojki”, oraz przedstawia jej konsekwencje dla ZSRR i Europy.	Przedstawia procesy, które doprowadziły do przemian w państwach bloku wschodniego. Wykazuje rolę polskiego społeczeństwa w procesach demokratyzacji w Europie oraz wyjaśnia symbolikę muru berlińskiego.	Dokonuje syntetycznego i analitycznego ujęcia globalnych procesów, które doprowadziły do upadku komunizmu. Dostrzega przemiany zachodzące w społeczeństwach postkomunistycznych. Formułuje oceny i uzasadnia je.
Wymienia i wskazuje na mapie państwa, które zostały przyjęte do Unii Europejskiej.	Wymienia państwa Unii Europejskiej nienależące do strefy Schengen. Zna korzyści dla państw i społeczeństw wynikające z	Wyjaśnia, dlaczego proces integracji zachodniej Europy stał się możliwy dopiero w latach 70. XX w.	Wie, jak kształtowały się relacje niemiecko-francuskie od początku XIX w. oraz jakie wydarzenia na nie	Przedstawia kontrowersje, jakie budził w Polsce traktat lizboński i jego ratyfikacja przez prezydenta L.

	przynależności do tej strefy.	Ocenia znaczenie powstania Unii Europejskiej. Uzasadnia swoją opinię. Opisuje proces integracji gospodarczej Europy.	wpłynęły. Przedstawia korzyści i zagrożenia wynikające z przyjęcia euro. Prezentuje własne zdanie dotyczące przystąpienia Polski do tej strefy.	Kaczyńskiego. Ocenia, w jakim stopniu obawy części Polaków się sprawdziły. Potrafi uzasadnić własne zdanie.
Potrafi wymienić najważniejszych przedstawicieli nauki i sztuki omawianego okresu.	Wymienia przedstawicieli nauki i sztuki oraz ich dokonania. Wymienia kierunki w sztuce. Wyjaśnia pojęcia: <i>egzystencjalizm, kultura masowa</i> .	Charakteryzuje poszczególne kierunki w sztuce i podaje ich przedstawicieli. Zna najważniejsze dokonania naukowe. Wyjaśnia, dlaczego w drugiej połowie XX w. doszło do głębokich przemian obyczajowych.	Charakteryzuje przemiany zachodzące w technice i podaje ich konsekwencje. Przedstawia pozytywne i negatywne konsekwencje globalizacji dla sposobu życia ludzi zamieszkujących różne regiony świata. Wyciąga samodzielne wnioski i dokonuje oceny na podstawie dostępnych źródeł.	Dostrzega zależności między kulturą i nauką a innymi dziedzinami życia społeczno-politycznego. Swobodnie operuje nazwami kierunków w sztuce i filozofii. Potrafi scharakteryzować zmiany w pozycji kobiet w świecie, jakie zaszły w drugiej połowie XX w.
Wie, które wyznania i kościoły liczą najwięcej wyznawców, i wskazuje ich zasięg.	Zna pozycję Kościoła katolickiego w okresie międzywojennym i po II wojnie światowej. Zna pojęcie <i>konkordat</i> .	Omawia zagadnienie ekumenizmu. Zna nowe ruchy religijne. Umie wskazać zagrożenia wynikające z działalności sekt.	Przedstawia sytuację Kościoła katolickiego i innych wyznań w Polsce i na świecie w XX w. Potrafi ocenić zmiany, jakie zaszły w Kościele katolickim po II wojnie światowej. Ocenia działalność Jana Pawła II jako głowy Kościoła i autorytetu moralnego.	Przygotowuje spotkanie ekumeniczne, dobiera źródła i dokonuje ich analizy, podaje oceny komparatywne i przedstawia propozycje wprowadzenia zmian, by zażegnać kryzys we współczesnym życiu religijnym.
Wymienia chronologicznie kolejne etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów.	Wie, kogo nazywa się „żołnierzami wyklętymi” oraz jakie były powojenne losy tych ludzi. Wyjaśnia, dlaczego władze komunistyczne naciskały, aby w sztuce dominowały dzieła nurtu socrealistycznego.	Charakteryzuje procesy gospodarcze, jakie towarzyszyły odbudowie kraju ze zniszczeń wojennych (plany 3- i 6-letni). Wie, na czym polegało umacnianie systemu stalinowskiego w Polsce.	Charakteryzuje układ polityczny i jego ewolucję w 1945 r. oraz po roku 1947 r. aż do uchwalenia Konstytucji PRL w 1952 r. Wskazuje cechy systemu stalinowskiego w Polsce.	Omawia skutki II wojny światowej dla Polski. Wskazuje na mapie zmiany terytorialne, jakie zaszły na skutek decyzji w Jałcie i Poczdamie. Wymienia przejawy ograniczania suwerenności Polski. Wyjaśnia, dlaczego

		Charakteryzuje sposoby, jakimi komuniści rozprawili się z legalną i konspiracyjną opozycją w Polsce.		opozycja antykomunistyczna w Polsce poniosła klęskę.
Wymienia chronologicznie kolejne etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów, wprowadzania systemu stalinowskiego i procesu destalinizacji.	Wymienia przejawy ograniczania suwerenności Polski. Wyjaśnia, co doprowadziło do poznańskiej rewolty w 1956 r., oraz jaki był jej przebieg. Charakteryzuje popaździernikową odwilż w 1956 r. i jej przejawy.	Wie, na czym polegało umacnianie systemu stalinowskiego w Polsce, i charakteryzuje przejawy destalinizacji. Przedstawia rolę M. Moczara w wydarzeniach marcowych w 1968 r.	Charakteryzuje relacje państwa i Kościoła w okresie rządów W. Gomułki. Wie, dlaczego w grudniu 1970 r. doszło do protestów robotniczych na Wybrzeżu, oraz czym różnił się ten protest od wydarzeń z 1968 r.	Wyjaśnia mechanizmy walki politycznej wewnątrz PZPR. Oceni, w jakim stopniu kwestie ideowe były istotne w rywalizacji między natolińczykami i puławianami, oraz uzasadnia swoją opinię. Umie poszukiwać źródeł historycznych, potrafi je selekcjonować i analizować.
Wymienia chronologicznie najważniejsze protesty społeczne w Polsce w latach 1970–1980.	Omawia podstawowe fakty związane z wystąpieniami społecznymi w Polsce. Charakteryzuje działalność KOR (KSS KOR).	Omawia przyczyny i konsekwencje niepokojów społecznych w Polsce w czerwcu 1976 r. Porównuje wystąpienia z czerwca 1976 r. z wydarzeniami z grudnia 1970 r.	Krytycznie ocenia obiektywizm przekazów. Charakteryzuje genezę, przebieg i konsekwencje wystąpień społecznych w Polsce. Wskazuje rolę i stanowisko Kościoła. Wyjaśnia, dlaczego realizacja koncepcji budowy „nowej Polski”, mimo początkowych sukcesów, doprowadziła do kryzysu społeczno-gospodarczego.	Charakteryzuje postawy polskiego społeczeństwa wobec nowej rzeczywistości. Omawia działania opozycji i sposoby jej zwalczania przez nowe władze (ROPCiO, KPN, WZZ, TKN). Tłumaczy znaczenie postawy Kościoła i duchowieństwa dla społeczeństwa polskiego. Dokonuje samodzielnej oceny działań władz państwowych wobec Kościoła katolickiego. Umie poszukiwać źródeł historycznych, potrafi je selekcjonować i analizować.

<p>Omawia genezę i przebieg strajków sierpniowych z 1980 r.</p>	<p>Wyjaśnia, z jakimi problemami borykała się „Solidarność” na początku swego istnienia, i jaką rolę odgrywała w społeczeństwie polskim.</p>	<p>Wyjaśnia zasady, na których wprowadzono stan wojenny w Polsce, oraz przedstawia jego konsekwencje dla Polaków (ZOMO, Kopalnia Wujek, ks. J. Popiełuszko).</p>	<p>Opisuje codzienne życie Polaków w stanie wojennym. Ocenia zasadność decyzji o wprowadzeniu stanu wojennego.</p>	<p>Przedstawia losy osób, które podejmowały decyzję o wprowadzeniu stanu wojennego i przyczyniły się do prześladowań, a nawet śmierci Polaków. Wie, jakie poniosły kary. Korzysta z doniesień prasowych, wiadomości z internetu i literatury. Umie poszukiwać źródeł historycznych, potrafi je selekcjonować i analizować. Formułuje oceny i uzasadnia je.</p>
<p>Wymienia podstawowe fakty i daty związane z początkiem III RP. Wyjaśnia, co wpłynęło na decyzję władz komunistycznych i „Solidarności” o rozpoczęciu rozmów Okrągłego Stołu.</p>	<p>Charakteryzuje sytuację polityczną i społeczno-ekonomiczną w Polsce w drugiej połowie lat 80., dokonuje oceny decyzji władz i opozycji o podjęciu rozmów przy Okrągłym Stole. Przedstawia wyniki wyborów czerwcowych 1989 r. i ich wpływ na zmiany polityczne w Polsce.</p>	<p>Omawia politykę władz w początkach lat 90. Charakteryzuje postawy i warunki życia społeczeństwa. Omawia drogę Polski do NATO i Unii Europejskiej.</p>	<p>Wyjaśnia, dlaczego reformy M. Gorbaczowa miały tak wielkie znaczenie dla uruchomienia procesu przekształceń ustrojowych w Polsce, zmierzających do demokratyzacji życia publicznego.</p>	<p>Charakteryzuje i ocenia działania polityczne L. Wałęsy w latach 1989–1995, a w szczególności otwarcie archiwów i upadek rządu J. Olszewskiego. Formułuje oceny i uzasadnia je.</p>

V. WYMAGANIA NA POSZCZEGÓLNE STOPNIE – Historia zakres rozszerzony:

Część 1

Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:
<p>Wie, co to jest periodyzacja dziejów i źródło historyczne.</p>	<p>Zna rodzaje podziału dziejów i rodzaje źródeł historycznych. Zna pojęcia: <i>era, epoka, stulecie, historiografia</i>.</p>	<p>Rozumie pojęcia: <i>periodyzacja, personalistyczny podział dziejów, era, epoka, stulecie</i>, i potrafi je stosować. Zna poszczególne okresy historyczne i je datuje. Wskazuje różnorodne źródła do dziejów pierwszych cywilizacji (pisane, ikonograficzne, kartograficzne, materialne) i je systematyzuje.</p>	<p>Wie, na czym polega krytyka zewnętrzna i wewnętrzna źródła historycznego i potrafi przeprowadzić krytykę wewnętrzną. Umie wymienić nauki pomocnicze historii i zna ich zastosowanie.</p>	<p>Potrafi samodzielnie zaproponować periodyzację dziejów i uzasadnić zaproponowane cezury. Wyjaśnia, od kiedy historia jest nauką i co zdecydowało, że jest za nią uznawana.</p>
<p>Wie, że do najdawniejszych dziejów ludzkości istnieją źródła inne niż pisane. Wymienia najstarsze cywilizacje i pokazuje je na mapie oraz na osi czasu. Zna nazwy epok dziejów Ziemi i pojęcie: <i>antropogeneza</i>.</p>	<p>Potrafi uporządkować chronologicznie poszczególne ery geologiczne i wskazać ich charakterystyczne cechy. Umie przypisać poszczególne umiejętności do odpowiednich typów hominidów.</p>	<p>Umie wyjaśnić i wskazać elementy składające się na istotę człowieczeństwa. Określa sedno terminu „rewolucja neolityczna”.</p>	<p>Wyjaśnia, dlaczego pojawienie się rolnictwa i miast uważa się za najważniejsze etapy na drodze do wykształcenia się cywilizacji.</p>	<p>Wykazuje się wiedzą wykraczającą poza podstawę programową. Przez aktywne uczestnictwo w lekcji umożliwia sprawne wprowadzanie nowych treści. Przedstawia krytyczną ocenę teorii darwinistycznej na podstawie odpowiednio dobranej literatury przedmiotu.</p>

Zna warunki i czynniki wpływające na organizację państwa egipskiego.	Wyjaśnia zależność rozwoju gospodarczego od położenia geograficznego i powstania państwa.	Charakteryzuje naturę władzy faraona i jej zakres.	Wymienia grupy, na które było podzielone społeczeństwo egipskie, oraz podaje czynniki, jakie determinowały ten hierarchiczny podział. Umie wyjaśnić pochodzenie i rolę Hyksosów w dziejach Egiptu.	Selekcjonuje informacje odnoszące się do starożytnego Egiptu i dokonuje ocen komparatywnych.
Wymienia chaotycznie imiona bogów egipskich.	Wymienia oryginalne cechy egipskiego systemu wierzeń.	Wyjaśnia związek religii z życiem codziennym starożytnych Egipcjan.	Charakteryzuje stan wiedzy Egipcjan w różnych dziedzinach i wskazuje elementy prekursorskie.	Uzasadnia tezę, że rozwój nauki przynosił korzyści całemu społeczeństwu egipskiemu.
Zna warunki i czynniki wpływające na organizację państw w Mezopotamii. Wymienia chaotycznie imiona bogów babilońskich.	Wyjaśnia zależności rozwoju gospodarczego od położenia geograficznego i powstania państwa. Wymienia oryginalne cechy babilońskiego systemu wierzeń.	Wyjaśnia wyjątkową nietrwałość państw w Mezopotamii. Omawia rozwój imperium perskiego.	Dostrzega korzyści płynące z wykształcenia pisma i wymienia zabytki piśmiennictwa. Wskazuje przykłady współczesnego wykorzystania zdobyczy Mezopotamii.	Charakteryzuje system prawny Mezopotamii i umie odnieść go do prawa współczesnego, uzasadniając przy tym własną tezę dotyczącą postępującej humanitaryzacji.
Zna warunki i czynniki wpływające na organizację państw w Mezopotamii. Wymienia chaotycznie imiona bogów starożytnych Indii i systemy starożytnych Chin.	Charakteryzuje najważniejsze osiągnięcia kulturalne i techniczne starożytnych Chin i Indii.	Charakteryzuje religie Indii (braminizm, buddyzm i hinduizm) oraz uzasadnia wpływ religii na ustrój polityczny.	Potrafi porównać rozwój polityczny i gospodarczy Indii i Chin, wskazując cechy wspólne i różnice.	Wyjaśnia, dlaczego konfucjanizm stał się ideologią państwową w Chinach, i określa wpływ, jaki wywarł na postawę Chińczyków.
Zna warunki i czynniki wpływające na organizację państwa Izrael i państwa fenickiego. Wskazuje te kraje na	Zna rolę Biblii w poznawaniu historii starożytnego Izraela.	Wyjaśnia, kim byli Fenicjanie i jakie były ich główne zajęcia.	Dokonuje selekcji funkcjonowania norm moralnych i społecznych w Izraelu. Ocenia je oraz	Wykazuje się wiedzą wykraczającą poza podstawę programową. Przez aktywne

mapie.			odnosi do współczesności.	uczestnictwo w lekcji umożliwia sprawne wprowadzanie nowych treści.
<p>Potrafi wskazać na mapie Krete i Mykeny.</p> <p>Zna pojęcie <i>polis</i>; wymienia najważniejsze greckie <i>polis</i>.</p>	<p>Wymienia warunki naturalne na Półwyspie Bałkańskim.</p> <p>Zna najważniejsze cechy kultury minojskiej i mykeńskiej.</p> <p>Zna rodzaje ustrojów występujących w <i>polis</i>; wskazuje na mapie najważniejsze <i>polis</i>.</p>	<p>Dostrzega zależność między warunkami naturalnymi a osadnictwem na Półwyspie Bałkańskim.</p> <p>Zna chronologię dziejów starożytnej Grecji.</p> <p>Zna genezę <i>polis</i> i wymienia różnice występujące między <i>polis</i>.</p>	<p>Wskazuje różnice między osadnictwem kreteńskim a mykeńskim.</p> <p>Omawia wpływ handlu na rozwój cywilizacyjny Krety i Myken.</p> <p>Przedstawia etapy zasiedlania terenów greckich przez poszczególne plemiona.</p> <p>Wymienia podobieństwa i różnice w sposobie funkcjonowania <i>polis</i>.</p>	<p>Wskazuje okoliczności odkrycia pozostałości kultury minojskiej i mykeńskiej.</p> <p>Dostrzega związek między różnymi aspektami życia codziennego a rozwojem cywilizacyjnym.</p> <p>Potrafi uzasadnić pogląd, że w VIII w. p.n.e. zaczęła się historia cywilizacji europejskiej.</p>
<p>Wymienia instytucje władzy w Sparcie.</p> <p>Zna pojęcie: <i>spartańskie wychowanie</i>.</p>	<p>Zna genezę ustroju Sparty.</p> <p>Rozumie pojęcia: <i>hegemonia, ksenofobia</i>.</p> <p>Wie, kim był Likurg.</p> <p>Charakteryzuje wychowanie spartańskie.</p> <p>Wskazuje Spartę na mapie.</p>	<p>Charakteryzuje kompetencje poszczególnych instytucji władzy w Sparcie.</p> <p>Wymienia grupy społeczeństwa spartańskiego.</p>	<p>Ocenia ustrój spartański i porównuje go z ustrojem Aten.</p> <p>Przedstawia charakterystykę grup społecznych.</p> <p>Dostrzega związek między ustrojem a wychowaniem spartańskim.</p>	<p>Wykazuje się znajomością tekstów źródłowych dotyczących ustroju Sparty.</p> <p>Przedstawia konsekwencje rozwoju ustroju spartańskiego dla <i>polis</i> i całej Grecji.</p>
<p>Wskazuje na mapie Ateny.</p> <p>Wymienia etapy ewolucji ustroju ateńskiego.</p>	<p>Wymienia reformatorów ateńskiego ustroju.</p> <p>Przedstawia różnice między poszczególnymi ustrojami Aten.</p> <p>Charakteryzuje podział społeczeństwa ateńskiego.</p>	<p>Wskazuje na mapie główne kierunki Wielkiej Kolonizacji oraz dostrzega związek między kolonią a <i>polis</i>.</p> <p>Charakteryzuje dokonania reformatorów ustroju ateńskiego. Wymienia instytucje władzy w</p>	<p>Dokonuje oceny ustroju ateńskiego. Charakteryzuje funkcje poszczególnych instytucji władzy.</p> <p>Podaje różnice między dzisiejszą demokracją a demokracją ateńską.</p>	<p>Przedstawia konsekwencje rozwoju ustroju demokratycznego w Atenach. Wykazuje się znajomością literatury.</p>

		Atenach.		
Zna przyczyny wojen grecko-perskich i przedstawia ich chronologię.	Wskazuje na mapie Persję i kierunki marszu wojsk perskich. Podaje podstawowe informacje na temat Persji. Omawia konsekwencje wojen.	Dokonuje charakterystyki działań zbrojnych i wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew. Zna genezę powstania Związku Morskiego.	Zna sylwetki głównych dowódców wojskowych Grecji. Wskazuje konsekwencje utworzenia Związku Morskiego. Opisuje sytuację Aten i Sparty po wojnach z Persją.	Przedstawia rolę Aten i Sparty w walce o hegemonię w Grecji oraz konsekwencje tej rywalizacji.
Zna dokonania wcześniejszych reformatorów ustroju ateńskiego.	Zna pozycję kobiet i obywateli w Atenach. Określa cele i metody wychowania młodzieży w Sparcie i w Atenach.	Wymienia dokonania Peryklesa. Porównuje prawa i obowiązki obywateli w Sparcie i w Atenach.	Dokonuje oceny reform Peryklesa. Charakteryzuje stan gospodarki ateńskiej w V w. p.n.e.	Wskazuje rolę Peryklesa w wykształceniu się ustroju demokratycznego w Atenach. Analizuje teksty źródłowe.
Wymienia przyczyny wojny peloponeskiej.	Wyjaśnia powody klęski Aten w wojnie o hegemonię i przedstawia skutki tej wojny dla Sparty.	Omawia rozwój terytorialny Macedonii. Wskazuje na mapie Macedonię i miejsca głównych konfliktów na terenie Grecji. Wymienia reformy Filipa II.	Przedstawia przyczyny umożliwiające przejście hegemonii w Grecji przez Macedonię.	Charakteryzuje stosunek Greków do Persów i potrafi wyjaśnić, dlaczego Grecy, mimo odparcia ataku potęgi perskiej, ulegli Macedończykom.
Podaje podstawowe informacje na temat Aleksandra Wielkiego.	Charakteryzuje sytuację wewnętrzną Persji. Wymienia przyczyny wypraw Aleksandra. Przedstawia cechy kultury hellenistycznej.	Wyjaśnia przyczyny sukcesów Aleksandra. Podaje cechy kultury hellenistycznej.	Przedstawia organizację terenów podbitych. Charakteryzuje postawy ludności podbitej wobec najeźdźców. Wskazuje główne ośrodki władzy po śmierci Aleksandra Wielkiego.	Ocenia rolę Aleksandra Wielkiego w rozwoju kultur Morza Śródziemnego. Wskazuje całokształt przyczyn podjęcia wypraw przez Aleksandra. Przedstawia konsekwencje jego wypraw.

Wymienia bogów greckiego panteonu.	Podaje charakterystyczne cechy religii greckiej.	Porównuje religię Greków do religii innych państw starożytnego Wschodu.	Wyjaśnia, jaką rolę w religii greckiej pełniły mity, i określa, jak wpływały one na oddawanie czci bogom.	Wskazuje na elementy religijne w igrzyskach. Przedstawia podobieństwa i różnice między antycznymi i współczesnymi igrzyskami olimpijskimi.
Zna pojęcie: <i>filozofia</i> .	Charakteryzuje jońską filozofię przyrody i wymienia jej reprezentantów.	Potrafi wymienić i krótko scharakteryzować poszczególnych filozofów i szkoły filozoficzne, w tym historiografię.	Potrafi wyjaśnić, dlaczego filozofia powstała narodziła się w Grecji, porównuje z grecką myślą filozoficzną dorobek cywilizacji dalekowschodnich.	Wykazuje się wiedzą wykraczającą poza podstawę programową. Potrafi uzasadnić własne zdanie na temat wpływu filozofii i greckiego stylu życia na następne pokolenia.
Wymienia podstawowe style architektoniczne i gatunki literackie, które powstały w Grecji.	Podaje konkretne przykłady osiągnięć Greków w dziedzinie architektury, rzeźby, literatury.	Potrafi periodyzować dzieje kultury greckiej, wskazuje wydarzenia przełomowe oraz ich twórców.	Wskazuje tendencje wspólne dla rozwoju greckiej nauki oraz literatury i sztuki między VI a IV w. p.n.e.	Wykazuje się wiedzą wykraczającą poza podstawę programową. Potrafi uzasadnić własne zdanie na temat doniosłości osiągnięć kultury greckiej i jej wpływu na życie współczesne.
Wymienia warunki i okoliczności osadnictwa na Półwyspie Apenińskim. Zna mity o początkach Rzymu.	Porównuje zasady powstania Rzymu z okolicznościami powstania greckich <i>polis</i> .	Dokonuje analizy źródeł i mitów dotyczących dziejów Rzymu. Charakteryzuje życie w starożytnym Rzymie. Dokonuje analizy porównawczej wiedzy o Rzymie z czasów starożytnych i współczesnych.	Opisuje skutki osadnictwa Italików na Półwyspie Apenińskim. Podaje źródła do dziejów Rzymu i jego mieszkańców. Ocena zasady budowy nowego państwa Rzym.	Ocena i porównuje współczesną wiedzę, źródła i mity dotyczące kultury Etrusków, Italików. Dokonuje ocen komparatywnych oraz analizuje źródła historyczne. Wskazuje czynniki jednoczące i różnicujące mieszkańców Rzymu.
Ocena najważniejsze	Opisuje przebieg ekspansji	Umie podzielić rozwój	Opisuje skutki wojen	Dokonuje ocen

<p>wydarzenia z podbojów Rzymu.</p> <p>Zna podłoże, przyczyny i przebieg wojen punickich.</p>	<p>Rzymu na południową część Półwyspu Apenińskiego i poza Rzym.</p> <p>Dokonuje analizy wojen punickich, wymienia terytoria zajęte przez Rzym w okresie cesarstwa.</p>	<p>terytorialny państwa na etapy.</p> <p>Porównuje zasięg podbojów w okresie republiki i cesarstwa. Dostrzega symptomy kryzysu państwa.</p> <p>Wskazuje na mapie rozwój imperium.</p>	<p>prowadzonych przez Rzym.</p> <p>Ocenia postawę dowódców rzymskich.</p> <p>Wie, co oznacza powiedzenie: „Kości zostały rzucone”.</p> <p>Opisuje politykę Rzymu na pograniczu z Germanami.</p> <p>Wymienia przyczyny upadku państwa.</p>	<p>komparatywnych wojen w starożytnym Rzymie i charakteryzuje sposoby ich prowadzenia.</p> <p>Porównuje terytorium imperium rzymskiego z zasięgiem terytorialnym państw hellenistycznych.</p> <p>Wskazuje zasięg obszaru kultury helleńsko-greckiej.</p>
<p>Zna i rozumie strukturę społeczną republiki i jej urzędów.</p>	<p>Omawia problem obywatelstwa w republice rzymskiej oraz istnienie armii obywatelskiej i zawodowej.</p>	<p>Opisuje proces ewolucji ustroju rzymskiego u schyłku republiki.</p>	<p>Opisuje i ocenia zmiany w zakresie roli urzędów w republice – także w odniesieniu do reform Juliusz Cezara.</p>	<p>Dokonuje oceny życia w Grecji i Rzymie.</p> <p>Charakteryzuje przemiany ustrojowe.</p> <p>Ocenia wpływ prawa rzymskiego na prawodawstwo współczesne.</p>
<p>Zna i rozumie strukturę społeczną cesarstwa i jego urzędów.</p>	<p>Porównuje obowiązki, jakie mieli urzędnicy w republice i cesarstwie. Zna i rozumie zasady powstawania prowincji.</p> <p>Zna i przedstawia cechy pryncypatu i dominatu.</p>	<p>Opisuje urzędy republiki i cesarstwa.</p> <p>Dokonuje analizy porównawczej pryncypatu i dominatu.</p> <p>Przedstawia Gajusza Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta.</p> <p>Charakteryzuje przemiany ustrojowe w Rzymie.</p>	<p>Zna przyczyny upadku imperium i jego trwałego podziału.</p> <p>Ocenia przemiany dominatu i tetrarchii oraz przedstawia sylwetki i rolę ostatnich władców.</p>	<p>Przedstawia własną ocenę wad i pozytywów ustroju cesarskiego, podbudowując wypowiedź odpowiednimi przykładami.</p> <p>Analizuje źródła historyczne i poddaje je krytyce.</p>
<p>Wymienia grupy składające się na społeczeństwo rzymskie.</p>	<p>Zna podłoże walk społecznych w Rzymie pomiędzy patrycjuszami a</p>	<p>Charakteryzuje pozycję społeczną i polityczną nowych warstw</p>	<p>Wskazuje i omawia zależności między gospodarką a rozwojem</p>	<p>Krytycznie analizuje źródła historyczne.</p> <p>Przedstawia przyczyny</p>

	plebem.	społecznych – arystokracji i ekwitów.	terytorialnym państwa rzymskiego. Omawia zmiany wywołane powstaniem instytucji kolonatu.	kryzysu rzymskiej polityki agrarnej i wyciąga z tego wnioski dotyczące przyczyn upadku całego imperium. Uzasadnia własne zdanie.
Zna systemy religijne Rzymu i działalność Jezusa Chrystusa.	Wyjaśnia, na czym polegała hellenizacja religii rzymskiej.	Porównuje systemy religijne starożytnego Rzymu, rozróżnia judaizm i chrześcijaństwo. <i>Zna pojęcia: synkretyzm, edykt, biskup, synod, sobór, dogmat, herezja, monastycyzm, i operuje nimi.</i>	Przedstawia rolę Jezusa Chrystusa, apostołów, pojawienia się pierwszych gmin chrześcijańskich. Stosuje poznane pojęcia i opisuje kształtowanie się nowego systemu religijnego.	Podaje różnice między kultem publicznym a prywatnym w starożytnym Rzymie. Omawia proces powstawania religii państwowej oraz uzasadnia własne zdanie dotyczące tworzenia się ruchów uznawanych za heretyckie.
Potrafi wymienić najważniejsze osiągnięcia starożytnego Rzymu.	Wymienia twórców literatury rzymskiej i ich dzieła. <i>Zna i rozumie prawne i filozoficzne systemy Rzymu.</i>	Przedstawia zasady prawa rzymskiego. Analizuje i przedstawia twórców kultury Rzymu. <i>Zna i rozumie pojęcie dorobek cywilizacyjny.</i> Wymienia i opisuje osiągnięcia Rzymu i jego prowincji.	Wyciąga samodzielnie wnioski dotyczące osiągnięć starożytnego Rzymu. Dokonuje prezentacji źródeł dorobku cywilizacyjnego Rzymu i je analizuje. Rozumie i ocenia źródła dorobku Rzymu. Podaje najważniejsze elementy powiązań Rzymu z kulturą grecką i jego prowincjami.	Dostrzega zależności między kulturą a nauką i innymi dziedzinami życia w Rzymie i jego prowincjach. Dostrzega znaczenie osiągnięć starożytnego Rzymu dla współczesności oraz jego wkład w rozwój kultury europejskiej i światowej.
Wymienia charakterystyczne rodzaje budowli rzymskich.	Podaje cechy architektury i sztuki rzymskiej oraz przykłady ich występowania.	Porównuje osiągnięcia rzeźbiarstwa rzymskiego z greckim.	Przedstawia nowe idee, jakie chrześcijaństwo wniosło do sztuki i architektury rzymskiej.	Zestawia wszystkie osiągnięcia rzymskie i na ich podstawie przedstawia obraz życia w starożytnym Rzymie.

				Poszerza zdobyte wiadomości o analizę źródeł. Udowadnia wkład Rzymian w rozwój światowej cywilizacji.
Podaje wpływ chrześcijaństwa na przemianę kultury późnoantycznej.	Potrafi ocenić wpływ barbarzyńców na kulturę rzymską i odwrotnie.	Omawia wizerunek antyku w oczach ludzi średniowiecza.	Dostrzega wpływ antyku na kształcenie w dobie średniowiecza, a zwłaszcza na system sztuk wyzwolonych.	Potrafi ocenić podporządkowanie celom kościelnym intelektualnej spuścizny starożytności i wkład wczesnośredniowiecznych uczonych w ocalenie tego dorobku.
Pamięta podział państwa rzymskiego i wskazuje Bizancjum na mapie.	Określa cechy systemu władzy cesarskiej w Bizancjum. Wymienia zasady organizacji Kościoła.	Wyjaśnia, dlaczego od VII w. Cesarstwo Wschodniorzymskie nazywano Cesarstwem Bizantyńskim. Przedstawia czynniki decydujące o rozwoju cesarstwa za panowania Justyniana Wielkiego.	Wskazuje w organizacji Cesarstwa Bizantyńskiego elementy tradycji rzymskiej i wschodniej (hellenistycznej).	Dokonyuje samodzielnej i krytycznej oceny polityki i kultury Bizancjum, porównując je z wczesnośredniowieczną kulturą arabską i kulturą zachodnioeuropejską.
Zna podstawowe informacje o Arabach i ich ekspansji w VII–X w. Zna podstawowe informacje o Mahomecie i jego nauce.	Omawia działalność Mahometa. Wymienia kierunki ekspansji arabskiej we wczesnym średniowieczu. Potrafi wymienić najważniejsze osiągnięcia kultury arabskiej.	Wyjaśnia pojęcia: <i>islam</i> , <i>Koran</i> , <i>sunna</i> , <i>szyici</i> , <i>sunnici</i> , <i>kalif/kalifat</i> , <i>emir/emirat</i> . Wskazuje na mapie obszary, które znalazły się w obrębie imperium arabskiego w VIII–X w. Charakteryzuje kulturę Arabów we wczesnym średniowieczu i ich stosunek do podbitej	Charakteryzuje zasady islamu i omawia przyczyny rozłamu tej religii (szyici i sunniti). Charakteryzuje kulturę arabską we wczesnym średniowieczu, wskazując jej osiągnięcia w poszczególnych dziedzinach. Przedstawia wpływ islamu na rozwój państwa	Dokonyuje samodzielnej i krytycznej oceny kultury arabskiej, porównując ją z wczesnośredniowiecznymi kulturami: bizantyńską i zachodnioeuropejską.

		ludności.	arabskiego.	
<p>Umieszcza w czasie i przestrzeni królestwo Franków.</p> <p>Zna nazwy dynastii panujących w państwie frankijskim.</p> <p>Wymienia nazwy obszarów, które weszły w skład monarchii karolińskiej.</p> <p>Zna daty koronacji cesarskiej Karola Wielkiego i traktatu w Verdun oraz jego główne postanowienia.</p>	<p>Zna wagę chrztu Chlodwiga.</p> <p>Zna główne zasady prawa Franków (<i>Lex Salica</i>) oraz definicję monarchii patrymonialnej i jej struktury.</p> <p>Dostrzega znaczenie epoki karolińskiej w dziejach Europy Zachodniej we wczesnym średniowieczu.</p>	<p>Przedstawia proces historyczny Franków.</p> <p>Wyjaśnia rolę Franków (dynastie Merowingów i Karolingów) w kształtowaniu monarchii wczesnego średniowiecza.</p> <p>Omawia „renesans karoliński” i rozumie jego znaczenie w procesie kształtowania kultury zachodnioeuropejskiej.</p> <p>Posługuje się mapą w omawianiu rozwoju terytorialnego państwa Franków.</p> <p>Zna źródła historyczne odnoszące się do dziejów Franków.</p>	<p>Charakteryzuje struktury monarchii patrymonialnej.</p> <p>Omawia i charakteryzuje stosunki Franków z cesarstwem rzymskim od II do V w. oraz postanowienia prawa frankijskiego w sprawach społecznych, gospodarczych i politycznych.</p> <p>Wymienia nazwy stanowisk urzędników i charakteryzuje zakres ich kompetencji.</p> <p>Rozumie i wyjaśnia znaczenie bitwy pod Poitiers.</p>	<p>Dokonuje samodzielnej, krytycznej oceny okresu hegemonii frankijskiej na Zachodzie i oceny „renesansu karolińskiego” na podstawie dobranych przez siebie fragmentów źródeł historycznych.</p> <p>W cesarskiej koronacji Karola Wielkiego dostrzega konflikt papocezaryzmu z cesaropapizmem i wyjaśnia, w czym ów konflikt się wyraził.</p> <p>Zna i rozumie pojęcia dotyczące epoki oraz charakteryzuje jej główne postacie.</p>
<p>Wymienia nazwy plemion słowiańskich osiadłych w Europie pomiędzy V a IX w.</p> <p>Zna nazwy grup, na które podzieliły się plemiona słowiańskie podczas zasiedlania Europy, i nazwy słowiańskich państw powstałych pomiędzy VII a X w.</p>	<p>Wymienia grupy, na jakie dzielili się Słowianie, oraz wie, która grupa zajmowała w X w. obszary między Odrą a Wisłą.</p> <p>Wskazuje na mapie państwa, które powstały w X w. na gruzach państwa wielkomorawskiego.</p>	<p>Omawia zmiany na obszarze zamieszkałym przez Słowian Wschodnich.</p> <p>Zna ośrodki w Nowogrodzie Wielkim i Kijowie oraz fakt przekazania władzy normandzkiemu wodzowi Rurykowi.</p> <p>Analizuje krok Włodzimierza Wielkiego przyjęcia chrztu w obrządku greckim.</p>	<p>Zna plemiona Skandynawii (Jutowie, Wandalowie, Longobardowie), które od V w. współuczestniczyły w tworzeniu nowej organizacji politycznej Europy, a w IX w. rozpoczęły proces konsolidacji politycznej Skandynawii i formowanie państw wielkoplemiennych.</p>	<p>Charakteryzuje okoliczności polityczne, społeczne i kulturowe kształtowania się państw słowiańskich, krytycznie odnosząc się do zagadnienia udziału obcych (niesłowiańskich) plemion w formowaniu państw słowiańskich.</p> <p>Wykazuje wiedzę opartą na lekturze wybranej literatury przedmiotu.</p>

<p>Wskazuje na mapie plemiona zamieszkujące ziemie polskie i ich siedziby.</p>	<p>Opisuje położenie pierwotnej domeny Piastów i ocenia, na których obszarach państwa gnieźnieńskiego zagęszczenie osadnictwa było największe w połowie X w.</p>	<p>Wie, w jakich miejscach wznoszono grody i jakie było ich przeznaczenie.</p> <p>Określa styl architektoniczny palatium na Ostrowie Lednickim i wymienia charakterystyczne cechy tego stylu.</p>	<p>Wymienia etapy i kierunki ekspansji państwa gnieźnieńskiego za panowania Mieszka I.</p> <p>Wyjaśnia, jaką rolę odgrywała drużyna w państwie Mieszka I.</p>	<p>Przedstawia sposób, w jaki Polanie stworzyli organizację państwową na ziemiach polskich.</p> <p>Oceni, czy ojcowizna Piastów znajdowała się na obszarach największej aktywności osadniczej i gospodarczej oraz uzasadnia swoją tezę.</p>
<p>Wie, że pierwszym historycznym władcą Polski był Mieszko I z dynastii Piastów.</p> <p>Zna daty chrztu Mieszka I i bitwy pod Cedynią.</p>	<p>Wie, jakie znaczenie dla państwa miała decyzja o przyjęciu chrześcijaństwa.</p> <p>Wskazuje na mapie historycznej przypuszczalne granice państwa pod koniec panowania Mieszka I.</p> <p>Wie, że głównymi źródłami do poznania najwcześniejszego okresu dziejów Polski jest kronika, spisana na początku XII w. przez autora nazywanego Gallem Anonimem, oraz niemiecka kronika Thietmara z XI w.</p>	<p>Opisuje organizację państwa pierwszych Piastów.</p> <p>Wie, jaką rolę odgrywały w państwie drużyna książęca i grody.</p> <p>Zna pojęcia: <i>monarchia patrymonialna, komes</i>, oraz legendy o pochodzeniu dynastii Piastów.</p>	<p>Oceni, jakie miejsce w strukturze przestrzennej państwa Piastów zajmowały tereny zaliczane do pierwotnej domeny Piastów.</p> <p>Wie, jakie obciążenia spoczywały na ludności w państwie Piastów.</p> <p>Zna pojęcia: <i>danina, stan, powóz, przewód, podwody</i>.</p> <p>Potrafi wskazać na mapie geograficznej przypuszczalny bieg granic państwa Mieszka I.</p>	<p>Dysponuje zasobem wiedzy i umiejętności znacznie wykraczającym poza poziom wymagany na ocenę bardzo dobrą.</p> <p>Opisuje treść dokumentu <i>Dagome iudex</i>.</p> <p>Samodzielnie dokonuje analizy przyczyn przyjęcia chrześcijaństwa.</p>
<p>Zna daty zjazdu gnieźnieńskiego, pokoju w Budziszynie i koronacji królewskiej Bolesława Chrobrego.</p> <p>Wie, jakie stosunki łączyły Chrobrego z cesarstwem niemieckim.</p>	<p>Zna dzieje wyprawy biskupa Wojciecha do Prus.</p> <p>Zna postanowienia zjazdu gnieźnieńskiego.</p> <p>Wskazuje na mapie historycznej ziemie</p>	<p>Oceni, jakie znaczenie dla pozycji państwa polskiego miało prawo do inwestytury udzielone Bolesławowi Chrobremu przez Ottona III.</p> <p>Wie, jaką wagę dla kształtującej się struktury</p>	<p>Dokonuje samodzielnej, krytycznej analizy polityki Bolesława Chrobrego.</p> <p>Potrafi wskazać na mapie granice państwa pod koniec panowania Bolesława Chrobrego.</p>	<p>Oceni znaczenie aktu koronacji dla pozycji władcy, zarówno w aspekcie stosunków wewnątrzpaństwowych, jak i na arenie międzynarodowej. Uzasadnia swoją opinię.</p>

Zna okoliczności śmierci świętego Wojciecha.	przyłączone do państwa przez Bolesława Chrobrego, kraj Prusów oraz Gniezno, Poznań, Wrocław, Kraków.	kościelnej miał fakt utworzenia metropolii gnieźnieńskiej.	Opisuje, jak układały się stosunki Bolesława Chrobrego z cesarstwem i innymi sąsiadami.	Umie dokonać porównania dwóch przekazów źródłowych dotyczących tego samego wydarzenia z czasów panowania Bolesława Chrobrego.
Wie, że Mieszko II, następca Bolesława Chrobrego, został pokonany w 1031 r. przez koalicję niemiecko-ruską. Potrafi wymienić następców Mieszka II.	Opisuje przyczyny buntu ludowego, najazd księcia Brzetysława i proces odbudowy państwa przez Kazimierza Odnowiciela. Wskazuje na mapie historycznej przypuszczalne granice państwa Piastów pod koniec panowania Kazimierza Odnowiciela.	Opisuje panowanie Mieszka II. Zna datę koronacji królewskiej i postacie Miećława oraz Rychyzy. Analizuje tekst źródłowy lub fragment opracowania popularnonaukowego. Umie scharakteryzować proces kształtowania się systemu feudalnego w państwie Piastów.	Wyjaśnia, dlaczego Mieszko II u kresu swojego panowania nie miał sojuszników. Wymienia przyczyny upadku pierwszej monarchii piastowskiej.	Wskazuje etapy rozkładu struktur państwowych w latach 1025–1039 oraz określa skutki osłabienia władzy centralnej w Polsce. Analizuje krytycznie źródła historyczne.
Wymienia główne postacie związane z omawianym tematem (Henryk IV, Fryderyk I Barbarossa, Fryderyk II, Grzegorz VII, Innocenty III). Zna przyczyny sporu o inwestyturę.	Określa zakres władzy papieża w Kościele oraz jego stosunek do cesarza i innych władców świeckich.	Wyjaśnia, w jakich okolicznościach Kościół został podporządkowany władzy świeckiej, i rozważa konsekwencje tego procesu. Określa płaszczyzny konfliktu papieża z cesarstwem w XI w.	Formułuje etapy narastania konfliktu między cesarstwem i papieżem. Ocena polityczne skutki decyzji papieskiej o cofnięciu klątwy wobec cesarza Henryka IV.	Ocena skutki rywalizacji władzy świeckiej i duchownej w świecie chrześcijańskim. Krytycznie analizuje źródła historyczne. Potrafi zająć własne stanowisko wobec omawianego problemu zarówno z perspektywy interesów Kościoła, jak i cesarstwa.
Zna pojęcie <i>wyprawy krzyżowe/krucjaty</i> i wymienia główne krucjaty (I, II, III, IV) oraz ich daty.	Zna pojęcie: <i>krucjaty europejskie</i> i odnosi je do akcji chrystianizacyjnej w kraju Prusów i Litwinów w	Przedstawia stosunek islamu do judaizmu i chrześcijaństwa. Wie, kto władał Palestyną od starożytności do X w.	Ocena sytuację chrześcijan w Królestwie Jerozolimskim w pierwszej połowie XII w. Omawia działania	W wyrażonych opiniach odwołuje się do materiałów źródłowych. Dokonyuje krytycznej oceny krucjat z wykorzystaniem

<p>Zna pojęcie: <i>rekonkwista</i> i nazwy zakonów rycerskich powstałych w epoce krucjat.</p>	<p>XIII–XIV w.</p> <p>Wymienia przyczyny rekonkwisty hiszpańskiej oraz przyczyny i skutki krucjat.</p> <p>Zna przebieg wypraw krzyżowych.</p>	<p>Ocenia, jak układały się stosunki między Kościołem wschodnim a zachodnim chrześcijaństwem do X w.</p>	<p>krzyżowców w zdobytych ziemiach lewantyńskich, dostrzegając przejawy kolonializmu zachodnioeuropejskich feudałów.</p>	<p>literatury uzupełniającej. Samodzielnie analizuje, syntetyzuje i selekcjonuje gromadzoną wiedzę. Dostrzega długofalowe skutki krucjat przejawiające się w stosunkach chrześcijan i muzułmanów; omawia je i wyjaśnia.</p>
<p>Omawia okoliczności i cele powstania zakonów rycerskich. Wymienia próby chrystianizacji plemienia Prusów podejmowane przez władców piastowskich.</p>	<p>Podaje przesłanki, które doprowadziły do powstania państwa zakonnego. Wskazuje jego obszar na mapie.</p>	<p>Podaje przyczyny upadku władzy zakonu krzyżackiego w Prusach. Wskazuje obszar państwa Zakonu na mapie i omawia jego rozwój terytorialny.</p>	<p>Omawia stosunek zakonu krzyżackiego do podbitej ludności pruskiej i wskazuje elementy ideologii krucjatowej w polityce jego władz.</p> <p>Zna organizację wewnętrzną Zakonu.</p>	<p>Wyjaśnia, jaki wpływ wywarło państwo zakonne na sytuację polityczną oraz rozwój gospodarczy strefy nadbałtyckiej.</p>
<p>Wymienia nowe zjawiska w rozwoju państw środkowej i wschodniej Europy w pełnym średniowieczu.</p>	<p>Omawia podbój Słowiańszczyzny połabskiej przez książąt niemieckich i wskazuje omawiane obszary na mapie.</p>	<p>Charakteryzuje ekspansję polityczną Rzeszy Niemieckiej na ziemie Słowian oraz akcję osadniczą, zwaną kolonizacją na prawie niemieckim.</p>	<p>Omawia sytuację wewnętrzną Królestwa Czeskiego w XIII w. i monarchii węgierskiej po śmierci króla Stefana I.</p> <p>Ocenia wpływ najazdów mongolskich na dzieje wschodniej i środkowej Europy.</p>	<p>Wskazuje podobieństwa i różnice w rozwoju politycznym i gospodarczym Czech i Węgier.</p> <p>Wymienia korzyści, jakie państwa środkowej Europy osiągnęły z rywalizacji między papieżem a cesarstwem.</p>
<p>Wskazuje na mapie poszczególne państwa europejskie i chaotycznie wymienia podstawowe przyczyny konfliktów między nimi.</p>	<p>Wymienia czynniki, które przyczyniły się do podziału dzielnicowego Rzeszy Niemieckiej, i powody, dla których cesarz niemiecki wspierał dążenia książąt do przekształcania władanych przez nich terytoriów w samodzielne władztwa polityczne.</p>	<p>Charakteryzuje rozkwit monarchii Kapetyngów za rządów Ludwika IX Świętego. Omawia stosunki pomiędzy Anglią i Francją w XI–XII w.</p>	<p>Omawia rozbieżności polityczne Półwyspu Apenińskiego i wie, na czym polegała specyfika struktury politycznej Włoch w XI–XII w. Wyjaśnia, dlaczego najgorętszymi zwolennikami idei jedności politycznej Włoch byli</p>	<p>Porównuje genezę ukształtowania się parlamentu w Anglii i we Francji oraz dostrzega podobieństwa i różnice w procesie kształtowania się europejskich systemów parlamentarnych. W wyrażonych opiniach odwołuje się do materiałów</p>

			uczeni i pisarze.	źródłowych.
Wymienia przyczyny kryzysu państwa polskiego w pierwszej połowie XI w.	Opisuje przyczyny buntu ludowego, najazd księcia Brzetysława i proces odbudowy państwa przez Kazimierza Odnowiciela. Wskazuje na mapie historycznej przypuszczalne granice państwa Piastów pod koniec panowania Kazimierza Odnowiciela.	Porównuje terytorium państwa polskiego w czasie rządów Bolesława Chrobrego i Kazimierza Odnowiciela. Przedstawia kolejność, w jakiej Kazimierz Odnowiciel poszerzał zasięg swojej władzy terytorialnej.	Zna przekazy kronikarskie Galla Anonima i Wincentego zwanego Kadłubkiem dotyczące konfliktu Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem. Dokonuje krytycznej analizy obu przekazów. Wyjaśnia, jak się układały stosunki między papieżem a cesarzem w okresie reform gregoriańskich i sporu o inwestyturę.	Omawia, jak przebiegała organizacja struktur Kościoła w Polsce w latach 1025–1079. Ocenia znaczenie uzyskania korony przez Bolesława Chrobrego, Mieszka II i Bolesława Szczodrego w kontekście późniejszych wydarzeń. Uzasadnia tezę, że koronacja była wyrazem potęgi państwa lub ambicji jego władcy.
Omawia kształt terytorialny i strukturę kościelną państwa Bolesława Śmiałego oraz wymienia powody, dla których musiał on opuścić Polskę.	Wymienia etapy konfliktu wewnętrznego w Polsce za rządów Władysława Hermana.	Wskazuje linię podziału Polski pomiędzy Zbigniewa a Bolesława po śmierci Władysława Hermana. Uzasadnia przyczyny takiego podziału.	Omawia etapy podboju Pomorza przez Bolesława Krzywoustego oraz relacje między władzą i Kościołem a społeczeństwem.	Krytycznie analizuje źródła historyczne. Porównuje materiał ikonograficzny i samodzielnie wyciąga wnioski dotyczące symboliki oraz zakresu władzy poszczególnych Piastów.
Wymienia ziemie, które wchodziły w skład dzielnic senioralnej. Wskazuje ziemie łęczycką i sandomierską.	Omawia wprowadzony na mocy testamentu Bolesława Krzywoustego podział kraju na cztery dzielnice.	Omawia i ocenia rywalizację pierwszych seniorów (dzieci Bolesława Krzywoustego) oraz upadek dzielnic senioralnej.	Oceni, co było nowym i jednocześnie najistotniejszym postanowieniem „testamentu” Krzywoustego, oraz jaka była główna przyczyna powstania dziedzicznych księstw dzielnicowych.	Wie, gdzie i kiedy w starożytności istniała kolegialna forma sprawowania władzy, oraz czy okoliczności powierzania władzy nad wybraną prowincją w państwie Piastów zdarzały się już wcześniej. Krytycznie analizuje źródła historyczne.
Podaje najbardziej istotne cechy rozbicia dzielnicowego w Polsce.	Wymienia postanowienia w sprawie następstwa tronu krakowskiego,	Określa granice państwa Henryków Śląskich. Wyjaśnia, co	Potrafi odtworzyć tablicę genealogiczną potomków Bolesława Krzywoustego i	Omawia życie polityczne w Polsce czasów Kadłubka na podstawie fragmentów

	zawarte w tzw. statucie łączyckim z 1180 r.	spowodowało upadek świetności „państwa Henryków” na Śląsku, oraz kto objął władzę w poszczególnych częściach władztwa Henryka Pobożnego po jego śmierci.	wskazać kolejnych „seniorów” według kryterium wieku.	jego kroniki. Ocena relacje między monarchą a społeczeństwem. Uzasadnia, czy książęta piastowscy byli władcami absolutnymi, oraz kto i w jakich okolicznościach podejmował decyzje polityczne.
Wymienia władców Polski, którzy koronowali się przed Przemysłem II.	Wskazuje na mapie główne dzielnice Polski, państwo Krzyżaków, Czechy i Brandenburgię.	Wie, kto został uznany za patrona zjednoczenia państwa polskiego, i jakie czynniki decydowały o kształtowaniu się idei jednoczenia ziem polskich.	Potrafi wyjaśnić, co zadecydowało o poparciu Wacława II przez Polaków, i na czym opierały się prawa Henryka głogowskiego do Wielkopolski.	Wymienia czynniki, które zadecydowały o tym, że zjednoczenie ziem polskich stało się zasługą Władysława Łokietka. Krytycznie analizuje źródła historyczne.
Potrafi wymienić główne problemy polityczne oraz przejawy kryzysu gospodarczego i społecznego w Europie późnego średniowiecza. Łączy określenie <i>wojna stuletnia</i> z konfliktem francusko-angielskim.	Wymienia przyczyny kryzysu gospodarczego w XIV-wiecznej Europie Zachodniej. Zna główne etapy wojny stuletniej. Wymienia najpoważniejsze wstrząsy społeczne we Francji i w Anglii. Wskazuje miejsca najważniejszych bitew wojny stuletniej.	Zna i rozumie pojęcia związane z omawianym tematem, posługuje się nimi właściwie. Zna postacie związane z omawianym tematem i krótko je charakteryzuje. Umie wyjaśnić, dlaczego epidemia dżumy błyskawicznie rozprzestrzeniła się w XIV-wiecznej Europie. Wskazuje podobieństwa i różnice społecznych wstrząsów we Francji, Włoszech i w Anglii.	Zna przyczyny i skutki wojny stuletniej. Charakteryzuje przyczyny kryzysu gospodarczego w XIV-wiecznej Europie. Wyjaśnia, dlaczego ludność żydowską obwiniano za rozprzestrzenienie się dżumy w połowie XIV w. Charakteryzuje przyczyny i skutki wstrząsów społecznych na późnośredniowiecznym Zachodzie. Omawia sytuację polityczną krajów Półwyspu Apenińskiego i powstanie zjednoczonej Hiszpanii.	Charakteryzuje konsekwencje wojny stuletniej dla Francji i Anglii. Formułuje własną ocenę społeczno-gospodarczych i politycznych procesów przebiegających w późnośredniowiecznej Europie. Analizuje teksty źródłowe i samodzielnie konstruuje wnioski dotyczące omawianego tematu, konfrontuje je z opiniami zawartymi w wybranej literaturze uzupełniającej.
Zna nazwy państw średniowiecznej Europy Środkowo-Wschodniej i	Zna genezę powstania państw: węgierskiego, czeskiego i ruskiego.	Przedstawia na mapie zasięg terytorialny państw tego regionu Europy.	Zna postanowienia Złotej Bulli i ocenia jej znaczenie dla państwa węgierskiego.	Charakteryzuje główne problemy społeczno-polityczne regionu w

<p>nazwy dynastii rządzących w tych państwach w okresie od ich powstania do XII–XIV w.</p>	<p>Wymienia główne postacie związane z tematem zajęć. Omawia sytuację polityczną w Europie Środkowo-Wschodniej od XII do XIV w. Wymienia przyczyny kryzysu Kościoła w XI w. Wie, dlaczego wystąpienie Jana Husa spotkało się z tak wielką krytyką i w konsekwencji doprowadziło do jego śmierci.</p>	<p>Charakteryzuje stosunki Czech, Rusi i Węgier. Potrafi wskazać przyczyny i konsekwencje najazdu tatarskiego na Węgry i najazdu mongolskiego na Ruś Kijowską. Wie, kiedy i w jakich okolicznościach założono pierwszą wyższą uczelnię na ziemiach polskich. Podaje ośrodki, w których narodził się ruch reform Kościoła w XI w.</p>	<p>Przedstawia ewolucję polityczną państw Europy Środkowo-Wschodniej w XII–XIV w. Omawia różnice, jakie zarysowały się pomiędzy poszczególnymi odłamami ruchu husyckiego. Wymienia dynastie europejskie, jakie rywalizowały o tron na Węgrzech.</p>	<p>omawianym okresie. Przedstawia własną ocenę procesów politycznych i społeczno-gospodarczych w państwach Europy Środkowo-Wschodniej, opierając ją na analizie źródeł historycznych oraz wybranej lekturze uzupełniającej.</p>
<p>Wymienia kierunki uderzenia Tatarów na Europę w XIII w. Wie, jaki wpływ na dzieje Europy Środkowo-Wschodniej wywarły najazdy Mongołów w XIII w.</p>	<p>Wskazuje etapy ekspansji imperium osmańskiego w XIV i XV w. Odczytuje z mapy, które tereny zostały przyłączone, a które uzależnione od państwa Turków osmańskich.</p>	<p>Omawia stosunek władz tureckich do ludności chrześcijańskiej. Wyjaśnia turecki system danin nałożony na ludność zamieszkującą podbite tereny.</p>	<p>Wymienia skutki, jakie wywarło jarzmo tatarskie na rozwój Rusi. Ocenia rolę i znaczenie cesarstwa bizantyńskiego dla świata średniowiecznego. Charakteryzuje ekspansję Turków osmańskich na Bałkanach.</p>	<p>Omawia zmiany polityczne na Półwyspie Bałkańskim na przełomie XIII i XIV w. Porównuje współczesne podziały polityczne Bałkanów z zasięgiem panowania osmańskiego w XV w. Krytycznie analizuje źródła historyczne.</p>
<p>Zna daty koronacji Przemysła II i Wacława II oraz Władysława Łokietka. Wie, jakie ziemie weszły w skład państwa Łokietka.</p>	<p>Potrafi opisać działalność zjednoczeniową Władysława Łokietka. Zna postać Jakuba Świnki i Jana Muskaty. Wskazuje na mapie historycznej ziemie zjednoczone przez Władysława Łokietka pod koniec jego panowania. Określa granice państwa polskiego w 1333 r. Wskazuje ziemie zajęte przez zakon krzyżacki.</p>	<p>Opisuje kolejne próby zjednoczenia kraju w XIII w. i panowanie Przemysłidów na ziemiach polskich. Zna postać Jana Luksemburskiego i fakt ekspansji czeskiej na Śląsku. Wskazuje na mapie historycznej ziemie polskie, które nie weszły w skład Królestwa odrodzonego przez Władysława Łokietka (Pomorze Gdańskie,</p>	<p>Wyjaśnia podłoże społeczne procesu jednoczenia ziem polskich w XIII i XIV w. oraz dokonuje krytycznej oceny działalności Władysława Łokietka. Zna genezę i przebieg wojny polsko-krzyżackiej. Wymienia ziemie, które znalazły się w bezpośrednim władaniu Kazimierza Wielkiego i były od niego zależne. Wskazuje niezależne księstwa piastowskie, które</p>	<p>Dysponuje zasobem wiedzy i umiejętności znacznie wykraczającym poza poziom wymagany na ocenę bardzo dobrą. Wymienia przyczyny utraty Pomorza Gdańskiego przez Łokietka. Ocenia skutki próby zbrojnego odzyskania Pomorza. Wie, na jakiej podstawie opierały się roszczenia Jana Luksemburskiego do korony polskiej.</p>

		Pomorze Zachodnie, ziemia lubuska, Śląsk, Mazowsze), i wyjaśnia ich sytuację polityczną.	pozostały poza granicami jednoczonego państwa polskiego.	Krytycznie analizuje źródła historyczne.
Ocenia, w jakim stanie Łokietek pozostawił państwo swojemu synowi Kazimierzowi. Wskazuje najważniejsze elementy polityki zagranicznej Kazimierza Wielkiego (zjazd w Wyszehradzie, pokój z Krzyżakami w Kaliszu) i wewnętrznej (ufundowanie Akademii w Krakowie).	Wie, jak kształtowały się stosunki Polski z sąsiadami za czasów panowania Kazimierza Wielkiego. Opisuje politykę wewnętrzną Kazimierza Wielkiego, a także proces kształtowania się monarchii stanowej. Zna pojęcia: <i>statuty piotrkowskie</i> , <i>statuty wiślickie</i> . Wskazuje na mapie historycznej granice monarchii Kazimierza Wielkiego pod koniec panowania władcy.	Wskazuje ziemie odzyskane, zdobyte i te, które zostały zhołdowane lub czasowo objęte zwierzchnictwem. Wymienia ziemie należące niegdyś do władztwa Piastów, które pozostawały poza obrębem państwa Kazimierza Wielkiego. Zna działania podejmowane na rzecz odzyskania ziem śląskich, pomorskich i Mazowsza.	Wymienia przyczyny, dla których Kazimierz Wielki zawarł umowę o następstwie tronu w Polsce z Karolem Andegaweńskim. Wyjaśnia, dlaczego Kazimierz Wielki w swoim testamencie spisanym przed śmiercią adoptował Każka słuńskiego (swojego wnuka) i zapisał mu ziemie, które uważał za swoją dziedzinę. Umie opisać politykę Kazimierza Wielkiego wobec Rusi Halicko-Włodzimierskiej i znaczenie podboju tej ziemi.	Umie dokonać samodzielnej, krytycznej oceny postaci Kazimierza Wielkiego i prowadzonej przez niego polityki. Dostrzega skutki decyzji króla w sprawach następstwa tronu i krzyżackiej. Porównuje politykę prowadzoną przez Władysława Łokietka z działaniami jego syna Kazimierza. Krytycznie analizuje źródła historyczne.
Wymienia terytoria, które znajdowały się we władzy Kazimierza Wielkiego u schyłku jego panowania. Zna imiona następców Kazimierza Wielkiego z dynastii Andegawenów.	Omawia regencję Elżbiety Łokietkówny i jej rządy namiestnicze. Zna postanowienia przywileju koszyckiego i potrafi wyjaśnić jego znaczenie.	Ocenia czyn Ludwika Węgierskiego, który po szybkiej koronacji wywoził insygnia koronacyjne na Węgry, następnie złamał w postępowaniu sądowym testament ostatniego Piasta, przede wszystkim jego zapisy dla wnuka Każka. Omawia zagadnienie sukcesji po Ludwiku Węgierskim i bezkrólewie w Polsce.	Wie, jakiego rodzaju związek rodzinny łączył Jadwigę Andegawęńską z Władysławem Łokietkiem. Wyjaśnia, dlaczego panowie polscy skłonni byli poprzeć kandydatkę na króla Polski tylko pod warunkiem jej stałego pobytu w Polsce.	Wyjaśnia, dlaczego Ludwik Węgierski musiał rokować z polskimi elitami kwestię sukcesji w Królestwie Polskim. Omawia okoliczności i tryb podejmowania decyzji politycznych przez polskich dostojników i szlachtę. Dokonuje analizy tekstu źródłowego lub fragmentu opracowania popularnonaukowego związanego z omawianą

				problematyką.
Wie, że pierwszym królem z dynastii Jagiellonów był Władysław Jagiełło. Wskazuje na mapie Królestwo Polskie, Wielkie Księstwo Litewskie i państwo zakonu krzyżackiego. Zna położenie miejscowości Krewa, Horodło, Grunwald, Toruń.	Opisuje początki unii polsko-litewskiej. Zna pojęcie: <i>unia w Krewie w 1385 r.</i> Wymienia inne unie personalne zawarte przez władców Polski oraz wskazuje kraje i władców będących partnerami w tych układach.	Porównuje na podstawie zdobytej wiedzy organizację państwową Polski i Litwy, wskazuje podobieństwa i różnice. Zna postaci Mendoga i Giedymina. Wskazuje na mapie historycznej Wilno, Żmudź, Inflanty.	Potrafi opisać sytuację polityczną Wielkiego Księstwa Litewskiego w XIV w. Zna działania Jadwigi i Jagiełły na polu kultury i nauki. Dostrzega słabe i mocne strony unii z Litwą oraz konsekwencje jej zawarcia.	Umie ocenić unię polsko-litewską zarówno z punktu widzenia historiografii polskiej, jak i litewskiej. Wyjaśnia, co dla Krzyżaków oznaczał związek Polski i Litwy. Ocenia, kto odniósł większą korzyść z zawarcia unii – Polska czy Litwa. Krytycznie analizuje źródła historyczne.
Wymienia poznane przywileje szlacheckie. Wskazuje Malbork, Królewiec, Elbląg, Toruń, Chojnice i miejsca bitew stoczonych w wojnie trzynastoletniej.	Wymienia decyzje drugiego pokoju toruńskiego. Wskazuje na mapie granicę podziału państwa zakonnego oraz Prusy Królewskie i Prusy Zakonne.	Wyjaśnia okoliczności wybuchu wielkiej wojny z zakonem krzyżackim i omawia jej skutki. Zna powinności wielkiego mistrza krzyżackiego w świetle powstania lenna krzyżackiego.	Omawia politykę dynastyczną Jagiellonów w XV w. Zna przyczyny, które spowodowały, że stany pruskie wypowiedziały Krzyżakom posłuszeństwo. Podaje okoliczności unii personalnej z Węgrami.	Wyjaśnia, w jaki sposób Władysław Jagiełło zapewnił dziedziczenie tronu swojemu najstarszemu synowi, i przedstawia inne możliwe rozwiązania. Omawia politykę dynastyczną Jagiellonów w XV w. Krytycznie analizuje źródła historyczne.
Wymienia królów panujących w średniowiecznej Europie.	Omawia charakter władzy i kompetencje cesarzy rzymskich. Charakteryzuje strukturę, skład i kompetencje parlamentu angielskiego.	Wyjaśnia, na czym opierał się autorytet władzy królewskiej w średniowieczu.	Porównuje organizację państwa wczesnofeudalnego i monarchii stanowej.	Opisuje formy uczestniczenia społeczeństwa w rządzeniu państwem od VI do XV w. Porównuje rozwój władzy królewskiej w Niemczech, Francji i Anglii w okresie od X do XV w. Krytycznie analizuje źródła historyczne.

Wymienia insygnia władzy książęcej i królewskiej widoczne na monetach i pieczęciach, zamieszczone w podręczniku oraz innych źródłach ikonograficznych.	Wskazuje różnicę pomiędzy pozycją króla i księcia w państwie.	Omawia najważniejsze prawa i ograniczenia władzy króla oraz wie, czego oczekiwano od monarchy jako najważniejszej instytucji w państwie.	Wyjaśnia okoliczności, w jakich nastąpiło przejmowanie władzy wielkoksiążęcej w Polsce w XII w. i w epoce jednoczenia państwa, oraz zna czynniki, które o tym decydowały.	Samodzielnie omawia ewolucję ustroju państwa polskiego od pierwszych Piastów do Ludwika Węgierskiego oraz ocenia wagę i kierunek tych przemian dla przyszłości państwa. Krytycznie analizuje źródła historyczne.
Wymienia najważniejsze urzędy państwowe.	Wyjaśnia, w jaki sposób Polacy podejmowali decyzje o wyborze monarchy w okresie bezkrólewia po śmierci Ludwika Węgierskiego.	Przedstawia przyczyny wprowadzenia urzędu starosty i jego funkcje. Zna podział administracyjny kraju.	Wyjaśnia, w jaki sposób Władysław Jagiełło rozwiązał problem sukcesji tronu po swojej śmierci.	Omawia genezę i rozwój dwuizbowego sejmiku oraz relacje zachodzące między sejmem i sejmikami. Zna kompetencje poszczególnych urzędników. Krytycznie analizuje źródła historyczne.
Zna pojęcia: <i>feudalizm, poddaństwo, immunitet, alodium, beneficjum, feudum</i> .	Wymienia formy zgromadzeń stanowych w poznanych państwach europejskich. Zna przyczyny i skutki migracji ludności żydowskiej.	Przedstawia okoliczności pojawienia się w Anglii i Francji zgromadzeń stanowych. Omawia genezę stosunków feudalnych w państwie Franków.	Wyjaśnia istotę wyodrębnienia się stanów w społeczeństwie średniowiecznym oraz porównuje je do podstaw, na jakich opierał się porządek społeczny w starożytnej Grecji i Rzymie.	Przedstawia i ocenia różnice w rozwoju demograficznym poszczególnych części Europy. Wskazuje okresy wzrostu i depresji demograficznej oraz wie, czy na te zmiany mogły mieć wpływ wydarzenia polityczne. Krytycznie analizuje źródła historyczne.
Wyjaśnia pojęcia: <i>soltys, rataj, opole, danina, pańszczyzna, trójpolówka</i> .	Wymienia kategorie ludności, jakie zamieszkiwały wieś w okresie przedlokacyjnym.	Omawia strukturę społeczną wsi późnośredniowiecznej.	Charakteryzuje zmiany, jakie w strukturze społeczności wiejskiej przyniosła kolonizacja na prawie niemieckim.	Wymienia i ocenia korzyści płynące z kolonizacji gruntów nowych i z prawa niemieckiego. Przedstawia i ocenia przyczyny, które sprawiły, że zasady nowej organizacji wsi i czynszu

				upowszechniły się również we wsiach z dawnym polskim prawem. Krytycznie analizuje źródła historyczne.
Wymienia najważniejsze ośrodki miejskie w Europie Zachodniej i wskazuje je na mapie.	Wyjaśnia, na czym polegał nowy model organizacji społecznej gminy miejskiej.	Omawia pozycję Żydów w średniowiecznej społeczności polskiej.	Przedstawia proces lokacji miasta i kształtowanie się samorządu. Zna i wyjaśnia różne rodzaje praw lokacyjnych.	Przedstawia sposób, w jaki mieszczanie Europy Zachodniej organizowali samorządną i niezależną wspólnotę mieszkańców, oraz umie go odnieść do sytuacji na ziemiach polskich. Krytycznie analizuje źródła historyczne.
Wie, czym były przywileje. Wie, w którym wieku ukształtował się sejm i z jakich izb składał.	Wyjaśnia, czym było prawo rycerskie i z czego wynikało jego posiadanie. Zna pojęcia: <i>sejmik ziemski, konfederacja, statut warcki, przywilej piotrkowski</i> .	Omawia okoliczności, w jakich dochodziło do wystawiania przez polskich monarchów przywilejów szlacheckich.	Opisuje główne przywileje, które stały się podstawą ustroju Rzeczypospolitej szlacheckiej. Umie opisać wzrost ekonomicznej i politycznej aktywności średniej szlachty w XVI w.	Charakteryzuje początkowy etap demokracji szlacheckiej, dostrzegając zarówno jej słabości, jak i zalety. Ocenia politykę wewnętrzną polskich władców wobec stanu szlacheckiego. Krytycznie analizuje tekst źródłowy.
Zna pojęcia: <i>schizma, papież, sobór, kurialiści, koncyliaryści</i> .	Omawia przyczyny schizmy wschodniej i wyjaśnia, na czym polegała reforma gregoriańska.	Charakteryzuje wpływ władzy świeckiej na sytuację Kościoła i losy papieżstwa.	Omawia przyczyny i postulaty reformy Kościoła w X–XI w. oraz zna zakres władzy papieża nad Kościołem w XI i XII w.	Wyjaśnia, jak zmieniała się rola soborów w życiu wewnętrznym Kościoła, oraz zna przyczyny, które doprowadziły do wzrostu i upadku autorytetu papieżstwa. Ocenia postać Grzegorza VII przez krytyczną analizę tekstów źródłowych.
Zna pojęcie: <i>herezja</i> . Wymienia zakony powstałe w Europie.	Wymienia poznane już herezje i określa ich główne założenia ideowe. Charakteryzuje pobożność	Wymienia przyczyny reform monastycznych i powstawania nowych zakonów w X–XIII w.	Wyjaśnia, na czym polegała hierarchiczna struktura Kościoła i monarchiczna władza	Wyjaśnia różnice między herezjami wywodzącymi się z ruchu dobrowolnego ubóstwa a katarami.

	człowieka żyjącego w X–XI w.		papieża nad Kościołem.	Samodzielnie ocenia, czy wśród poglądów średniowiecznych heretyków są poglądy akceptowane przez współczesny Kościół katolicki. Krytycznie analizuje źródła historyczne.
Przedstawia okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I.	Zna godności w kapitule (prałatury) – prepozyt, archidiakon, dziekan, kantor, kustosz, scholastyk.	Omawia relacje między Kościołem a państwem za pierwszych Piastów.	Wymienia etapy rozwoju organizacji kościelnej na ziemiach polskich.	Oceni rolę i znaczenie duchownych oraz Kościoła w tworzeniu struktur monarchii Piastów. Krytycznie analizuje źródła historyczne.
Wymienia rodzaje renty feudalnej.	Wyjaśnia, na czym polegał roczny podział uprawy w systemie trójpolowym oraz zna wady i zalety tego sposobu uprawy roli.	Wskazuje szlaki handlowe stref hanzeatyckiej i śródziemnomorskiej, wyliczając miasta znajdujące się na ich trasie. Wymienia towary, jakimi handlowano w strefie hanzeatyckiej.	Charakteryzuje czynniki, które określały rozwój gospodarczy Europy w średniowieczu, odwołując się m.in. do stref gospodarczych – śródziemnomorskiej i hanzeatyckiej.	Wyjaśnia, na czym polegał postęp w rolnictwie w XI i XII w. i jaki wpływ wywarł na strukturę włości feudalnej. Porównuje produkcję rzemieślniczą z wytwarzaniem towarów w systemie nakładczym. Krytycznie analizuje źródła historyczne.
Wskazuje na mapie najważniejsze ośrodki miejskie Europy i Polski. Pamięta o rozwoju miast w starożytności.	Wymienia przyczyny powstania gmin miejskich. Omawia schemat samorządu miejskiego.	Omawia proces lokowania miast na Śląsku i w Małopolsce w okresie średniowiecza. Wymienia najstarsze lokacje miejskie na ziemiach polskich. Wskazuje regiony ziem polskich, w których najczęściej lokowano miasta na prawie niemieckim – magdeburskim i lubeckim.	Wyjaśnia, na czym polegała specyfika rozwoju ośrodków miejskich w północnej i środkowej Italii. Wie, w jakich latach lokowano najwięcej miast w środkowej Europie i w których dziesięcioleciach przyrost liczby zakładanych miast był największy.	Omawia czynniki sprzyjające procesowi urbanizacji Europy i wyjaśnia, czy proces ten przebiegał w sposób jednolity w całej Europie między XII a XV w. Wskazuje elementy średniowiecznego układu przestrzennego, które przetrwały do czasów współczesnych. Krytycznie analizuje źródła historyczne.

Wymienia powinności poddanych wobec monarchy, jakie wynikały z systemu prawa książęcego.	Wyjaśnia, w jaki sposób Kazimierz Wielki dokonał modernizacji domeny królewskiej. Zna założenia reformy groszowej Kazimierza Wielkiego.	Charakteryzuje organizację wielkiej włości ziemskiej. Wymienia czynniki, które ograniczały średniowieczny handel lądowy.	Przedstawia sposób uczestnictwa Polski w wielkim handlu. Omawia i ocenia wewnętrzną politykę władców wspierających krajowy handel poprzez przywileje udzielane miastom.	Ocenia znaczenie, jakie dla rozwoju państwa miały skutki wynikające z postępów osadnictwa oraz rozwoju rzemiosła i handlu. Krytycznie analizuje źródła historyczne.
Wskazuje na mapie najstarsze europejskie uniwersytety.	Charakteryzuje politykę kulturalną kalifów i wymienia najważniejsze osiągnięcia kulturowe cywilizacji Dalekiego Wschodu oraz ponadczasowe osiągnięcia kultury antyku.	Porównuje dziedziny kultury, w których dominowali Grecy, z tymi, w których nowatorstwem wykazali się Rzymianie, i zestawia je z osiągnięciami renesansu karolińskiego jako naturalnej kontynuacji procesu.	Dostrzega i ocenia rolę cesarstwa bizantyńskiego w przechowaniu dorobku naukowego cywilizacji grecko-rzymskiej oraz przekazaniu tradycji antycznej Europie Zachodniej.	Zna rodzaje ośrodków edukacyjnych w średniowiecznej Europie i wie, które z nich przetrwały do dzisiaj. Wyjaśnia, dlaczego dla określenia rozkwitu nauki w czasach karolińskich i w XII w. używamy terminu <i>renesans</i> . Wymienia elementy średniowiecznej kultury umysłowej, które przetrwały do naszych czasów.
Wymienia style architektoniczne średniowiecza i ich główne cechy.	Charakteryzuje cechy architektoniczne gotyckiej bazyliki oraz wymienia główne zabytki tego typu w Europie i w Polsce.	Wymienia najwybitniejsze dzieła literatury, architektury, malarstwa i rzeźby okresu średniowiecza oraz wyjaśnia, jak zmieniła się rola twórcy – artysty w okresie średniowiecza.	Dostrzega rosnącą rolę języków narodowych. Wskazuje drogi rozprzestrzeniania się myśli humanistycznej w Europie. Zna genezę humanizmu.	Ocenia przemiany światopoglądowe. Wskazuje przyczyny rosnącej roli języków narodowych. Wykazuje się znajomością treści dzieł literackich. Krytycznie analizuje źródła historyczne.
Wymienia najważniejsze zabytki kultury średniowiecznej Polski. Zna najwybitniejszych twórców i wskazuje największe ośrodki kultury polskiej na mapie.	Omawia początki piśmiennictwa w Polsce. Wyjaśnia rolę przyjęcia chrztu w 966 r. jako symbolicznego wejścia Polski w krąg kultury łacińskiej.	Wie, kiedy literatura polskojęzyczna zaczęła powstawać na szerszą skalę. Wymienia średniowieczne dzieła polskojęzyczne i określa ich gatunek	Przedstawia przejawy synkretyzmu i uniwersalizmu w polskiej kulturze średniowiecza. Rozpoznaje na ilustracjach zabytki polskiej architektury	Wykazuje się znajomością dzieł polskiej literatury średniowiecznej. Wskazuje elementy rodzime w kulturze polskiego średniowiecza. Krytycznie analizuje źródła

		literacki.	średniowiecza. Charakteryzuje rozwój polskiej oświaty w średniowieczu.	historyczne.
Określa wiek, w którym na zachodzie Europy upowszechniła się sztuka romańska i gotycka.	Wymienia elementy architektoniczne charakterystyczne dla architektury romańskiej i gotyckiej.	Wymienia obszary działalności Kazimierza Wielkiego i ocenia znaczenie polityki tego króla dla państwa oraz jego obywateli.	Porównuje na podstawie ilustracji w podręczniku architekturę gotyku w Polsce i Europie Zachodniej oraz wskazuje podobieństwa i różnice.	Wymienia argumenty uzasadniające słusność nadania ostatniemu Piastowi przydomka „Wielki”. Krytycznie analizuje historyczne źródła pisane i ikonograficzne.

Część 2

ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
Uczeń: – podaje, w którym wieku i w których krajach narodził się renesans; – wymienia pojedyncze postaci i hasła epoki.	Uczeń: – wymienia cechy renesansu i humanizmu; – łączy poszczególnych twórców z ich krajami i dziełami.	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: renesans, humanizm, utopia, mecenat; – wskazuje na powiązania renesansu polskiego z europejskim.	Uczeń: – wymienia i klasyfikuje dzieła renesansu europejskiego i polskiego; – wskazuje na korzenie epoki, odwołując się do antyku; – wskazuje na nowe podejście człowieka do Boga i religii.	Uczeń: – samodzielnie ocenia dorobek renesansu; – omawia nową pozycję artysty oraz zmiany społeczne i religijne wywołane przez nowy nurt; – posługuje się źródłami historycznymi i je interpretuje.
– wymienia dokonania Krzysztofa Kolumba oraz chaotycznie wskazuje na przyczyny odkryć geograficznych.	– wymienia nazwiska żeglarzy oraz łączy je z odkrytymi przez nich lądami i krajami, które organizowały wyprawy.	– podaje przyczyny i skutki odkryć geograficznych; – wskazuje odpowiednie miejsca na mapie.	– klasyfikuje skutki i przyczyny społeczne, polityczne i gospodarcze, zarówno dla krajów europejskich, jak i terytoriów podbitych; – interpretuje źródła historyczne.	– wykazuje się wiedzą wykraczającą poza podstawę programową; – dzięki aktywnemu uczestnictwu w lekcji umożliwia sprawne wprowadzanie nowych treści; – przedstawia krytyczną ocenę odkryć oraz samodzielnie interpretuje źródła historyczne.
– zna postać Marcina Lutra	– podaje podstawy oporu	– podaje postulaty	– omawia konflikty w	– samodzielnie ocenia

i wyjaśnia, na czym polegał jego protest.	władców i Kościoła oraz przyczyny konfliktów religijnych.	późnośredniowiecznych ruchów religijnych uznanych przez Kościół za heretyckie oraz łączy je z ruchami reformacyjnymi i ich postulatami; – omawia znaczenie pojęć: symonia, nepotyzm, celibat, nikolaizm.	poszczególnych krajach, przedstawiając stanowisko cesarza i papieża; – łączy wydarzenia europejskie z historią Polski; – wymienia główne postaci tworzące podstawy reformacji w Rzeczypospolitej.	postawy poszczególnych władców i możliwych w Europie oraz w Rzeczypospolitej; – interpretuje źródła historyczne; – ocenia polską tolerancję.
– wymienia chaotycznie działania przeciw reformacji.	– wyjaśnia, kogo i dlaczego nazywano kacerzami, konwertytami, heretykami lub innowiercami; – wymienia postanowienia pokoju augsburskiego i westfalskiego.	– wyjaśnia znaczenie soboru trydenckiego dla Kościoła katolickiego; – podaje, które z jego postanowień najbardziej przysłużyły się Kościołowi.	– ocenia metody postępowania obu stron; – charakteryzuje kontrreformację w Rzeczypospolitej oraz rolę zakonu jezuitów.	– ocenia konsekwencje, jakie dla wzajemnych stosunków między katolikami a protestantami miało stwierdzenie, że „poza katolicką wiarą nikt nie może być zbawiony” oraz uzasadnia swoje zdanie.
– wymienia kraje, w których doszło do walk.	– charakteryzuje krótko najważniejsze wydarzenia oraz wskazuje je na mapie.	– porównuje przebieg i następstwa konfliktów w Anglii, Francji, krajach habsburskich; – omawia znaczenie wojny trzydziestoletniej.	– umieszcza Rzeczpospolitą na tle Europy; – wyjaśnia, dlaczego próba narzucenia państwom europejskim dominacji przez Habsburgów, Karola i Filipa II zakończyła się niepowodzeniem.	– porównuje i charakteryzuje na przykładach formy rządów ukształtowane w Europie w XVI i XVII w.
– wymienia państwa, które czerpały największe zyski z kolonii.	– podaje, na czym polegała rewolucja cen; – tłumaczy mechanizm powstawania manufaktur i nakładu.	– wyjaśnia konsekwencje rewolucji cen; – przedstawia rolę banków; – omawia zmiany zachodzące na wsi.	– wyjaśnia zasady polityki merkantylizmu, jej słabe i mocne strony; – podaje, jak gospodarka towarowo-pieniężna doprowadziła do zmian społecznych.	– wykazuje się wiedzą wykraczającą poza podstawę programową; – sprawnie łączy zmiany we wszystkich dziedzinach życia oraz w poszczególnych państwach europejskich.

<ul style="list-style-type: none"> – podaje, w którym wieku i w których krajach narodził się barok; – wymienia pojedyncze postaci i hasła epoki. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia cechy i nurty baroku; – łączy poszczególnych twórców z ich krajami i dziełami. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia rozwój filozofii i wiedzy o świecie na tle chrześcijaństwa i jego dominującej pozycji. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia i klasyfikuje dzieła baroku europejskiego i polskiego; – charakteryzuje ideologię sarmatyzmu. 	<ul style="list-style-type: none"> – samodzielnie ocenia dorobek baroku; – omawia i rozumie zmiany społeczne i religijne wywołane przez nowy nurt; – posługuje się źródłami historycznymi i je interpretuje.
<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie państwo polsko-litewskie i jego sąsiadów. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje politykę zagraniczną Jagiellonów w XVI w. 	<ul style="list-style-type: none"> – ukazuje ciągłość polityki Rzeczypospolitej po wygaśnięciu dynastii Jagiellonów; – podaje okoliczności i znaczenie zawarcia unii lubelskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia przyczyny i skutki konfliktów z Turcją, Krzyżakami, Moskwą. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje przykłady polskich małżeństw dynastycznych; – przedstawia pozycję Polski w aspekcie europejskim.
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia chaotycznie przywileje, jakie uzyskała szlachta w XVI w. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje miejsce monarchy w systemie ustrojowym. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje kompetencje sejmu i wzrost jego znaczenia w państwie przy zachowaniu wagi Kościoła katolickiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje administrację państwową i poszczególnych urzędników; – podaje podstawy ruchu egzekucyjnego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wykazuje się znajomością tekstów źródłowych dotyczących ustroju Rzeczypospolitej; – przedstawia konsekwencje rozwoju oligarchizacji życia politycznego.
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia podstawowe zasady wprowadzone przez unie lubelską. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia konsekwencje unii lubelskiej i je kategoryzuje. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje przyczyny i przebieg wolnych elekcji; – omawia ich konsekwencje dla ustroju. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia rządy Stefana Batorego i początki rządów Zygmunta III Wazy. 	<ul style="list-style-type: none"> – wykazuje się znajomością tekstów źródłowych dotyczących ustroju Rzeczypospolitej; – ocenia akt konfederacji warszawskiej na tle całej Europy.
<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia rolę handlu wiślanego dla Rzeczypospolitej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie kierunki szlaków handlowych oraz potencjalne korzyści z nich płynące. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje społeczeństwo Rzeczypospolitej, poszczególne warstwy i ich pozycję. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia strukturę etniczną i wyznaniową Rzeczypospolitej w rozbiciu na poszczególne regiony kraju. 	<ul style="list-style-type: none"> – wykazuje się znajomością tekstów źródłowych dotyczących gospodarki i społeczeństwa; – analizuje źródła statystyczne; – porównuje rozwój Polski do innych krajów

				europejskich.
– wymienia kraje, z którymi Rzeczpospolita prowadziła wojny i wskazuje je na mapie.	– wymienia przyczyny i główne skutki wojen ze Szwecją, Rosją i Turcją oraz powstania Chmielnickiego.	– wymienia poszczególnych władców i wodzów kolejnych konfliktów; – omawia ich wkład w prowadzone kampanie.	– przedstawia ciągi przyczynowo-skutkowe dotyczące poszczególnych konfliktów oraz role państw europejskich.	– wykazuje się znajomością tekstów źródłowych dotyczących wojen prowadzonych przez Rzeczpospolitą; – ocenia całość konfliktów na tle Europy.
– definiuje pojęcia racjonalizmu i empiryzmu; – wymienia nazwiska filozofów reprezentujących omawiane kierunki.	– charakteryzuje idee polityczne i społeczne epoki oświecenia.	– wyjaśnia przyczyny gwałtownego rozwoju nauki i jednoczesnego kryzysu religii.	– przedstawia znaczenie i przykłady rozwoju systemów edukacyjnych.	– uzasadnia stwierdzenie, że XVIII w. to „wiek filozofów, rozumu i postępu”; – wskazuje elementy przemian ustrojowych dokonywanych pod wpływem tych idei.
– wymienia podstawowe cechy gospodarki europejskiej w XVII w.	– omawia proces przemian następujących od merkantylnizmu do liberalizmu ekonomicznego.	– omawia przebieg i znaczenie rewolucji agrarnej w Europie.	– charakteryzuje rewolucję przemysłową; – wskazuje na mapie jej główne ośrodki; – ocenia znaczenie przemian dla przyszłości świata.	– omawia zasady działania parlamentaryzmu brytyjskiego w XVIII w. oraz jego powiązania z arystokracją finansową i postawą królów angielskich.
– omawia znaczenie odsieczy wiedeńskiej.	– charakteryzuje proces uniezależnienia się Prus Książęcych i powstania królestwa pruskiego.	– charakteryzuje monarchie Habsburgów austriackich Marii Teresy i Józefa II.	– przedstawia zakres oraz znaczenie reform Piotra I i Katarzyny II w Rosji oraz pozycję państwa na arenie międzynarodowej.	– przedstawia wszelkie przemiany na mapie oraz przedstawia ich znaczenie dla państwa polskiego; – porównuje monarchię absolutną i absolutyzm oświecony.
– wskazuje posiadłości brytyjskie na mapie świata.	– charakteryzuje organizację kolonii w Ameryce Północnej; – podaje przyczyny ich buntu przeciw monarchii.	– charakteryzuje konflikt pomiędzy koloniami a metropolią; – wymienia i wskazuje miejsca bitew; – podaje najważniejszych dowódców; – omawia udział ochotników z Europy, w	– omawia ustrój Stanów Zjednoczonych z zachowaniem trójpodziału władzy.	– ocenia dokonania Amerykanów oraz ich nowy ustój na tle innych krajów Europy oraz łączy to z ideami oświecenia.

		tym Polaków.		
– wymienia chaotycznie wydarzenia z historii XVIII-wiecznej Francji przed wybuchem rewolucji; – podaje kilka nazwisk głównych rewolucjonistów.	– omawia wydarzenia od zdobycia bastylii do upadku monarchii i dyktatury jakobinów; – wymienia główne kluby polityczne i umiejscawia je na scenie politycznej.	– charakteryzuje ewolucje ustroju – poszczególnych konstytucji rewolucji francuskiej.	– omawia dorobek rewolucji; – dzieli go na negatywy i pozytywy bieżące oraz dalekosiężne.	– ocenia i porównuje zmiany ustrojowe we Francji z rewolucją amerykańską i wcześniejszą angielską.
– wskazuje Saksonię na mapie Europy; – wymienia władców Polski z tej dynastii.	– charakteryzuje podstawy i zasady unii polsko-saskiej.	– omawia przyczyny i konsekwencje wojny północnej.	– przedstawia sytuację polityczną w Rzeczypospolitej za czasów Augusta III.	– charakteryzuje przemiany gospodarczo-społeczne oraz rozwój kultury i początki oświecenia w Polsce.
– podaje poprzedników S. A. Poniatowskiego; – wymienia nieliczne wydarzenia z okresu jego panowania.	– wymienia postanowienia sejmu konwokacyjnego i omawia jego znaczenie.	– charakteryzuje przebieg i postulaty konfederacji barskiej oraz okoliczności pierwszego rozbioru.	– opisuje wydarzenia i reformy w Polsce przed Sejmem Wielkim; – charakteryzuje obozy polityczne w czasie obrad sejmu.	– ocenia postanowienia Konstytucji 3 maja oraz zestawia ją z analogicznymi ustawami Francji i Stanów Zjednoczonych; – analizuje krytycznie źródła dotyczące epoki.
– podaje definicję oświecenia; – wylicza nieliczne przejawy tej epoki w Polsce.	– charakteryzuje myśl oświeceniową i naukę w Polsce za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego.	– omawia publicystykę, literaturę i sztukę klasycystyczną w Rzeczypospolitej.	– wymienia kierunki i osiągnięcia reformy oświaty oraz omawia jej znaczenie; – porównuje dorobek Polaków na tle innych krajów europejskich.	– zestawia przemiany obyczajowe, społeczne i naukowe z przemianami w gospodarce; – analizuje źródła historyczne i poddaje je krytyce.
– podaje okoliczności pierwszego rozbioru Polski.	– charakteryzuje przebieg i postulaty konfederacji targowickiej oraz okoliczności drugiego rozbioru Polski.	– omawia przebieg i znaczenie insurekcji kościuszkowskiej w kwestiach przyszłości państwa i roli chłopów.	– omawia okoliczności i znaczenie trzeciego rozbioru oraz następstwa utraty niepodległości przez Polskę.	– analizuje krytycznie źródła historyczne; – wskazuje na przyczyny kryzysu państwa polskiego w odniesieniu do całej polityki europejskiej XVIII w. oraz uzasadnia własne zdanie.

<ul style="list-style-type: none"> – przypomina przemiany gospodarcze i społeczne przeprowadzone w XVIII w. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia przebieg urbanizacji i industrializacji oraz powstawania nowoczesnej administracji państwowej. 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje przebieg procesów w Europie Zachodniej i Wschodniej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia najważniejsze wynalazki oraz nazwiska naukowców i inżynierów; – zestawia te osiągnięcia ze zmianami społecznymi i agrarnymi. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia mapę polityczną świata, wskazując ośrodki przemian; – wykorzystuje literaturę pomocniczą, interpretuje źródła; – wykazuje zagrożenia dla społeczeństw ze względu na postępy rewolucji przemysłowej.
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia chaotycznie podboje Napoleona. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje ustrój Francji w okresie konsulatu. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia okoliczności wprowadzenia cesarstwa; – wymienia najważniejsze reformy wewnętrzne Napoleona. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia i wskazuje na mapie podboje Napoleona, wskazując na źródła sukcesów oraz przemiany wprowadzane w opanowanej Europie. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na źródła klęski Francji; – samodzielnie ocenia postać Napoleona i jego legendę; – posługuje się źródłami historycznymi i je interpretuje.
<ul style="list-style-type: none"> – recytuje tekst hymnu narodowego; – podaje jego autora. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia sytuację Polaków po III rozbiorze. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje okoliczności powstania Legionów Polskich we Włoszech; – przedstawia na mapie ich szlak bojowy. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia spuściznę i legendę Legionów oraz postawy i przykłady Polaków, którzy nie zaufali Napoleonowi. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia intencje Francji i Napoleona przy tworzeniu Legionów, sposoby ich użycia i postawę Polaków we wszystkich kampaniach; – posługuje się źródłami historycznymi i je interpretuje.
<ul style="list-style-type: none"> – podaje datę powstania Księstwa Warszawskiego; – wskazuje Księstwo na mapie. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia ziemie wchodzące w skład księstwa; – podaje okoliczności jego powiększenia. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje ustrój Księstwa Warszawskiego według Konstytucji z uwzględnieniem sytuacji chłopów. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia znaczenie wprowadzenia w Księstwie Kodeksu Napoleona i uzasadnia swoje zdanie. 	<ul style="list-style-type: none"> – samodzielnie ocenia postawy poszczególnych władców, w szczególności Napoleona i Aleksandra I, przy tworzeniu Księstwa i okresie jego istnienia; – argumentuje swoje zdanie na temat suwerenności Księstwa.
<ul style="list-style-type: none"> – podaje, kiedy obradował kongres wiedeński; – wymienia ogólnie jego postanowienia dotyczące 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie najważniejsze zmiany terytorialne; – wyjaśnia cel przyjętych 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje sytuację na Bałkanach, a w szczególności w Grecji, Mołdawii i Bułgarii oraz w 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia okoliczności początków działalności ruchu liberalnego w Rosji; – omawia sytuację 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia przyczyny i konsekwencje rewolucji lipcowej we Francji dla Europy i Polski;

Europy.	na kongresie zasad.	krajach Ameryki Łacińskiej.	wewnętrzną w Wielkiej Brytanii.	– posługuje się źródłami historycznymi i je interpretuje.
– wymienia postanowienia Kongresu Wiedeńskiego w sprawie Polski.	– charakteryzuje położenie Polaków w trzech zaborach z uwzględnieniem swobód i oświaty.	– podaje okoliczności powstania oraz znaczenie Republiki Krakowskiej.	– charakteryzuje ustrój Królestwa Polskiego, działalność opozycji i przyczyny nieprzestrzegania Konstytucji przez cara.	– łączy i omawia wzajemne zależności przemian ustrojowych, społecznych i gospodarczych; – ocenia działalność głównych postaci; – posługuje się źródłami historycznymi i je interpretuje.
– wymienia oznaki napięcia w Królestwie Polskim oraz przejawy opozycji; – wyjaśnia pojęcie Wielkiej Emigracji oraz powody używania w tej nazwie wielkich liter.	– omawia przebieg nocy listopadowej, główne cele, organizację i naczelną postaci; – wymienia oboje polityczne Wielkiej Emigracji i ich przywódców.	– wymienia i wskazuje na mapie główne bitwy; – dostrzega szanse i błędy dowódców; – charakteryzuje kulturę Wielkiej Emigracji, główne postaci i ich dorobek.	– podaje przyczyny upadku powstania i jego znaczenie dla przyszłości narodu; – wymienia represje carskie; – porównuje programy polityczne w kwestii przyszłości państwa i położenia chłopów.	– wykorzystuje literaturę pomocniczą, interpretuje źródła; – wyjaśnia zwrot „powstanie utraconych szans” i ocenia tezę o nieuchronności wybuchu powstania; – przedstawia powody wybuchu powstania krakowskiego i przeistoczenia go w rzeź galicyjską; – ocenia stopień przygotowania i skutki upadku republiki.
– przedstawia sytuację w Europie po rewolucji lipcowej.	– wymienia chronologicznie wydarzenia we Włoszech, Francji i krajach niemieckich.	– porównuje przebieg walk w całej Europie; – przedstawia udział Polaków w walkach w Europie i na ziemiach polskich.	– dokonuje bilansu Wiosny Ludów; – omawia próby zjednoczenia Niemiec i Włoch oraz zdobycze Polaków.	– wykorzystuje literaturę pomocniczą, interpretuje źródła historyczne; – wyjaśnia brak walk w Rosji oraz Wielkiej Brytanii.
– wymienia dziedziny sztuki, w których zaszły przemiany.	– łączy nazwiska z przedstawicielami poszczególnych nurtów w muzyce, literaturze i sztukach plastycznych.	– porównuje sposoby przejawiania wrażliwości artystycznej w poszczególnych rodzajach sztuki.	– wyjaśnia związki twórczości artystycznej z zaangażowaniem politycznym i podaje ich przykłady.	– wyjaśnia, w jaki sposób epoka romantyzmu zaważyła na koncepcji narodu językowo-kulturowego i na rozwoju ruchów narodowych w

				Europie.
– wymienia i wskazuje na mapie kraje, które w II po. XIX w. rozwijały się najszybciej.	– wymienia dziedziny i nauki, które wywarły największy wpływ na postęp cywilizacyjny i społeczny świata.	– charakteryzuje idee i wpływ pozytywizmu i modernizmu na przemiany w życiu społecznym.	– ocenia pozycję Kościoła katolickiego we współczesnym świecie oraz przemiany zachodzące w jego łonie.	– charakteryzuje i przedstawia własne zdanie na temat rodzącej się kultury masowej oraz idei Nietzschego i Darwina na rozwój cywilizowanego świata.
– wymienia zdobycze Wiosny Ludów we Francji; – omawia poziom rewolucji przemysłowej w Anglii.	– przedstawia sytuację wewnętrzną i wojny we Francji za panowania Napoleona III; – omawia przyczyny i następstwa klęski w wojnie z Prusami.	– charakteryzuje tzw. epokę wiktoriańską, rozwój parlamentaryzmu, rozkwit imperializmu i politykę zagraniczną oraz kwestię irlandzką.	– charakteryzuje okoliczności powstania Komuny Paryskiej; – omawia okoliczności klęski; – ocenia udział Polaków.	– omawia mapę polityczną świata, wskazując ośrodki przemian; – wykorzystuje literaturę pomocniczą, interpretuje źródła; – porównuje kierunki i metody polityczne Anglii i Francji.
– podaje okoliczności powstania USA oraz ogólne przyczyny wybuchu wojny secesyjnej.	– przedstawia sytuację polityczną i społeczno-gospodarczą w stanach północnych i południowych.	– przedstawia przebieg wojny secesyjnej, główne bitwy, dowódców i charakter walk.	– ocenia doniosłość zniesienia niewolnictwa oraz całokształt polityki prezydenta Lincolna.	– uzasadnia wpływ wojny domowej na nastanie tzw. wieku pozłocanego; – charakteryzuje przemiany społeczne w II połowie XIX w.
– podaje rok ostatecznego zjednoczenia Niemiec i Włoch; – wskazuje te państwa na mapie.	– przedstawia etapy zjednoczenia Włoch; – wymienia główne postaci: Cavour i Garibaldi; – omawia wpływ sojuszu z Prusami.	– charakteryzuje zjednoczenie Niemiec, wpływ polityki Bismarcka oraz jej następstwa społeczne gospodarcze i polityczne.	– charakteryzuje sytuację w monarchii Habsburgów oraz okoliczności powstania Austro-Węgier.	– porównuje ustroje nowopowstałych państw; – ocenia przemiany oraz stawia prognozy na przyszłość; – wykorzystuje literaturę pomocniczą, interpretuje źródła.
– przypomina rolę Rosji w Wiosnie Ludów; – omawia ogólną sytuację imperium.	– przedstawia przebieg i następstwa wojny krymskiej.	– omawia reformy odwilży posewastopolskiej, a w szczególności kwestię uwłaszczenia chłopów.	– charakteryzuje panowanie Aleksandra III jako powrót do dawnych metod i likwidacji wcześniej wywalczonych swobód.	– przedstawia sytuację Rosji na tle innych potęg politycznych i ekonomicznych Europy; – pracuje z mapą polityczną świata; – wykorzystuje literaturę pomocniczą, interpretuje źródła.

– podaje czas trwania oraz główne skutki powstania.	– przedstawia wpływ odwilży posewastopolskiej na reformy w Polsce i kierunki polityki Aleksandra Wielopolskiego.	– przedstawia programy czerwonych i białych oraz ich postawy w czasie powstania i wpływ na jego przebieg.	– przedstawia konsekwencje powstania styczniowego bezpośrednie i dalekosiężne.	– ocenia szanse powodzenia powstania oraz przyczyny jego klęski; – wskazuje na postawę mocarstw zachodnich; – wykorzystuje literaturę pomocniczą, interpretuje źródła.
– wymienia chaotycznie represje w poszczególnych zaborach.	– omawia sytuację gospodarczą w Królestwie Polskim, wskazując na mapie główne ośrodki.	– wyjaśnia pojęcia związane z rugami pruskimi, Komisją Kolonizacyjną; – przedstawia polską inicjatywę gospodarczą.	– przedstawia zasady autonomii Galicji, kompetencje Sejmu Krajowego oraz przejawy inicjatyw Polaków.	– przedstawia różnice między emigracją Polaków w II połowie XIX w. a Wielką Emigracją oraz dorobek kultury polskiej doby pozytywizmu; – wykorzystuje literaturę pomocniczą, interpretuje źródła.
– podaje, na czym polega proces demokratyzacji; – wymienia chaotycznie najważniejsze ruchy polityczne.	– klasyfikuje ideologie i partie polityczne; – wymienia główne hasła i przywódców.	– dostrzega różnice w ideologiach dominujących w Europie Zachodniej i w Rosji; – podaje przyczyny tego stanu.	– przedstawia stanowisko Kościoła katolickiego wobec nowych wyzwań oraz zaangażowania ludzi wierzących w działalność „narodowych demokracji”.	– podaje różnice pomiędzy socjalistami a komunistami oraz między nacjonalizmem a szowinizmem; – ocenia politykę społeczną Kościoła katolickiego; – wykorzystuje literaturę pomocniczą, interpretuje źródła.
– wymienia polskie stronnictwa polityczne II połowy XIX w.	– zestawia główne ugrupowania z poszczególnych zaborów, wymieniając działaczy i najważniejsze punkty programów.	– klasyfikuje programy poszczególnych ugrupowań; – swobodnie oddziela postulaty dotyczące kwestii chłopskiej oraz stosunku do walki wyzwolenczej.	– łączy działalność partii z ich przywódcami; – wykazuje wpływ jednostek na kierunek ugrupowania.	– wyraża własny pogląd na temat programów poszczególnych ugrupowań i uzasadnia swoje zdanie; – krytycznie odnosi się do publicystów epoki, wykorzystuje literaturę pomocniczą, interpretuje źródła.
– wskazuje na mapie politycznej posiadłości najważniejszych mocarstw światowych.	– przedstawia przyczyny zjawiska zwanego kolonializmem oraz przyczyny sukcesów	– charakteryzuje brytyjskie i francuskie imperium kolonialne w XIX w.	– przedstawia europejskie i amerykańskie podboje na tle sytuacji w Chinach i Japonii;	– ocenia społeczne i polityczne skutki kolonializmu i uzasadnia własne zdanie;

	Europejczyków w Afryce i Azji.		– podaje różnice w „otwarciu” tych państw.	– wykorzystuje literaturę pomocniczą, interpretuje źródła.
– wymienia epoki w sztuce XIX w.; – chaotycznie opisuje elementy charakterystyczne dla tych epok.	– wymienia poszczególne nurty w sztuce XIX w. wraz z ich twórcami i dziełami.	– omawia tematykę podejmowaną przez poszczególne epoki, odnosząc ją do wydarzeń politycznych i społecznych.	– zestawia dorobek europejski z dorobkiem polskich twórców; – ocenia sztukę i wkład Polaków światowe dziedzictwo.	– wykorzystuje literaturę pomocniczą, interpretuje źródła; – wykazuje osobiste zaangażowanie, przygotowuje prezentacje; – wyraża własne zdanie na temat roli sztuki w życiu społeczeństw na przestrzeni dziejów.

VI. WYMAGANIA NA POSZCZEGÓLNE STOPNIE – Wiedza o społeczeństwie zakres podstawowy:

<p align="center">Wymagania na ocenę dopuszczającą</p> <p align="center">Uczeń:</p>	<p align="center">Wymagania na ocenę dostateczną</p> <p align="center">Uczeń:</p>	<p align="center">Wymagania na ocenę dobrą</p> <p align="center">Uczeń:</p>	<p align="center">Wymagania na ocenę bardzo dobrą</p> <p align="center">Uczeń:</p>	<p align="center">Wymagania na ocenę celującą</p> <p align="center">Uczeń opanował wymagania na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:</p>
<ul style="list-style-type: none"> – zna podstawowe akty prawne w szkole, np. statut szkoły – potrafi wymienić instytucje, do których może się zwrócić o pomoc – zna podstawowe prawa i obowiązki ucznia obowiązujące w swojej szkole – zna procedury dochodzenia praw ucznia w swojej szkole 	<ul style="list-style-type: none"> – zna niektóre prawa i obowiązki ucznia w szkole – zna procedury dochodzenia praw w szkole oraz w kuratorium oświaty 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, co to jest obowiązek szkolny i obowiązek nauki – zna wszystkie prawa i obowiązki ucznia – zna procedury dochodzenia praw w szkole, kuratorium oświaty oraz przed sądami – potrafi napisać skargę do dyrektora szkoły w związku z łamaniem praw ucznia 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wyjaśnić, co to jest obowiązek szkolny i obowiązek nauki – potrafi wymienić wszystkie dokumenty, w których są zawarte prawa ucznia (Ustawa o systemie oświaty, statut szkoły, konstytucja RP) – – rozumie, czym jest skarga do WSA w sprawie decyzji kuratora, wie, co to jest zażalenie lub skarga kasacyjna 	<ul style="list-style-type: none"> – zna międzynarodowy kontekst uchwalenia Konwencji o ochronie praw dziecka – zna mechanizmy jurysdykcji administracyjnej w sprawie praw i obowiązków ucznia – zna drogę postępowania sądowego przed organami sądowymi w Polsce
<ul style="list-style-type: none"> – zna ogólne zasady egzaminu maturalnego i egzaminu zawodowego – zna karne skutki plagiatu 	<ul style="list-style-type: none"> – zna ogólne zasady rekrutacji na studia – potrafi zaplanować własną karierę zawodową 	<ul style="list-style-type: none"> – zna zasady działania programu Erasmus oraz EHEA 	<ul style="list-style-type: none"> – zna system szkolnictwa wyższego w Polsce – zna system boloński i zasady jego działania – wie, które kierunki studiów pozostały dwustopniowe – zna zakres działania Państwowej Komisji Akredytacyjnej – wie, gdzie znaleźć informacje o karnych skutkach plagiatu 	<ul style="list-style-type: none"> – zna dokładne zasady działania programu Erasmus – zna warunki i zasady studiowania na kontynencie amerykańskim (np. w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie)
<ul style="list-style-type: none"> – zna ogólne zasady rozliczania podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi w miarę bezbłędnie napisać CV oraz Europass CV 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi napisać CV, Europass CV oraz list motywacyjny – zna rodzaje umów oraz potrafi wskazać różnice pomiędzy nimi 	<ul style="list-style-type: none"> – zna wysokość płacy minimalnej w Polsce – potrafi porównać wysokość płac minimalnych w Polsce z innymi krajami UE 	<ul style="list-style-type: none"> – zna zasady obliczania płacy minimalnej w Polsce

<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wymienić rodzaje umów o pracę – wie, co to jest CV i list motywacyjny 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi scharakteryzować rodzaje niektórych umów o pracę 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje różne umowy o pracę i wskazuje ich zalety i wady – potrafi bez większych błędów napisać CV i list motywacyjny 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi scharakteryzować etapy zakładania firmy – bezbłędnie napisać CV i list motywacyjny 	<ul style="list-style-type: none"> – zna zapisy aktów międzynarodowych dotyczące praw ucznia
<ul style="list-style-type: none"> – zna podstawowe prawa pasażerów w Polsce – rozumie, na czym polega układ z Schengen – zna podstawowe zasady bezpiecznego podróżowania – zna telefon alarmowy 112 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę przystąpienia Polski do strefy Schengen i podstawowe korzyści wynikające z przynależności do tej strefy – zna wybrane rodzaje ubezpieczeń turystycznych – zna organizacje, które niosą pomoc w razie kłopotów za granicą 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wymienić kraje należące do strefy Schengen – zna programy pomagające w poszukiwaniu pracy na terenie UE 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wymienić i wskazać na mapie niebezpieczne miejsca na świecie dla podróżujących – wyjaśnia, dlaczego nie należy do tych miejsc podróżować – wie, co oznacza obowiązek nostryfikacji dyplomu – zna zasady działania programu EURES i potrafi z niego korzystać – potrafi wymienić warunki ubezpieczenia zdrowotnego na terenie UE 	<ul style="list-style-type: none"> – zna i potrafi scharakteryzować prawa pasażerów lotniczych – zna historię powstania strefy Schengen
<ul style="list-style-type: none"> – definiuje pojęcia: obywatelstwo, prawo krwi, prawo ziemi – wie, kto nadaje obywatelstwo polskie – zna podstawowe prawa i obowiązki obywatela państwa polskiego – wie, co to jest BIP 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wymienić podstawowe uprawnienia przysługujące obywatelowi Polski oraz UE – wie, co to jest podwójne obywatelstwo – zna zasady przyznawania obywatelstwa polskiego cudzoziemcom – zna podstawowe prawa dostępu do informacji publicznej – potrafi wypełnić wniosek o udostępnienie informacji publicznej 	<ul style="list-style-type: none"> – rozumie, na czym polega proces naturalizacji – zna organy nadające obywatelstwo polskie – wie, który traktat UE wprowadził pojęcie obywatelstwa UE – wie, czym różni się obywatelstwo UE od obywatelstwa krajowego – zna ograniczenia w dostępie do informacji publicznej 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, czym jest ENA – potrafi przeanalizować wszystkie przypadki, w których jest możliwa zmiana obywatelstwa polskiego lub naturalizacja – wie, kiedy można dokonać ekstradycji obywatela polskiego – wie, czym zajmuje się DIP 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wskazać znowelizowany artykuł konstytucji RP w sprawie ekstradycji obywatela polskiego – potrafi przedstawić problem repatriantów w Polsce
<ul style="list-style-type: none"> – wie, który urząd wydaje podstawowe dokumenty, takie jak: dowód osobisty, paszport, 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, kto może się ubiegać o dowód osobisty i na jakich warunkach 	<ul style="list-style-type: none"> – zna pojęcia: petent, wiza – wie, kiedy i na jaki czas można uzyskać paszport 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, na jakich zasadach dokonuje się rejestracji aut zabytkowych 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, jak uzyskać dostęp do informacji publicznej w urzędzie w swojej

<p>prawo jazdy</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi w miarę poprawnie wypełnić formularze potrzebne do wydania tych dokumentów – wie, kto jest uprawniony, aby posiadać dowód osobisty – wie, kto może się ubiegać o prawo jazdy i paszport 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, jakie zabezpieczenia ma dowód osobisty – zna kategorie praw jazdy – zna procedury rejestracji pojazdów 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, co to jest paszporty biometryczny – zna zasady zmiany nazwiska 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, od kiedy obowiązują w Polsce białe tablice rejestracyjne i dlaczego doszło do zmiany wzorów tablic 	<p>miejsowości (urząd gminny, powiatowy, wojewódzki)</p>
<ul style="list-style-type: none"> – wie, jakie sprawy można załatwić w urzędzie gminy – zna podstawowe prawa obywatela państwa polskiego w urzędzie 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, co można załatwić w urzędzie powiatowym i wojewódzkim – potrafi poprawnie sformułować skargę na działanie administracji publicznej 	<ul style="list-style-type: none"> – definiuje pojęcie administracji zespolonej i niezespolonej – zna schemat działania administracji publicznej w Polsce – rozumie, czym jest decyzja, a czym postanowienie wydane przez urzędnika 	<ul style="list-style-type: none"> – zna zasady przeprowadzania referendum lokalnego, np. w sprawie odwołania władz lokalnych – zna drogę postępowania administracyjnego i drogę jurysdykcyjno-administracyjną w przypadku złożenia skargi na działanie urzędów 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi podać przykłady gmin i województw, w których skutecznie przeprowadzono referenda lokalne
<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wymienić podstawowe prawa wyborcze – rozróżnia czynne i bierne prawo wyborcze 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wyjaśnić zasady wyborów w Polsce – rozumie, co to jest cenzus wyborczy – wie, jak wziąć udział w wyborach w przypadku, gdy się jest poza miejscem stałego zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> – zna zasady głosowania obywateli polskich za granicą – zna podstawowe zadania PKW 	<ul style="list-style-type: none"> – zna ogólne zasady przeprowadzania wyborów do sejmu i senatu w Polsce oraz do Parlamentu Europejskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, w jaki sposób zmieniono w 2010 roku ordynację wyborczą do senatu
<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia zasadę działania systemu proporcjonalnego, który obowiązuje w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – zna różnice wynikające ze stosowania dwóch systemów wyborczych: proporcjonalnego i większościowego 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi porównać systemy wyborcze: większościowy, proporcjonalny i mieszany – zna pojęcie frekwencji wyborczej 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wskazać wady i zalety systemu proporcjonalnego i większościowego 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wymienić państwa, w których obowiązuje system wyborczy większościowy, i te, w których stosuje się system mieszany – potrafi scharakteryzować działanie obu systemów wyborczych
<ul style="list-style-type: none"> – definiuje pojęcie prawa – potrafi wymienić co najmniej dwie funkcje prawa – rozumie, co to są normy społeczne 	<ul style="list-style-type: none"> – zna wybrane funkcje i zasady prawa – zna i potrafi scharakteryzować wybrane normy społeczne 	<ul style="list-style-type: none"> – zna funkcje i zasady prawa – zna i potrafi scharakteryzować normy społeczne – potrafi wymienić niektóre 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wymienić i wyjaśnić łacińskie określenia zasad prawa – interpretuje symbol Temidy – potrafi wyjaśnić 	<ul style="list-style-type: none"> – zna rzymskie podstawy współczesnego prawa

<ul style="list-style-type: none"> – zna dwie zasady prawa – wie, czym jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – zna ogólną hierarchię aktów prawnych obowiązujących w Polsce (konstytucja, ustawa, rozporządzenie) – wie, co to jest niezawisłość sędziów i niezależność sądów – zna podstawowe zadania KRS 	<ul style="list-style-type: none"> szczegółowe zasady prawa – zna i potrafi scharakteryzować hierarchię aktów prawnych obowiązujących w Polsce – wie, gdzie publikuje się w Polsce akty prawne – zna zasady funkcjonowania sądów w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> współczesną koncepcję prawa – zna systematyzację norm społecznych według Marii Ossowskiej – potrafi przedstawić drogę zawodową sędziego w Polsce – potrafi wyjaśnić zasady funkcjonowania sądów w Polsce 	
<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wymienić źródła prawa w znaczeniu instytucjonalnym – wie, czym jest Dziennik Ustaw i Monitor Polski – zna pozycję Sądu Najwyższego w strukturze sądownictwa RP – zna organy kontroli przestrzegania prawa 	<ul style="list-style-type: none"> – zna podział prawa ze względu na pochodzenie prawa – potrafi wymienić podstawowe gałęzi prawa – zna podstawową strukturę sądownictwa w Polsce – zna wybiórczo organy ochrony prawnej i kontroli 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wymienić i scharakteryzować podstawowe źródła prawa – potrafi scharakteryzować trzy wybrane gałęzi prawa – potrafi scharakteryzować strukturę sądownictwa w Polsce – zna organy ochrony prawnej i kontroli 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wyjaśnić różnice między Monitorem Polskim i Dziennikiem Ustaw – charakteryzuje gałęzi prawa – rozumie, czym jest prawo materialne, a czym – prawo procesowe 	<ul style="list-style-type: none"> – zna zadania instytucji europejskich odpowiedzialnych za tworzenie prawa; – rozumie w jakim zakresie państwo polskie jest zobowiązane respektować prawo europejskie
<ul style="list-style-type: none"> – potrafi zdefiniować, czym są przestępstwo oraz prawo karne – zna zakres odpowiedzialności nieletnich w rozumieniu kodeksu karnego 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi zdefiniować społeczną szkodliwość czynu – wie, kto ponosi pełną odpowiedzialność karną za swoje czyny – zna pojęcie mediacji 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi zdefiniować czyn, bezprawność czynu oraz czyn zawiniony – potrafi zdefiniować prawo karne materialne – rozumie, na czym polegają mediacje w sprawach karnych 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi zdefiniować zaniechanie oraz czyn zagrożony karą 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi przedstawić sposoby mediacji i podać przykłady mediacji na drodze sądowej
<ul style="list-style-type: none"> – zna strony procesu karnego: oskarżony, prokurator, sędzia, obrońca – potrafi scharakteryzować zadania stron procesu 	<ul style="list-style-type: none"> – rozumie, czym jest zawiadomienie o zaistnieniu przestępstwa – potrafi sporządzić pismo o takim charakterze – wie, czym jest postępowanie przygotowawcze 	<ul style="list-style-type: none"> – zna prawa pokrzywdzonego i oskarżonego – zna wybrane prawa świadka – wie, na czym polega funkcja ławnika 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi scharakteryzować postępowanie procesowe w procesie karnym 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi porównać postępowanie procesowe w procesie karnym w Polsce i w Stanach Zjednoczonych
<ul style="list-style-type: none"> – potrafi zdefiniować osobę fizyczną i osobę prawną – rozumie, czym jest zdolność prawna i kto ma ograniczoną zdolność do czynności prawnych 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, czym jest umowa jako oświadczenie woli – zna granice wieku, decydujące o uzyskaniu pełnej zdolności do czynności prawnych 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, czym jest zdolność do czynności prawnych i jej ograniczenia – zna rodzaje oświadczeń woli – rozumie pojęcie arbitrażu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym są mediacje w sprawach cywilnych oraz ich znaczenie – potrafi porównać sposoby rozwiązywania sporów obowiązujące w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wskazać przyczyny opieszałości polskich sądów

	– zna prawa osób o ograniczonej zdolności do czynności prawnych			
– zna strony procesu cywilnego: powód i pozwany – zna zadania ławnika i komornika – zna prawa świadka w procesie cywilnym	– rozumie, czym są postępowanie rozpoznawcze oraz postępowanie procesowe i nieprocesowe	– zna wszystkie prawa stron procesu cywilnego	– zna wszystkie etapy postępowania cywilnego (rozumie, czym różni się ono od postępowania karnego)	– potrafi wskazać różnicę w prawie zwyczajowym a prawie pisanym
– rozumie, co to jest mediacja – definiuje pojęcie małżeństwa wie, czym jest ślub konkordatowy – definiuje pojęcia: rozwód, testament – zna podstawowe zasady dziedziczenia	– potrafi wskazać różnice między ustawową a umowną wspólnotą majątkową	– rozumie, czym jest dziedziczenie ustawowe oraz tzw. zachówek – zna prawa alimentacyjne rodziców wobec dzieci oraz dzieci wobec rodziców	– potrafi scharakteryzować postępowanie rozwodowe – zna najczęstsze przyczyny rozwodów w Polsce (na podstawie danych statystycznych GUS lub CBOS) – potrafi scharakteryzować postępowanie spadkowe – zna rodzaje testamentów i sposoby ich spisywania	– zna zasady uzyskania Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego
– definiuje funkcję prokuratora – zna podstawowe prawa obywateli wobec policji oraz straży miejskiej	– zna prawa policji wobec obywatela – zna zadania straży miejskiej i wie, czym różni się straż od policji – zna zadania straży granicznej	– wie, kto może pełnić funkcję prokuratora – zna pojęcie i zadania asesora – wie, czym jest CBS	– zna strukturę organizacyjną prokuratury w Polsce – zna wszystkie zadania policji, straży granicznej, straży ochrony kolei oraz straży miejskiej (gminnej)	– potrafi scharakteryzować zadania CBA i porównać je z uprawnieniami CBS
– zna podstawowe prawa policji wobec obywateli – zna kary za wykroczenia drogowe	– zna zasady zatrzymania i aresztu tymczasowego – odróżnia taryfikator mandatów od taryfikatora punktów karnych	– wie, czym są środki przymusu bezpośredniego oraz kto i kiedy może je stosować	– charakteryzuje uprawnienia straży granicznej i straży ochrony kolei – potrafi ocenić bezpieczeństwo własnej miejscowości na podstawie danych	– potrafi przytoczyć dane policji i straży granicznej na temat nielegalnych emigrantów w Polsce
– rozumie, czym jest pedofilia, kazirodztwo – zna kwalifikacje czynów zabronionych na tle seksualnym – wie, czym zajmują się	– zna procedurę Niebieskiej Karty – zna organizacje niosące pomoc osobom pokrzywdzonym: Fundacja Dzieci Niczyje, Centrum	– zna przepisy dotyczące kwalifikacji czynów takich jak gwałt i molestowanie – zna podstawowe zasady wsparcia dla osób pokrzywdzonych	– rozumie, na czym polega handel ludźmi i potrafi wskazać przyczyny i skutki tego procederu	– potrafi wskazać różne organizacje zajmujące się obroną pokrzywdzonych

następujące organizacje: La Strada oraz Fundacja ITAKA – rozpoznaje rodzaje przemocy domowej	Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć			
– zna skutki uzależnienia od używek (narkotyków, alkoholu, papierosów) – zna podstawowe środki poprawcze wobec nieletnich	– definiuje pojęcie demoralizacji – zna zakres odpowiedzialności osób nieletnich	– zna przepisy ograniczające zażywanie używek w miejscach publicznych – odróżnia środki poprawcze od środków wychowawczych	– wskazuje skutki zażywania różnych używek dla zdrowia i życia człowieka – potrafi wskazać dane obrazujące problem uzależnień w Polsce	– przedstawia wady i zalety systemu resocjalizacji młodych w Polsce
– zna zasady wolności praw zawarte w Konstytucji 3 maja – wie, czym jest konwencja genewska, rozpoznaje znaki międzynarodowego ruchu humanitarnego – wie, czym jest Powszechna Deklaracja Praw Człowieka	– zna elementy europejskiego systemu ochrony praw człowieka	– zna historię idei praw człowieka – potrafi wymienić konwencje genewskie oraz omówić ich znaczenie – zna europejski system ochrony praw człowieka	– potrafi porównać pod względem poszanowania wolności polskie i międzynarodowe akty prawne na przestrzeni wieków – zna współczesne organizacje powołane do ochrony praw człowieka	– zna historię powstania PCK oraz Caritasu
– wie, na czym polega uniwersalny, indywidualny i niezbywalny charakter praw człowieka – zna podstawowe prawa dziecka – zna zadania Rzecznika Praw Dziecka	– zna ustawowe przypadki ograniczenia praw człowieka – zna i rozumie prawa dziecka	– zna trzy generacje praw człowieka i potrafi wymienić prawa wchodzące w ich skład	– zna organizacje powołane do ochrony praw dziecka oraz praw człowieka – potrafi wyjaśnić pochodzenie generacji praw człowieka	– zna historię uchwalenia praw człowieka i potrafi podać przyczyny powstania tego dokumentu
– potrafi wymienić podstawowe przyczyny łamania praw człowieka na świecie	– przedstawia przyczyny łamania praw człowieka na świecie	– wskazuje kraje, w których do dziś stosuje się karę śmierci, i podaje przyczyny takiej sytuacji	– wskazuje przyczyny i konsekwencje stosowania kary śmierci – prezentuje i uzasadnia własny pogląd na temat stosowania kary śmierci	– przedstawia przyczyny historyczne, dla których zrezygnowano z kary śmierci w Europie i na świecie
– zna podstawowe prawa obywatela w kontaktach z mediami	– zna założenia Ustawy o ochronie danych osobowych z 1997 roku	– wie, które informacje są objęte zakazem przetwarzania danych, i potrafi wskazać przyczynę tego zakazu	– ocenia polski system ochrony danych osobowych	– przedstawia problem ochrony danych osobowych w kontekście praw demokratycznych oraz praw człowieka (np. prawa do wolności) – przedstawia problem

				konieczności ograniczenia prawa wolności w zetknięciu z problemem terroryzmu na świecie
<ul style="list-style-type: none"> – zna uproszczoną drogę postępowania sądowego w Polsce – wie, czym się zajmuje Trybunał Konstytucyjny i Rzecznik Praw Obywatelskich – zna podstawowe prawa pacjenta 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi samodzielnie sporządzić skargę do Trybunału Konstytucyjnego i do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu oraz wniosek do Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka 	<ul style="list-style-type: none"> – zna organizacje pozarządowe zajmujące się ochroną praw człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi przedstawić znaczenie organów powołanych do ochrony praw człowieka w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia problem stosowania tortur wobec osób podejrzanych o terroryzm w kontekście praw człowieka
<ul style="list-style-type: none"> – rozumie, co to jest tolerancja – odróżnia działania dyskryminacyjne od tolerancyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> – definiuje pojęcia: pluralizm, ksenofobia, szowinizm, totalitaryzm 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi przedstawić rodzaje dyskryminacji – przedstawia problemy różnych grup społecznych dotkniętych nietolerancją 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przyczyny i skutki zachowań nietolerancyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia problem osób wykluczonych przez społeczeństwo
<ul style="list-style-type: none"> – definiuje pojęcie wolontariatu – zna podstawowe organizacje niosące pomoc humanitarną w Polsce – wie, kogo się określa mianem „więźnia sumienia” 	<ul style="list-style-type: none"> – zna działalność Amnesty International i Greenpeace’u – potrafi wymienić akcje podejmowane przez te organizacje – zna pojęcie ekoprzestępstwa 	<ul style="list-style-type: none"> – zna historię ruchu feministycznego w Europie – definiuje i wyjaśnia pojęcie freeganizmu 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi przedstawić wady i zalety wolontariatu – analizuje problem równości płci w Polsce – przedstawia problem ochrony środowiska w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – zna historię powstania Amnesty International oraz Greenpeace’u

VI. WYMAGANIA NA POSZCZEGÓLNE STOPNIE – Wiedza o społeczeństwie zakres rozszerzony:

Część 1

Wymagania na ocenę dopuszczającą	Wymagania na ocenę dostateczną	Wymagania na ocenę dobrą	Wymagania na ocenę bardzo dobrą	Wymagania na ocenę celującą
<p align="center">Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym zajmuje się socjologia – wymienia koncepcje zachowania się człowieka – wymienia elementy osobowości człowieka 	<p align="center">Uczeń opanował wymagania na ocenę dopuszczającą, a ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje poszczególne koncepcje zachowania się człowieka – omawia elementy osobowości człowieka – wyjaśnia znaczenie takich pojęć, jak psychologia, behawioryzm, psychoanaliza, aksjologia 	<p align="center">Uczeń opanował wymagania na ocenę dostateczną, a ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia różnice między koncepcjami zachowania się człowieka – odróżnia tożsamość osobistą od społecznej – odróżnia mentalność indywidualistyczną od kolektywistycznej – podaje przykłady stereotypów 	<p align="center">Uczeń opanował wymagania na ocenę dobrą, a ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> – podaje i ocenia wartości będące elementem osobowości – zna modele osobowości – wyjaśnia, na czym polega klasyfikacja potrzeb według Abrahama Masłowa 	<p align="center">Uczeń opanował wymagania na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyciąga wnioski dotyczące wpływu osobowości na zachowanie się człowieka – rozpoznaje modele osobowości w oparciu o przykładowe zachowania – ocenia wpływ stereotypów na życie jednostki i zbiorowości
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia rodzaje więzi – wyjaśnia, czym jest zbiorowość społeczna –wymienia rodzaje społeczności 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje poszczególne rodzaje więzi społecznych – przedstawia wybrane zbiorowości, społeczności, wspólnoty, społeczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zbiorowości, społeczności, wspólnoty, społeczeństwa, ze względu na obowiązujące w nich reguły i więzi 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jaki sposób kształtują się więzi społeczne – wyjaśnia związek między wspólnotą a społeczeństwem 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje proces kształtowania się więzi w poszczególnych zbiorowościach
<ul style="list-style-type: none"> – podaje definicję socjalizacji – wymienia rodzaje socjalizacji – wyjaśnia, na czym polega kontrola społeczna – wymienia rodzaje norm społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje rodzaje socjalizacji – podaje, w jakich przypadkach może dojść do zakłócenia procesu socjalizacji – charakteryzuje normy społeczne – podaje przykłady stygmatyzacji społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje przejawy kontroli społecznej w życiu codziennym – charakteryzuje skutki stygmatyzacji – wyjaśnia, na czym polega internalizacja – prawidłowo używa takich pojęć, jak: rola społeczna, perswazja, deprecjacja 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje modele socjalizacji charakterystyczne dla własnej grupy wiekowej i pokolenia rodziców – wyjaśnia, w jaki sposób dochodzi do stygmatyzacji społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia wpływ socjalizacji wtórnej na wypełnianie przez jednostkę ról społecznych – ocenia wpływ kontroli społecznej na życie jednostki i zbiorowości – ocenia skutki stygmatyzacji
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia elementy życia społecznego – wymienia cechy i postawy sprzyjające prawidłowemu 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady norm i instytucji społecznych – charakteryzuje przyczyny konfliktów społecznych – charakteryzuje sposoby 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje prawidłowości życia społecznego – wyjaśnia, na czym polega dewiacja, patologia i anomia 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia przyczyny i skutki anomii – omawia na przykładach źródła i mechanizmy konfliktów społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia skutki anomii – analizuje instytucje społeczne pod kątem wykonywanych przez nie funkcji

<p>funkcjonowaniu człowieka w społeczeństwie</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia przyczyny konfliktów społecznych – wymienia metody rozwiązywania konfliktów 	<p>rozwiązywania konfliktów</p>	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje funkcje instytucji społecznych – wymienia rodzaje konfliktów 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia metody rozwiązywania konfliktów 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia zastosowanie określonych metod do rozwiązania przykładowych konfliktów
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia cechy grupy – wymienia rodzaje grup – przedstawia cechy i funkcjonowanie małej grupy społecznej (liczebność, więź, trwałość, role grupowe, wspólne wartości i cele, poczucie odrębności, współdziałanie) 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia na przykładach różne rodzaje grup i wyjaśnia funkcjonowanie wskazanej grupy – wyjaśnia takie pojęcia, jak konformizm i nonkonformizm 	<ul style="list-style-type: none"> – klasyfikuje grupy na podstawie podanych kryteriów – wyjaśnia znaczenie grup odniesienia pozytywnego i negatywnego w procesie socjalizacji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia wpływ jednostki na grupę – analizuje przykładowe grupy pod kątem różnych kryteriów podziału grup 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia postawę konformistyczną i nonkonformistyczną
<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest rodzina – wymienia funkcje rodziny – zna problemy współczesnych rodzin 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje swoiste cechy współczesnej rodziny jako grupy społecznej – wyjaśnia terminy: pokrewieństwo, powinowactwo, adopcja – odróżnia wstępnych od zstępnych 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje modele rodziny na podstawie określonych kryteriów podziału – charakteryzuje funkcje rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia różnicę między krewnymi w linii prostej i bocznej – porównuje i ilustruje przykładami różne modele rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny problemów współczesnych rodzin – wyjaśnia zależności między poszczególnymi problemami współczesnych rodzin
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia koncepcje ujmowania struktury społecznej – wymienia elementy struktury społecznej – wyjaśnia, czym jest struktura społeczna 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia różnicę między społeczeństwem amorficznym i morficznym – charakteryzuje poszczególne rodzaje struktur społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady społeczeństw amorficznych i morficznych – charakteryzuje koncepcje ujmowania struktury społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje czynniki warunkujące istnienie struktury społecznej – porównuje koncepcje ujmowania struktury społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyciąga wnioski z przemian zachodzących w strukturach społecznych
<ul style="list-style-type: none"> – opisuje strukturę klasowo-warstwową polskiego społeczeństwa – podaje przykłady problemów społecznych – podaje przykłady problemów dotyczących młodzieży 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje strukturę klasowo-warstwową swojej społeczności lokalnej – charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje strukturę społeczeństwa polskiego w okresie PRL-u i III RP – charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego młodych ludzi 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje strukturę społeczeństwa polskiego w okresie PRL-u i III RP – rozważa i proponuje możliwości rozwiązania problemów społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyciąga wnioski z przemian zachodzących w strukturze społeczeństwa polskiego
<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje różne teorie 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje mechanizm i 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia związek między 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje skalę

<p>polega nierówność społeczna</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia różne teorie sprawiedliwości – wymienia grupy podatne na marginalizację społeczną 	<p>sprawiedliwości</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega społeczne wykluczenie 	<p>skutki społecznego wykluczenia</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje sposoby przeciwdziałania społecznemu wykluczeniu 	<p>nierównościami społecznymi a nierównością szans życiowych</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje przejawy marginalizacji społecznej 	<p>nierówności społecznych w Polsce i wybranym państwie</p>
<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady pionowej i poziomej ruchliwości społecznej – wymienia rodzaje migracji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega pionowa i pozioma ruchliwość społeczna – odróżnia ruchliwość horyzontalną od wertykalnej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej – charakteryzuje rodzaje migracji 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje społeczeństwa ze względu na ruchliwość społeczną 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje i ocenia skutki ruchliwości społecznej
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia historyczne formy organizacji społeczeństwa – wymienia teorie rozwoju społeczeństw 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje historyczne formy organizacji społeczeństwa – podaje twórców teorii rozwoju społeczeństw 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje teorie rozwoju społeczeństw – podaje przykłady historycznych form organizacji społeczeństw 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje poszczególne rodzaje społeczeństw – wyciąga wnioski z analizy porównawczej poszczególnych rodzajów społeczeństw 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje społeczeństwo polskie pod kątem historycznych form organizacji narodów – udowadnia rozwój społeczeństwa polskiego w oparciu o jedną z teorii rozwoju narodów
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia współczesne formy organizacji społeczeństwa – charakteryzuje wybrane społeczeństwa współczesne 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje cechy współczesnego społeczeństwa zachodniego (otwarte, zamknięte, postindustrialne, konsumpcyjne, masowe, globalne, informacyjne) 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje współczesne społeczeństwa – rozpoznaje współczesne społeczeństwa na podstawie podanych cech 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje współczesne społeczeństwa na przykładzie państwa polskiego – przedstawia podobieństwa i różnice między poszczególnymi typami społeczeństw 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jakie zagrożenia niosą ze sobą poszczególne typy współczesnych społeczeństw
<ul style="list-style-type: none"> – zna rewolucyjną i reformistyczną drogę zmian społecznych – podaje przykłady ruchów społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje feminizm, ruchy praw obywatelskich, ekologizm 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia dwie drogi zmiany społecznej – podaje przykłady rewolucji społeczno-politycznych (krwawych i bezkrwawych) 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia dwie drogi zmiany społecznej – analizuje plusy i minusy zmiany społecznej na drodze rewolucji i reform 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje sposoby adaptacji do zmiany społecznej – ocenia znaczenie NSZZ „Solidarność” i innych ruchów społecznych
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia koncepcje narodu – wymienia czynniki 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje dwie koncepcje narodu: etniczno-kulturową i polityczną 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje czynniki sprzyjające asymilacji – charakteryzuje czynniki 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje genezę narodu – charakteryzuje różne 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia zależności między narodem a państwem

<p>narodotwórcze – podaje przykłady narodów politycznych i etniczno-kulturowych</p>	<p>– omawia czynniki narodotwórcze</p>	<p>służące zachowaniu tożsamości narodowej</p>	<p>procesy kształtowania się narodów europejskich</p>	
<p>– wyjaśnia, czym jest ojczyzna – wymienia postawy narodowe – charakteryzuje patriotyzm</p>	<p>– charakteryzuje postawy narodowe – podaje przykłady manifestowania patriotyzmu lokalnego</p>	<p>– wyjaśnia wieloznaczność terminu ojczyzna – podaje przykłady ksenofobii, antysemityzmu, rasizmu i szowinizmu</p>	<p>– wyjaśnia różnicę między ojczyzną narodową a małą ojczyzną – rozpoznaje przejawy ksenofobii, antysemityzmu, rasizmu i szowinizmu</p>	<p>– ocenia poszczególne postawy względem narodu – uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się zjawiskom ksenofobii, antysemityzmu, rasizmu i szowinizmu</p>
<p>– wymienia mniejszości narodowe w Polsce – wymienia mniejszości etniczne w Polsce – wymienia prawa przysługujące mniejszościom</p>	<p>– charakteryzuje mniejszości narodowe, etniczne i grupy imigrantów żyjące w Polsce – wyjaśnia, kim jest uchodźca</p>	<p>– charakteryzuje międzynarodowe dokumenty chroniące prawa mniejszości – wyjaśnia, w jaki sposób są chronione prawa mniejszości w Polsce</p>	<p>– wyjaśnia różnicę między mniejszością narodową a etniczną w Polsce – uzasadnia konieczność międzynarodowej ochrony praw mniejszości</p>	<p>– wyjaśnia, jakie czynniki wpłynęły na rozmieszczenie poszczególnych mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce – ocenia wady i zalety imigracji – wyjaśnia powody napływu do Polski imigrantów – ocenia sytuację imigrantów w Polsce</p>
<p>– zna rozwiązania polityki imigracyjnej – wymienia dokumenty międzynarodowe wytyczające politykę państw wobec mniejszości narodowych i imigrantów – wymienia przykładowe państwa stosujące politykę liberalną i restrykcyjną wobec imigrantów</p>	<p>– podaje powody zróżnicowania narodościowego współczesnych państw – charakteryzuje politykę liberalną i restrykcyjną wobec imigrantów</p>	<p>– wyjaśnia, z czego wynika zróżnicowanie narodościowe współczesnego świata – charakteryzuje na przykładach politykę liberalną i restrykcyjną</p>	<p>– wyjaśnia, dlaczego i w jakim zakresie doszło do integracji narodów w świecie zachodnim – wyjaśnia, dlaczego w Europie integracja imigrantów z państw pozaeuropejskich rodzi trudności</p>	<p>– porównuje różne modele polityki wybranych państw wobec mniejszości narodowych i imigrantów – ocenia politykę liberalną i restrykcyjną wobec imigrantów</p>
<p>– wymienia rodzaje konfliktów społecznych – wymienia sposoby rozwiązywania konfliktów</p>	<p>– wymienia państwa Europy, Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Środkowej, w których miały miejsce</p>	<p>– charakteryzuje na przykładach przyczyny, przebieg i sposoby rozwiązywania</p>	<p>– porównuje przyczyny konfliktów w Europie, Afryce, Azji, Ameryce Południowej i Środkowej</p>	<p>– wyciąga wnioski z przedstawionych konfliktów – ocenia skuteczność</p>

społecznych – wymienia organizacje pośredniczące w rozwiązywaniu konfliktów między narodami	konflikty między narodami – charakteryzuje sposoby rozwiązywania konfliktów	długotrwałych konfliktów między narodami w Europie, Afryce, Azji, Ameryce Południowej i Środkowej – charakteryzuje skutki konfliktów między narodami	– posługuje się przy omawianiu konfliktów nazwiskami, datami, miejscowościami	metod, którymi posłużono się przy rozwiązywaniu poszczególnych konfliktów między narodami
– charakteryzuje kulturę materialną, duchową, społeczną i osobistą – wymienia specyficzne cechy kultury wysokiej, masowej, narodowej i ludowej	– wyjaśnia, czym jest kultura – charakteryzuje kulturę symboliczną – charakteryzuje kulturę narodową – charakteryzuje kulturę ludową	– wyjaśnia różnicę między kulturą opisową a normatywną – przedstawia na przykładach cechy polskiej kultury ludowej – wyjaśnia, na czym polega komercjalizacja kultury	– rozpoznaje najważniejsze cechy kultury wskazanej społeczności – przedstawia pozytywne i negatywne skutki rozprzestrzeniania się kultury masowej – podaje przykłady polskiej kultury wysokiej	– ocenia pozytywne i negatywne skutki rozprzestrzeniania się kultury masowej – ocenia wpływ komercjalizacji na kulturę
– podaje przykłady wpływu religii na kulturę polską – wymienia osoby duchowne zasłużone dla polskiej kultury	– przedstawia wpływ duchowieństwa na rozwój kultury polskiej – charakteryzuje przejawy materialnej i symbolicznej kultury polskiej związanej z religijnością Polaków	– charakteryzuje wpływ różnych religii i wyznań na kulturę polską – charakteryzuje religijność współczesnych Polaków	– wyjaśnia związek Kościoła katolickiego z kulturą polską – wyjaśnia różnice między poszczególnymi typami religijności	– ocenia znaczenie religii dla polskiej kultury
– wymienia subkultury występujące w Polsce i na świecie – podaje przykłady kontrkultury i kultury alternatywnej – wie, na czym polega tolerancja	– wyjaśnia różnicę między kontrkulturą a kulturą alternatywną – charakteryzuje subkultury młodzieżowe w Polsce i Europie	– przedstawia różnicę między etnocentryzmem a relatywizmem kulturowym – odróżnia tolerancję od akceptacji – wyjaśnia, na czym polega uniformizacja kultury	– wyjaśnia, na czym polega i skąd się bierze pluralizm kulturowy współczesnego społeczeństwa – uzasadnia związek subkultury z kontrkulturą i kulturą alternatywną	– ocenia wpływ kontrkultury na życie społeczne – analizuje konsekwencje pluralizmu kulturowego – ocenia znaczenie tolerancji i akceptacji dla życia społecznego
– wymienia współczesne spory światopoglądowe (aborcja, eutanazja, swoboda prowadzenia badań genetycznych, przyznanie mniejszościom seksualnym takich samych praw, jakie mają osoby heteroseksualne) – wyjaśnia pojęcia:	– charakteryzuje problemy etyczne współczesnego świata (aborcja, eutanazja, swoboda prowadzenia badań genetycznych, przyznanie mniejszościom seksualnym takich samych praw, jakie mają osoby heteroseksualne)	– wyjaśnia wpływ norm społecznych na rozwiązywanie problemów światopoglądowych – podaje argumenty za i przeciw swobodzie prowadzenia badań genetycznych, dopuszczalności aborcji i eutanazji, przyznaniu	– charakteryzuje przemiany w etyce życia społecznego na przestrzeni wieków – wyraża swoje zdanie na temat aborcji, eutanazji, swobody prowadzenia badań genetycznych, przyznawania mniejszościom seksualnym takich samych praw, jakie mają osoby heteroseksualne	– ocenia argumenty za i przeciw swobodzie prowadzenia badań genetycznych, dopuszczalności aborcji i eutanazji, przyznaniu mniejszościom seksualnym takich samych praw, jakie mają osoby heteroseksualne

aborcja, eutanazja, klonowanie		mniejszościom seksualnym takich samych praw, jakie mają osoby heteroseksualne		
<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zadania szkoły – wymienia przyczyny powstawania nierówności w dostępie do edukacji – wymienia metody wykorzystywane w edukacji nieformalnej 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje rolę szkoły we współczesnym społeczeństwie – charakteryzuje edukację nieformalną 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje działania, które mogą podejmować państwo, władze samorządowe oraz organizacje społeczne, by zwiększyć równość szans w dostępie do edukacji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, według jakich zasad funkcjonuje współczesny system edukacyjny – wyjaśnia, na czym polega e-learning – zna dokumenty dotyczące sposobów i środków likwidowania nierówności szans edukacyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia skuteczność szkoły i edukacji nieformalnej we współczesnym świecie – wyraża swoje zdanie na temat nowych potrzeb edukacyjnych
<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady ich niedopasowania systemu edukacyjnego do rynku pracy – charakteryzuje gospodarkę opartą na wiedzy 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje sposoby podnoszenia lub zmieniania swoich kwalifikacji zawodowych – wyjaśnia, na czym polega kształcenie ustawiczne – wymienia filary gospodarki opartej na wiedzy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jakie problemy pojawiają się przed uczniem w związku z wyborem szkoły – przedstawia skutki, jakie może za sobą pociągać niedostosowanie systemu edukacyjnego do rynku pracy – charakteryzuje filary gospodarki opartej na wiedzy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia zależność między systemem edukacyjnym a rynkiem pracy – wyjaśnia, dlaczego uczenie się przez całe życie jest jednym z warunków sukcesu w karierze zawodowej 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia związek edukacji z gospodarką
<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polegają zasada krwi i ziemi przy uzyskiwaniu obywatelstwa – wymienia warunki uzyskiwania obywatelstwa polskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje procedury nabywania i zrzekania się polskiego obywatelstwa – wyjaśnia, na czym polega naturalizacja – wymienia dokumenty regulujące kwestie obywatelstwa w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym obywatelstwo różni się od narodowości – charakteryzuje warunki umożliwiające zrzeczenie się obywatelstwa polskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jakich przypadkach człowiek może zostać bezpaństwowcem – wyjaśnia, w jakich przypadkach obywatel polski może uzyskać podwójne obywatelstwo – posługuje się prawidłową terminologią (naturalizacja, apatrydzi, reintegracja) – wyjaśnia, czym jest karta Polaka 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia zasady nabywania obywatelstwa w Polsce – uzasadnia konieczność przyznawania karty Polaka obywatelom byłego ZSRR
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia filozofów wypowiadających się na 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje filozoficzny rodowód koncepcji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest społeczeństwo obywatelskie 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje poszczególne koncepcje społeczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wkład poszczególnych Polaków,

<p>temat społeczeństwa obywatelskiego (Arystoteles, John Locke, Georg Hegel, Alexis de Tocqueville, Karol Marks)</p> <p>– podaje przykłady samoorganizacji społeczeństwa obywatelskiego</p> <p>– wymienia organizacje będące efektem samoorganizacji społeczeństwa obywatelskiego w Polsce (KOR, ROPCiO, KPN, NSZZ „Solidarność”)</p>	<p>społeczeństwa obywatelskiego (John Locke, Georg Hegel, Alexis de Tocqueville)</p> <p>– charakteryzuje proces samoorganizacji społeczeństwa obywatelskiego w Polsce</p>	<p>– charakteryzuje poglądy Arystotelesa, Karola Marska i Ralpa Dahrendorfa na temat społeczeństwa obywatelskiego</p> <p>– charakteryzuje formy organizacyjne społeczeństwa obywatelskiego</p>	<p>obywatelskiego</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega samoorganizacja społeczeństwa obywatelskiego</p> <p>– wymienia Polaków, którzy przyczynili się do samoorganizacji społeczeństwa obywatelskiego w Polsce</p>	<p>którzy przyczynili się do samoorganizacji społeczeństwa obywatelskiego w Polsce (Jan Paweł II, Lech Wałęsa, Adam Michnik, Romek Strzałkowski)</p> <p>– ocenia rolę Kościoła w kształtowaniu się społeczeństwa obywatelskiego w naszym kraju</p>
<p>– wymienia konstytucyjne obowiązki obywateli Rzeczypospolitej Polskiej</p> <p>– wymienia cnoty obywatelskie</p> <p>– podaje historyczne i współczesne przykłady nieposłuszeństwa obywatelskiego</p> <p>– wymienia cechy obywatelskiego nieposłuszeństwa</p>	<p>– wyjaśnia, na czym polegają cnoty obywatelskie</p> <p>– charakteryzuje krytycyzm i wolontariat</p> <p>– wymienia polskie organizacje opierające się na działalności wolontariuszy</p>	<p>– odróżnia obowiązki konstytucyjne od obowiązków prawnych</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega nieposłuszeństwo obywatelskie i jakie niesie ze sobą dylematy</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego Henry D. Thoreau uznawany jest za prekursora obywatelskiego nieposłuszeństwa</p>	<p>– uzasadnia znaczenie postaw i cnót obywatelskich (troska o dobro wspólne, odpowiedzialność, aktywność, solidarność, odwaga cywilna, roztropność, tolerancja)</p> <p>– charakteryzuje poglądy Roberta Mertona na temat obywatelskiego nieposłuszeństwa</p>	<p>– charakteryzuje zapisy Deklaracji Zasad Tolerancji</p> <p>– uzasadnia, dlaczego działalność Mahatmy Gandhiego i Martina Luthera Kinga zaliczamy do obywatelskiego nieposłuszeństwa</p>
<p>– podaje przykłady z życia codziennego, które świadczą o budowaniu kapitału społecznego</p> <p>– wymienia warunki prawidłowego funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego</p>	<p>– charakteryzuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym</p> <p>– wymienia, na co może wpływać kapitał społeczny</p>	<p>– wyjaśnia, jak powstaje kapitał społeczny</p> <p>– charakteryzuje warunki funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego</p> <p>– charakteryzuje poglądy Roberta Putnama na temat kapitału społecznego</p>	<p>– wyjaśnia, jakie znaczenie dla społeczeństwa obywatelskiego ma kapitał społeczny (zaufanie, sieci współpracy i system efektywnych norm)</p> <p>– wyjaśnia, jakie znaczenie w społeczeństwie obywatelskim odgrywają grupy interesu</p>	<p>– uzasadnia znaczenie swobody zrzeszania się dla jakości życia publicznego</p> <p>– ocenia znaczenie kapitału społecznego dla jednostki</p>
<p>– wymienia podmioty społeczeństwa obywatelskiego</p>	<p>– charakteryzuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej,</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie swobody zrzeszania się dla jakości życia publicznego</p>	<p>– wyjaśnia, jaką rolę w społeczeństwie odgrywają związki zawodowe,</p>	<p>– ocenia skuteczność związków zawodowych</p> <p>– opracowuje według</p>

<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym są organizacje społeczne – podaje przykłady lokalnych organizacji pozarządowych – wymienia najważniejsze związki zawodowe w Polsce (NSZZ „Solidarność”, OPZZ) – wymienia stowarzyszeniami wyższej użyteczności działające w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> regionu, państwa oraz na poziomie globalnym – przedstawia zasady zakładania i funkcjonowania stowarzyszeń, fundacji i organizacji pożytku publicznego w Polsce – przedstawia różnice między zarejestrowanym a zwykłym stowarzyszeniem 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje różnice w zakładaniu stowarzyszeń i fundacji, konstruuje projekt statutu stowarzyszenia – wyjaśnia pojęcie i znaczenie grup nacisku 	<ul style="list-style-type: none"> stowarzyszenia, fundacje, organizacje pożytku publicznego – charakteryzuje lokalne organizacje pozarządowe 	<ul style="list-style-type: none"> wzoru projekt statutu stowarzyszenia (nazwa, siedziba, członkowie, władze, majątek, zasady zmiany statutu i rozwiązywania stowarzyszenia)
<ul style="list-style-type: none"> – wie, czym jest opinia publiczna – wymienia sposoby wyrażania opinii publicznej – podaje przykłady wpływu opinii publicznej na decyzje polityczne – wymienia polskie instytuty badawcze zajmujące się badaniem opinii publicznej (OBOP, CBOS) 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje proces kształtowania się opinii publicznej – przedstawia działania zapobiegające manipulacji opinią publiczną – charakteryzuje działalność OBOP-u i CBOS-u 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje na przykładach wpływ opinii publicznej na decyzje polityczne – charakteryzuje poglądy Waltera Lippmana, Paula Lazarsfelda i Jana Szczepańskiego na opinię publiczną 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jakim celu przeprowadza się badania opinii publicznej – odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ opinii publicznej na decyzje polityczne – uzasadnia, dlaczego znajomość opinii publicznej w państwie demokratycznym jest korzystna dla partii politycznych
<ul style="list-style-type: none"> – zna pojęcia marketing społeczny i marketing zaangażowany społecznie – podaje przykłady reklam społecznych – wymienia przykładowe kampanie społeczne 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje wybraną kampanię społeczną – charakteryzuje rolę reklamy społecznej w marketingu społecznym 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega marketing społeczny i marketing zaangażowany społecznie – charakteryzuje poglądy Philipa Kotlera i Geralda Zaltmanana na temat marketingu społecznego 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje marketing społeczny z marketingiem zaangażowanym społecznie – porównuje reklamę społeczną z komercyjną – analizuje wybraną kampanię społeczną z punktu widzenia jej celów, sposobów realizacji i skuteczności 	<ul style="list-style-type: none"> – opracowuje projekt kampanii społecznej w wybranej przez siebie sprawie – wyjaśnia, na czym polega public relations
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia funkcje mediów – charakteryzuje dowolną funkcję mediów w państwie demokratycznym 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje funkcje mediów w państwie demokratycznym i niedemokratycznym (na wybranych przykładach) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jaką rolę odgrywają media w zakresie nieformalnej kontroli społecznej – wyjaśnia, na czym polega 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje media w państwie demokratycznym i niedemokratycznym – wyjaśnia, dlaczego media określa się mianem „czwartej 	<ul style="list-style-type: none"> – krytycznie analizuje dowolny przekaz medialny – uzasadnia konieczność utrzymania niezależności mediów

– wymienia funkcje mediów jako „czwartej władzy”	– charakteryzuje znaczenie Internetu jako środka masowego przekazu	funkcja propagandowa mediów	władzy”	
– wymienia negatywne zjawiska towarzyszące rozwojowi mediów – wie, w czym się przejawia pluralizm mediów – zna rodzaje pluralizmu w mediach – wymienia zasady zawarte w Karcie Etycznej Mediów	– wymienia międzynarodowe dokumenty chroniące wolność słowa w Europie (Europejska Konwencja Praw Człowieka, Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej) – charakteryzuje negatywne zjawiska towarzyszące rozwojowi mediów – przedstawia różnicę między pluralizmem strukturalnym a zawartości – charakteryzuje zasady Karty Etycznej Mediów i Kodeksu Etyki Dziennikarskiej	– wyjaśnia, na czym polega zasada wolności słowa i wskazuje na przypadki jej nadużycia – charakteryzuje strategię państwa polskiego w dziedzinie mediów elektronicznych – charakteryzuje podstawowe modele funkcjonowania środków masowego przekazu w państwach demokratycznych	– uzasadnia znaczenie niezależności i pluralizmu mediów – wyjaśnia, jakimi zasadami etycznymi powinny kierować się media – porównuje podstawowe modele funkcjonowania środków masowego przekazu w państwach demokratycznych – odróżnia opinie od faktów	– ocenia skutki ograniczania niezależności i pluralizmu mediów – ocenia przykłady kontrowersyjnych działań dziennikarzy i mediów – ocenia zasoby Internetu z punktu widzenia rzetelności i wiarygodności informacyjnej
– wie, jak dzielimy media – podaje przykłady mediów w zależności od kryteriów podziału – wymienia najważniejsze agencje prasowe – wymienia rodzaje prasy	– charakteryzuje media w Polsce i na świecie (odbiorcy, zasięg, forma przekazu, orientacja ideologiczna, typ własności) – charakteryzuje prasę wielkonakładową	– charakteryzuje poszczególne rodzaje mediów w Polsce – wyjaśnia różnicę między mediami publicznymi a komercyjnymi	– krytycznie analizuje przekazy medialne – charakteryzuje genezę agencji prasowych – charakteryzuje wybrane media lokalne	– ocenia rolę prasy wielkonakładowej w debacie publicznej – ocenia wiarygodność i bezstronność mediów
– wymienia wspólne standardy demokracji charakterystyczne dla każdej epoki – wie, jaką rolę pełniły Zgromadzenia Ludowe w Atenach i Rzymie – wymienia podstawowe dokumenty, które stały się podstawą demokracji (Habeas Corpus Act, Bill of Rights, Deklaracja Niepodległości Stanów Zjednoczonych,	– charakteryzuje proces kształtowania się demokracji w starożytnych Atenach – charakteryzuje zasady demokracji obowiązujące w republice rzymskiej – charakteryzuje rozwój demokracji w Anglii, USA i Francji – przedstawia genezę praw kobiet	– charakteryzuje wpływ demokracji ateńskiej i ustroju rzymskiego na współczesną demokrację – wyjaśnia, jakie rozwiązania wprowadzone w Anglii, USA i Francji świadczą o powstaniu w tych krajach demokracji – charakteryzuje wpływ oświecenia na współczesną demokrację	– porównuje zasady funkcjonowania i uprawnienia zgromadzeń ludowych w Atenach i republice rzymskiej – wyjaśnia wpływ ruchów społecznych na kształtowanie się demokracji	– ocenia plusy i minusy demokracji w poszczególnych fazach kształtowania się systemu demokratycznego

Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki, Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela)				
– wymienia przykłady polskich tradycji demokratycznych – wymienia dokumenty będące podstawą demokracji w Polsce (przywilej cerekwicko-nieszawski, Konstytucja Nihil Novi, artykuły henrykowskie, Konstytucja 3 maja, Konstytucja marcowa, Konstytucja kwietniowa)	– charakteryzuje polskie tradycje demokratyczne (parlamentaryzm I Rzeczypospolitej, Konstytucja 3 maja, II Rzeczypospolita) – wymienia ustawy zasadnicze, które zaliczamy do polskich tradycji konstytucyjnych	– przedstawia proces kształtowania się demokracji szlacheckiej – charakteryzuje zasady działania sejmu walnego w Polsce	– wyjaśnia znaczenie Konstytucji 3 maja w historii Polski – charakteryzuje konstytucje oktrojowane – wyjaśnia, dlaczego po II wojnie światowej zmieniono ustrój Polski	– ocenia Konstytucję 3 maja pod kątem współczesnych standardów demokratycznych – uzasadnia, które z polskich konstytucji budziły wątpliwości co do ich demokratycznego charakteru
– wymienia wartości będące fundamentem współczesnej demokracji – wymienia fundamentalne zasady demokracji – podaje przykłady pokojowego rozwiązywania konfliktów przy użyciu demokracji	– charakteryzuje wartości będące fundamentem współczesnej demokracji – charakteryzuje fundamentalne zasady demokracji – charakteryzuje dwa modele trójpodziału władzy (system kooperacji i separacji)	– wyjaśnia różnicę między wolnością pozytywną a negatywną – charakteryzuje różne odmiany pluralizmu – charakteryzuje wkład Jeana Jacquesa Rousseau, Karola Monteskiusza, Johna Locke’a w rozwój demokracji	– wyjaśnia, w jakim stopniu demokracja sprzyja pokojowemu rozwiązywaniu konfliktów – wyjaśnia, dlaczego zasadę konstytucjonalizmu możemy powiązać z zasadą praworządności	– uzasadnia, dlaczego wolność, równość i sprawiedliwość są uznawane za podstawowe wartości demokracji
– wymienia rodzaje demokracji bezpośredniej i pośredniej – podaje przykłady przejawów łamania zasad i procedur demokratycznych – zna cenzusy wiekowe czynnego i biernego prawa wyborczego w Polsce	– charakteryzuje rodzaje demokracji bezpośredniej i pośredniej – charakteryzuje formy uczestnictwa obywateli w procesie wyborczym	– charakteryzuje rodzaje referendum – wyjaśnia różnicę między czynnym a biernym prawem wyborczym	– wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji – wyjaśnia, w jaki sposób można w Polsce zainicjować referendum	– ocenia konieczność stosowania zróżnicowanego cenzusu wiekowego w biernym prawie wyborczym
– wyjaśnia, co to jest polityka – wyjaśnia, czym zajmują	– zna korzenie polityki – charakteryzuje koncepcje polityki	– wyjaśnia różnicę między podmiotami ostatecznymi a bezpośrednimi polityki	– wyjaśnia związek między ideologią, doktryną i programem polityczny	– uzasadnia związek polityki z państwem – ocenia działalność

<p>się politycy</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia możliwe sposoby wpływania podmiotów bezpośrednich i ostatecznych na politykę 	<ul style="list-style-type: none"> – przyporządkowuje podmioty polityki do przedmiotów polityki 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje marketing polityczny 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje koncepcje polityki 	<p>polityków</p>
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia doktryny ze względu na stosunek do rzeczywistości społecznej i kryterium ideału społecznego – wymienia funkcje myśli politycznej – charakteryzuje doktryny lewicowe, prawicowe i centrowe 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest ideologia – charakteryzuje doktryny ze względu na stosunek do rzeczywistości społecznej i kryterium ideału społecznego 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia funkcje myśli politycznej – wyjaśnia, czym jest doktryna – wyjaśnia korzenie podziału doktryn na lewicowe, prawicowe i centrowe 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym różni się ideologia od doktryny – wyjaśnia, w jakim przypadku nie możemy utożsamiać doktryny z ideologią 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia, dlaczego doktryny centrowe stwarzają najszerszą możliwość współpracy zarówno z ugrupowaniami kierującymi się doktrynami lewicowymi, jak i prawicowymi
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia założenia chrześcijańskiej demokracji, konserwatyzmu, liberalizmu, nacjonalizmu, socjaldemokracji i socjalizmu – wymienia kluczowe postacie związane z poszczególnymi ideologiami 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje najważniejsze współczesne doktryny polityczne (chrześcijańska demokracja, konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjaldemokracja, socjalizm) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega integralizm, indywidualizm, racjonalizm, leseferyzm, atomizacja, reformizm, rewizjonizm, egalitaryzm, interwencjonizm, personalizm, subsydiarność, solidaryzm społeczny 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje założenia poszczególnych ideologii – łączy integralizm, indywidualizm, racjonalizm, leseferyzm, atomizację, reformizm, rewizjonizm, egalitaryzm, interwencjonizm, personalizm, subsydiarność, solidaryzm społeczny z odpowiednimi ideologiami 	<ul style="list-style-type: none"> – dokonuje analizy porównawczej ideologii pod kątem założeń społecznych, politycznych i ekonomicznych – ocenia założenia poszczególnych ideologii – wymienia encykliki Jana Pawła II z zakresu nauki społecznej Kościoła katolickiego
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia cechy państwa totalitarnego – podaje przykłady państw, które funkcjonowały lub funkcjonują w oparciu o ideologie totalitarne – wymienia postacie związane z ideologiami totalitarnymi 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje ideologie totalitarne (komunizm, nazizm), odwołując się do przykładów historycznych – charakteryzuje marksizm-leninizm, stalinizm i maoizm 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje podobieństwa i różnice między ideologiami totalitarnymi – wyjaśnia takie pojęcia, jak autarkia, kolektywizm, materializm dialektyczny, komuna, dyktatura proletariatu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym się charakteryzują poszczególne cechy państwa totalitarnego – wyjaśnia różnicę między faszyzmem i nazizmem – porównuje marksizm-leninizm, stalinizm i maoizm 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia, dlaczego komunizm, faszyzm i nazizm nie są akceptowalne w państwach demokratycznych – porównuje założenia faszyzmu, nazizmu i komunizmu
<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest kultura polityczna – wymienia rodzaje kultury politycznej – wymienia wymiary 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje poszczególne rodzaje kultury politycznej – charakteryzuje wymiary kultury politycznej według Jana Garlickiego 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje genezę pojęcia „kultura polityczna” – charakteryzuje poglądy G. A. Almonda na temat kultury politycznej 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje przebieg debaty publicznej na wybrany temat – wyjaśnia, który rodzaj kultury politycznej jest najbardziej pożądanym w 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje wybrane konflikty wartości i interesów ujawniające się w debacie publicznej w Polsce

kultury politycznej – wymienia poziomy partycypacji obywatelskiej	– charakteryzuje partycypację obywatelską	– charakteryzuje kulturę polityczną współczesnej Polski (normy, formy komunikacji, poziom partycypacji, natężenie konfliktów)	państwach demokratycznych – charakteryzuje poziomy i metody partycypacji obywatelskiej	– ocenia jakość argumentacji stron debaty publicznej
– wymienia etapy procesu kształtowania się partii politycznych – podaje cechy partii politycznych – wyjaśnia, czym jest partia polityczna – dokonuje podziału partii politycznych ze względu na program społeczno-polityczny	– charakteryzuje etapy procesu kształtowania się partii politycznych według Maxa Webera – dokonuje podziału partii politycznych ze względu na cechy organizacji i funkcjonowania	– charakteryzuje partie polityczne ze względu na cechy organizacji i funkcjonowania – charakteryzuje funkcje partii politycznych – charakteryzuje partie polityczne ze względu na program społeczno-polityczny	– porównuje funkcje partii politycznych w państwach demokratycznych i niedemokratycznych – uzasadnia związek programu politycznego z doktryną i ideologią polityczną – wyjaśnia, na czym polega pragmatyzm partii politycznych	– przeprowadza krytyczną analizę programów i innych materiałów wyborczych partii politycznych ze względu na zawartość merytoryczną i formę przekazu
– wymienia rodzaje systemów partyjnych – podaje przykłady państw o systemie monopartyjnym, dwupartyjnym i wielopartyjnym – wymienia ugrupowania polityczne zasiadające w parlamencie RP	– charakteryzuje system monopartyjny, dwupartyjny i wielopartyjny – charakteryzuje ugrupowania polityczne zasiadające w parlamencie RP	– wyjaśnia, czym jest system partyjny – zna dokumenty regulujące zasady działania partii politycznych w Polsce – charakteryzuje procedury zakładania partii politycznej w Polsce	– wyjaśnia różnice między wariantami systemu wielopartyjnego – ocenia poszczególne systemy partyjne pod kątem funkcjonowania państwa	– dokonuje analizy porównawczej wybranych przez siebie materiałów wyborczych polskich partii politycznych pod kątem ich zawartości merytorycznej i formy przekazu
– wymienia rodzaje ordynacji wyborczych – podaje, w jakich przypadkach stosuje się w Polsce ordynację większościową, a w jakich proporcjonalną – wymienia ogólne zasady prawa wyborczego – wymienia metody przeliczania miejsc w ordynacji proporcjonalnej	– charakteryzuje poszczególne rodzaje ordynacji wyborczych (proporcjonalna, większościowa, mieszana) – charakteryzuje ogólne zasady prawa wyborczego – charakteryzuje metodę przeliczania miejsc w ordynacji proporcjonalnej obowiązującej w Polsce – wyjaśnia, czym jest próg wyborczy	– charakteryzuje podstawowe zasady ordynacji większościowej i proporcjonalnej w powiązaniu z systemem dwupartyjnym i wielopartyjnym – charakteryzuje warianty ordynacji większościowej – podaje progi wyborcze obowiązujące w Polsce	– charakteryzuje zasady, jakie są zawarte w kodeksie wyborczym – wyjaśnia skutki stosowania progów wyborczych dla reprezentatywności wyborów – charakteryzuje metody przeliczania miejsc w ordynacji proporcjonalnej (D'Hondta, Saint-Laguë, Hare'a-Niemeyera)	– przedstawia plusy i minusy poszczególnych ordynacji wyborczych – ocenia metody przeliczania miejsc w ordynacji proporcjonalnej z punktu widzenia interesów partii
– wymienia najważniejsze	– charakteryzuje	– charakteryzuje poglądy	– wyjaśnia różnicę między	– porównuje różne poglądy

<p>teorie genezy państwa (Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska)</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest suwerenność państwa – wymienia cechy państwa 	<p>najważniejsze teorie genezy państwa (Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska)</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia twórców teorii genezy państwa – charakteryzuje cechy państwa 	<p>Arystotelesa, św. Tomasza z Akwinu, Jana Jakuba Rousseau, Ludwika Gumpłowicza, Immanuela Kanta, Georga Friedricha Hegla, Karola Marksa, Georga Jellinka, Włodzimierza Iljicza Lenina, Czesława Znamierowskiego dotyczące państwa</p>	<p>suwerennością zewnętrzną i wewnętrzną</p> <ul style="list-style-type: none"> – analizuje problem suwerenności w aspekcie Traktatu Lizbońskiego 	<p>dotyczące państwa</p> <ul style="list-style-type: none"> – analizuje koncepcje genezy państwa na przykładzie Polski
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia rodzaje legitymizacji – podaje historyczne i współczesne przykłady legitymizacji władzy – wymienia funkcje państwa 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zjawisko legitymizacji władzy – charakteryzuje funkcje państwa (zewnętrzną i wewnętrzną) – wymienia rodzaje funkcji wewnętrznych państwa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia na przykładach relacje między narodem a państwem – charakteryzuje rodzaje funkcji wewnętrznych państwa (prawodawczą, porządkową, administracyjną, gospodarczo-organizatorską, socjalną, kulturalną) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polegają różnice pomiędzy poszczególnymi rodzajami legitymizacji – wyjaśnia, na czym polega państwowotwórcza funkcja narodu i narodowotwórcza funkcja państwa – charakteryzuje funkcje państwa ze względu na cele jego działania (adaptacyjna, regulacyjna, innowacyjna) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega różnica między przywódcą populistycznym a charyzmatycznym – ocenia skuteczność władzy tradycyjnej, charyzmatycznej, legalnej
<ul style="list-style-type: none"> – dzieli państwa ze względu formę, reżim polityczny, system polityczny, strukturę terytorialną – wymienia rodzaje monarchii – podaje przykłady monarchii europejskich – podaje cechy państw ze względu na reżim polityczny 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest monarchia, a czym republika – charakteryzuje państwo unitarne – charakteryzuje rodzaje państw złożonych 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia różnice między państwem scentralizowanym i zdecentralizowanym – charakteryzuje poszczególne rodzaje monarchii – charakteryzuje rodzaje republiki – charakteryzuje reżimy polityczne 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje pozycję władcy w poszczególnych rodzajach monarchii – wyjaśnia, czym się różni federacja od konfederacji – charakteryzuje państwa pod względem rodzajów regionów 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje reżimy polityczne – ocenia poszczególne formy państwowości
<ul style="list-style-type: none"> – podaje cechy charakterystyczne modelu ustrojowego USA – wymienia instytucje władzy ustawodawczej w USA 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia zasady systemu prezydenckiego – charakteryzuje model ustrojowy USA – charakteryzuje uprawnienia Kongresu 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje uprawnienia prezydenta USA – charakteryzuje uprawnienia Izby Reprezentantów 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polegają procedury wyborów prezydenckich w USA – wyjaśnia, na czym polega procedura impeachmentu – porównuje uprawnienia Izby 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje i ocenia wady i zalety krótkiej kadencji członków Izby Reprezentantów – przedstawia zależności

<p>– zna aktualnego prezydenta USA</p>	<p>– charakteryzuje ustrój terytorialno-administracyjny USA</p> <p>– charakteryzuje system partyjny w USA</p>	<p>– charakteryzuje uprawnienia Senatu</p> <p>– charakteryzuje partię Republikanów i Demokratów</p>	<p>Reprezentantów i Senatu</p>	<p>między poszczególnymi rodzajami władzy w USA</p>
<p>– podaje charakterystyczne cechy ustroju Francji i Rosji</p> <p>– wymienia organy władzy ustawodawczej we Francji i w Rosji</p> <p>– zna aktualnych prezydentów Francji i Rosji</p>	<p>– wyjaśnia zasady systemu półprezydenckiego (mieszanego)</p> <p>– charakteryzuje ustrój Francji i Rosji</p> <p>– charakteryzuje uprawnienia władzy ustawodawczej we Francji i Rosji</p> <p>– charakteryzuje system partyjny Francji i Rosji</p> <p>– charakteryzuje system terytorialno-administracyjny Francji i Rosji</p>	<p>– charakteryzuje uprawnienia prezydenta i rządu we Francji</p> <p>– charakteryzuje uprawnienia prezydenta i rządu w Rosji</p> <p>– charakteryzuje strukturę parlamentu Francji i Rosji</p>	<p>– porównuje uprawnienia prezydentów Francji i Rosji</p> <p>– porównuje uprawnienia władzy ustawodawczej we Francji i w Rosji</p> <p>– porównuje systemy partyjne Francji i Rosji</p>	<p>– wyciąga wnioski z analizy porównawczej uprawnień prezydentów Francji i Rosji</p> <p>– wyciąga wnioski z analizy porównawczej uprawnień władzy ustawodawczej we Francji i w Rosji</p> <p>– przedstawia zależności między poszczególnymi rodzajami władzy we Francji i w Rosji</p>
<p>– podaje charakterystyczne cechy ustroju Wielkiej Brytanii i RFN</p> <p>– wymienia organy władzy ustawodawczej w Wielkiej Brytanii i w RFN</p> <p>– zna aktualnego monarchę Wielkiej Brytanii oraz kanclerza RFN</p>	<p>– wyjaśnia zasady systemu parlamentarnego</p> <p>– charakteryzuje ustrój Wielkiej Brytanii i RFN</p> <p>– charakteryzuje uprawnienia władzy ustawodawczej w Wielkiej Brytanii i RFN</p> <p>– charakteryzuje system terytorialno-administracyjny Wielkiej Brytanii i RFN</p>	<p>– charakteryzuje uprawnienia monarchy i rządu w Wielkiej Brytanii</p> <p>– charakteryzuje uprawnienia prezydenta i kanclerza w RFN</p> <p>– charakteryzuje strukturę parlamentu Wielkiej Brytanii i RFN</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega odpowiedzialność polityczna i konstytucyjna</p>	<p>– porównuje uprawnienia monarchy i rządu w Wielkiej Brytanii z uprawnieniami prezydenta i kanclerza RFN</p> <p>– porównuje uprawnienia władzy ustawodawczej Wielkiej Brytanii i RFN</p> <p>– wyjaśnia, jakie znaczenie dla ustroju Wielkiej Brytanii mają konwenanse</p>	<p>– wyciąga wnioski z analizy porównawczej uprawnień monarchy i rządu w Wielkiej Brytanii z uprawnieniami prezydenta i kanclerza RFN</p> <p>– wyciąga wnioski z analizy porównawczej uprawnień władzy ustawodawczej Wielkiej Brytanii i RFN</p> <p>– przedstawia zależności między poszczególnymi rodzajami władzy w Wielkiej Brytanii i RFN</p>
<p>– podaje charakterystyczne cechy ustroju Włoch i Szwajcarii</p> <p>– wymienia organy władzy ustawodawczej we Włoszech i w Szwajcarii</p> <p>– zna nazwisko aktualnego</p>	<p>– wyjaśnia zasady systemu parlamentarno-gabinetowego i parlamentarno-komitetowego</p> <p>– charakteryzuje ustrój Włoch i Szwajcarii</p> <p>– charakteryzuje uprawnienia władzy ustawodawczej we</p>	<p>– charakteryzuje uprawnienia prezydenta i rządu we Włoszech</p> <p>– charakteryzuje uprawnienia władzy wykonawczej w Szwajcarii</p> <p>– charakteryzuje strukturę</p>	<p>– porównuje uprawnienia prezydenta i rządu we Włoszech z uprawnieniami władzy wykonawczej w Szwajcarii</p> <p>– porównuje uprawnienia władzy ustawodawczej Włoch</p>	<p>– wyciąga wnioski z analizy porównawczej uprawnień prezydenta i rządu we Włoszech z uprawnieniami władzy wykonawczej w Szwajcarii</p> <p>– wyciąga wnioski z</p>

prezydenta Włoch	Włoszech i w Szwajcarii – charakteryzuje system partyjny Szwajcarii – charakteryzuje system terytorialno-administracyjny Włoch i Szwajcarii	parlamentu Włoch i Szwajcarii	i Szwajcarii	analizy porównawczej uprawnień władzy ustawodawczej Włoch i Szwajcarii
– wymienia współczesne modele stosunków między władzą świecką a władzą duchowną – podaje przykłady państw neutralnych światopoglądowo, wyznaniowych, teokratycznych	– charakteryzuje współczesne modele stosunków między władzą świecką a władzą duchowną (uprzywilejowanie głównego wyznania, państwo ateistyczne, państwo neutralne światopoglądowo)	– charakteryzuje modele stosunków państwo – kościół w państwie neutralnym światopoglądowo (model radykalnie świecki i umiarkowanie świecki) – charakteryzuje państwo teokratyczne i wyznaniowe	– wyjaśnia różnicę w podejściu do Kościoła i związków wyznaniowych w państwie radykalnie świeckim, umiarkowanie świeckim, ateistycznym, wyznaniowym i teokratycznym – wyjaśnia, co to jest prawo szariatu	– ocenia poszczególne modele stosunków między władzą świecką a władzą duchowną
– podaje najważniejsze postanowienia konkordatu – zna model stosunków między władzą świecką a władzą duchowną w Polsce – wymienia największe Kościoły w Polsce	– charakteryzuje przepisy Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej dotyczące relacji państwo – Kościół – wyjaśnia, czym jest konkordat – charakteryzuje przepisy dotyczące małżeństwa konkordatowego	– wyjaśnia indywidualny i instytucjonalny aspekt religijności Polaków – wyjaśnia, w jaki sposób są regulowane stosunki państwa polskiego z Kościołami i związkami wyznaniowymi	– wyjaśnia, w jaki sposób w Polsce jest rozwiązana kwestia prawa wyznaniowego – charakteryzuje zasady finansowania Kościoła katolickiego w Polsce	– uzasadnia, dlaczego państwo polskie jest uznawane za umiarkowanie świeckie – ocenia wpływ zawarcia konkordatu na stosunki państwa polskiego z innymi Kościołami i związkami wyznaniowymi
– wymienia i ilustruje przykładami funkcje władzy ustawodawczej – podaje przykłady izb parlamentu w wybranych państwach	– charakteryzuje główne funkcje izby wyższej i niższej parlamentów w wybranych państwach (w Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych, Niemczech) – charakteryzuje zasady wyborów przedstawicieli do parlamentu jednoizbowego i izby niższej parlamentu dwuizbowego	– wyjaśnia, czym się charakteryzuje unikameralizm i bikameralizm – charakteryzuje różne metody wyłaniania izby wyższej parlamentu	– wyjaśnia różnicę między „izbą oporu” a „izbą refleksji i rozważań” – podaje przykłady państw z parlamentami unikameralnymi i bikameralnymi – charakteryzuje zasady działania parlamentów w wybranych państwach	– porównuje funkcje parlamentów w systemach prezydenckich i parlamentarnych – uzasadnia, które rozwiązanie uznaje za korzystniejsze (unikameralizm czy bikameralizm)
– podaje rodzaje immunitetów – wyjaśnia terminy: sesja plenarna, komisja parlamentarna, kworum,	– charakteryzuje rolę immunitetu parlamentarnego – charakteryzuje sesyjny i permanentny tryb pracy parlamentu	– charakteryzuje rodzaje immunitetów (formalny i materialny) – opisuje mechanizm tworzenia koalicji rządowej	– wyjaśnia różnicę między immunitetem formalnym i materialnym – wyjaśnia rolę opozycji w pracy parlamentu	– ocenia zasadność immunitetu parlamentarnego

<p>interpelacja, zapytanie poselskie</p> <ul style="list-style-type: none"> – podaje tryby pracy parlamentu – wymienia rodzaje większości w parlamencie 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje rodzaje większości w parlamencie 		<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia procedurę tworzenia prawa przez parlament 	
<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady urzędujących głów państw (monarchów i prezydentów) – wymienia rodzaje elekcji głowy państwa (powszechna – bezpośrednia, powszechna – pośrednia, pośrednia) 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje kompetencje rządu w państwie demokratycznym – charakteryzuje uprawnienia głowy państwa – charakteryzuje relacje między rządem a głową państwa 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje uprawnienia głowy państwa w wybranym państwie – przedstawia różnice między egzekutywą otwartą a zamkniętą – charakteryzuje rodzaje elekcji głowy państwa (powszechna – bezpośrednia, powszechna – pośrednia, pośrednia) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jaką rolę we współczesnych państwach może pełnić głowa państwa – wyjaśnia, na czym polegają relacje między rządem a głową państwa w poszczególnych systemach politycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia, z czego wynikają różnice w pozycji głowy państwa – ocenia zasadność funkcjonowania głowy państwa wraz z premierem
<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje i podaje przykłady przejawów populizmu – wymienia metody walki partii politycznych o elektorat – podaje przykłady łamania zasad i procedur demokratycznych w życiu publicznym – w państwie, społeczności lokalnej i życiu szkoły 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje problemy polityki bezpieczeństwa socjalnego – przedstawia sposoby, jakimi partie polityczne walczą o elektorat – charakteryzuje, na czym polega kampania pozytywna i negatywna 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym pełnią ruchy obywatelskiego sprzeciwu i emancypacji – charakteryzuje działalność państwa opiekuńczego i liberalnego w zakresie polityki bezpieczeństwa socjalnego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego populizm stanowi zagrożenie dla demokracji – wyjaśnia, na czym polega marketing polityczny – charakteryzuje zasady postępowania polityka, który chce odnieść sukces 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia metody, jakimi partie polityczne walczą o elektorat, według standardów demokracji
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia zagrożenia demokracji – wymienia patologie życia publicznego – charakteryzuje wybraną patologię życia publicznego 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zagrożenia demokracji (dyktatura większości, demokracja narzucona, problemy ekonomiczne) – charakteryzuje patologie życia publicznego (np. korupcja, nepotyzm, klientelizm) 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia na przykładach patologie życia publicznego – przedstawia sposoby zwiększania poziomu partycypacji – przedstawia najbardziej zauważalne zagrożenia demokracji w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego patologie życia publicznego wpływają destrukcyjnie na życie publiczne – wyjaśnia, dlaczego podejmowanie decyzji na drodze większości może stanowić zagrożenie dla demokracji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego tak wielu obywateli nie uczestniczy w życiu politycznym – ocenia skutki patologii władzy

Wymagania na ocenę dopuszczającą Uczeń:	Wymagania na ocenę dostateczną Uczeń opanował wymagania na ocenę dopuszczającą, a ponadto:	Wymagania na ocenę dobrą Uczeń opanował wymagania na ocenę dostateczną, a ponadto:	Wymagania na ocenę bardzo dobrą Uczeń opanował wymagania na ocenę Dobrą, a ponadto:	Wymagania na ocenę celującą Uczeń opanował wymagania na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:
<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia termin <i>konstytucja</i>; – wymienia rodzaje konstytucji; – zna procedurę zmiany konstytucji; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje rodzaje konstytucji; – wyjaśnia szczególną moc prawną konstytucji; – podaje sposoby zmiany konstytucji; 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia na przykładach rodzaje konstytucji; – wyjaśnia szczególną treść i tryb uchwalania konstytucji; – charakteryzuje sposoby zmiany konstytucji; 	<ul style="list-style-type: none"> – przyporządkowuje rodzaje konstytucji do odpowiednich kryteriów podziału; – wyjaśnia szczególne znaczenia konstytucji; – wyjaśnia, na czym polegają poszczególne etapy tworzenia konstytucji; 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje procedurę zmian w Konstytucji RP; – ocenia znaczenie konstytucji; – porównuje Konstytucję RP z innymi konstytucjami;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia zasady ustroju RP; – charakteryzuje wybraną zasadę ustroju RP; – wymienia pośrednie i bezpośrednie formy realizacji zasady suwerenności narodu w Polsce; 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje elementy materialne i formalne zasady demokratycznego państwa prawnego; – charakteryzuje poszczególne zasady ustroju RP; – omawia bezpośrednio i pośrednio formy realizacji zasady suwerenności narodu w Polsce; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje elementy materialne i formalne zasady demokratycznego państwa prawnego; – wyjaśnia, w jaki sposób są realizowane poszczególne zasady ustroju RP; – przyporządkowuje poszczególne organy władzy w Polsce do odpowiednich elementów trójpodziału władzy; 	<ul style="list-style-type: none"> – przyporządkowuje właściwe artykuły Konstytucji RP do zasad ustrojowych w Polsce; – porównuje koncepcje sprawiedliwości społecznej z zapisami zawartymi w Konstytucji RP; 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia, jak w Polsce są realizowane zasady ustroju RP; – analizuje Konstytucję RP pod kątem naczelných zasad ustrojowych; – określa relacje pomiędzy klauzulami generalnymi a przepisami organizacyjno-proceduralnymi;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia kompetencje Sejmu i Senatu; – podaje, w jakich sytuacjach może dojść do skrócenia kadencji Sejmu; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje kompetencje Sejmu i Senatu; – wyjaśnia, w jakich sytuacjach może dojść do skrócenia kadencji Sejmu; 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje funkcje Sejmu i Senatu; – przedstawia zasady organizacji pracy Sejmu i Senatu; – omawia strukturę 	<ul style="list-style-type: none"> – odróżnia funkcje Sejmu i Senatu od funkcji Zgromadzenia Narodowego; – wyjaśnia, na czym polega system d'Hondta; 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia i ocenia znaczenie obu izb oraz Zgromadzenia Narodowego w systemie władz Rzeczypospolitej Polskiej;

<p>– zna skład liczbowy Sejmu i Senatu;</p>	<p>– wyjaśnia, na czym polega zasada permanencji obrad obowiązująca w polskim parlamencie;</p>	<p>polskiego parlamentu;</p> <p>– wymienia uprawnienia Zgromadzenia Narodowego;</p>	<p>– charakteryzuje obligatoryjne i fakultatywne przypadki skrócenia kadencji Sejmu;</p>	<p>– porównuje funkcje Sejmu i Senatu;</p> <p>- ocenia system d'Hondta;</p>
<p>– wyjaśnia terminy: <i>kworum, vacatio legis, większości zwykła, większość bezwzględna, większość kwalifikowana, większość ustawowa</i>;</p> <p>– wymienia organy posiadające inicjatywę ustawodawczą;</p>	<p>– podaje przykłady stosowania poszczególnych rodzajów większości w polskim parlamencie;</p> <p>– charakteryzuje uprawnienia Prezydenta RP w procesie ustawodawczym;</p>	<p>– przedstawia procedurę tworzenia prawa przez parlament;</p> <p>– charakteryzuje szczególne procedury ustawodawcze;</p>	<p>– wyjaśnia różnice między procedurą uchwalania zwykłej ustawy i ustawy budżetowej;</p> <p>– porównuje tryb zwykły i pilny w procesie ustawodawczym;</p>	<p>– analizuje poszczególne etapy procesu ustawodawczego;</p> <p>– wyjaśnia różnice między szczególnymi procedurami ustawodawczymi;</p>
<p>– wymienia zasady wyboru prezydenta w Polsce;</p> <p>– wyjaśnia, czym są prerogatywa i kontrasygnata;</p> <p>– wymienia prezydentów III RP;</p>	<p>– określa główne kompetencje prezydenta;</p> <p>– podaje okoliczności, w których prezydent może być zawieszony lub usunięty z urzędu;</p> <p>– podaje rodzaj odpowiedzialności, jaką ponosi Prezydent RP;</p>	<p>– wyjaśnia poszczególne zasady wyborów prezydenckich w Polsce;</p> <p>– charakteryzuje odpowiedzialność, jaką ponosi Prezydent RP;</p> <p>– przedstawia kompetencje Prezydenta RP;</p>	<p>– wyjaśnia, jaką rolę w Polsce pełni głowa państwa;</p> <p>– charakteryzuje prezydentów Polski;</p> <p>– przyporządkowuje poszczególne kompetencje prezydenta do odpowiednich rodzajów uprawnień;</p>	<p>– charakteryzuje różnice między ordynacjami wyborów parlamentarnych i prezydenckich w Polsce;</p> <p>– analizuje pozycję Prezydenta RP w systemie władzy;</p> <p>– uzasadnia brak odpowiedzialności politycznej Prezydenta RP;</p>
<p>– wymienia premierów III RP;</p> <p>– wymienia rodzaje odpowiedzialności Rady Ministrów;</p> <p>– charakteryzuje, na czym polegają trzy próby utworzenia rządu;</p>	<p>– posługuje się terminami: <i>wotum zaufania, konstruktywne wotum nieufności, wotum nieufności, kontrasygnata, rząd większościowy, rząd mniejszościowy</i>;</p> <p>– wyjaśnia, kiedy rząd ponosi odpowiedzialność konstytucyjną, a kiedy</p>	<p>– przedstawia skład i organizację pracy Rady Ministrów;</p> <p>– wymienia uprawnienia Rady Ministrów;</p> <p>– charakteryzuje zasady obowiązujące w trakcie wprowadzania stanów nadzwyczajnych;</p>	<p>– charakteryzuje zasady powoływania i odwoływania Rady Ministrów i jej poszczególnych członków;</p> <p>– omawia kompetencje Rady Ministrów;</p> <p>– wymienia zakazy i nakazy możliwe do wprowadzenia w czasie stanów</p>	<p>– analizuje procedurę powoływania Rady Ministrów;</p> <p>– ocenia skuteczność polityki prowadzonej przez Radę Ministrów;</p> <p>– porównuje sytuację rządów mniejszościowych i większościowych ze</p>

	<p>polityczną;</p> <p>– charakteryzuje stany nadzwyczajne w Polsce;</p>	<p>– przedstawia procedurę wprowadzania stanów nadzwyczajnych;</p>	<p>nadzwyczajnych;</p>	<p>względu na możliwości działania;</p>
<p>– wymienia rodzaje administracji publicznej;</p> <p>– wyjaśnia, co rozumiemy pod pojęciem <i>korpus służby cywilnej</i>;</p> <p>– wymienia kompetencje wojewody;</p>	<p>– charakteryzuje urząd ministra;</p> <p>– przedstawia uprawnienia wojewody;</p> <p>– wyjaśnia, w jakim celu istnieje administracja publiczna w państwie;</p>	<p>– wyjaśnia, na czym polega procedura powoływania wojewody;</p> <p>– charakteryzuje zadania administracji zespolonej i niezespolonej;</p> <p>– określa wymogi stawiane przed kandydatem na pracownika służby cywilnej;</p>	<p>– przedstawia strukturę administracji publicznej;</p> <p>– odróżnia urzędy administracji rządowej od urzędów samorządowych;</p> <p>– analizuje strukturę korpusu służby cywilnej;</p>	<p>– ocenia funkcjonowanie służby cywilnej w Polsce;</p> <p>– rozpoznaje organy administracji zespolonej i niezespolonej;</p> <p>– uzasadnia konieczność funkcjonowania administracji publicznej;</p>
<p>– wymienia organy kontroli państwowej i ochrony prawa;</p> <p>– charakteryzuje wybrany organ kontroli i ochrony prawa;</p> <p>– podaje aktualnego Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka;</p>	<p>– omawia kompetencje NIK-u;</p> <p>– przedstawia uprawnienia i sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich;</p> <p>– wymienia Rzeczników Praw Obywatelskich i Praw Dziecka;</p>	<p>– charakteryzuje organy kontroli państwowej i ochrony prawa w Polsce;</p> <p>– przedstawia formy kontroli realizowane przez NIK;</p> <p>– wymienia osoby podlegające oświadczeniu lustracyjnemu;</p>	<p>– wyjaśnia, jakie zadania realizują organy kontroli państwowej i ochrony prawa w Polsce;</p> <p>– określa procedurę powoływania poszczególnych organów kontroli państwowej i ochrony prawa w Polsce;</p> <p>– opisuje procedurę lustracyjną i wskazuje kategorie osób, które jej podlegają;</p>	<p>– ocenia znaczenie NIK-u dla funkcjonowania instytucji publicznych;</p> <p>– wyjaśnia różnicę pomiędzy organami kontroli państwowej i ochrony prawa a innymi organami państwowymi;</p> <p>– ocenia efektywność działania poszczególnych organów kontroli państwowej i ochrony prawa w Polsce;</p>
<p>– wymienia formy demokracji; przedstawicielskiej i bezpośredniej w gminie;</p> <p>– przedstawia rodzaje gmin;</p>	<p>– omawia formy demokracji przedstawicielskiej i bezpośredniej w gminie;</p> <p>– rozpoznaje, kiedy na czele gminy stoi wójt, burmistrz, prezydent miasta;</p>	<p>– charakteryzuje zasady, na jakich oparta jest działalność samorządu w Polsce;</p> <p>– przedstawia zadania i kompetencje samorządu gminnego;</p>	<p>– charakteryzuje kompetencje organu wykonawczego w gminie;</p> <p>– odróżnia zadania własne gminy od zadań zleconych;</p> <p>– wyjaśnia, jakie są źródła</p>	<p>– analizuje zasady tworzenia budżetu gminy;</p> <p>– uzasadnia konieczność funkcjonowania organów pomocniczych w gminie;</p> <p>– ocenia wpływ</p>

<ul style="list-style-type: none"> – opisuje instytucję referendum lokalnego; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest dotacja, a czym subwencja; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega niezależność samorządu lokalnego; 	<ul style="list-style-type: none"> dochodów samorządów; 	<ul style="list-style-type: none"> mieszkańców gminy na jej funkcjonowanie;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia formy demokracji przedstawicielskiej i bezpośredniej w powiecie i województwie – przedstawia rodzaje powiatów – wymienia województwa 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia formy demokracji przedstawicielskiej i bezpośredniej w powiecie i województwie; – wymienia miasta stołeczne poszczególnych województw; – przedstawia sposób powoływania organów samorządu terytorialnego; 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia strukturę samorządu terytorialnego w Polsce; – wyjaśnia różnice między powiatem grodzkim i ziemskim; – charakteryzuje organy odpowiedzialne za nadzór nad samorządem terytorialnym; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje kompetencje samorządu powiatowego i wojewódzkiego; – odróżnia organy samorządowe w województwie od organów rządowych; – wyjaśnia w jaki sposób prowadzony jest nadzór nad samorządem; 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje politykę rozwoju województwa; – ocenia wpływ mieszkańców powiatu i województwa na ich funkcjonowanie; – ocenia skuteczność funkcjonowania powiatu i województwa;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia rodzaje norm prawnych; – wymienia funkcje prawa; – charakteryzuje jeden wybrany system prawny; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje rodzaje norm prawnych; – wyjaśnia, na czym polega wykładnia prawa; – charakteryzuje źródła prawa; 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia funkcje prawa; – odróżnia prawo zwyczajowe, precedensowe, religijne, pozytywne; – opisuje podstawowe cechy prawa; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje korzenie prawa; – wyjaśnia różnicę między normą prawną a przepisem prawnym; – charakteryzuje postawy wobec prawa; 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje normę prawną pod kątem jej budowy; – analizuje systemy prawa dominujące w państwach współczesnego świata; – ocenia, która z postaw względem prawa jest najwłaściwsza;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia zasady istotne dla prawidłowego funkcjonowania systemu prawnego; – charakteryzuje zasadę hierarchiczności prawa; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje znaczenie zasad w systemie prawnym; – wyjaśnia, na czym polega praworządność; – wymienia rodzaje gwarancji praworządności; 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje, jakie zasady oraz instytucje stoją na straży praworządności; – wyjaśnia, na czym polega spójność prawa; – charakteryzuje gwarancje praworządności; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polegają zasady hierarchiczności, spójności i zupełności w systemie prawnym; – charakteryzuje reguły kolizyjne w prawie; – wyjaśnia, w jaki sposób jest realizowana zupełność prawa; 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia rolę gwarancji praworządności; – wyjaśnia różnice między praworządnością formalną i materialną; – ocenia znaczenie zasad hierarchiczności, spójności i zupełności prawa dla prawidłowego funkcjonowania systemu

				prawa;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia źródła prawa w Polsce; – wymienia rodzaje aktów prawnych funkcjonujących w Polsce; – charakteryzuje wybrany akt prawny; 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje źródła prawa w Polsce; – przedstawia hierarchię aktów prawnych; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, gdzie i w jaki sposób są publikowane akty normatywne; – przyporządkowuje akty normatywne do organów upoważnionych do ich wydawania; – charakteryzuje akty prawne; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje źródła prawa międzynarodowego; – wyjaśnia relację między prawem międzynarodowym (w tym unijnym) a prawem krajowym; 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia zależność między prawem międzynarodowym i krajowym; – wyjaśnia, na czym polega materialne, instytucjonalne, formalne i poznawcze rozumienie źródeł prawa;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia gałęzie prawa; – charakteryzuje wybrany rodzaj prawa; – przedstawia formy nieprzestrzegania prawa; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje gałęzie prawa; – wyjaśnia, czym jest prawo naturalne, a czym prawo pozytywne; – charakteryzuje specyfikę obywatelskiego nieposłuszeństwa; 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje rodzaje prawa (międzynarodowe, krajowe, miejscowe, prywatne, publiczne, materialne, formalne, cywilne, karne, administracyjne); – wyjaśnia różnicę między prawem pozytywnym a prawem naturalnym; 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje gałęzie prawa i kodeksy, w których należy szukać odpowiednich przepisów; – dokonuje podziału prawa ze względu na treść i zasięg oddziaływania; – wyjaśnia skutki nieprzestrzegania prawa; 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje prawo pod względem treści i zasięgu oddziaływania; – uzasadnia konieczność przestrzegania prawa;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia sądy funkcjonujące w Polsce; – charakteryzuje zadania wybranego sądu; – wymienia zasady funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje strukturę sądownictwa w Polsce; – posługuje się takimi terminami, jak <i>apelacja</i>, <i>kasacja</i>, <i>zażalenie</i>; – charakteryzuje status sędziego i ławnika; 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia sposób powoływania i zadania Sądu Najwyższego; – charakteryzuje zasady funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości; – charakteryzuje działalność Krajowej Rady Sądownictwa; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jaki sposób realizuje się w Polsce zasadę niezależności sądów i niezawisłości sędziego; – przedstawia różnicę między sędziami a ławnikami; – wyjaśnia, jaką rolę odgrywają Sąd Najwyższy i Krajowa Rada Sądownictwa; 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia rolę ławników w wymiarze sprawiedliwości; – uzasadnia konieczność funkcjonowania zasady instancyjności w sądownictwie; – uzasadnia konieczność funkcjonowania Krajowej Rady Sądownictwa;

<p>– wymienia trybunały w Polsce;</p> <p>– charakteryzuje jeden z trybunałów;</p>	<p>– charakteryzuje zadania Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu;</p> <p>– wyjaśnia, czym jest skarga konstytucyjna;</p> <p>– wymienia kary nakładane przez Trybunał Stanu;</p>	<p>– charakteryzuje sposób powoływania Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu;</p> <p>– wyjaśnia, przed jakim trybunałem ponosi się odpowiedzialność konstytucyjną;</p> <p>– wymienia osoby pociągane do odpowiedzialności konstytucyjnej przed Trybunałem Stanu;</p>	<p>– odróżnia kompetencje Trybunału Konstytucyjnego od kompetencji Trybunału Stanu;</p> <p>– wyjaśnia, kiedy można złożyć skargę konstytucyjną;</p> <p>– charakteryzuje czyny, za które można być pociągniętym do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu;</p>	<p>– ocenia znaczenie skargi konstytucyjnej dla funkcjonowania państwa prawa;</p> <p>– uzasadnia zasadność funkcjonowania Trybunału Stanu;</p> <p>– omawia procedurę działania Trybunału Konstytucyjnego na podstawie konkretnej sprawy;</p>
<p>– wymienia rodzaje prawa karnego;</p> <p>– charakteryzuje jeden z rodzajów prawa karnego;</p> <p>– charakteryzuje wybrane przestępstwo;</p>	<p>– charakteryzuje prawo karne;</p> <p>– wyjaśnia, czym są zbrodnia, występki, wykroczenie;</p> <p>– wymienia formy popełniania przestępstw;</p>	<p>– dokonuje klasyfikacji przestępstw;</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega odpowiedzialność karna;</p> <p>– charakteryzuje wykroczenie;</p>	<p>– odróżnia zbrodnię od występku;</p> <p>– wyjaśnia różnice między przestępstwem a wykroczeniem;</p> <p>– charakteryzuje formy stadialne i zjawiskowe popełniania przestępstw;</p>	<p>– uzasadnia, dlaczego określone osoby nie ponoszą odpowiedzialności karnej;</p> <p>– charakteryzuje nauki pokrewne prawa karnego;</p>
<p>– wymienia stadia procesu karnego;</p> <p>– wyjaśnia takie terminy, jak <i>oskarżyciel publiczny</i>, <i>oskarżyciel prywatny</i>, <i>oskarżony</i>, <i>pokrzywdzony</i>, <i>biegły sądowy</i>, <i>świadek koronny</i>, <i>świadek incognito</i>;</p> <p>– podaje przykłady przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego i prywatnego;</p>	<p>– charakteryzuje proces karny;</p> <p>– charakteryzuje zasady obowiązujące w procesie karnym;</p> <p>– wymienia rodzaje środków odwoławczych;</p>	<p>– charakteryzuje organy i strony uczestniczące w postępowaniu karnym;</p> <p>– przedstawia prawa przysługujące ofierze, oskarżonemu i świadkowi;</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega postępowanie przygotowawcze;</p>	<p>– odróżnia śledztwo od dochodzenia;</p> <p>– wyjaśnia, w jaki sposób przebiega postępowanie jurysdykcyjne;</p> <p>– wyjaśnia rolę oskarżyciela posiłkowego;</p> <p>– charakteryzuje zasady wnoszenia apelacji i kasacji w sprawach karnych;</p>	<p>– wyjaśnia, w jaki sposób napisać zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa;</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega postępowanie wykonawczo-likwidacyjne;</p> <p>– analizuje etapy procesu karnego;</p>

<ul style="list-style-type: none"> – wymienia kary i środki karne obowiązujące w polskim prawie – charakteryzuje wybraną karę i środek karny – wymienia funkcje kar 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje kary i środki karne obowiązujące w polskim prawie – wyjaśnia czym jest prewencja, represja, kompensacja – charakteryzuje funkcje kar 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia rodzaje sankcji; – charakteryzuje środki zapobiegawcze; – stosuje terminy: <i>sankcja, kara, środek karny, środek zapobiegawczy, prewencja, represja, kompensacja</i>; 	<ul style="list-style-type: none"> – odróżnia amnestię od abolicji; – charakteryzuje rodzaje zakładów karnych; – wyjaśnia, w jakim celu funkcjonuje Krajowy Rejestr Karny; 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia traktowanie kary jako odpłaty lub jako sposobu resocjalizacji; – wyjaśnia wpływ polityki państwa na politykę karną; – analizuje argumenty za stosowaniem i przeciw stosowaniu kary śmierci;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia podstawowe pojęcia związane z prawem cywilnym; – wyjaśnia, czym jest prawo cywilne materialne; – wymienia rodzaje prawa cywilnego; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia związane z prawem cywilnym; – wymienia zasady prawa cywilnego; – charakteryzuje rodzaje prawa cywilnego; 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne; – charakteryzuje zasady prawa cywilnego; – wymienia rodzaje prawa rzeczowego; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje rodzaje prawa rzeczowego; – wyjaśnia, na czym polega różnica między zdolnością prawną a zdolnością do czynności prawnych; – wyjaśnia, na czym polega różnica między odpowiedzialnością kontraktową a odpowiedzialnością deliktową; 	<ul style="list-style-type: none"> – stosuje w analizie przypadku pojęcia i zasady prawa cywilnego; – interpretuje kazus prawny; – analizuje umowy pod kątem ich zgodności z prawem cywilnym;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia podstawowe zasady postępowania cywilnego; – definiuje podstawowe pojęcia związane z prawem cywilnym takie jak pozwany, powód, pozew; – wymienia prawa stron procesu cywilnego; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje podstawowe zasady postępowania cywilnego; – wymienia braki formalne pism procesowych; – charakteryzuje prawa stron procesu cywilnego; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje rodzaje postępowań cywilnych – przedstawia rodzaje odwołań w postępowaniu cywilnym; – wyjaśnia czym się różni postępowanie polubowne od pozostałych postępowań cywilnych; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jaki sposób zaskarżyć orzeczenia sądowe; – porównuje postępowanie procesowe z nieprocesowym; – wyjaśnia, co powinna zawierać apelacja; 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia, do jakich instytucji i osób można się zwrócić o pomoc prawną w konkretnych sytuacjach; – wyjaśnia zasady pisania pozwu; – analizuje pisma procesowe pod względem formalnym;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia przeszkody w zawarciu małżeństwa; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zasady zawierania związku małżeńskiego; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jakich przypadkach można 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia różnice między ustawową i umowną 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje małżeństwo jako instytucję prawną;

<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje prawa i obowiązki małżonków; – podaje elementy stanowiące majątek osobisty małżonków; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega wspólnota majątkowa; – charakteryzuje rodzaje umownej wspólności majątkowej; 	<ul style="list-style-type: none"> unieważnić małżeństwo; – charakteryzuje prawa i obowiązki rodziców; – wyjaśnia, na czym polega władza rodzicielska oraz jakie prawa i obowiązki mają dzieci; 	<ul style="list-style-type: none"> wspólnotą majątkową; – wyjaśnia, czym się różni separacja od rozvodu; – wyjaśnia aspekty prawne macierzyństwa i ojcostwa; 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia politykę prorodzinną państwa; – wyjaśnia przyczyny stosowania polityki prorodzinnej przez państwo;
<ul style="list-style-type: none"> – podaje przypadki, kiedy dochodzi do zawieszenia, ograniczenia lub pozbawienia władzy rodzicielskiej; – wskazuje osoby objęte obowiązkiem alimentacyjnym; – charakteryzuje przebieg wybranego postępowania w sprawach rodzinnych; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje przebieg postępowania rozwodowego; – charakteryzuje przebieg postępowania alimentacyjnego; – wyjaśnia, na czym polega mediacja rodzinna; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zasady postępowania alimentacyjnego; – charakteryzuje zasady postępowania rozwodowego; – wyjaśnia, gdzie szukać pomocy w sprawach rodzinnych; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega zawieszenie, ograniczenie lub pozbawienie władzy rodzicielskiej; – przedstawia typy mediatorów w sprawach rodzinnych; – wymienia korzyści wynikające z oddania sprawy do mediacji rodzinnych; 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia korzyści wynikające z oddania sprawy do mediacji rodzinnych; – uzasadnia znaczenie orzeczenia o winie w postępowaniu rozwodowym; – analizuje sytuację dziecka w przypadku orzeczenia rozvodu;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia podstawowe pojęcia związane z prawem administracyjnym; – podaje przykłady organów administracji publicznej; – wymienia rodzaje aktów administracyjnych; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia podstawowe pojęcia związane z prawem administracyjnym; – charakteryzuje prawo administracyjne; – charakteryzuje rodzaje decyzji administracyjnych; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje działy prawa administracyjnego; – klasyfikuje organy administracji publicznej w Polsce; – charakteryzuje wady aktów prawnych; 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje rodzaje prawa administracyjnego; – odróżnia akty administracyjne od innego rodzaju dokumentów; – charakteryzuje formy aktów administracyjnych; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia zasady napisania odwołania od decyzji administracyjnych; – analizuje akt administracyjny pod kątem jego ważności;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia zasady postępowania administracyjnego; – wymienia strony postępowania administracyjnego; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zasady postępowania administracyjnego; – wyjaśnia prawa stron postępowania administracyjnego; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje przebieg postępowania administracyjnego; – wymienia przykładowe administracyjne organy odwoławcze; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega procedura administracyjna; – charakteryzuje sądowe postępowanie administracyjne; – charakteryzuje zasady wnoszenia środków 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje decyzję z postanowieniem administracyjnym; – analizuje procedury odwoławcze przed organami

<p>– charakteryzuje wybraną zasadę postępowania administracyjnego;</p>	<p>– wymienia sprawy rozpatrywane przez sądy administracyjne;</p>	<p>– wyjaśnia rolę organizacji społecznych w postępowaniu administracyjnym;</p>	<p>odwoławczych w sprawach administracyjnych;</p>	<p>administracyjnymi;</p>
<p>– wymienia fakty historyczne świadczące o rozwoju praw człowieka;</p> <p>– charakteryzuje wkład wybranej epoki historycznej w rozwój praw człowieka;</p>	<p>– przedstawia ideę praw człowieka;</p> <p>– charakteryzuje źródła praw człowieka;</p> <p>– wymienia dokumenty, w których podjęto się regulacji praw człowieka;</p>	<p>– charakteryzuje cechy praw człowieka;</p> <p>– podaje ustawowe przypadki ograniczania praw i wolności jednostek w Polsce;</p> <p>– charakteryzuje wkład poszczególnych epok historycznych w rozwój praw człowieka;</p>	<p>– przedstawia historyczny rodowód praw człowieka;</p> <p>– charakteryzuje działalność myślicieli oświeceniowych;</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegają szczególne cechy praw człowieka;</p>	<p>– analizuje wkład państwa polskiego w rozwój praw człowieka;</p> <p>– wyciąga wnioski na temat wpływu poszczególnych epok na współczesne prawa człowieka;</p>
<p>– wymienia generacje praw człowieka;</p> <p>– charakteryzuje wybraną generację praw człowieka;</p> <p>– wymienia czynniki, które mają wpływ na prawidłowe funkcjonowanie praw człowieka;</p>	<p>– charakteryzuje generacje praw człowieka;</p> <p>– rozróżnia prawa i wolności osobiste, polityczne oraz ekonomiczne, społeczne i kulturalne;</p> <p>– wyjaśnia rolę Karela Vasaka w zakresie praw człowieka;</p>	<p>– przyporządkowuje prawa człowieka do odpowiednich generacji;</p> <p>– wymienia dokumenty, w których zostały zawarte prawa człowieka;</p> <p>– wyjaśnia, co to jest triada praw;</p>	<p>– wymienia dziedziny nauk, w których mają źródła prawa człowieka;</p> <p>– charakteryzuje różne koncepcje podziału praw człowieka;</p> <p>– wyjaśnia, z czego wynikają prawa człowieka;</p>	<p>– uzasadnia uniwersalność praw człowieka;</p> <p>– analizuje zastrzeżenia formułowane przez przeciwników uniwersalności praw człowieka;</p> <p>– ocenia, jak prawa człowieka są przestrzegane przez wybrane państwa;</p>
<p>– wymienia przyczyny łamania praw człowieka;</p> <p>– charakteryzuje wybrany przykład łamania praw człowieka;</p>	<p>– podaje przykłady łamania praw człowieka;</p> <p>– przedstawia przypadki łamania praw człowieka w Turcji, Jugosławii, RPA i Polsce;</p>	<p>– charakteryzuje na wybranych przykładach przypadki łamania praw człowieka na świecie;</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega apartheid;</p> <p>– wyjaśnia, jakie działania zostały podjęte przez społeczność</p>	<p>– wyjaśnia przyczyny łamania praw człowieka;</p> <p>– analizuje z punktu widzenia międzynarodowych standardów praw człowieka przypadki naruszania praw i wolności w różnych państwach;</p>	<p>– rozważa, odwołując się do historycznych i współczesnych przykładów, dlaczego dochodzi do łamania praw człowieka na wielką skalę przez reżimy autorytarne;</p> <p>– analizuje współczesne przykłady łamania praw</p>

		międzynarodową, aby przestrzegano praw w Turcji, RPA, Jugosławii;	– charakteryzuje przykłady łamania praw człowieka w XXI w.;	człowieka;
<p>– wyjaśnia, na czym polega system ochrony praw człowieka;</p> <p>– wymienia podstawowe dokumenty ochrony praw człowieka wydane przez ONZ;</p>	<p>– charakteryzuje organizacje zajmujące się ochroną praw człowieka w ramach ONZ;</p> <p>– wymienia ciała traktatowe powołane do ochrony praw człowieka;</p> <p>– analizuje działalność Rady Praw Człowieka;</p>	<p>– charakteryzuje system ochrony praw człowieka funkcjonujący na mocy Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz Międzynarodowych Paktów Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych;</p> <p>– przedstawia misje i operacje pokojowe ONZ;</p>	<p>– przedstawia trybunały karne przy ONZ;</p> <p>– wyjaśnia rolę Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców;</p> <p>– wymienia etapy składania skargi do Rady Praw Człowieka;</p>	<p>– ocenia znaczenie Międzynarodowego Trybunału Karnego w Hadze dla systemu ochrony praw człowieka na świecie;</p> <p>– ocenia rolę misji i operacji pokojowych ONZ;</p>
<p>– wymienia organizacje zajmujące się ochroną praw człowieka w Europie;</p> <p>– charakteryzuje wybraną organizację zajmującą się ochroną praw człowieka;</p> <p>– wymienia podstawowe dokumenty dotyczące ochrony praw człowieka;</p>	<p>– charakteryzuje europejski systemy ochrony praw człowieka;</p> <p>– przedstawia prawa zagwarantowane w podstawowych dokumentach dotyczących ochrony praw człowieka;</p>	<p>– charakteryzuje działalność Rady Europy, OBWE i Unii Europejskiej w zakresie ochrony praw człowieka;</p> <p>– wymienia instytucje działające przy Radzie Europy, OBWE i Unii Europejskiej, zajmujące się ochroną praw człowieka;</p>	<p>– wyjaśnia, jak działa i jakie sprawy rozpatruje Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu;</p> <p>– wymienia warunki, jakie należy spełnić aby złożyć skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu;</p> <p>– charakteryzuje instytucje działające przy Radzie Europy, OBWE i Unii Europejskiej, zajmujące się ochroną praw człowieka;</p>	<p>– ocenia skuteczność ochrony praw człowieka w Europie;</p> <p>– wyjaśnia, jak napisać skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu lub Komitetu Praw Człowieka w Genewie;</p>
<p>– wymienia prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;</p>	<p>– charakteryzuje polski system ochrony praw człowieka;</p> <p>– wymienia organy ochrony prawnej i kontroli w Polsce;</p> <p>– wyjaśnia rolę wymiaru</p>	<p>– wyjaśnia, gdzie szukać pomocy w przypadku łamania praw i wolności człowieka w Polsce;</p> <p>– przedstawia prawa socjalne zagwarantowane w</p>	<p>– klasyfikuje do odpowiednich generacji prawa człowieka zapisane w konstytucji;</p> <p>– analizuje stan przestrzegania praw mniejszości narodowych, etnicznych i</p>	<p>– rozważa dylematy związane z prawami socjalnymi i sposobem ich realizacji przez państwo;</p> <p>– ocenia skuteczność polskiego systemu ochrony</p>

<p>– wymienia środki i mechanizmy ich ochrony w Polsce;</p> <p>– charakteryzuje wybraną instytucję zajmującą się ochroną praw i wolności człowieka;</p>	<p>sprawiedliwości w ochronie praw człowieka;</p>	<p>Konstytucji RP;</p> <p>– charakteryzuje zadania Trybunału Konstytucyjnego w zakresie ochrony praw człowieka;</p>	<p>religijnych;</p> <p>– wyjaśnia, w jaki sposób może się zwrócić o pomoc do Rzecznika Praw Obywatelskich;</p>	<p>praw człowieka;</p>
<p>– wymienia organizacje pozarządowe zajmujące się ochroną praw człowieka;</p> <p>– charakteryzuje wybraną organizację pozarządową zajmującą się ochroną praw człowieka;</p>	<p>– charakteryzuje działania organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka;</p> <p>– charakteryzuje osiągnięcia organizacji walczących o prawa człowieka;</p>	<p>– wyjaśnia, w jaki sposób doszło do rozwoju działalności organizacji pozarządowych;</p> <p>– uzasadnia konieczność funkcjonowania organizacji pozarządowych walczących o prawa człowieka;</p>	<p>– szczegółowo analizuje działalność Międzynarodowego Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy, Amnesty International, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka Human Rights Watch, Polskiej Akcji Humanitarnej;</p> <p>– ocenia metody działań stosowane przez organizacje pozarządowe;</p>	<p>– ocenia działania organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka;</p> <p>– analizuje możliwości prowadzenia akcji humanitarnych, współpracy rozwojowej oraz interwencji pokojowych na obszarach dotkniętych konfliktami zbrojnymi;</p>
<p>– wymienia źródła prawa międzynarodowego;</p> <p>– charakteryzuje wybraną zasadę prawa międzynarodowego;</p> <p>– wymienia podmioty prawa międzynarodowego;</p>	<p>– charakteryzuje podmioty prawa międzynarodowego;</p> <p>– wymienia zasady obowiązujące państwa w działaniach międzynarodowych;</p> <p>– charakteryzuje źródła prawa międzynarodowego;</p>	<p>– charakteryzuje zasady prawa międzynarodowego (zasadę suwerenności, wzajemności, <i>pacta sunt servanda</i>);</p> <p>– wymienia rodzaje traktatów międzynarodowych;</p>	<p>– wyjaśnia, jaką rolę w stosunkach międzynarodowych odgrywa prawo międzynarodowe;</p> <p>– charakteryzuje rodzaje traktatów międzynarodowych;</p> <p>– wyjaśnia, jakie działania można podjąć wobec państwa, które łamie zasady prawa międzynarodowego;</p>	<p>– ocenia, na ile są respektowane poszczególne zasady prawa międzynarodowego;</p> <p>– ocenia skuteczność działań wobec państw łamiących prawo międzynarodowe;</p>
<p>– wyjaśnia, jak można zdefiniować rację stanu;</p> <p>– charakteryzuje relacje Polski z wybranym państwem;</p>	<p>– charakteryzuje główne kierunki polskiej polityki zagranicznej po 1989 r.;</p> <p>– wyjaśnia, jaki wpływ na polską politykę zagraniczną</p>	<p>– charakteryzuje sposoby prowadzenia polskiej polityki zagranicznej;</p> <p>– przedstawia relacje Polski</p>	<p>– wyjaśnia, jakie znaczenie w polityce zagranicznej państwa odgrywa racja stanu;</p>	<p>– analizuje system udzielania pomocy rozwojowej;</p> <p>– ocenia skuteczność polskiej polityki</p>

<ul style="list-style-type: none"> – wymienia podmioty odpowiedzialne za prowadzenie polityki zagranicznej; 	<ul style="list-style-type: none"> ma członkostwo w Unii Europejskiej; – charakteryzuje działalności Polski w organizacjach międzynarodowych; 	<ul style="list-style-type: none"> z sąsiadami; – wyjaśnia, na czym polegają mechanizmy polskiej polityki zagranicznej; 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia działania Polski w dziedzinie pomocy rozwojowej; – wymienia ministrów spraw zagranicznych III RP; 	<ul style="list-style-type: none"> zagranicznej;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia typy łańdów światowych; – wyjaśnia, na czym polega polaryzacja w stosunkach międzynarodowych; – charakteryzuje cechy mocarstwa; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje typy łańdów światowych; – wymienia wyznaczniki dominacji międzynarodowej; – charakteryzuje pozycję USA na świecie; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega łańd światowy oparty na systemie jednobiegunowym i dwubiegunowym; – charakteryzuje wyznaczniki dominacji międzynarodowej; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie strategicznych zasobów naturalnych w polityce Międzynarodowej; – klasyfikuje państwa pod względem ich pozycji międzynarodowej; – charakteryzuje państwa pod względem ich sił strategicznych; 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje na przykładach znaczenie supermocarstw i mocarstw regionalnych dla łańdu światowego; – określa pozycję Polski w stosunkach międzynarodowych;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia najważniejsze państwa zaliczane do bogatej Północy i biednego Południa; – charakteryzuje zależności pomiędzy państwami biednymi i bogatymi w jednej z wybranych dziedzin; – wymienia organizacje i dokumenty z zakresu ochrony środowiska; 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje odstępstwa od geograficznego podziału świata na bogatą Północ i biedne Południe; – charakteryzuje czynniki hamujące i ułatwiające rozwój społeczno-gospodarczy; – charakteryzuje problem ochrony środowiska naturalnego w krajach bogatych i biednych; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny dysproporcji między bogatą Północą i biednym Południem; – charakteryzuje inicjatywy i wynalazki na rzecz państw rozwijających się; – wyjaśnia, jaką rolę pełni kultura w relacjach pomiędzy państwami bogatymi i biednymi; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia mechanizmy i działania, które zmniejszają lub powiększają dysproporcje między bogatą Północą i biednym Południem; – wyjaśnia, na czym polegają zależności między bogatą Północą i biednym Południem; 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje na przykładach wzajemne zależności pomiędzy państwami biednymi i bogatymi w polityce, ekonomii, kulturze i ekologii; – ocenia, w jakim stopniu członkostwo państw w G-7, G-20 i G-77 pokrywa się z podziałem świata na bogatą Północ i biedne Południe;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie; – charakteryzuje jeden z rodzajów konfliktów; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie; – wymienia rodzaje konfliktów; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie; – charakteryzuje arabską wiosnę; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje rodzaje konfliktów; – odróżnia konflikty symetryczne od konfliktów asymetrycznych; 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje skutki wojen; – ocenia przebieg i skutki arabskiej wiosny; – wyjaśnia specyfikę współczesnych konfliktów

	– charakteryzuje skutki wojen;	– wyjaśnia wpływ Internetu na współczesne konflikty;	– analizuje skutki arabskiej wiosny;	zbrojnych;
– wymienia konflikty, którym towarzyszy terroryzm; – wymienia rodzaje terroryzmu; – charakteryzuje jeden rodzaj terroryzmu;	– charakteryzuje konflikty, którym towarzyszy terroryzm; – charakteryzuje sposoby działania terrorystów; – wymienia organizacje terrorystyczne;	– wyjaśnia przyczyny konfliktów, którym towarzyszy terroryzm; – charakteryzuje rodzaje terroryzmu; – charakteryzuje organizacje terrorystyczne;	– wyjaśnia motywy działania terrorystów; – charakteryzuje strategie zwalczania terroryzmu; – wyjaśnia, na czym polega cyberterroryzm;	– ocenia strategie zwalczania terroryzmu; – analizuje wątpliwości, jakie może budzić walka z terroryzmem;
– wymienia najczęściej stosowane metody rozwiązywania sporów między państwami; – charakteryzuje wybraną metodę rozstrzygnięcia sporów; – wymienia podstawowe formy pomocy rozwojowej;	– charakteryzuje najczęściej stosowane metody rozwiązywania sporów między państwami; – wymienia metody działań dyplomatycznych; – wymienia działania podejmowane na rzecz pokoju, demokracji i praw człowieka;	– charakteryzuje organy międzynarodowe powołane do rozstrzygnięcia sporów międzynarodowych; – wyjaśnia, na czym polegają sądowe środki rozstrzygnięcia sporów;	– charakteryzuje metody działań dyplomatycznych; – charakteryzuje działania podejmowane w ramach pomocy rozwojowej i humanitarnej; – opisuje działania podejmowane na rzecz pokoju, demokracji i praw człowieka;	– ocenia skuteczność stosowanych metod rozwiązywania sporów między państwami; – analizuje zasady udzielania pomocy humanitarnej w strukturach ONZ; – przedstawia laureatów Pokojowej Nagrody Nobla;
– wymienia rodzaje globalizacji; – wyjaśnia pojęcie globalizacji; – charakteryzuje jeden z rodzajów globalizacji; – wymienia cechy mcdonaldyzacji;	– charakteryzuje rodzaje globalizacji; – wyjaśnia na czym polega globalizacja ekonomiczna; – charakteryzuje cechy mcdonaldyzacji;	– charakteryzuje procesy globalizacyjne; – wyjaśnia na czym polega globalizacja polityczna; – wyjaśnia na czym polega rola transnarodowych korporacji we współczesnym świecie;	– charakteryzuje szanse i zagrożenia jakie niesie ze sobą globalizacja; – wyjaśnia na czym polega globalizacja społeczno-kulturowa; – uzasadnia stanowisko alterglobalistów;	– analizuje wieloaspektowy charakter procesów globalizacji (polityka, gospodarka, kultura, komunikacja, ekologia); – ocenia stanowisko państw, organizacji i ruchów społecznych dotyczące globalizacji;
– wymienia państwa, które powstały w wyniku rozpadu ZSRR;	– charakteryzuje przemiany, jakie nastąpiły w Europie po upadku komunizmu;	– wyjaśnia przyczyny przemian w Europie po 1989 r.;	– wyjaśnia wpływ reform Michaiła Gorbaczowa na przemiany w Europie;	– analizuje procesy integracyjne w Europie Środkowej i Wschodniej;

<ul style="list-style-type: none"> – wymienia przyczyny upadku komunizmu; – charakteryzuje przemiany w wybranym państwie europejskim; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia takie pojęcia, jak <i>Jesień Ludów</i>, <i>okrągły stół</i>, <i>aksamitna rewolucja</i>, <i>trójkątny stół</i>; – charakteryzuje przemiany w Polsce po 1989 r.; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje przemiany, jakie nastąpiły na świecie po upadku komunizmu; – charakteryzuje reformy Michaiła Gorbaczowa; 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przebieg Jesieni Ludów; – wyjaśnia, dlaczego Białoruś nie uczestniczy w procesach integracyjnych w Europie; 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia, czy członkostwo w organizacjach międzynarodowych jest potwierdzeniem rzeczywistej sytuacji w dziedzinie demokracji i praw człowieka;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia cele ONZ; – wymienia metody działania ONZ; – charakteryzuje działalność wybranego organu ONZ; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje cele działania ONZ; – przedstawia metody działania ONZ; – wymienia organy ONZ; 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia strukturę ONZ; – charakteryzuje kompetencje organów ONZ; – podaje przykłady misji pokojowych prowadzonych przez ONZ; 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia genezę ONZ; – charakteryzuje organy ONZ; – podaje przykłady udziału polskich sił zbrojnych w operacjach ONZ; 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje inicjatywy na rzecz pokoju, demokracji i praw człowieka; – uzasadnia konieczność udziału polskich sił zbrojnych w operacjach ONZ; – wymienia sekretarzy generalnych ONZ;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia organizacje wyspecjalizowane i agendy ONZ; – charakteryzuje wybraną organizację wyspecjalizowaną lub agendę ONZ; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje działalność organizacji wyspecjalizowanych ONZ (ILO, FAO, IMF, UNESCO); – wyjaśnia, w jakim celu powołano do życia organizacje wyspecjalizowane ONZ; 	<ul style="list-style-type: none"> – rozwija skróty ONZ; – charakteryzuje działalność organizacji wyspecjalizowanych ONZ (WHO, UNIDO, IAEA, UNICEF, UNHCR); 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje sukcesy organizacji wyspecjalizowanych ONZ; – rozpoznaje organizacje wyspecjalizowane ONZ po ich logo; – charakteryzuje działalność innych organizacji, funduszy i agencji działających przy ONZ; 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia znaczenie organizacji wyspecjalizowanych dla utrzymania pokoju, demokracji i praw człowieka; – ocenia skuteczność działań podejmowanych przez organizacje wyspecjalizowane ONZ;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy; – charakteryzuje wybraną organizację międzynarodową; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie międzynarodowej współpracy politycznej; – wymienia państwa należące do poszczególnych regionalnych organizacji 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje działalność takich organizacji, jak CEI, Rada Nordycka, Rada Państw Morza Bałtyckiego, Rada Bałtycka, WNP, GUAM; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje działalność takich organizacji, jak ASEAN, Unia Afrykańska, OPA; – lokuje w czasie i przestrzeni 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia znaczenie regionalnych systemów bezpieczeństwa i współpracy dla danego regionu i świata;

	międzynarodowych;	– wymienia państwa, w których znajdują się siedziby organizacji międzynarodowych;	organizacje międzynarodowe; – charakteryzuje organy organizacji międzynarodowych;	– ocenia aktywność Polski na forum wybranej organizacji międzynarodowej;
– wymienia organizacje ekonomiczne; – charakteryzuje wybraną organizację ekonomiczną; – wymienia funkcje Międzynarodowego Funduszu Walutowego;	– charakteryzuje działanie następujących organizacji: WHO, IBRD, WTO, OECD, OPEC; – charakteryzuje organy poszczególnych organizacji; – charakteryzuje funkcje Międzynarodowego Funduszu Walutowego;	– wyjaśnia cele, które stawiają sobie takie organizacje, jak WHO, IBRD, WTO, OECD, OPEC; – wyjaśnia znaczenie międzynarodowej ekonomii politycznej; – wymienia siedziby poszczególnych organizacji;	– charakteryzuje rolę organizacji ekonomicznych w gospodarce po II wojnie światowej; – przedstawia działalność Polski w organizacjach ekonomicznych; – wymienia najważniejsze państwa będące członkami poszczególnych organizacji;	– uzasadnia znaczenie organizacji ekonomicznych we współczesnym świecie; – ocenia rolę Polski w organizacjach ekonomicznych;
– wymienia organy NATO; – wymienia operacje wojskowe NATO; – charakteryzuje jeden z modeli bezpieczeństwa międzynarodowego;	– wyjaśnia, jakie są cele NATO; – charakteryzuje modele bezpieczeństwa międzynarodowego; – wyjaśnia istotę bezpieczeństwa międzynarodowego;	– charakteryzuje działalność poszczególnych organów NATO; – podaje przykłady udziału polskich sił zbrojnych w operacjach NATO; – wyjaśnia rolę USA w NATO;	– charakteryzuje genezę NATO; – wymienia państwa członkowskie NATO; – charakteryzuje operacje wojskowe NATO;	– ocenia operacje wojskowe NATO; – uzasadnia, jaki wpływ na bezpieczeństwo Polski ma członkostwo w NATO; – analizuje skutki ewentualnego rozszerzenia NATO;
– wymienia główne działania podejmowane przez Radę Europy; – wymienia główne działania podejmowane przez OBWE; – charakteryzuje działalność Rady Europy lub OBWE;	– charakteryzuje cele działania Rady Europy; – opisuje cele Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie; – wymienia organy Rady Europy i OBWE;	– charakteryzuje zasady działania Rady Europy; – opisuje sposób działania Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie; – charakteryzuje organy Rady Europy i OBWE; – wymienia państwa pozaeuropejskie należące do	– przedstawia genezę Rady Europy; – opisuje genezę Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie; – charakteryzuje etapy rozszerzania Rady Europy; – wymienia państwa należące	– ocenia znaczenie Rady Europy; – ocenia znaczenie OBWE; – wyjaśnia, dlaczego Białoruś nie jest członkiem Rady Europy; – porównuje cele i działania Rady Europy i OBWE;

		Rady Europy i OBWE;	do Rady Europy i OBWE;	
– opanował materiał powtórzeniowy na poziomie 40-50%;	– opanował materiał powtórzeniowy na poziomie 51-70%;	– opanował materiał powtórzeniowy na poziomie 71-90%;	– opanował materiał powtórzeniowy na poziomie 91-99%;	– opanował materiał powtórzeniowy na poziomie 100%;
– udziela prawidłowych odpowiedzi na poziomie 40-50%;	– udziela prawidłowych odpowiedzi na poziomie 51-70%;	– udziela prawidłowych odpowiedzi na poziomie 71-90%;	– udziela prawidłowych odpowiedzi na poziomie 91-99%;	– udziela prawidłowych odpowiedzi na poziomie 100%;
– rozwiązuje zadania testowe na poziomie 40-50%;	– rozwiązuje zadania testowe na poziomie 51-70%;	– rozwiązuje zadania testowe na poziomie 71-90%;	– rozwiązuje zadania testowe na poziomie 91-99%;	– rozwiązuje zadania testowe na poziomie 100%;
– wymienia najważniejsze traktaty obowiązujące w Unii Europejskiej; – podaje przykłady integracji na przestrzeni dziejów; – charakteryzuje jedną ze wspólnot europejskich;	– wymienia najważniejsze postanowienia traktatów obowiązujących w Unii Europejskiej; – charakteryzuje etapy integracji europejskiej; – wyjaśnia znaczenie deklaracji Schumana – wymienia państwa założycielskie EWWiS;	– charakteryzuje genezę integracji europejskiej; – przedstawia ojców zjednoczonej Europy; – charakteryzuje wspólnoty europejskie EWWiS, EWG, Euratom;	– przedstawia ideę integracji europejskiej na przestrzeni wieków ; – wymienia państwa członkowskie Unii Europejskiej; – charakteryzuje proces kształtowania się instytucji kierowniczych Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej;	– analizuje szanse i zagrożenia dla idei integracji; – wyjaśnia jako rolę pełniły filary Unii Europejskiej;
– wymienia najważniejsze postanowienia traktatów obowiązujących w Unii Europejskiej; – wymienia organy Unii Europejskiej; – charakteryzuje wybraną instytucję Unii Europejskiej;	– krótko charakteryzuje najważniejsze instytucje Unii Europejskiej; – wymienia zasady funkcjonowania instytucji UE; – wyjaśnia, w jaki sposób przeprowadza się wybory do Parlamentu Europejskiego;	– wyjaśnia, na czym polega procedura współdecydowania w UE; – charakteryzuje zasady funkcjonowania instytucji UE; – wyjaśnia, na czym polegają funkcje Parlamentu Europejskiego;	– charakteryzuje skład, kadencję i kompetencje instytucji UE; – wyjaśnia, na czym polega szczególna pozycja Rady Europejskiej; – przedstawia strukturę sądownictwa Unii Europejskiej;	– ocenia pozycję Polski w poszczególnych instytucjach UE; – uzasadnia rolę instytucji o charakterze pomocniczym i doradczym;
–wymienia zasady prawa w Unii Europejskiej;	– przedstawia sposoby podejmowania decyzji	– przedstawia sposoby podejmowania decyzji	- wyjaśnia na czym polegają mechanizmy decyzyjne w Unii	- wyjaśnia różnice między prawem pierwotnym a

<ul style="list-style-type: none"> – wymienia akty prawa wtórnego w Unii Europejskiej; – charakteryzuje zwykłą procedurę prawodawczą w UE; 	<ul style="list-style-type: none"> politycznych w Unii Europejskiej; – charakteryzuje zasady prawa w Unii Europejskiej; – przedstawia hierarchię aktów prawnych w UE; 	<ul style="list-style-type: none"> gospodarczych w Unii Europejskiej; – charakteryzuje akty prawa wtórnego w Unii Europejskiej; – charakteryzuje akty prawa pierwotnego; 	<ul style="list-style-type: none"> Europejskiej; - wyjaśnia, jak tworzone jest prawo unijne; - charakteryzuje najważniejsze zmiany wprowadzone traktatem lizbońskim; 	<ul style="list-style-type: none"> wtórnym; - wyjaśnia na czym polega rozkład głosów ważonych w Radzie; - analizuje podobieństwa i różnice w procesach decyzyjnych, w poszczególnych instytucjach UE;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia zasady gospodarki budżetowej UE; – wymienia zasady wspólnego rynku; – charakteryzuje wybraną zasadę wspólnego rynku; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zasady gospodarki budżetowej UE; – omawia zasady wspólnego rynku; – wymienia instytucje powołane do realizacji unii gospodarczo-walutowej; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega procedura budżetowa; – charakteryzuje główne dochody i wydatki budżetowe; – wyjaśnia, na czym polegają kryteria kowergencji; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje unię gospodarczo-walutową; – wyjaśnia, na czym polega swobodny przepływ osób, kapitału, towarów i usług w Unii; – wymienia państwa należące do strefy euro; 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje fazy integracji gospodarczej; – rozważa korzyści i straty związane z wejściem Polski do strefy euro;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia prawa obywatela UE; – wymienia obowiązki obywatela UE; – charakteryzuje wybrane prawo i obowiązek obywatela UE; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje prawa obywatela UE; – charakteryzuje obowiązki obywatela UE; – wymienia fundusze europejskie; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje fundusze europejskie; – przedstawia zasady przekraczania granic wewnętrznych i zewnętrznych UE; – wymienia dokumenty wchodzące w skład Europass; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega swobodny przepływ osób; – charakteryzuje politykę edukacyjną UE; – charakteryzuje dokumenty wchodzące w skład Europass; 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje zasady korzystania z funduszy europejskich; – analizuje możliwości podejmowania nauki i pracy w państwach Unii Europejskiej;
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia etapy integracji Polski z Unią Europejską; – charakteryzuje wybrany etap integracji Polski z UE; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje etapy integracji Polski z Unią Europejską; – wyjaśnia, na czym polegał proces negocjacyjny; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, co to są kryteria kopenhaskie; – charakteryzuje pozycję Polski w UE; – wymienia zasady, na podstawie których 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje nadzieje i obawy związane z wejściem Polski do UE; – charakteryzuje zmiany, jakie nastąpiły w Polsce po wejściu do Unii 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jaki wpływ na polską politykę zagraniczną ma członkostwo w Unii Europejskiej; – ocenia skutki

	– charakteryzuje podstawy prawne przystąpienia Polski do UE;	wydawane są środki z funduszy europejskich;	Europejskiej; – ocenia, które zmiany w Polsce po wejściu do UE należy uznać za pozytywne, a które za negatywne;	członkostwa Polski w Unii Europejskiej; – ocenia perspektywy rozwoju Polski w Unii Europejskiej;
– wymienia koncepcje jednoczenia Europy – charakteryzuje wybraną koncepcję jednoczenia Europy	– charakteryzuje koncepcje jednoczenia Europy – wymienia cele Strategii Europa 2020	– charakteryzuje program Partnerstwa Wschodniego – charakteryzuje cele Strategii Europa 2020	– charakteryzuje Europejską Politykę Sąsiedztwa – przedstawia perspektywy dalszej integracji ekonomicznej w UE	– rozważa dylematy związane z dalszym rozszerzaniem Unii Europejskiej – rozważa dylematy związane z reformą Unii Europejskiej
– wymienia organy powołane do prowadzenia wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE; – charakteryzuje wybrane działania UE, które mogą świadczyć o jej pozycji międzynarodowej;	– charakteryzuje działania UE w zakresie polityki regionalnej; – charakteryzuje strukturę Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych;	– charakteryzuje działania UE w zakresie pomocy humanitarnej; – charakteryzuje organy powołane do prowadzenia wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE;	– wyjaśnia, na czym polega wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa w UE; – charakteryzuje pozycję Unii Europejskiej na świecie;	– wskazuje możliwości odgrywania przez Unię Europejską roli światowego mocarstwa; – ocenia pozycję UE na arenie międzynarodowej;

VII. WYMAGANIA NA POSZCZEGÓLNE STOPNIE – Historia i społeczeństwo:

Część pierwsza: Ojczysty panteon i ojczyste spory

Wymagania na poszczególne oceny				
dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: wojna trojańska – identyfikuje postacie: Homera, Leonidasa – zna datę bitew pod Maratonem (490 r. p.n.e.) i Termopilami (480 r. p.n.e.) – wskazuje na mapie Troję, miejsca najśłynniejszych bitew wojen grecko-perskich – wymienia cechy charakterystyczne antycznej cywilizacji greckiej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: Hellada, Hellenowie – identyfikuje postacie: Achillesa, Hektora – zna datę bitwy pod Cheroneją (338 r. p.n.e.) – wyjaśnia, dlaczego uznaje się, że Grecy zapoczątkowali badania historyczne – przedstawia antyczne wzory bohaterstwa na przykładzie <i>Iliady</i> Homera 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: wojna peloponeska – identyfikuje postacie: Temistoklesa, Kserksesa, Pauzanasza, Herodota – zna daty wojny peloponeskiej (431– 404 p.n.e.) – charakteryzuje postawy antycznego żołnierza i obrońcy ojczyzny na przykładzie wojen grecko-perskich – wyjaśnia, dlaczego twórcy kultury na przestrzeni dziejów odwoływali się do tych postaw 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać Heinricha Schliemanna – omawia skutki wojny peloponeskiej dla świata greckiego – opisuje recepcję bitew pod Maratonem i Termopilami w literaturze, sztuce i kulturze popularnej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odnosi przykłady bohaterskich postaw antycznych Greków do postaw współczesnych Polaków
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: gen. J. Sowińskiego, kpt. B. Zajączkowskiego, kpt. W. Raginisa, gen. W. Andersa – wyjaśnia, kto i dlaczego zyskał miano polskiego Leonidasa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna datę szturmu Woli (6 IX 1831 r.), bitwy pod Zadwórzem (17 VIII 1920 r.), bitwy pod Wizną (7-10 IX 1939 r.), zdobycia Monte Cassino (18 V 1944 r.) – wskazuje na mapie miejsca bitew pod Zadwórzem, Wizną, Monte Cassino – przedstawia obronę Woli oraz bitwy pod Wizną i 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje przebieg i znaczenie bitwy pod Zadwórzem oraz wyjaśnia jej symbolikę 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia motyw Termopil i jego znaczenie w polskiej literaturze – ocenia postawy polskich bohaterów poświęcających się dla ojczyzny 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia i ocenia znaczenie popularyzowania wiedzy o wydarzeniach historycznych za pomocą współczesnych środków przekazu

	Monte Cassino jako symboliczne oraz historyczne nawiązania do greckich Termopil			
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: republika, obywatel – wyjaśnia, w jaki sposób Rzymianie rozumieli pojęcie cnót obywatelskich 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty wojny z Ekwami (458 r. p.n.e.), przejęcia władzy przez Gajusza Juliusza Cezara (49 r. p.n.e.), upadku republiki rzymskiej (31 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Lucjusza Kwinkcjusza Cyncynata, Gajusza Juliusza Cezara, Oktawiana – wskazuje na mapie zasięg republiki rzymskiej – przedstawia cechy charakterystyczne republiki rzymskiej – omawia cechy rzymskiego obywatela – patrioty na przykładzie Cyncynata 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Tyberiusza i Gajusza Grakchów, Marka Tuliusza Cyncerona – przedstawia przyczyny i skutki kryzysu republiki rzymskiej – omawia przejawy kryzysu republiki rzymskiej i próby jego przezwyciężenia 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego Cyncynat stał się wzorem dla amerykańskich obywateli – wyjaśnia zależności między kryzysem republiki rzymskiej a upadkiem cnót obywatelskich 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analizuje możliwość zastosowania obywatelskich wzorców obowiązujących w starożytnej republice rzymskiej w dzisiejszych czasach
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu patriotyzm – wymienia polskie święta o charakterze narodowym – wymienia podstawowe obowiązki obywatela polskiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje wydarzenia, które miały wpływ na rozwój polskiego patriotyzmu – charakteryzuje postawy patriotyczne w Polsce na przestrzeni dziejów – wyjaśnia, czym charakteryzuje się współczesny patriotyzm i podaje jego przykłady 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>Corona Regni Poloniae</i> – wyjaśnia okoliczności ustanowienia polskich świąt o charakterze narodowym – przedstawia zmiany w rozumieniu pojęcia patriotyzm w Polsce na przestrzeni dziejów 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia mity związane z polskim patriotyzmem 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia, czy w czasach współczesnych potrzebny jest patriotyzm
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia wpływ sytuacji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – porównuje oraz ocenia

<p>terminu Piastowie – lokalizuje w czasie panowanie dynastii piastowskiej – zna datę chrztu Polski (966 r.), koronacji Bolesława Chrobrego (1025 r.), Kazimierza Wielkiego (1333 r.) – identyfikuje postacie: Mieszka I, Bolesława Chrobrego – wskazuje na mapie zasięg monarchii piastowskiej – wyjaśnia, jakie przesłanki umożliwiły Bolesławowi Chrobremu sięgnięcie po koronę królewską</p>	<p>terminów: monarchia patrymonialna, statut sukcesyjny – zna daty koronacji Mieszka II (1025 r.), Bolesława Śmiałego (1076 r.), Przemysła II (1295 r.), Władysława Łokietka (1320 r.) – identyfikuje postacie: Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela, Bolesława Śmiałego, Bolesława Krzywoustego – przedstawia cechy charakterystyczne panowania Kazimierza Odnowiciel, Bolesława Śmiałego i Bolesława Krzywoustego</p>	<p>Brzetysława, Władysława Hermana, Zbigniewa – omawia przejawy kryzysu i odbudowy państwa polskiego w XI w.</p>	<p>wewnętrznej w państwie piastowskim w XI w. na pozycję władcy – przedstawia słabe i mocne strony państwa polskiego za panowania pierwszych Piastów</p>	<p>koncepcje polityczne Bolesława Chrobrego, Bolesława Śmiałego i Bolesława Krzywoustego</p>
<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: rozbicie dzielnicowe, Jagiellonowie – zna daty: sprowadzenia Krzyżaków do Polski (1226 r.), koronacji Władysława Łokietka (1320 r.), koronacji Kazimierza Wielkiego (1333 r.), założenia Akademii Krakowskiej (1364 r.), przywileju koszyckiego (1374 r.) – identyfikuje postacie: Władysława Łokietka, Kazimierza Wielkiego,</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: monarchia stanowa – zna daty: pokoju w Kaliszu (1343 r.), koronacji Ludwika Andegaweńskiego (1370 r.) – przedstawia cechy charakterystyczne rozbicia dzielnicowego w Polsce piastowskiej – omawia sytuację wewnętrzną państwa polskiego za panowania ostatnich Piastów</p>	<p>Uczeń: – zna daty: koronacji Przemysła II (1295 r.), koronacji Wacława II (1300 r.), przyłączenia Rusi Halickiej (1340-1356) – identyfikuje postacie: Przemysła II, Wacława II, Wacława III, abp Jakuba Świnki – prezentuje okoliczności przejścia władzy w Polsce przez Andegawenów i Jagiellonów</p>	<p>Uczeń: – identyfikuje postać bp Jana Muskaty – opisuje i ocenia rolę Kościoła w jednoczeniu państwa polskiego – charakteryzuje i ocenia panowanie Kazimierza Wielkiego</p>	<p>Uczeń: – porównuje sposób prowadzenia polityki przez Bolesława Chrobrego i Kazimierza Wielkiego – ocenia wpływ, jaki na działania władców miały funkcjonujące wówczas ustroje (monarchia patrymonialna oraz stanowa)</p>

<p>Ludwika Andegaweńskiego, Jadwigi Andegaweńskiej, Jagiełły</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie zasięg terytorialny państwa polskiego za panowania Kazimierza Wielkiego – omawia przyczyny i etapy jednoczenia ziem polskich – wymienia osiągnięcia Kazimierza Wielkiego w rządzeniu państwem 				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: chrztu Polski (966 r.), zjazdu w Gnieźnie (1000 r.) – identyfikuje postacie: Mieszka I, Bolesława Chrobrego, Ottona III, św. Wojciecha – prezentuje cechy charakterystyczne sztuki i kultury chrześcijańskiej w Polsce – charakteryzuje sztukę i architekturę polskiego średniowiecza 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu laicyzacja – identyfikuje postacie: Dobrawy, bp Stanisława ze Szczepanowa – omawia skutki przyjęcia chrześcijaństwa przez Mieszka I – opisuje postanowienia zjazdu w Gnieźnie i wymienia jego konsekwencje – tłumaczy, jaką rolę kroniki odgrywały dawniej i współcześnie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Galla Anonima, Wincentego Kadłubka, Jana Długosza Janka z Czarnkowa – przedstawia na wybranych przykładach rolę, jaką w średniowiecznym państwie i społeczeństwie odgrywali święci patroni – określa, na które obszary kultury chrześcijaństwo wywarło największy wpływ – wymienia kronikarzy polskich i przedstawia ich osiągnięcia 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia skutki przyjęcia chrześcijaństwa przez Mieszka I – charakteryzuje przyczyny i skutki laicyzacji życia publiczno-politycznego – wyjaśnia, co przyczyniło się do mniejszej niż w Europie Zachodniej laicyzacji życia w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia i ocenia wpływ wartości chrześcijańskich na przemiany w obyczajowości społeczeństwa polskiego
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu unia – zna daty: zawarcia unii w Krewie (1385 r.), bitwy pod Grunwaldem (15 VII 1410 r.), 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: wielkiej wojny z zakonem krzyżackim (1409-1411), wojny trzynastoletniej (1454-1466) – identyfikuje postać 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: soboru w Konstancji (1414-1418), aktu inkorporacji Prus do Polski (1454 r.) – identyfikuje postacie: Witolda, Pawła 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia oraz ocenia panowanie Władysława Jagiełły – wyjaśnia, na czym polegała postępowość poglądów Pawła 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia efektywność polityki państwa polskiego w stosunku do Krzyżaków

<p>I pokoju toruńskiego (1411 r.), II pokoju toruńskiego (1466 r.) – identyfikuje postacie: Władysława Jagiełły, Kazimierza Jagiellończyka – omawia przyczyny i skutki unii polsko-litewskiej w Krewie</p>	<p>Ulricha von Jungingena – wskazuje na mapie Królestwo Polskie, Wielkie Księstwo Litewskie, państwo zakonu krzyżackiego – omawia postanowienia unii polsko-litewskiej w Krewie – opisuje przyczyny i skutki wielkiej wojny z zakonem krzyżackim oraz wojny trzynastoletniej</p>	<p>Włodkowica, abp Mikołaja Trąby – analizuje znaczenie bitwy pod Grunwaldem dla polskiej tradycji historycznej i świadomości narodowej na przykładzie obrazu Jana Matejki – charakteryzuje dyplomatyczne zabiegi Pawła Włodkowica na soborze w Konstancji</p>	<p>Włodkowica</p>	
<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: demokracja szlachecka, szlachta – omawia okoliczności nadawania szlachcie przywilejów oraz wymienia ich skutki – przedstawia cechy charakterystyczne stanu szlacheckiego</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: sejm walny, sejmiki – zna daty uchwalenia konstytucji <i>Nihil novi</i> (1505 r.), zwołania po raz pierwszy sejmu walnego (1493 r.), pierwszego <i>liberum veto</i> (1652 r.) – identyfikuje postać Jana Zamojskiego</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu ruch egzekucyjny – identyfikuje postać Mikołaja Sienickiego – opisuje sposób funkcjonowania demokracji szlacheckiej i jej instytucji – charakteryzuje ruch egzekucyjny i jego wpływ na postawy przedstawicieli szlachty</p>	<p>Uczeń: – omawia i ocenia działalność przywódców ruchu szlacheckiego na przykładzie Jana Zamojskiego oraz Mikołaja Sienickiego – porównuje demokrację szlachecką z demokracją w dzisiejszej Polsce</p>	<p>Uczeń: – ocenia demokrację szlachecką w Polsce, wykorzystując opinie potomnych i wiedzę własną</p>
<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów Rzeczpospolita Obojga Narodów, renesans – zna daty: hołdu pruskiego (1525 r.), unii lubelskiej (1569 r.) – identyfikuje postacie: Zygmunta Starego, Zygmunta Augusta – wskazuje na mapie granice Rzeczpospolitej</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: unia personalna, unia realna, konfederacja warszawska, wolna elekcja – zna daty: aktu konfederacji warszawskiej (1573 r.), pierwszej wolnej elekcji (1573 r.) – identyfikuje postacie: Albrechta Hohenzollerna, Henryka Walezego,</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: Artykuły henrykowskie, pacta conventa – wskazuje na mapie ziemie we wspólnym władaniu Polski i Litwy po 1569 r., lenna Rzeczpospolitej Obojga Narodów – charakteryzuje panowanie ostatnich</p>	<p>Uczeń: – ocenia przyczyny, postanowienia oraz skutki unii lubelskiej – wyjaśnia, na czym polegała wielokulturowość Rzeczypospolitej Obojga Narodów i jakie były jej skutki – omawia miejsce hołdu pruskiego i unii lubelskiej w polskiej tradycji historycznej oraz</p>	<p>Uczeń: – ocenia postawy Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta wobec wyzwań epoki na przykładzie hołdu pruskiego oraz unii lubelskiej – ocenia wpływ szlachty na politykę państwa</p>

<p>Obojga Narodów</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przyczyny, postanowienia oraz skutki unii lubelskiej – wyjaśnia, dlaczego wiek XVI nazwano złotym wiekiem 	<p>Stefana Batorego</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie ziemie Korony i Litwy – wymienia cechy charakterystyczne architektury i sztuki polskiego renesansu 	<p>Jagiellonów</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje panowanie pierwszych królów elekcyjnych w Polsce 	<p>świadomości narodowej na przykładzie obrazów Jana Matejki</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia i ocenia przejawy tolerancji wyznaniowej w Polsce szlacheckiej 	
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: bitwy pod Kircholmem (1605 r.), potopu szwedzkiego (1655-1660), bitwy Wiedniem (1683 r.) – identyfikuje postacie: Zygmunta III Wazy, Jana Kazimierza, Jana III Sobieskiego – opisuje przyczyny, przebieg i skutki potopu szwedzkiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu husaria – zna daty: bitwy pod Kłuszynem (1610 r.), powstania Chmielnickiego (1648 r.), obrony Jasnej Góry (1655 r.), bitew pod Cecorą (1620 r.), Chocimiem (1621 i 1673 r.) – identyfikuje postacie: Jana Karola Chodkiewicza, Stanisława Żółkiewskiego, Władysława IV Wazy, Bohdana Chmielnickiego, Stefana Czarnieckiego – wskazuje na mapie miejsca najważniejszych zwycięstw Polaków w wojnach XVII w. – prezentuje cechy charakterystyczne konfliktów Rzeczypospolitej z sąsiadami w XVII w. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu rokosz – zna daty: bitwy pod Beresteczkiem (1651 r.), wygnania arian (1658 r.) – identyfikuje postacie: Hieronima Radziejowskiego, Janusza Radziwiłła, Mehmeda IV – wskazuje na mapie zmiany granic Rzeczypospolitej w XVII w. – omawia przyczyny, przejawy i skutki konfliktu Zygmunta Wazy z obozem szlacheckim – określa uwarunkowania powstania Chmielnickiego i jego skutki – charakteryzuje konflikt polsko-turecki w II poł. XVII w. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia przyczyny i przejawy odchodzenia od tolerancji wyznaniowej w Polsce – przedstawia i ocenia postawy wielkich wodzów XVII w. wobec wyzwań epoki na przykładzie Stanisława Żółkiewskiego, Stefana Czarnieckiego i Jana III Sobieskiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ XVII-wiecznych konfliktów na społeczeństwo Rzeczypospolitej
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: Komisja Edukacji Narodowej, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: konfederacja barska, Sejm Wielki, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: prawa kardynalne, czarna 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje panowanie Stanisława Augusta Poniatowskiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prezentuje i ocenia postawy szlachty polskiej wobec przemian

<p>sarmatyzm</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: rozbioru Polski (1772 r.), powstania Komisji Edukacji Narodowej (1773 r.), uchwalenia Konstytucji 3 maja (1791 r.), II rozbioru Polski (1793 r.) – identyfikuje postacie: Stanisława Augusta Poniatowskiego, Tadeusza Kościuszki – wymienia cechy sarmatyzmu i oświecenia w Polsce 	<p>konfederacja targowicka</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: elekcji Stanisława Augusta Poniatowskiego (1764 r.), konfederacji barskiej (1768–1772), obrad Sejmu Wielkiego (1788-1792), zawiązania konfederacji targowickiej (1792 r.) – identyfikuje postacie: Tadeusza Rejtana, Józefa Poniatowskiego – wskazuje na mapie ziemie zagarnięte przez państwa zaborcze w I i II rozbiorze Polski – omawia reformy polityczne i społeczne Sejmu Wielkiego – omawia reformę edukacji w czasach stanisławowskich 	<p>procesja</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: unii personalnej polsko-saskiej (1697–1763), założenia Collegium Nobilium (1740 r.), powołania Komisji do Ksiąg Elementarnych (1775 r.), czarnej procesji (1789 r.), wojny w obronie Konstytucji (1792-1793), bitew pod Zieleńcami i Dubienką (1792 r.) – identyfikuje postacie: Augusta II, Augusta III, Stanisława Konarskiego, Stanisława Szczęsnego Potockiego, Franciszka Ksawerego Branickiego, Seweryna Rzewuskiego – podaje przejawy kryzysu państwowości polskiej w czasach saskich – omawia przyczyny, przebieg i skutki konfederacji barskiej – przedstawia przyczyny i skutki zawiązania konfederacji targowickiej 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia postawy obywateli wobec wyzwań epoki na przykładzie Tadeusza Rejtana – określa miejsce Konstytucji 3 maja w polskiej tradycji historycznej i świadomości narodowej na przykładzie obrazu Jana Matejki – ocenia reformę edukacji w czasach stanisławowskich 	<p>ustrojowych w kraju</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia ruch konfederacki w Polsce stanisławowskiej
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: ogłoszenia aktu powstania kościuszkowskiego (24 III 1794 r.), III rozbioru Polski (1795 r.) – identyfikuje postać Tadeusza Kościuszki – podaje przyczyny upadku państwowości polskiej w XVIII w. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: insurekcja, kosynierzy – zna daty: bitew pod Raclawicami (4 IV 1794 r.) Maciejowicami (X 1794 r.) – identyfikuje postacie: Jana Kilińskiego, Wojciecha Głowackiego – wskazuje na mapie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: uniwersał połaniecki, szkoła krakowska, szkoła warszawska, demagogia, populizm – zna daty: ogłoszenia uniwersału połanieckiego (7 V 1794 r.), kapitulacji Warszawy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia stanowiska w sporze o ocenę przyczyn upadku Rzeczypospolitej – przedstawia i ocenia postawy obywateli wobec wyzwań epoki na przykładzie Stanisława Augusta Poniatowskiego oraz przywódców i uczestników powstania kościuszkowskiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia panowanie Stanisława Augusta Poniatowskiego

	<p>ziemie zabrane przez państwa zaborcze w III rozbiórce Polski</p> <p>– opisuje przebieg insurekcji kościuszkowskiej i jej skutki</p>	<p>(XI 1794 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Jakuba Jasińskiego, Berka Joselewicza</p> <p>– omawia sytuację w Rzeczypospolitej po drugim rozbiórce</p> <p>– omawia znaczenie uniwersału połanieckiego</p> <p>– charakteryzuje stanowiska w sporze o ocenę przyczyn upadku Rzeczypospolitej</p>		
<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminu Legiony Polskie</p> <p>– zna datę: powstania Legionów Polskich we Włoszech (1797 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Fryderyka Chopina, gen. Jana Henryka Dąbrowskiego, Józefa Wybickiego</p> <p>– przedstawia okoliczności powstania, organizację i losy Legionów Polskich we Włoszech</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– zna daty: utworzenia Księstwa Warszawskiego (1807 r.), utworzenia Królestwa Polskiego (1815 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Józefa Poniatowskiego, Aleksandra I</p> <p>– wskazuje na mapie zasięg terytorialny Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego</p> <p>– wyjaśnia, w jakich okolicznościach powstało Księstwo Warszawskie i jak zostało zorganizowane</p> <p>– wymienia postanowienia kongresu wiedeńskiego w sprawie polskiej</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– zna datę założenia Uniwersytetu Warszawskiego (1816 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Juliana Ursyna Niemcewicza, Stanisława Staszica, wielkiego księcia Konstantego, Franciszka Druckiego-Lubeckiego</p> <p>– opisuje losy i postawy Polaków po trzecim rozbiórce Rzeczypospolitej</p> <p>– omawia organizację polityczną i przemiany gospodarczo-społeczne w Królestwie Polskim</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– identyfikuje postacie: Jana Śniadeckiego, Stanisława Kostki Potockiego</p> <p>– omawia i ocenia udział Polaków w kampaniach napoleońskich</p> <p>– przedstawia i ocenia postawy obywateli wobec wyzwań epoki na przykładzie Jana Henryka Dąbrowskiego, Józefa Poniatowskiego, Ksawerego Druckiego-Lubeckiego i Stanisława Kostki Potockiego</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– przedstawia i ocenia koncepcje dotyczące odzyskania niepodległości przez Polskę na przełomie XVIII i XIX w.</p>
<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: noc listopadowa, Wielka Emigracja</p> <p>– zna daty: wybuchu powstania listopadowego</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: Święte Przymierze, Wiosna Ludów</p> <p>– zna daty: powstania Świętego Przymierza</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: Hotel Lambert, Towarzystwo Demokratyczne Polskie, rabacja galicyjska</p> <p>– zna daty: zawiązania</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– zna datę powstania Wolnomularstwa Narodowego (1819 r.)</p> <p>– identyfikuje postać Waleriana Łukasińskiego</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– ocenia przyczyny klęsk polskich wystąpień w I połowie XIX w.</p>

<p>(29/30 XI 1830 r.) – wskazuje na mapie ziemię objętą powstaniem listopadowym – omawia przyczyny i przebieg powstania listopadowego</p>	<p>(1815 r.), bitew pod Olszynką Grochowską (II 1831 r.) i Ostrołęką (V 1831 r.), wybuchu powstania krakowskiego (21 II 1846 r.), Wiosny Ludów (1848–1849) – identyfikuje postacie: Piotra Wysockiego, gen. Józefa Chłopickiego – wskazuje na mapie ziemię objętą powstaniem krakowskim i Wiosną Ludów – wyjaśnia, które grupy społeczne i dlaczego były zainteresowane zrywami niepodległościowymi – podaje przyczyny zawiązywania spisków niepodległościowych na ziemiach polskich – charakteryzuje Wiosnę Ludów na ziemiach polskich i jej skutki</p>	<p>Sprzysiężenia Podchorążych (1828 r.), rabacji galicyjskiej (1846 r.) – identyfikuje postacie: gen. Ignacego Prądyńskiego, Adama Jerzego Czartoryskiego, Edwarda Dembowskiego, Jakuba Szeli – wskazuje na mapie ziemię objętą rabacją galicyjską – omawia założenia ideowe polskich organizacji emigracyjnych – charakteryzuje Wielką Emigrację oraz jej wpływ na wydarzenia w Galicji i Wielkopolsce w latach 1846 i 1848 – wymienia skutki rabacji galicyjskiej</p>	<p>– omawia i ocenia postawy przywódców politycznych oraz dowódców wojskowych podczas powstania listopadowego – opisuje stosunek społeczeństwa polskiego do zrywów niepodległościowych</p>	
<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu praca organiczna – zna daty powstania styczniowego (1863–1864) – identyfikuje postać Romualda Traugutta – opisuje przebieg powstania styczniowego</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: Biali, Czerwoni, branka, autonomia galicyjska, lojalizm – zna datę wydania manifestu Rządu Narodowego (22 I 1863 r.) – identyfikuje postacie: Aleksandra Wielopolskiego, Hipolita Cegielskiego – wskazuje na mapie ziemię objętą powstaniem</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu odwilż posewastopolska – identyfikuje postacie: Aleksandra II, Dezyderego Chłapowskiego, Franciszka Stefczyka – przedstawia przejawy odwilży posewastopolskiej w Królestwie Polskim – omawia sytuację społeczno-narodową w Królestwie Polskim przed</p>	<p>Uczeń: – identyfikuje postacie: Edwarda Abramowskiego, Kazimierza Badeniego – ocenia politykę Aleksandra Wielopolskiego – porównuje polskie powstania narodowe pod kątem przyczyn i okoliczności wybuchu oraz sposobu prowadzenia działań militarnych</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia wpływ polskiej rzeczywistości politycznej XVIII i XIX w. na kształtowanie się nurtu realizmu politycznego oraz go ocenia – przedstawia oceny polskich zrywów niepodległościowych w historiografii i publicystyce – formułuje i uzasadnia własną opinię na temat polskich powstań narodowych</p>

	<p>styczniowym</p> <ul style="list-style-type: none"> – porównuje poglądy społeczno-polityczne Białych i Czerwonych – prezentuje założenia ideologiczne oraz wskazuje cele i przykłady działalności zwolenników pracy organicznej 	<p>wybuchem powstania styczniowego</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia politykę Aleksandra Wielopolskiego – charakteryzuje autonomię galicyjską – porównuje sytuację Polaków pod zaborami po powstaniu styczniowym 		
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: naród, germanizacja, rusyfikacja – identyfikuje postacie: Henryka Sienkiewicza, Jana Matejki – opisuje sposoby walki w obronie polskości 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: świadomość narodowa, nacjonalizm – identyfikuje postać Romana Dmowskiego – omawia pojęcie narodu polskiego na przestrzeni wieków 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: kulturkampf, solidaryzm społeczny – identyfikuje postać abp Mieczysława Ledóchowskiego – wymienia czynniki, które miały wpływ na kształtowanie się narodu polskiego w XIX w. – przedstawia główne koncepcje ideologii nacjonalistycznej i jej rozwój na ziemiach polskich 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rozwój kultury polskiej w drugiej połowie XIX i na początku XX w. – charakteryzuje współczesny naród polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia i ocenia proces upowszechniania świadomości narodowej Polaków
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: inteligencja, uwłaszczenie, emancypacja – identyfikuje postacie: Józefa Piłsudskiego, Marii Skłodowskiej-Curie – wyjaśnia, jakie przemiany cywilizacyjne zaszły na ziemiach polskich pod zaborami w drugiej połowie XIX i na początku 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: ziemiaństwo, burżuazja, drobnomieszczaństwo, proletariat – zna daty: powstania Stronnictwa Ludowego (1895 r.), powstania Polskiej Partii Socjalistycznej (1892 r.) – identyfikuje postacie: Wincentego Witosa, Stanisława 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu Uniwersytet Latający – zna datę założenia Uniwersytetu Latającego (1882 r.) – identyfikuje postać Jędrzeja Moraczewskiego – omawia zmiany, jakie zaszły w społeczeństwie polskim w drugiej połowie XIX i na początku XX w. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia stanowisko ugrupowań politycznych wobec sprawy odzyskania niepodległości przez Polskę 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia stanowisko ugrupowań politycznych wobec sprawy odzyskania niepodległości przez Polskę

XX w.	Wojciechowskiego – wyjaśnia, jaką rolę odgrywała inteligencja polska w II połowie XIX w. – opisuje proces walki o prawa kobiet	– charakteryzuje założenia ideologiczne i działalność partii politycznych na ziemiach polskich		
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu Legiony Polskie – zna datę przekazania władzy Józefowi Piłsudskiemu przez Radę Regencyjną (11 XI 1918 r.) – identyfikuje postacie: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego – przedstawia działania zbrojne Polaków w czasie I wojny światowej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: akt 5 listopada, mały traktat wersalski – zna daty: wkroczenia Kompanii Kadrowej do Królestwa Polskiego (VIII 1914 r.), utworzenia Legionów Polskich i Legionu Puławskiego (1914 r.), ogłoszenia aktu 5 listopada (1916 r.), kryzysu przysięgowego (1917 r.), orędzia prezydenta USA Thomasa Woodrowa Wilsona (I 1918 r.), podpisania małego traktatu wersalskiego (1919 r.) – identyfikuje postać Ignacego Paderewskiego – omawia działalność Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego i Ignacego Paderewskiego na rzecz odbudowy niepodległej Polski – prezentuje decyzje konferencji pokojowej dotyczące odrodzonego państwa polskiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: Naczelny Komitet Narodowy, Legion Puławski, Komitet Narodowy Polski, Błękitna Armia – zna daty: powstania Naczelnego Komitetu Narodowego (1914 r.), powołania Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego (1917 r.), założenia Komitetu Narodowego Polski (1917 r.), utworzenia Błękitnej Armii (1917 r.) – identyfikuje postacie: Józefa Hallera, Jędrzeja Moraczewskiego – wskazuje na mapie zmiany terytorialne na ziemiach polskich w czasie I wojny światowej i po jej zakończeniu – charakteryzuje poglądy polskich środowisk politycznych na kwestię niepodległości Polski – opisuje międzynarodowe uwarunkowania sprawy polskiej podczas I wojny 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – określa wpływ działań polskiej dyplomacji i formacji zbrojnych na odzyskanie niepodległości – przedstawia pierwsze tygodnie działalności państwa polskiego po odzyskaniu niepodległości 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ działań polskiej dyplomacji i formacji zbrojnych na odzyskanie niepodległości

		światowej i po jej zakończeniu		
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu plebiscyt – zna daty: powstania wielkopolskiego (XII 1918–II 1919), wojny polsko-bolszewickiej (1919–1921), bitwy warszawskiej (13–25 VIII 1920 r.) – wskazuje na mapie granice II Rzeczypospolitej – omawia wizje odrodzonej Polski w koncepcjach Józefa Piłsudskiego i Romana Dmowskiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: koncepcja inkorporacji, koncepcja federacji – zna daty: pierwszego powstania śląskiego (VIII 1919 r.), drugiego powstania śląskiego (VIII 1920 r.), plebiscytu na Śląsku (20 III 1921 r.), trzeciego powstania śląskiego (V–VII 1921 r.), pokoju w Rydze (III 1921 r.) – identyfikuje postać Wojciecha Korfatego – omawia przebieg i skutki powstania wielkopolskiego – opisuje przebieg walk Polaków o Śląsk – wskazuje na mapie etapy wojny polsko-bolszewickiej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: orłęta lwowskie, bunt Żeligowskiego – zna daty: plebiscytu na Warmii, Mazurach i Powiślu (11 VII 1920 r.), buntu Żeligowskiego (1920 r.), przyłączenia Litwy Środkowej do Polski (1922 r.) – identyfikuje postać gen. Józefa Dowbora-Muśnickiego – wskazuje na mapie zmiany zasięgu kolejnych powstań śląskich, obszar Śląska włączony do Polski w 1921 r. – omawia okoliczności przeprowadzania plebiscytów na Warmii, Mazurach, Powiślu i Górnym Śląsku – przedstawia przebieg walk o granicę wschodnią II Rzeczypospolitej – wyjaśnia okoliczności zajęcia przez Polskę Wileńszczyzny 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje spór dotyczący koncepcji państwa polskiego – na wybranych przykładach przedstawia i ocenia wpływ jednostki na losy narodu oraz państwa – ocenia znaczenie Bitwy Warszawskiej – porównuje, w jaki sposób kształtowała się wschodnia, a w jaki sposób zachodnia granica II Rzeczypospolitej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia zaangażowanie obywateli w walki o granice odrodzonej Polski
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu sanacja, – zna daty: uchwalenia konstytucji marcowej (17 III 1921 r.), uchwalenia konstytucji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: mała konstytucja, zamach majowy – zna daty uchwalenia małej konstytucji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: nowela sierpniowa, wybory brzeskie – zna daty noweli sierpniowej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia założenia programowe i działalność głównych partii politycznych w 20-leciu międzywojennym – omawia zalety i słabości 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia rolę Józefa Piłsudskiego w kształtowaniu oblicza politycznego Polski międzywojennej

<p>kwietniowej (23 IV 1935 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać Józefa Piłsudskiego, – charakteryzuje ustrój państwa polskiego przed i po przewrocie majowym 	<p>(1919 r.), wyboru prezydenta Gabriela Narutowicza (1922 r.), zamachu majowego (V 1926 r.), wyboru prezydenta Ignacego Mościckiego (1926 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Gabriela Narutowicza, Stanisława Wojciechowskiego, Ignacego Mościckiego – omawia genezę, przebieg i skutki zamachu majowego – prezentuje cechy charakterystyczne rządów sanacyjnych 	<p>(VIII 1926 r.), powstania Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem (1927 r.), wyborów brzeskich (1928 r.), procesu brzeskiego (1931/1932)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać Macieja Rataja – opisuje przyczyny i przejawy słabości polskiej demokracji w 20-leciu międzywojennym – wyjaśnia, co wpływało na demokratyczny charakter konstytucji marcowej – określa, co wpływało na autorytarny charakter konstytucji kwietniowej 	<p>polskiej sceny politycznej II Rzeczypospolitej</p>	
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna datę wprowadzenia reformy walutowej (1924 r.) – wskazuje na mapie obszary największego uprzemysłowienia II Rzeczypospolitej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: hiperinflacja, Centralny Okręg Przemysłowy – identyfikuje postacie: Władysława Grabskiego, Eugeniusza Kwiatkowskiego – charakteryzuje założenia i skutki reformy walutowej i rolnej – charakteryzuje strukturę narodową II Rzeczypospolitej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia trudności w powojennej odbudowie Polski – omawia działalność Władysława Grabskiego i Eugeniusza Kwiatkowskiego – prezentuje osiągnięcia polskiej gospodarki w okresie międzywojennym 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia dokonania polskich sportowców – omawia kulturę międzywojennej Polski i charakteryzuje jej główne dziedziny oraz twórców 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia korzyści i zagrożenia wynikające z wielonarodowego charakteru II Rzeczypospolitej
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: agresji III Rzeszy na Polskę (1 IX 1939 r.), ataku ZSRR na 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu pakt Ribbentrop-Mołotow 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu układ Sikorski-Majski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – podaje okoliczności powstania armii Andersa – określa polityczne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia działalność rządu polskiego na emigracji

<p>Polskę (17 IX 1939 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać gen. Władysława Sikorskiego – omawia polski czyn zbrojny podczas II wojny światowej 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę podpisania paktu Ribbentrop-Mołotow (23 VIII 1939 r.) – identyfikuje postacie: Władysława Raczkiewicza, Stanisława Mikołajczyka, gen. Władysława Andersa – wskazuje na mapie miejsca walk Polaków na frontach II wojny światowej – wymienia polskie formacje zbrojne na zachodzie i u boku ZSRR obronnej – charakteryzuje szlak bojowy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: układu granicznego (28 IX 1939 r.), układu Sikorski-Majski (30 VII 1941 r.), katastrofy gibraltarskiej (VII 1943 r.) – identyfikuje postacie: gen. Edwarda Rydza-Śmigłego, Stefana Starzyńskiego, gen. Kazimierza Sosnkowskiego, gen. Stanisława Maczka, gen. Stanisława Sosabowskiego – przedstawia, w jaki sposób doszło do utworzenia rządu polskiego na emigracji oraz omawia jego działalność 	<p>uwarunkowania powstania 1. Dywizji im. T. Kościuszki w ZSRR</p> <ul style="list-style-type: none"> – na przykładach przedstawia i ocenia wpływ jednostki na losy narodu oraz państwa 	
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu Armia Krajowa – zna daty powstania warszawskiego (1 VIII–2 X 1944 r.) – opisuje politykę niemieckich i radzieckich okupantów wobec narodu polskiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu Polskie Państwo Podziemne – zna daty mordu katyńskiego (IV–V 1940 r.), przemianowania ZWZ na AK (1942 r.) – identyfikuje postacie: gen. Stefana Grot-Roweckiego, gen. Tadeusza Bora-Komorowskiego – wskazuje na mapie obszary okupowane przez III Rzeszę i ZSRR – podaje przykłady martyrologii narodu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: akcja AB, plan „Burza” – zna daty aresztowania wykładowców akademickich w Krakowie (XI 1939 r.), akcji AB (V–VI 1940 r.) – identyfikuje postacie: Witolda Pileckiego, Ireny Sendlerowej – charakteryzuje organizację i działalność Armii Krajowej – przedstawia założenia i realizację planu „Burza” – przedstawia motywy polityki okupantów wobec 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia kontrowersje wokół oceny powstania warszawskiego – na wybranych przykładach przedstawia i ocenia wpływ jednostki na losy narodu oraz państwa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia i ocenia postawy Polaków wobec polityki okupantów – omawia znaczenie i historię polskich elit

	<p>polskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia polskie organizacje podziemne – określa uwarunkowania, przebieg i skutki powstania warszawskiego 	<p>polskich elit</p>		
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: Polska Zjednoczona Partia Robotnicza, socrealizm – zna daty: wypadków poznańskich (28–30 VI 1956r.), protestów społecznych na Wybrzeżu (XII 1970 r.) – wymienia etapy przejmowania pełni władzy w Polsce przez komunistów światowej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: Polska Partia Robotnicza, Ziemie Odzyskane, „żołnierze wyklęci” – zna daty: powołania Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej (VI 1945 r.), referendum ludowego (30 VI 1946 r.), powstania PZPR (1948 r.), wystąpień studenckich (III 1968 r.), protestów robotniczych w Radomiu, Płocku i Ursusie (VI 1976 r.) – identyfikuje postacie: gen. Leopolda Okulickiego-Niedźwiadka, Stanisława Mikołajczyka, Bolesława Bieruta, kard. Stefana Wyszyńskiego, Władysława Gomułki, Edwarda Gierka – wskazuje na mapie zmiany granic Polski po II wojnie światowej, Ziemie Odzyskane – charakteryzuje przyczyny, przebieg i skutki wydarzeń poznańskiego Czerwca, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: akcja „Wisła”, Wolność i Niezawisłość – zna daty: ogłoszenia Manifestu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (22 VII 1944 r.), procesu szesnastu (VI 1945 r.), akcji „Wisła” (1947 r.) – identyfikuje postacie: Józefa Cyrankiewicza, Jacka Kuronia, Adama Michnika – określa wpływ wielkich mocarstw na sprawę polską – wyjaśnia, jakie skutki miały masowe migracje ludności na ziemiach polskich po II wojnie – wyjaśnia, dlaczego PSL jako opozycja legalna poniosła klęskę – charakteryzuje przyczyny, przebieg i skutki wydarzeń Marca 1968 r. i Czerwca 1976 r. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Karola Modzelewskiego, Henryka Szlajfera – porównuje wizje niepodległej Polski w koncepcjach politycznych rządu emigracyjnego i polskiej lewicy – opisuje rolę propagandy w kształtowaniu postaw wobec władzy komunistycznej – omawia wpływ powstania węgierskiego w 1956 r. i interwencji w Czechosłowacji na sytuację w Polsce – na wybranych przykładach przedstawia i ocenia wpływ jednostki na losy narodu oraz państwa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia i ocenia działalność powojennego podziemia politycznego i „żołnierzy wyklętych” – ocenia motywy i postawy tych Polaków, którzy zdecydowali się popierać komunistów – ocenia, czy powojenna Polska była krajem suwerennym

	<p>polskiego Października 1956 r. oraz Grudnia 1970 r.</p>			
<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” – zna daty: porozumień sierpniowych (31 VIII 1980 r.), ogłoszenia stanu wojennego (13 XII 1981 r.), wyborów czerwcowych (4 VI 1989 r.) – identyfikuje postacie: Karola Wojtyły, Lecha Wałęsy, gen. Wojciecha Jaruzelskiego – opisuje przyczyny, przebieg oraz skutki polityczne i społeczne wydarzeń Sierpnia 1980 r.</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: Komitet Obrony Robotników, Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego – zna daty powstania Komitetu Obrony Robotników (1976 r.), strajków robotniczych na Wybrzeżu (VIII 1980 r.), pacyfikacji robotników w kopalni „Wujek” (16 XII 1981 r.), obrad Okrągłego Stołu (II–IV 1989 r.), powołania Tadeusza Mazowieckiego na urząd premiera (VIII 1989 r.) – identyfikuje postacie: ks. Jerzego Popiełuszki, Tadeusza Mazowieckiego – przedstawia genezę wprowadzenia stanu wojennego, jego cechy charakterystyczne i skutki – podaje przebieg i skutki wyborów czerwcowych w 1989 r. oraz okoliczności powołania rządu Tadeusza Mazowieckiego</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: „drugi obieg”, „sejm kontraktowy” – zna daty powstania Wolnych Związków Zawodowych (1978 r.), powstania Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” (IX 1980 r.), zniesienia stanu wojennego (2 VII 1983 r.), wyboru gen. Wojciecha Jaruzelskiego na prezydenta (VII 1989 r.) – identyfikuje postać Anny Walentynowicz – wymienia najważniejsze organizacje opozycyjne lat 70. i 80. oraz ich działalność – omawia organizację, cele i działalność NSZZ „Solidarność” – opisuje genezę i kluczowe decyzje obrad Okrągłego Stołu</p>	<p>Uczeń: – charakteryzuje stosunek władz komunistycznych do ruchu związkowego i opozycji</p>	<p>Uczeń: – ocenia historyczne znaczenie Okrągłego Stołu – na wybranych przykładach przedstawia i ocenia wpływ jednostki na losy narodu oraz państwa</p>

Część druga: Wojna i wojskowość

Wymagania na poszczególne oceny				
dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: hoplita, falanga – omawia rolę postaci: Miltiadesa, Temistoklesa, Leonidasa – zna daty bitew: pod Maratonem (490 r. p.n.e.), w wąwozie Termopile (480 r. p.n.e.), pod Salaminą (480 r. p.n.e.) – przedstawia obowiązujące w świecie greckim zasady postępowania w trakcie wojen. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu Związek Hellenów – omawia rolę postaci: Dariusza I Wielkiego, Kserksesa – zna daty: powstania jońskiego (499–494 r. p.n.e.), bitwy pod Platejami (479 r. p.n.e.), utworzenia Związku Morskiego (478 r. p.n.e.), wojny peloponeskiej (431–404 r. p.n.e.) – przedstawia tradycje militarne <i>polis</i> spartańskiej – omawia organizację armii greckiej – prezentuje przyczyny wojen grecko-perskich i opisuje ich przebieg – wymienia czynniki decydujące o potędze militarnej Sparty i Aten – podaje zalety i wady wykorzystywania falangi. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu Nieśmiertelni – omawia rolę postaci Cyrusa II Wielkiego – zna daty: wyprawy wojsk Dariusza I Wielkiego na Grecję (492 r. p.n.e.), wyprawy armii Kserksesa (480 r. p.n.e.), bitwy pod Mykale (479 r. p.n.e.) – wskazuje na mapie zasięg imperium perskiego, obszary objęte powstaniem jońskim i miejsca bitew stoczonych w trakcie wojen grecko-perskich – opisuje sposób wykorzystywania falangi podczas walki – omawia przebieg bitew: pod Maratonem i Termopilami – opisuje przebieg wojny peloponeskiej – tłumaczy, czym była „wyprawa dziesięciu tysięcy”. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu szyk skośny – omawia rolę postaci Epaminondasa – zna daty: bitwy u ujścia Ajgospotamoj (405 r. p.n.e.), oblężenia Aten (404 r. p.n.e.), bitwy pod Leuktrami (371 r. p.n.e.) – opisuje przebieg bitwy pod Platejami – wyjaśnia okoliczności i skutki hegemonii Aten po wojnach z Persją – przedstawia okoliczności upadku hegemonii Sparty w świecie greckim – tłumaczy, na czym polegała przewaga szyku skośnego nad tradycyjnym ustawieniem falangi. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia na wybranych przykładach strategiczne aspekty starożytnych bitew.
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu kultura hellenistyczna – omawia rolę postaci Aleksandra III Wielkiego – zna daty bitew: nad Granikiem (334 r. p.n.e.), 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu diadochowie – omawia rolę postaci: Filipa II Macedońskiego, Dariusza III – zna daty: bitwy pod Cheroneją (338 r. p.n.e.), 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: hetajrowie, falanga macedońska – zna daty: zdobywania przez Filipa II Macedońskiego hegemonii w Grecji (359–336 r. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Kassandra, Lizymacha, Ptolemeusza I Sotera, Antygona I Jednookiego, Seleukosa I Nikatora – opisuje przebieg i skutki bitwy pod Cheroneją, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia postawę Aleksandra Wielkiego w bitwie nad Granikiem – porównuje i ocenia postawy Aleksandra Wielkiego oraz Dariusza III w bitwach: pod Issos i

<p>pod Issos (333 r. p.n.e.), pod Gaugamelą (331 r. p.n.e.) – wymienia przyczyny sukcesów Aleksandra Wielkiego podczas podboju Persji.</p>	<p>podboju imperium perskiego przez Aleksandra Wielkiego (334–331 r. p.n.e.), śmierci Aleksandra (323 r. p.n.e.) – wskazuje na mapie miejsca największych bitew wojsk Aleksandra z Persami – prezentuje okoliczności sięgnięcia po hegemonię w świecie greckim przez Macedonię – omawia przebieg wyprawy armii Aleksandra Wielkiego przeciwko Persom.</p>	<p>p.n.e.), podboju wschodnich prowincji Persji przez Aleksandra Wielkiego (330–327 r. p.n.e.), wyprawy wojsk Aleksandra Wielkiego do Indii (327–325 r. p.n.e.), wojen diadochów (321–281 r. p.n.e.) – wskazuje na mapie miejsca największych bitew wojsk Aleksandra z Persami – tłumaczy, co decydowało o zwycięstwach sił macedońskich w starciach z innymi armiami – omawia przebieg bitwy pod Issos – opisuje przebieg i skutki bitwy pod Gaugamelą – przedstawia losy imperium macedońskiego po śmierci Aleksandra Wielkiego.</p>	<p>ocenia jej znaczenie – przedstawia i ocenia sposób stłumienia przez Aleksandra buntu Greków – charakteryzuje i ocenia politykę Aleksandra Wielkiego wobec podbitych ludów.</p>	<p>Gaugamelą – porównuje taktyki: Aleksandra Wielkiego w bitwie pod Gaugamelą oraz Epaminondasa w starciu pod Leuktrami.</p>
<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu legion – omawia rolę postaci Hannibala Barkasa – zna daty: I wojny punickiej (264–241 r. p.n.e.), II wojny punickiej (218–201 r. p.n.e.), III wojny punickiej (149–146 r. p.n.e.) – prezentuje przyczyny i skutki rywalizacji rzymsko-kartagińskiej.</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: ekwici, manipuł – omawia rolę postaci Gajusza Mariusza – zna daty: zakończenia podboju Italii przez Rzymian (264 r. p.n.e.), bitwy pod Kannami (216 r. p.n.e.), bitwy pod Zumą (202 r. p.n.e.) – wskazuje na mapie tereny zdobyte przez Rzymian w wyniku wojen punickich</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu abordaż – omawia rolę postaci: Pyrrusa, Scypiona Afrykańskiego Starszego – zna daty: zdobycia Tarentu (272 r. p.n.e.), bitwy pod Mylae (260 r. p.n.e.), bitwy koło przylądka Eknomos (256 r. p.n.e.), bitwy nad Trebbią (218 r. p.n.e.), bitwy nad Jeziorem Trazymeńskim (217 r. p.n.e.)</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>velites</i>, <i>hastati</i>, <i>triarii</i>, szyk „żółw”, szyk manipularny – zna daty: sojuszu Rzymu z miastami lатыńskimi (493 r. p.n.e.), najazdu Galów na Rzym (390 r. p.n.e.), zdobycia przez Rzymian Nowej Kartaginy w Hiszpanii (209 r. p.n.e.) – wskazuje na mapie szlak wojsk kartagińskich podczas II wojny punickiej</p>	<p>Uczeń: – omawia i ocenia zastosowanie w praktyce zasad: <i>Divide et impera</i>; <i>Si vis pacem, para bellum</i> – ocenia wpływ różnych formacji zbrojnych na przebieg bitew na przykładzie starcia pod Kannami.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje organizację armii rzymskiej – porównuje uzbrojenie legionisty rzymskiego i hoplity greckiego – tłumaczy, dlaczego Rzymianie zyskali przewagę nad Kartagińczykami podczas walk na morzu – prezentuje najważniejsze etapy rzymskiej ekspansji terytorialnej w okresie republiki – przedstawia przyczyny i skutki reform wojskowych wprowadzonych przez Gajusza Mariusza – omawia zmiany zachodzące w armii rzymskiej w okresie republiki. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie etapy ekspansji terytorialnej Rzymu – omawia przyczyny i przebieg ekspansji terytorialnej Rzymu na Półwyspie Apenińskim oraz etapy podboju Italii przez Rzymian – przedstawia okoliczności powstania floty rzymskiej i sposoby jej walki – opisuje przebieg i skutki wojen punickich – prezentuje przebieg bitwy pod Kannami i zastosowaną w jej trakcie strategię Kartagińczyków – przybliży przebieg bitwy pod Zamą i zastosowaną w jej trakcie strategię Rzymian. 	<ul style="list-style-type: none"> – tłumaczy zależność między pozycją społeczną i majątkową obywateli rzymskich a rodzajem ich służby w armii – omawia rodzaje szyków w armii rzymskiej – wyjaśnia znaczenie rzymskich zasad: <i>Divide et impera</i>; <i>Si vis pacem, para bellum</i>. 	
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu gladiator – omawia rolę postaci: Juliusza Cezara, Spartakusa, Oktawiana Augusta – zna daty: zawiązania I triumwiratu (60 r. p.n.e.), powstania Spartakusa (73–71 r. p.n.e.), zawiązania II triumwiratu (43 r. p.n.e.), bitwy pod Akcjum (31 r. p.n.e.) – przedstawia rolę gladiatorów w starożytnym Rzymie – omawia okoliczności 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: triumwirat, „pokój rzymski” (<i>pax Romana</i>), limes – omawia rolę postaci: Gnejusza Pompejusza, Marka Antoniusza – zna daty: wojny galijskiej (58–51 r. p.n.e.), wojny Cezara z Pompejuszem (49–45 r. p.n.e.), bitwy pod Farsalos (48 r. p.n.e.), zabójstwa Cezara (44 r. p.n.e.), ogłoszenia „pokoju rzymskiego” (27 r. p.n.e.) – przedstawia przebieg i 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu liktor – omawia rolę postaci: Lucjusza Kornelisz Sulli, Marka Krassusa, Wercyngetyksa, Kleopatry VII, Lepidusa, Marka Aureliusza, Trajana, Hadriana – zna daty: dyktatury Sulli (82–79 r. p.n.e.), powstania Wercyngetyksa (53–52 r. p.n.e.), bitwy pod Alezją (52 r. p.n.e.), bitwy pod Filippi (42 r. p.n.e.), wojny Oktawiana z Markiem Antoniuszem (32–31 r. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: ostatecznego podboju Galii przez wojska Cezara (51 r. p.n.e.), wkroczenia armii Cezara do Italii (49 r. p.n.e.), bitwy pod Dyrrachium (48 r. p.n.e.) – omawia strategię Juliusza Cezara wykorzystaną w trakcie oblężenia Alezji – wyjaśnia wpływ zmian wprowadzonych w armii rzymskiej w I i II w. n.e. na życie społeczne w państwie. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia polityczne oraz militarne skutki rywalizacji wybitnych wodzów na przykładzie Juliusza Cezara i Gnejusza Pompejusza – ocenia strategię bitewną Juliusza Cezara na wybranych przykładach.

<p>przejęcia władzy w Rzymie przez Juliusza Cezara</p> <p>– tłumaczy, dlaczego wojska Juliusza Cezara odnosiły zwycięstwa w starciach z mającymi nad nimi przewagę liczebną siłami przeciwników.</p>	<p>skutki wojny galijskiej</p> <p>– wyjaśnia, jakie korzyści i straty przynosiła surowa dyscyplina wprowadzona w legionach rzymskich</p> <p>– tłumaczy, na czym polegała idea <i>pax Romana</i>, wymienia skutki jej wprowadzenia w Imperium Rzymskim.</p>	<p>p.n.e.)</p> <p>– tłumaczy, w jakich okolicznościach Lucjusz Korneliusz Sulla wprowadził w Rzymie dyktaturę</p> <p>– omawia przebieg wojny między Juliuszem Cezarem a Pompejuszem</p> <p>– przedstawia taktykę wykorzystaną przez Juliusza Cezara w trakcie bitwy pod Farsalos</p> <p>– prezentuje zmiany, które wprowadzono w armii rzymskiej w I i II w. n.e.</p> <p>– wyjaśnia rolę rzymskiego limesu w podziale starożytnego świata na „cywilizowany” i „barbarzyński”.</p>		
<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: rycerstwo, drużyna</p> <p>– omawia rolę postaci: Mieszka I, Karola Wielkiego</p> <p>– zna datę bitwy pod Cedynią (972 r.)</p> <p>– przedstawia organizację wojsk w państwie piastowskim.</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: pancerni, pospolite ruszenie</p> <p>– omawia rolę postaci Karola Młota</p> <p>– zna datę bitwy pod Poitiers (732 r.)</p> <p>– przedstawia znaczenie bitwy pod Poitiers</p> <p>– opisuje zmiany wprowadzone w armii frankijskiej w czasach panowania Karola Wielkiego</p> <p>– prezentuje rolę, organizację i sposób finansowania drużyny Mieszka I</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: tarczownicy, legendy arturiańskie</p> <p>– przedstawia przyczyny i przejawy upadku znaczenia armii rzymskiej</p> <p>– omawia sytuację militarną w Europie Zachodniej na początku średniowiecza</p> <p>– prezentuje organizację i sposób walki armii Franków</p> <p>– opisuje relacje między władcami piastowskimi a drużynnikami</p> <p>– wymienia wady i zalety rezygnacji władców ze</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– opisuje proces rezygnacji z drużyny książęcej na ziemiach polskich w średniowieczu</p> <p>– podaje przykłady wpływu symboliki przekazów arturiańskich na średniowieczne legendy polskie</p> <p>– przedstawia związek pomiędzy wprowadzeniem systemu lennego a zmianami w organizacji średniowiecznych armii.</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– ocenia walory militarne drużyny książęcej w państwie piastowskim.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – omawia przebieg i znaczenie bitwy pod Cedynią – tłumaczy, dlaczego władcy zrezygnowali ze stałych drużyn i nadawali ziemię w zamian za służbę wojskową. 	<p>stałych drużyn na rzecz nadawania ziemi w zamian za służbę wojskową</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia proces kształtowania się rycerstwa i znaczenie tego nowego stanu w monarchii polskiej – przytacza legendy arturiańskie. 		
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: herb, turniej, kultura rycerska – zna daty: I wyprawy krzyżowej (1096–1099 r.), IV wyprawy krzyżowej (1202–1204 r.), zdobycia Akki przez wojska tureckie (1291 r.) – wyszczególnia elementy obyczajowości rycerskiej – wymienia cnoty rycerskie. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: etos rycerski, zakon rycerski – omawia rolę postaci Urbana II – zna daty: zdobycia Jerozolimy i utworzenia Królestwa Jerozolimskiego (1099 r.), utworzenia zakonu krzyżackiego (1191 r.), upadku cesarstwa łacińskiego (1261 r.) – wymienia cechy charakterystyczne etosu rycerskiego – analizuje elementy obyczajowości rycerskiej w średniowieczu – tłumaczy, jaką rolę odgrywały w średniowieczu zamki rycerskie. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Gotfryda z Bouillon, Saladyna – zna daty: wezwania chrześcijan przez Urbana II do rozpoczęcia krucjat (1095 r.), II wyprawy krzyżowej (1147–1149 r.), III wyprawy krzyżowej (1189–1192 r.), V wyprawy krzyżowej (1217–1221 r.), VI wyprawy krzyżowej (1248–1254 r.), VII wyprawy krzyżowej (1270 r.) – przedstawia proces kształtowania się rycerstwa – podaje przykłady nieprzestrzegania etosu rycerskiego w średniowieczu – prezentuje etapy i skutki wypraw krzyżowych – analizuje zmiany uzbrojenia rycerstwa w średniowieczu. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Konrada III, Ludwika VII, Fryderyka Barbarossy, Filipa II Augusta, Ryszarda Lwie Serce, Baldwina I, Fryderyka II Hohenstaufa, Ludwika IX Świętego – przedstawia i ocenia znaczenie wypraw krzyżowych dla Europy – porównuje turniejowe i bitewne wyposażenie rycerzy. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ wypraw krzyżowych na kształtowanie się rycerstwa europejskiego – omawia i ocenia wpływ średniowiecznego etosu rycerskiego na obyczajowość i kulturę w następnych epokach.
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci Konrada Mazowieckiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: wojna 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Zawiszy Czarnego z 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna datę utworzenia Związku Pruskiego (1440 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia poglądy Pawła Włodkowica na temat

<p>– zna daty: sprowadzenia Krzyżaków do Polski (1226 r.), wielkiej wojny z zakonem krzyżackim (1409–1411 r.), bitwy pod Grunwaldem (15 lipca 1410 r.), wojny trzynastoletniej (1454–1466 r.), hołdu pruskiego (1525 r.)</p> <p>– opisuje okoliczności sprowadzenia Krzyżaków do Polski.</p>	<p>sprawiedliwa, wojna niesprawiedliwa</p> <p>– omawia rolę postaci: Władysława Łokietka, Kazimierza Wielkiego, Władysława Jagiełły, Kazimierza Jagiellończyka, Zygmunta I Starego, Albrechta Hohenzollerna</p> <p>– zna daty: zajęcia Pomorza Gdańskiego przez Krzyżaków (1308–1309 r.), bitwy pod Płowcami (1331 r.), pokoju w Kaliszu (1343 r.), I pokoju toruńskiego (1411 r.), II pokoju toruńskiego (1466 r.)</p> <p>– prezentuje przyczyny, przebieg i skutki wojen polsko-krzyżackich toczonych w czasach panowania ostatnich Piastów</p> <p>– przedstawia przebieg i skutki wielkiej wojny z zakonem krzyżackim</p> <p>– podaje okoliczności sekularyzacji zakonu krzyżackiego.</p>	<p>Garbowa, Pawła Włodkowica</p> <p>– zna daty: soboru w Konstancji (1414–1418 r.), powstania antykrzyżackiego w Prusach (1454 r.), bitwy pod Chojnicami (1454 r.), ostatniej wojny z Krzyżakami (1519–1521 r.)</p> <p>– wskazuje na mapie kierunki działań wojsk polsko-litewskich i krzyżackich w czasie wielkiej wojny z zakonem oraz zmiany terytorialne będące następstwami zawarcia I pokoju toruńskiego</p> <p>– przedstawia proces kształtowania się średniowiecznego rycerstwa polskiego</p> <p>– opisuje przebieg bitwy pod Grunwaldem</p> <p>– przybliży postawy posłów polskich w trakcie soboru w Konstancji</p> <p>– prezentuje przyczyny, przebieg i skutki wojny trzynastoletniej.</p>	<p>r.)</p> <p>– wyjaśnia znaczenie poglądów religijnych i politycznych dla definiowania wojen: sprawiedliwych i niesprawiedliwych w średniowieczu</p> <p>– ocenia, czy wojna może być sprawiedliwa, i uzasadnia swoją opinię.</p>	<p>przyczyn i sposobu prowadzenia wojen</p> <p>– ocenia znaczenie dla sporu polsko-krzyżackiego: bitwy pod Płowcami, bitwy pod Grunwaldem, wystąpienia Pawła Włodkowica na soborze w Konstancji.</p>
--	--	--	---	--

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: wojny stuletniej (1337–1453 r.), zdobycia Konstantynopola przez Turków (1453 r.) – omawia przyczyny i skutki wojny stuletniej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Joanny d’Arc, Jana Husa – zna daty bitew: pod Crécy (1346 r.), pod Azincourt (1415 r.) – wyjaśnia, dlaczego bitwy: pod Crécy i Azincourt oznaczały koniec epoki rycerstwa – przedstawia wpływ Joanny d’Arc na przebieg wojny stuletniej – wskazuje okoliczności wprowadzenia broni palnej – prezentuje zmiany organizacji armii europejskich w XV w. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Filipa VI, Edwarda III, Karola VII, Zygmunta Luksemburskiego, Jana Žižki – zna daty: spalenia Joanny d’Arc na stosie (1431 r.), utworzenia Konfederacji Szwajcarskiej (1291 r.), bitwy pod Lipanami (1434 r.) – charakteryzuje technikę wojenną stosowaną przez wojska husyckie – wyjaśnia, jakie znaczenie miało wykorzystywanie przez husytów wozów bojowych – przedstawia sposoby zastosowania broni palnej podczas prowadzenia działań wojennych w XV w. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci Arnolda von Winkelrieda – zna daty: bitwy pod Morgarten (1315 r.), bitwy pod Dornbach (1499 r.), odsieczy Pragi przez wojska Jana Žižki (1420 r.) – przedstawia przebieg wojen Szwajcarów o zachowanie suwerenności i wpływ tych konfliktów na sposób prowadzenia działań wojennych w nowożytnej Europie – wyjaśnia, na czym polega symbolika postaci Winkelrieda. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia militarne skutki zastosowania broni palnej.
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu wojna religijna – omawia rolę postaci Marcina Lutera – zna daty: wystąpienia Marcina Lutera (1517 r.), pokoju w Augsburgu (1555 r.), tzw. nocy św. Bartłomieja (1572 r.), wydania <i>Edyktu nantejskiego</i> (1598 r.) – podaje przyczyny i skutki konfliktów religijnych w Europie. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: tzw. noc św. Bartłomieja, Wielka Armada – omawia rolę postaci: Thomasa Münzera, Katarzyny Medycejskiej, Henryka de Burbon, Elżbiety I – zna daty: powstania chłopskiego w Niemczech (1524–1525 r.), bitwy pod Frankenhausen (1525 r.), klęski Wielkiej Armady (1588 r.) 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: Związek Szmalkaldzki, <i>Sacco di Roma</i> – omawia rolę postaci: Karola V, Karola VIII, Ludwika XII, Franciszka I, Francisa Drake’a – zna daty: sejmu w Spirze (1529 r.), utworzenia Związku Szmalkaldzkiego (1531 r.), bitwy pod Pawią (1525 r.), <i>Sacco di Roma</i> (1527 r.), tzw. wojny trzech Henryków (1574– 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: wojen szmalkaldzkich (1546–1552 r.), wyprawy wojsk Karola VIII do Włoch (1494 r.), wyprawy sił Ludwika XII do Włoch (1499 r.), bitwy pod Marignano (1515 r.), pokoju w Cateau-Cambrésis (1559 r.), wydania edyktu tolerancyjnego w Saint-Germain-en-Laye (1562 r.), wojny między hugenotami a katolikami 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia, czy postanowienia <i>Edyktu nantejskiego</i> mogły stanowić podstawę pokojowego współistnienia protestantów i katolików – ocenia, czy reformacja musiała oznaczać wciągnięcie państw europejskich w konflikty o podłożu religijnym.

	<ul style="list-style-type: none"> – tłumaczy, w jaki sposób reformacja wpłynęła na radykalizację nastrojów społecznych w Niemczech – prezentuje przyczyny, przebieg i skutki wojny chłopskiej w Niemczech – wskazuje wady i zalety prowadzenia działań wojennych z pomocą wojsk zaciężnych. 	<p>1589 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przebieg i skutki wojen religijnych w Niemczech – tłumaczy, jaką rolę odegrało użycie broni palnej w trakcie bitwy pod Pawią – podaje skutki polityczne <i>Sacco di Roma</i> – wymienia przyczyny sukcesów i klęsk armii francuskiej w czasie wojen włoskich – prezentuje przyczyny, przebieg i skutki rywalizacji angielsko-hiszpańskiej. 	<p>we Francji (1562–1594 r.), pokoju w Saint-Germain-en-Laye (1570 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – prezentuje przyczyny, przebieg i skutki wojen włoskich – omawia wpływ wojen włoskich na sposób prowadzenia konfliktów zbrojnych w epoce nowożytnej – opisuje przyczyny, przebieg i skutki wojen religijnych we Francji. 	
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty wojny trzydziestoletniej (1618–1648 r.) – wymienia przyczyny i skutki wojny trzydziestoletniej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: tzw. defenestracja praska, Armia Nowego Wzoru – omawia rolę postaci: Gustawa II Adolfa, Olivera Cromwella, Armanda Jeana du Plessis de Richelieu, Ludwika XIV – zna daty: tzw. II defenestracji praskiej (1618 r.), bitwy pod Białą Górą (1620 r.), bitwy pod Lützen (1632 r.), pokoju westfalskiego (1648 r.) – wskazuje na mapie obszary krajów zaangażowanych w wojnę trzydziestoletnią – przedstawia sposoby prowadzenia walk w XVII 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu tzw. pacyfikacja gandawska – omawia rolę postaci: Wilhelma Orańskiego, Fryderyka V, Ferdynanda Habsburga, Chrystiana IV, Albrechta von Wallensteina – zna daty: wybuchu antyhiszpańskiego powstania w Niderlandach (1566 r.), zawarcia tzw. pacyfikacji gandawskiej (1576 r.), wkroczenia wojsk duńskich do Rzeszy (1625 r.), bitwy pod Rocroi (1643 r.), odwołania <i>Edyktu nantejskiego</i> (1685 r.) 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Filipa II, Gábora Bethlena – zna daty: unii w Arras (1579 r.), najazdu wojsk Gábora Bethlena na Wiedeń (1619 r.), oblężenia Magdeburga (1631 r.), bitwy pod Nördlingen (1634 r.), upadku La Rochelle (1628 r.) – wyjaśnia, na czym polegała przewaga żołnierzy Armii Nowego Wzoru nad innymi wojskami zaciężnymi – tłumaczy, dlaczego wojna trzydziestoletnia trwała tak długo i czemu angażowali się w nią władcy kolejnych państw 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia polityczne i społeczne skutki wojny trzydziestoletniej.

	<p>w.</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia nazwy formacji zbrojnych walczących w XVII w. – prezentuje znaczenie fortyfikacji dla prowadzenia działań wojennych w XVII w. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki konfliktu w Niderlandach – wymienia i charakteryzuje okresy wojny trzydziestoletniej – tłumaczy, dlaczego zwycięstwo Szwedów pod Lützen można określić jako pyrrusowe – omawia przyczyny i skutki odwołania <i>Edyktu nantejskiego</i> we Francji – określa wady i zalety sposobów zaopatrywania wojsk w XVII w. 	sąsiadujących z Rzeszą.	
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu husaria – omawia rolę postaci: Jana Karola Chodkiewicza, Stanisława Żółkiewskiego – zna daty bitew: pod Kircholmem (1605 r.), pod Kłuszynem (1610 r.), pod Cecorą (1620 r.), pod Chocimiem (1621 r.) – wymienia cechy charakterystyczne armii polsko-litewskiej w XVI w. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: wojsko kwarciane, piechota wybraniecka – omawia rolę postaci Stefana Batorego – zna daty: wojny z Moskwą o Inflanty (1577–1582 r.), rozejmu w Jamie Zapolskim (1582 r.), wojny z Rosją (1609–1619 r.), rozejmu w Dywilinie (1619 r.) – wskazuje na mapie tereny, których przynależność budziła spory pomiędzy Rzeczpospolitą a Szwecją – określa cechy charakterystyczne armii polsko-litewskiej w XVI w. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: obrona potoczna, rota, lisowczycy, koncerz – omawia rolę postaci Aleksandra Lisowskiego – zna daty: utworzenia piechoty wybranieckiej (1578 r.), wyprawy połockiej (1579 r.), wyprawy na Wielkie Łuki (1580 r.), wyprawy pskowskiej (1581–1582 r.), inwazji wojsk szwedzkich na Inflanty (1604 r.), wyprawy sił Dymitra Samozwańca na Moskwę (1604 r.), zdobycia Smoleńska (1611 r.) – wskazuje na mapie kierunki wypraw wojsk Stefana Batorego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna datę przyłączenia Estonii do Rzeczypospolitej (1600 r.) – wskazuje podobieństwa i różnice pomiędzy wojskami kozackimi a lisowczykami – określa skuteczność armii polsko-litewskiej w XVI w. – ocenia, czy śmierć Jana Karola Chodkiewicza w trakcie walk pod Chocimiem miała wpływ na postawy żołnierzy polskich. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia działalność i skuteczność lisowczyków jako wojska najemnego – ocenia wartość bojową husarii – ocenia skuteczność wybitnych wodzów podczas wielkich bitew z pierwszej połowy XVII w.

	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia reformy wojskowe wprowadzone przez Stefana Batorego – omawia strategię Jana Karola Chodkiewicza wykorzystaną w trakcie bitwy pod Kircholmem – analizuje strategię Stanisława Żółkiewskiego wykorzystaną w trakcie bitwy pod Kłuszynem – prezentuje uzbrojenie i sposób walki husarii. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia przyczyny, przebieg i skutki wojny o Inflanty toczonej w czasach panowania Stefana Batorego – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki wojen polsko-szwedzkich, polsko-rosyjskich oraz polsko-tureckich, które toczono na przełomie XVI i XVII w. 		
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Bohdana Chmielnickiego, Władysława IV, Jana Kazimierza, Jana III Sobieskiego – zna daty: bitwy pod Oliwą (1627 r.), bitwy pod Trzcianą (1629 r.), wybuchu powstania Chmielnickiego (1648 r.), bitwy pod Chocimiem (1673 r.), bitwy pod Wiedniem (1683 r.) – wymienia przyczyny sukcesów i porażek Szwedów w wojnach z Rzeczpospolitą. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu rejestr kozacki – omawia rolę postaci: Gustawa II Adolfa, Karola X Gustawa, Stefana Czarnieckiego, Michała Korybuta Wiśniowieckiego – zna daty: zajęcia Pomorza Gdańskiego przez Szwedów (1626–1629 r.), rozejmu w Starym Targu (1629 r.), bitwy nad Żółtymi Wodami (1648 r.), bitwy pod Korsuniem (1648 r.), bitwy pod Beresteczkiem (1651 r.), ugody w Perejasławiu (1654 r.), oblężenia Jasnej Góry (1655 r.), bitwy pod Warką (1656 r.), pokoju w Oliwie (1660 r.), pokoju w Andruszowie (1667 r.), traktatu w Buczaczu (1672 r.), pokoju w Karłowicach (1699 r.) – tłumaczy, co było 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: autorament, wojsko komputowe – omawia rolę postaci: Jeremiego Wiśniowieckiego, Janusza Radziwiłła, Fryderyka Wilhelma, Jerzego II Rakoczego – zna daty: wojny polsko-szwedzkiej (1621–1622 r.), oblężenia Zbaraża (1649 r.), bitwy pod Batohem (1652 r.), konfederacji tyszowieckiej (1655 r.), bitwy pod Warszawą (1656 r.), zerwania związków lennych Brandenburгии z Polską (1656 r.), układu w Radnot (1656 r.), wojny Rzeczypospolitej z Turcją (1672–1676 r.), traktatu w Żurawnie (1676 r.) – opisuje przebieg i skutki wojen polsko-szwedzkich toczonych w pierwszej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci Arendta Dickmanna – zna daty: utworzenia rejestru kozackiego (1572 r.), bitwy pod Walmoją (1626 r.), kapitulacji wojsk polskich pod Ujściem i w Kiejdanach (1655 r.), oblężenia Koldyngi (1658 r.) – przedstawia wpływ sytuacji finansowej Rzeczypospolitej na wyniki zmagañ jej armii. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia, czy Rzeczpospolita w XVII w. potrzebowała silnej i dużej floty – ocenia, czy decyzja Jana III Sobieskiego dotycząca zaangażowania się w działania wojenne przeciwko Turcji i rozpoczęcia odsieczy wiedeńskiej była słuszna.

	<p>podstawą siły bojowej Kozaków i jak wykorzystywali ją oni w praktyce</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia reformy wprowadzone w armii polskiej w drugiej połowie XVII w. 	<p>połowie XVII w.</p> <ul style="list-style-type: none"> – prezentuje przebieg i skutki potopu szwedzkiego – przedstawia przebieg i skutki wojen polsko-tureckich toczonych w drugiej połowie XVII w. – omawia strategię wykorzystaną przez Jana III Sobieskiego w trakcie bitwy pod Wiedniem. 		
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu kosynierzy – omawia rolę postaci: Stanisława Augusta Poniatowskiego, Tadeusza Kościuszki – zna daty: konfederacji barskiej (1768–1772 r.), I rozbioru Polski (1772 r.), Sejmu Wielkiego (1788–1792 r.), zawiązania konfederacji targowickiej (1792 r.), II rozbioru Polski (1793 r.), powstania kościuszkowskiego (1794 r.), III rozbioru Polski (1795 r.) – przedstawia przyczyny i skutki powstania kościuszkowskiego. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: konfederacja barska, Sejm Niemy, naczelnik powstania, rzeź Pragi – omawia rolę postaci: Kazimierza Pułaskiego, Jana Henryka Dąbrowskiego – zna daty: utworzenia Szkoły Rycerskiej (1765 r.), bitwy pod Zieleńcami (18 czerwca 1792 r.), przysięgi Tadeusza Kościuszki w Krakowie (24 marca 1794 r.), bitwy pod Raławicami (4 kwietnia 1794 r.), bitwy pod Szczekocinami (6 czerwca 1794 r.), bitwy pod Maciejowicami (10 października 1794 r.), rzezi Pragi (4 listopada 1794 r.) – tłumaczy, w jakich okolicznościach zawiązano konfederację barską – przedstawia reformy wojska przeprowadzone w 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: Sejmu Niemego (1717 r.), utworzenia Generalności (1769 r.), ogłoszenia detronizacji Stanisława Augusta Poniatowskiego (1770 r.), reformy wojska uchwalonej przez Sejm Wielki (1789 r.), bitwy pod Dubienką (18 lipca 1792 r.) – omawia przebieg działań politycznych i walk prowadzonych przez konfederatów barskich – określa przyczyny, przebieg i skutki wojny w obronie <i>Konstytucji 3 maja</i> – przedstawia strategię wykorzystaną przez Tadeusza Kościuszkę w trakcie bitwy pod Raławicami – wyjaśnia, dlaczego udział kosynierów w bitwie raławickiej był możliwy i wyjątkowo ważny 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego Polacy brali udział w wojnie o niepodległość USA – wymienia różnice pomiędzy konfederacją barską a powstaniem kościuszkowskim – porównuje przyczyny klęski konfederacji barskiej i powstania kościuszkowskiego. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia wkład militarny Polaków w walkę o zachowanie niepodległości – ocenia kierunek, w jakim zmierzały reformy wojska Rzeczypospolitej w XVIII w.

	<p>XVIII w.</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jakie znaczenie miało ustanowienie Orderu Virtuti Militari – prezentuje przebieg powstania kościuszkowskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – tłumaczy cel przeprowadzonej przez Rosjan rzezi mieszkańców Pragi. 		
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci Napoleona Bonapartego – zna daty: wybuchu rewolucji francuskiej (1789 r.), bitwy pod Austerlitz (1805 r.), wyprawy armii Napoleona na Rosję (1812 r.) – podaje przyczyny i skutki klęski wojsk Napoleona w Rosji. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu tzw. 100 dni Napoleona – omawia rolę postaci Aleksandra I – zna daty: koronacji cesarskiej Napoleona (1804 r.), bitwy pod Borodino (1812 r.), bitwy pod Lipskiem (1813 r.), abdykacji Napoleona (1814 r.), bitwy pod Waterloo (1815 r.) – przedstawia wpływ rewolucji francuskiej na przemiany w wojsku – wymienia bitwy, które miały przełomowe znaczenie w kampaniach napoleońskich – charakteryzuje rodzaje wojsk tworzących armię Napoleona – prezentuje przebieg i skutki wyprawy sił Napoleona na Moskwę. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: tzw. bitwa trzech cesarzy, tzw. bitwa narodów – omawia rolę postaci: Franciszka I, Horatia Nelsona, Michaiła Kutuzowa, Arthura Wellesleya – zna daty: objęcia przez Napoleona dowództwa nad Armią Włoch (1796 r.), wyprawy wojsk Napoleona do Egiptu (1798 r.), bitwy pod piramidami (1798 r.), bitwy pod Abukirem (1799 r.), bitwy pod Marengo (1800 r.), bitwy pod Frydlandem (1807 r.), bitwy pod Jeną (1806 r.), bitwy pod Auerstädt (1806 r.), bitwy pod Trafalgarem (1805 r.), bitwy pod Wagram (1809 r.) – omawia początki kariery Napoleona Bonapartego – wymienia czynniki, które zadecydowały o zwycięstwie Francuzów w wojnie z siłami I koalicji – przedstawia przebieg kampanii napoleońskich 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: taktyka linearna, taktyka kolumnowo-tyralierska – omawia rolę postaci: Louisa Nicolasa Davouta, Michela Neyana – zna daty: I koalicji antyfrancuskiej (1792–1797 r.), utworzenia armii narodowej we Francji (1793 r.), zdobycia przez siły Napoleona Tulonu (1793 r.), II koalicji antyfrancuskiej (1799–1802 r.), pokoju w Amiens (1802 r.), wybuchu wojny francusko-angielskiej (1803 r.), III koalicji antyfrancuskiej (1805 r.), IV koalicji antyfrancuskiej (1806–1807 r.), bitwy pod Hławą Pruską (1807 r.), V koalicji antyfrancuskiej (1808–1809 r.), VI koalicji antyfrancuskiej (1812–1814 r.), VII koalicji antyfrancuskiej (1815 r.) – wyjaśnia, czym różniła się kampania rosyjska od poprzednich wojen toczonych przez armię 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia talent militarny Napoleona.

		– prezentuje strategię wykorzystaną przez Arthura Wellesleya w trakcie bitwy pod Waterloo – określa okoliczności upadku Napoleona.	Napoleona.	
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna datę utworzenia Księstwa Warszawskiego (1807 r.) – przedstawia okoliczności powstania Księstwa Warszawskiego. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Kodeks Napoleona</i>, blokada kontynentalna – omawia rolę postaci Józefa Poniatowskiego – zna daty: pokoju w Tylży (1807 r.), wojny z Austrią (1809 r.), wysłania legionistów polskich na Santo Domingo (1801–1802 r.) – wskazuje na mapie obszary państw zależnych od Francji w czasach rządów Napoleona – przedstawia stosunek Napoleona do podbitej ludności – opisuje wkład militarny Polaków w kampanie armii Napoleona. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu tzw. II wojna polska – omawia rolę postaci: Józefa Bonapartego, Józefa Zajączka – zna daty: blokady kontynentalnej (1806–1810 r.), wybuchu powstania w Wielkopolsce (1806 r.) – prezentuje politykę francuską w Hiszpanii – przedstawia słabości i zalety Księstwa Warszawskiego – analizuje „czarną i białą legendę” Napoleona. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: traktatu w Fontainebleau (1807 r.), usunięcia Francuzów z Hiszpanii (1813 r.) – przedstawia stosunek różnych narodów europejskich do Napoleona – wyjaśnia różnice pomiędzy ocenami Napoleona w Polsce i w innych państwach europejskich. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia stosunek Napoleona do podbitej ludności – ocenia stosunek Napoleona do Polaków – ocenia, czy opowiedzenie się po stronie Napoleona przyniosło Polakom korzyści.
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu kongres wiedeński – zna daty obrad kongresu wiedeńskiego (1814–1815 r.) – wymienia postanowienia polityczne i terytorialne uczestników kongresu wiedeńskiego. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: Święte Przymierze, <i>pax Britannica</i>, Wiosna Ludów, wojna krymska, kongres berliński – omawia rolę postaci: Aleksandra I, Wiktorii I, Aleksandra II – zna daty: utworzenia 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: epoka wiktoriańska, rządy reakcji, tzw. sojusz trzech cesarzy, powstanie sipajów, wojny burskie, tzw. powstanie bokserów – omawia rolę postaci: Mikołaja I, Giuseppe Mazziniego, Józefa Bema 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: podboju Algierii (1830–1847 r.), powstań we Włoszech (1831 r.), I wojny opiumowej (1839–1842 r.), oblężenia Sewastopola (1854–1855 r.), wojny rosyjsko-tureckiej (1877–1878 r.), pokoju w San Stefano (1878 r.), 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ postanowień uczestników kongresu berlińskiego na ład europejski – ocenia politykę Wielkiej Brytanii w XIX i na początku XX w.

	<p>Świętego Przymierza (1815 r.), wybuchu powstania listopadowego (1830 r.), Wiosny Ludów (1848–1849 r.), wojny krymskiej (1853–1856 r.), kongresu berlińskiego (1878 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia okoliczności zwołania kongresu wiedeńskiego – tłumaczy, komu służyły, a kogo ograniczały postanowienia uczestników kongresów: wiedeńskiego i berlińskiego – przedstawia rolę, jaką miało odgrywać Święte Przymierze – wyjaśnia, na czym polegał <i>pax Britannica</i> – określa przyczyny rywalizacji rosyjsko-tureckiej – prezentuje postanowienia uczestników kongresu berlińskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: rewolucji we Francji i w Belgii (1830 r.), powstania sipajów (1857–1859 r.), zawarcia tzw. sojuszu trzech cesarzy (1873 r.), I wojny burskiej (1880–1881 r.), tzw. powstania bokserów (1899 r.), II wojny burskiej (1899–1902 r.) – wyjaśnia, co leżało u podstaw potęgi Wielkiej Brytanii – określa przyczyny, przebieg i skutki rewolucji europejskich z pierwszej połowy XIX w. – wymienia rewolucje z pierwszej połowy XIX w. – tłumaczy, dlaczego władcy państw Europy Zachodniej ingerowali w konflikt rosyjsko-turecki – omawia przebieg i skutki wojny krymskiej – wymienia konflikty kolonialne, w które była zaangażowana Wielka Brytania – wyjaśnia, dlaczego państwa europejskie angażowały się w konflikty kolonialne – przedstawia korzyści, jakie polityka kolonialna przynosiła mocarstwom europejskim. 	<p>dwuprzymierza Niemiec i Austro-Węgier (1879 r.), wojny Brytyjczyków z Zulusami (1879 r.), I wojny włosko-etiopskiej (1887–1889 r.), II wojny włosko-etiopskiej (1895–1896 r.), bitwy pod Aduą (1896 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje przebieg działań zbrojnych w trakcie wojny rosyjsko-tureckiej (1877–1878 r.) – omawia konflikty kolonialne w Afryce – przedstawia konflikty kolonialne w Azji – prezentuje ekspansję kolonialną Francji, Niemiec i Włoch. 	
<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu Czerwony Krzyż</p>	<p>Uczeń: – omawia rolę postaci: Giuseppe Garibaldi, Jeana Henriego Dunanta</p>	<p>Uczeń: – omawia rolę postaci Hiramusa Maxima, Helmuta</p>	<p>Uczeń: – omawia rolę postaci Hiramusa Maxima, Helmuta</p>	<p>Uczeń: – porównuje przebieg zjednoczenia Włoch i</p>

<p>– zna daty: Wiosny Ludów we Włoszech (1848–1849 r.), utworzenia Królestwa Włoch (1861 r.), proklamowania powstania II Rzeszy (18 stycznia 1871 r.)</p> <p>– wymienia wady i zalety wprowadzenia armii narodowych z poboru.</p>	<p>Napoleona III, Ottona von Bismarcka</p> <p>– zna daty: bitwy pod Solferino (1859 r.), wojny francusko-pruskiej (1870–1871 r.), pokoju we Frankfurcie nad Menem (1871 r.)</p> <p>– podaje cechy charakterystyczne i skutki powstania armii narodowych</p> <p>– wymienia nowe rodzaje broni i wynalazki służące jej udoskonalaniu</p> <p>– przedstawia okoliczności utworzenia Czerwonego Krzyża.</p>	<p>– zna daty: skonstruowania karabinu iglicowego (1836 r.), skonstruowania karabinu maszynowego (1884 r.), I bitwy pod Custożą (1848 r.), wojny francusko-austriackiej (1859 r.), wyprawy „czerwonych koszul” (1860 r.), wojny włosko-prusko-austriackiej (1866 r.), II bitwy pod Custożą (1866 r.), bitwy pod Sedanem (1870 r.)</p> <p>– wyjaśnia wpływ rozwoju techniki na sposób prowadzenia działań wojennych w XIX w.</p> <p>– prezentuje przebieg działań wojennych zmierzających do zjednoczenia Włoch</p> <p>– przedstawia przyczyny, przebieg i skutki wojny francusko-niemieckiej.</p>	<p>von Moltke</p> <p>– zna daty: uchwalenia konwencji genewskiej (1864 r.), kapitulacji francuskiej Armii Renu pod Metzem (1870 r.)</p> <p>– wymienia przyczyny wzrostu strat osobowych na polach bitew w drugiej połowie XIX w.</p> <p>– wyjaśnia, w jaki sposób starano się poprawić opiekę nad żołnierzami rannymi na polach bitew.</p>	<p>Niemiec oraz ocenia, w którym z tych procesów aspekt militarny miał większe znaczenie.</p>
<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: trójprzymierze, ententa (trójporozumienie), Liga Narodów</p> <p>– zna daty: I wojny światowej (1914–1918 r.), podpisania rozejmu na froncie zachodnim (11 listopada 1918 r.), rewolucji lutowej (1917 r.), rewolucji październikowej (1917 r.), utworzenia Ligi Narodów (1920 r.)</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: wojna pozycyjna, broń chemiczna, nieograniczona wojna podwodna</p> <p>– omawia rolę postaci Thomasa Woodrowa Wilsona</p> <p>– zna daty: bitwy nad Marną (1914 r.), bitwy pod Tannenbergiem (1914 r.), bitwy pod Ypres (1915 r.), bitwy pod Gorlicami (1915 r.), bitwy pod Verdun</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– omawia rolę postaci: Philippe’a Pétaina, Paula von Hindenburga, Aleksieja Brusilowa</p> <p>– zna daty: pierwszego zastosowania broni chemicznej (1915 r.), przystąpienia Włoch do wojny po stronie ententy (1915 r.), bitwy na półwyspie Gallipoli (1915–1916 r.), pierwszego zastosowania czołgów (1916 r.), bitwy</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– zna daty: bitwy nad jeziorami mazurskimi (1914 r.), przystąpienia Turcji do wojny po stronie państw centralnych (1914 r.), przystąpienia Rumunii do wojny po stronie ententy (1916 r.), przystąpienia Grecji do wojny po stronie ententy (1917 r.), buntu niemieckich marynarzy w Kilonii (1918 r.)</p> <p>– przedstawia przebieg</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– ocenia, czy państwa centralne miały szansę na zwycięstwo</p> <p>– ocenia skuteczność działań Ligi Narodów.</p>

<p>– przedstawia skutki społeczne I wojny światowej.</p>	<p>(1916 r.), bitwy nad Sommą (1916 r.), ofensywy Brusilowa (1916 r.), przystąpienia USA do wojny po stronie ententy (1917 r.), pokoju w Brześciu nad Bugiem (1918 r.)</p> <p>– wskazuje na mapie obszary państw uczestniczących w wojnie po stronie ententy i państw centralnych</p> <p>– wyjaśnia znaczenie bitew: nad Marną, pod Verdun i nad Sommą dla przebiegu działań wojennych na froncie zachodnim</p> <p>– wyjaśnia znaczenie bitew: pod Tannenbergiem i Gorlicami oraz ofensywy Brusilowa dla przebiegu działań wojennych na froncie wschodnim</p> <p>– omawia taktyki prowadzenia działań zbrojnych wykorzystywane w czasie I wojny światowej</p> <p>– opisuje okoliczności i cele utworzenia Ligi Narodów.</p>	<p>jutlandzkiej (1916 r.), II bitwy nad Marną (1918 r.)</p> <p>– prezentuje przebieg działań wojennych na froncie zachodnim</p> <p>– wyjaśnia, z jakich powodów konflikt na froncie zachodnim przekształcił się w wojnę pozycyjną</p> <p>– przedstawia przebieg działań wojennych na froncie wschodnim</p> <p>– tłumaczy, jakie znaczenie dla przebiegu I wojny światowej miało przystąpienie USA do wojny po stronie państw ententy</p> <p>– opisuje przebieg działań wojennych na morzu</p> <p>– przedstawia zmiany techniki wojennej</p> <p>– wyjaśnia, jakie były przyczyny i skutki zastosowania broni chemicznej.</p>	<p>walk na frontach I wojny światowej innych niż wschodni i zachodni</p> <p>– wskazuje, które rodzaje broni zastosowane w trakcie I wojny światowej miały charakter defensywny, a które ofensywny</p> <p>– porównuje okoliczności zakończenia działań zbrojnych na frontach: wschodnim i zachodnim.</p>	
<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: wojna totalna, alianci</p> <p>– zna daty: II wojny światowej (1939–1945 r.), ataku III Rzeszy na Polskę</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminu wojna błyskawiczna (blitzkrieg)</p> <p>– zna daty: bitwy nad Bzurą (9–19 września 1939 r.), kapitulacji Warszawy</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: bitwa o Atlantyk, tzw. wilcze stada, kamikaze</p> <p>– omawia rolę postaci: Erwina Rommla, Bernarda</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– zna daty: ataku Japonii na Chiny (1937 r.), kapitulacji Helu (2 października 1939 r.), kapitulacji SGO „Polesie” (5 października 1939 r.),</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– porównuje przebieg I i II wojny światowej.</p>

<p>(1 września 1939 r.), agresji ZSRR na Polskę (17 września 1939 r.), bitwy o Anglię (lipiec – październik 1940 r.), agresji Niemiec na ZSRR (22 czerwca 1941 r.), powstania warszawskiego (1 sierpnia – 3 października 1944 r.), kapitulacji III Rzeszy (8 maja 1945 r.), zrzucenia bomb atomowych na Hiroszimę i Nagasaki (6 i 9 sierpnia 1945 r.), kapitulacji Japonii (2 września 1945 r.) – omawia cechy charakterystyczne wojny totalnej na przykładzie II wojny światowej.</p>	<p>(28 września 1939 r.), ataku Niemiec na Danię i Norwegię (kwiecień 1940 r.), ataku Niemiec na Francję, Belgię, Holandię i Luksemburg (maj 1940 r.), bitwy o Moskwę (1941/1942 r.), ataku na Pearl Harbor (7 grudnia 1941 r.), bitwy o Midway (czerwiec 1942 r.), bitwy o Stalingrad (sierpień 1942 – luty 1943 r.), bitwy na Łuku Kurskim (lipiec – sierpień 1943 r.), lądowania w Normandii (6 czerwca 1944 r.) – tłumaczy, jakie znaczenie militarne miały bitwy: o Anglię i pod Stalingradem – uzasadnia, dlaczego bitwę na Łuku Kurskim uznaje się za moment przełomowy II wojny światowej – wyjaśnia, jakie znaczenie militarne, polityczne i humanitarne miało zrzucenie bomb atomowych na Hiroszimę i Nagasaki – przedstawia rozwój techniki podczas II wojny światowej i jego konsekwencje – wyjaśnia, dlaczego front wschodni miał decydujące znaczenie podczas II wojny światowej.</p>	<p>Montgomery’ego, Stanisława Sosabowskiego – zna daty: przystąpienia Włoch do wojny po stronie III Rzeszy (czerwiec 1940 r.), ofensywy włoskiej w Afryce (czerwiec 1940 r.), agresji Włoch na Grecję (październik 1940 r.), agresji Niemiec na Jugosławię i Grecję (kwiecień 1941 r.), bitwy pod El-Alamejn (listopad 1942 r.), bitwy o Guadalcanal (1942/1943 r.), inwazji aliantów na Sycylię (lipiec 1943 r.), kapitulacji Włoch (8 września 1943 r.), operacji Bagration (czerwiec 1944 r.), operacji Market Garden (wrzesień 1944 r.), kontrofensywy niemieckiej w Ardenach (grudzień 1944 r.), ofensywy styczniowej Armii Czerwonej (1945 r.), kapitulacji Berlina (2 maja 1945 r.), wyzwolenia Włoch (maj 1945 r.) – przedstawia przebieg działań wojennych w Europie w latach 1939–1941 – opisuje przebieg działań na froncie wschodnim – omawia przebieg walk na froncie zachodnim w latach 1943–1945 – wyjaśnia znaczenie bitwy</p>	<p>kapitulacji Francji (czerwiec 1940 r.), zdobycia Krety przez Niemców (maj 1941 r.), operacji Torch (listopad 1942 r.), zajęcia przez Japończyków Holenderskich Indii Wschodnich, Filipin i Malajów (1942 r.), kapitulacji wojsk niemiecko-włoskich w Afryce (13 maja 1943 r.), bitwy na Morzu Filipińskim (czerwiec 1944 r.), wyzwolenia Paryża (sierpień 1944 r.), bitwy o Iwo Jimę (marzec 1945 r.), bitwy o Okinawę (kwiecień – czerwiec 1945 r.), sforsowania Renu przez wojska alianckie (kwiecień 1945 r.), odzyskania Filipin przez USA (1945 r.) – przedstawia strategię wykorzystane przez armie: niemiecką i radziecką w trakcie bitwy na Łuku Kurskim – omawia przebieg działań wojennych w Azji i na Pacyfiku.</p>
--	---	--	---

		o Atlantyk dla ostatecznego wyniku wojny – prezentuje przebieg działań wojennych w Afryce – wyjaśnia, dlaczego kobiety dopuszczono do walk na froncie.		
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: Organizacja Narodów Zjednoczonych, zimna wojna – zna daty: konferencji założycielskiej ONZ (25 kwietnia 1945 r.), podpisania <i>Karty Narodów Zjednoczonych</i> (26 czerwca 1945 r.), zimnej wojny (1945–1991 r.) – przedstawia cele i zasady działania ONZ. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: tzw. wielka trójka, prawo humanitarne, NATO, Układ Warszawski, żelazna kurtyna, <i>pax Americana</i> – omawia rolę postaci: Winstona Churchilla, Ronalda Reagana – zna daty: konferencji w Jałcie (luty 1945 r.), utworzenia NATO (1949 r.), powstania Układu Warszawskiego (1955 r.) – prezentuje okoliczności utworzenia ONZ – wymienia zasady prawa humanitarne – wyjaśnia, czym była zimna wojna – tłumaczy, na czym polega <i>pax Americana</i>. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: konferencji w Dumbarton Oaks (1944 r.), zawarcia konwencji haskiej o pokojowym rozstrzygnięciu sporów (1899 r.), konferencji haskiej (1907 r.), zawarcia konwencji genewskich (1949 r.) – wymienia dokumenty będące podstawami prawa humanitarne – omawia rolę NATO i Układu Warszawskiego w rywalizacji między Wschodem a Zachodem – przedstawia etapy rozwoju prawodawstwa humanitarne. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje i porównuje trzy koncepcje ładu światowego: <i>pax Romana</i>, <i>pax Britannica</i> i <i>pax Americana</i> – podaje czynniki mające wpływ na doskonalenie prawodawstwa humanitarne. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia, czy mimo wykorzystania podczas obu wojen światowych nowych rodzajów broni oraz metod prowadzenia działań zbrojnych zapisy konwencji haskich z 1907 r. pozostały aktualne – ocenia, czy zachowaniu pokoju światowego bardziej służy model dwubiegunowy, czy taki, w którym dominuje jedno supermocarstwo.
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: wyścig zbrojeń, terroryzm – zna datę zamachów w Nowym Jorku (11 września 2001 r.) – przedstawia przyczyny i 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu kryzys kubański – omawia rolę postaci: Fidela Castro, Johna F. Kennedy’ego, Osamy bin Ladena – zna datę początku 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: zawarcia układu o nierozprzestrzaniu broni jądrowej (1968 r.), desantu w Zatoce Świń (1961 r.), zamachów w Madrycie (2004 r.), zamachów w 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu projekt Manhattan – omawia rolę postaci: Roberta Oppenheimera, Andreea Baadera, Ulrike Meinhof – zna daty: przewrotu na 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia metody i sposoby działania organizacji terrorystycznych oraz sposoby walki ze współczesnym terroryzmem.

<p>skutki terroryzmu.</p>	<p>kryzysu kubańskiego (1962 r.) – wskazuje na mapie regiony świata zagrożone terroryzmem – przedstawia znaczenie posiadania przez państwa broni atomowej – tłumaczy, jakie znaczenie miał wyścig zbrojeń dla bezpieczeństwa międzynarodowego po II wojnie światowej – wymienia rodzaje terroryzmu.</p>	<p>Londynie (2005 r.) – wskazuje na mapie miejsca konfliktów, w które są wysyłani żołnierze polscy – omawia cechy charakterystyczne i przykłady różnych rodzajów terroryzmu: etniczno-narodowego, społeczno-rewolucyjnego i islamskiego – prezentuje wpływ terroryzmu na bezpieczeństwo międzynarodowe i ład światowy – przedstawia naukowe i futurystyczne wizje zagłady świata.</p>	<p>Kubie (1959 r.), zdetonowania pierwszej bomby wodorowej (1952 r.), zdetonowania pierwszej bomby neutronowej (1962 r.) – omawia rozwój i rozprzestrzenianie się broni nuklearnej w okresie zimnej wojny.</p>	
<p>Uczeń: – zna daty interwencji amerykańskiej w Wietnamie (1964–1973 r.) – wyjaśnia, jakie znaczenie ideologiczne i polityczne ma Pokojowa Nagroda Nobla.</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu ruch pacyfistyczny – omawia rolę postaci: Mahatmy Gandhiego, Richarda Nixona – zna daty: interwencji francuskiej w Wietnamie (1945–1954 r.), zawarcia traktatów paryskich (1973 r.) – tłumaczy, jakie znaczenie miała wojna w Wietnamie dla nasilania się nastrojów pacyfistycznych – podaje przyczyny klęski polityki USA w Wietnamie – wyjaśnia, na czym polega wojna bez broni.</p>	<p>Uczeń: – omawia rolę postaci: Ho Chi Minha, Ngo Dinh Diema – zna daty: wystąpień studenckich w USA i Europie Zachodniej (1968–1969 r.), zajęcia Wietnamu Południowego przez komunistów z Wietnamu Północnego (1975 r.) – wyjaśnia, jakie idee i przekonania leżą u podstaw ruchu pacyfistycznego – określa przyczyny, przebieg i skutki wojny w Wietnamie – tłumaczy, dlaczego warto podejmować działania</p>	<p>Uczeń: – zna daty: powstania Demokratycznej Republiki Wietnamu (1945 r.), zamachu stanu w Wietnamie Południowym (1963 r.), ofensywy Tet (1968 r.), ofensywy wojsk Wietnamu Północnego (1972 r.) – przedstawia i porównuje rozwój ruchu pacyfistycznego po I i II wojnie światowej.</p>	<p>Uczeń: – ocenia rolę wojsk amerykańskich podczas wojny wietnamskiej – ocenia skutki wojny bez broni – ocenia, czy pacyfizm może stać się obowiązującą doktryną państwową.</p>

		określane jako wojna bez broni – wymienia przykłady wojny bez broni.		
--	--	---	--	--

Część trzecia: Rządzący i rządzi

Wymagania na poszczególne oceny				
dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>polis</i>, monarchia, oligarchia, demokracja, tyrania – omawia rolę postaci: Peryklesa, Arystotelesa – zna datę reform Peryklesa (451/450 r. p.n.e.) – prezentuje warunki uzyskania obywatelstwa w starożytnych Atenach – wymienia prawa i obowiązki obywateli <i>polis</i> ateńskiej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: zgromadzenie ludowe (eklezja), Rada Pięciuset, sąd ludowy (heliaja), kolegium dziesięciu strategów, ostracyzm – omawia rolę postaci: Solona, Klejstenesa – zna daty reform: Solona (594/593 r. p.n.e.) i Klejstenesa (508/507 r. p.n.e.) – wskazuje na mapie Attykę oraz inne obszary zamieszkane przez Greków – przedstawia wpływ warunków naturalnych Grecji na powstanie i funkcjonowanie greckich <i>poleis</i> – omawia reformy: Solona, Klejstenesa i Peryklesa – prezentuje prawa poszczególnych grup społecznych w <i>polis</i> ateńskiej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: „strząśnięcie długów”, hoplici, falanga, agora, areopag, „zwierzę polityczne” – zna datę rozpoczęcia okresu tyranii Pizystratów (561 r. p.n.e.) – wymienia sposoby uzyskiwania obywatelstwa <i>polis</i> ateńskiej – omawia położenie obywateli ateńskich w VI w. p.n.e. i jego wpływ na reformy ustrojowe w Atenach – przedstawia funkcjonowanie i kompetencje instytucji demokratycznych w Atenach – prezentuje poglądy Arystotelesa na temat miejsca i roli obywateli w greckich <i>poleis</i> – przedstawia udział obywateli Aten w sprawowaniu władzy. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: dem, ostrakon – omawia rolę postaci Aspazji z Miletu – zna datę spisania prawa przez Drakona (621 r. p.n.e.) – tłumaczy, w jaki sposób zmiana taktyki wojennej wpłynęła na społeczność <i>polis</i> – przedstawia znaczenie agory dla funkcjonowania demokracji w Atenach. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ reform: Solona, Klejstenesa i Peryklesa na sytuację społeczno-polityczną obywateli ateńskich.
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia wpływ 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – porównuje prawa

<p>terminów: republika, cesarstwo</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna okres istnienia republiki (509–31 r. p.n.e.) – tłumaczy sposób nabywania obywatelstwa w starożytnym Rzymie – przedstawia prawa i obowiązki obywateli rzymskich. 	<p>terminów: patrycjusze, plebejusze, zgromadzenia ludowe (komicja), senat, dyktator, konsul, pretor, cenzor, edyl, kwestor, trybun ludowy, <i>ius sanguinis</i> (prawo krwi), naturalizacja, <i>ius soli</i> (prawo ziemi)</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Oktawiana Augusta, Karakalli – zna okresy istnienia: monarchii rzymskiej (753–509 r. p.n.e.) i cesarstwa (31 r. p.n.e. – 476 r. n.e.) oraz datę wydania przez Karakallę edyktu (212 r. n.e.) – wymienia nazwy urzędów funkcjonujących w republikańskim Rzymie i określa kompetencje urzędników. 	<p>terminów: <i>civitas</i>, pryncypat, dominat, bezpieczeństwa (apatryda)</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Tarkwiniusza Pysznego, Dioklecjana, Cyserona – zna datę utworzenia urzędu trybunów ludowych (V w. p.n.e.) – pokazuje na mapie rozwój terytorialny Rzymu do II w. n.e. – prezentuje wpływ konfliktu między patrycjuszami a plebejuszami na zmiany ustrojowe w Rzymie – przedstawia ustrój Rzymu republikańskiego – omawia sposoby uzyskiwania obywatelstwa w starożytności i obecnie. 	<p>podbojów rzymskich na przemiany ustrojowe w państwie</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega zjawisko bezpieczeństwa i omawia jego konsekwencje. 	<p>obywateli starożytnych Aten i Rzymu z prawami obywateli współczesnych państw.</p>
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: republika miejska, autonomia – wymienia warunki uzyskiwania obywatelstwa miejskiego w średniowieczu. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: patrycjat, rada miejska, ława sądowa, demokracja szlachecka, sarmatyzm – wskazuje na mapie Republikę Zjednoczonych Prowincji i Rzeczpospolitą Obojga Narodów – omawia przyczyny i skutki odradzania się republik miejskich w Italii – przedstawia zakres autonomii średniowiecznych miast 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: doża, Signoria, Wielka Rada, Stany Generalne – zna daty: odrodzenia się republik miejskich w Italii (VIII w.), proklamowania Republiki Niderlandów (1588 r.) – wskazuje na mapie republiki miejskie w Italii i Nowogród Wielki – omawia ustrój Republiki Weneckiej – tłumaczy wpływ tradycji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: domicyl, wilkierz – porównuje zasady uzyskiwania obywatelstwa w starożytnych Atenach i Rzymie oraz w miastach średniowiecznych. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ tradycji demokratycznej Grecji i republikańskiego Rzymu na powstanie oraz funkcjonowanie średniowiecznych republik kupieckich, Republiki Niderlandów i Rzeczypospolitej.

	<ul style="list-style-type: none"> – prezentuje okoliczności powstania i funkcjonowanie Republiki Zjednoczonych Niderlandów – wymienia przyczyny ukształtowania się demokracji szlacheckiej w Polsce. 	<p>antycznych na szlachecką ideologię sarmatyzmu</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje wpływ tradycji antycznych na funkcjonowanie Rzeczypospolitej. 		
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Karola Wielkiego, Ottona I, Ottona III – zna daty koronacji cesarskich: Karola Wielkiego (800 r.) i Ottona I (962 r.) – wymienia obowiązki przypisane w średniowieczu cesarzowi i papieżowi. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Chlodwiga, Pepina Krótkiego, Karola Łysego, Lotara, Ludwika Niemieckiego, Grzegorza VII, Henryka IV, Innocentego III – zna daty: chrztu Chlodwiga (496 r.), traktatu z Verdun (843 r.), ogłoszenia <i>Dictatus papae</i> (1075 r.), synodu w Clermont (1096 r.) – pokazuje na mapie podział państwa Franków na mocy traktatu z Verdun oraz Państwo Kościelne – prezentuje założenia cezaropapizmu i papocezaryzmu – opisuje spór między cesarstwem a papieżem w średniowieczu – przedstawia poglądy Innocentego III. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Urbana II, Kaliksta II, Henryka V – zna daty: powstania Państwa Kościelnego (756 r.), ukorzenia się Henryka IV w Canossie (1077 r.), zawarcia konkordatu wormackiego (1122 r.) – przedstawia historię Europy po upadku Imperium Rzymskiego – prezentuje relacje między państwem Franków a Kościołem – wymienia postanowienia konkordatu wormackiego – omawia średniowieczne teorie dotyczące pochodzenia władzy monarszej – wyjaśnia, jakie konsekwencje dla rywalizacji cesarzy i papieży miały wyprawy krzyżowe. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia i ocenia koncepcje cesarstwa uniwersalistycznego: Karola Wielkiego, Ottona I i Ottona III. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia średniowieczne teorie dotyczące pochodzenia władzy monarszej – ocenia realne możliwości stworzenia cesarstwa uniwersalistycznego w średniowieczu.
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: feudalizm, wasal, senior, lenno, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: hołd lenny, inwestytura, drabina 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: gospodarka naturalna, akt komendacji, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>homagium</i>, suzeren 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia skutki feudalizmu dla społeczeństwa i gospodarki europejskiej.

<p>pańszczyzna – omawia obowiązki wasala i seniora.</p>	<p>feudalna, poddaństwo, renta feudalna, czynsz – opisuje funkcjonowanie systemu wasalno-lennego – tłumaczy, na czym polegało poddaństwo gruntowe, osobiste i sądowe chłopów.</p>	<p>akt prekaryjny – omawia zasady średniowiecznej gospodarki naturalnej – prezentuje wpływ feudalizmu na władzę królewską.</p>	<p>– przedstawia wpływ systemu wasalno-lennego na sposób życia przedstawicieli różnych warstw społecznych w średniowiecznej Europie.</p>	
<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: lokacja, cech, gildia, rada miejska – prezentuje przebieg procesu lokacji miasta i wymienia korzyści, które uzyskiwali jego mieszkańcy – przedstawia zadania oraz funkcje średniowiecznych cechów i gildii.</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: wójt, ława, burmistrz, rajca, ławnik, ratusz, patrycjat, pospólstwo, plebs – omawia organizację i kompetencje samorządu miejskiego – wymienia cechy charakterystyczne średniowiecznego miasta – opisuje strukturę średniowiecznego mieszczaństwa.</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: prawo lokacyjne, zasadzka, konsul, doża, „partacze”, hanza – zna daty ustanowienia praw: magdeburgskiego (1037 r.) i lubeckiego (1225 r.) – przedstawia proces odradzania się miast w średniowiecznej Europie – wymienia korzyści, które przynosiła miastom przynależność do hanz.</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu Związek Hanzeatycki (Hanza) – omawia przyczyny upadku miast na początku średniowiecza.</p>	<p>Uczeń: – ocenia znaczenie urbanizacji dla rozwoju gospodarczego w średniowieczu i współcześnie.</p>
<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: stan, monarchia stanowa, parlament, Stany Generalne – zna daty powstania: parlamentu angielskiego (1265 r.) i Stanów Generalnych we Francji (1302 r.) – wymienia cechy charakterystyczne monarchii stanowej.</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Wielka karta swobód</i>, Izba Lordów, Izba Gmin – omawia rolę postaci: Jana bez Ziemi, Filipa IV Pięknego – zna datę wydania <i>Wielkiej karty swobód</i> (1215 r.) – wskazuje na mapie państwa, w których powstały reprezentacje stanowe – omawia organizację i</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: kortezy, landtagi, sobór ziemski – omawia rolę postaci Bonifacego VIII – zna datę powstania soboru ziemskiego w Rosji (1549 r.) – przedstawia przyczyny ukształtowania się reprezentacji stanowej w Anglii – opisuje pozycję poszczególnych stanów społecznych w</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: Althing, <i>Wielka karta Leónu</i>, Hoftag, Riksdag, <i>impeachment</i>, parowie, lordowie – omawia rolę postaci: Henryka II, Tomasza Becketa, Szymona de Montfort – zna daty: powstania islandzkiego Althingu (ok. 930 r.), pierwszych obrad kortezów w Królestwie Leónu (ok. 1188 r.) – wymienia przyczyny i</p>	<p>Uczeń: – ocenia wpływ przemian organizacji i funkcjonowania parlamentu angielskiego na współczesny parlamentaryzm – ocenia skutki ukształtowania się reprezentacji stanowej dla państwa i władzy królewskiej.</p>

	<p>działanie parlamentu angielskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia kompetencje parlamentu angielskiego – prezentuje organizację i działanie Stanów Generalnych we Francji – wymienia kompetencje Stanów Generalnych we Francji. 	<p>monarchiach: angielskiej i francuskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia przyczyny zwołania Stanów Generalnych we Francji – opisuje warunki, które musiały zaistnieć w państwach, aby powstały w nich reprezentacje stanowe. 	<p>skutki konfliktu królów angielskich z duchowieństwem</p> <ul style="list-style-type: none"> – prezentuje organizację i kompetencje zgromadzeń stanowych w innych krajach europejskich – porównuje okoliczności powstania zgromadzeń stanowych w Anglii i we Francji. 	
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: rewolucja, dyktatura, monarchia parlamentarna – omawia rolę postaci: Johna Locke’a, Charles’a de Montesquieu (Monteskiusza), Jeana-Jacques’a Rousseau, Woltera – zna datę ogłoszenia republiki w Anglii (1649 r.) – wymienia cechy charakterystyczne angielskiej monarchii parlamentarnej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: poddaństwo państwowe, lord protektor, <i>Habeas Corpus Act</i>, „chwalebna rewolucja”, umowa społeczna – omawia rolę postaci: Niccola Machiavellego, Jeana Bodina, Olivera Cromwella, Thomasa Hobbesa – zna daty: wybuchu wojny domowej w Anglii (1642 r.), zatwierdzenia <i>Habeas Corpus Act</i> (1679 r.), „chwalebnej rewolucji” (1688 r.) – prezentuje okoliczności „chwalebnej rewolucji” – przedstawia poglądy filozofów dotyczące umowy społecznej i jej realizacji. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: akty nawigacyjne, <i>Deklaracja praw</i> – omawia rolę postaci: Armanda Jeana Richelieu, Ludwika XIV, Karola I, Karola II, Jakuba II, Marii II Stuart, Wilhelma III Orańskiego – zna daty: bitwy pod Naseby (1645 r.), uchwalenia aktów nawigacyjnych (1651 r.) – tłumaczy, jak w XVI i XVII w. rozumiano prawa człowieka oraz prawa obywatela – opisuje cechy charakterystyczne monarchii absolutnej na przykładzie Francji – wymienia przyczyny rewolucji angielskiej – przedstawia przebieg angielskiej wojny domowej i jej wpływ na przemiany ustrojowe w 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: „spisek prochowy”, torysi, wigowie – omawia rolę postaci: Thomasa Smitha, Jakuba I, Guya Fawkesa, Ludwika III, Jules’a Mazarina – zna daty: „spisku prochowego” (1605 r.), wydania <i>Instrumentu rządzenia</i> (1653 r.), objęcia tronu angielskiego przez Karola II (1660 r.) – prezentuje poglądy filozofów na temat mającego u podstaw idee oświeceniowe funkcjonowania nowoczesnego państwa. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ poglądów oświeceniowych na temat umowy społecznej i funkcjonowania państwa na współczesne systemy demokratyczne oraz udział obywateli w rządzeniu państwem.

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: gospodarka folwarczno-pańszczyzniana, pańszczyzna – wymienia cechy charakterystyczne gospodarki europejskiej na zachód i wschód od Łaby. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: dualizm gospodarczy, folwark pańszczyzniany, uwłaszczenie – zna daty: zniesienia poddaństwa osobistego w Księstwie Warszawskim (1807 r.), uwłaszczenia w Galicji (1848 r.), uwłaszczenia w Królestwie Polskim (1864 r.) – wskazuje na mapie umowną granicę podziału gospodarczego Europy – omawia gospodarcze skutki wielkich odkryć geograficznych – opisuje funkcjonowanie folwarku szlacheckiego – wymienia powinności chłopów wobec panów feudalnych – przedstawia etapy procesu uwłaszczenia na ziemiach polskich pod trzema zaborami. 	<p>Anglii.</p> <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: pańszczyzna sprzężajna, komornicy – zna datę wydania <i>Statutu toruńskiego</i> (1520 r.) – przedstawia przyczyny przemian społeczno-ekonomicznych w XVI w. – prezentuje rolę gospodarczą i społeczną szlachty – wyjaśnia znaczenie <i>Statutu toruńskiego</i> dla rozwoju gospodarki folwarczno-pańszczyznianej w Polsce – omawia przemiany społeczno-gospodarcze oraz polityczne, które doprowadziły do eliminacji elementów feudalizmu w Europie. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: połowiczny system dzierżawy, gospodarka dzierżawna (czynszowa) – porównuje rozwój gospodarczy na zachodzie i wschodzie Europy w XVI–XVIII w. oraz ocenia następstwa dostrzeżonych różnic. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ systemu gospodarczego na życie ludności w czasach nowożytnych i obecnych.
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: sejm walny, senat, izba poselska, <i>liberum veto</i>, <i>Nihil novi</i>, sejmik ziemski – zna daty: zwołania pierwszego dwuizbowego sejmu walnego (1493 r.), uchwalenia konstytucji <i>Nihil novi</i> (1505 r.), 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: sąd ziemski, <i>Artykuły henrykowskie</i>, sejm zwyczajny (ordynaryjny), sejm nadzwyczajny (ekstraordynaryjny), sejm konwokacyjny, sejm elekcyjny – omawia rolę postaci: 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: konstytucja, rugi poselskie, Trybunał Koronny, Trybunał Litewski, interreks – prezentuje genezę polskiego parlamentaryzmu – tłumaczy wpływ konstytucji <i>Nihil novi</i> na 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – porównuje organizację parlamentu angielskiego i sejmu walnego w Rzeczypospolitej – ocenia skutki stosowania przez szlachtę <i>liberum veto</i>. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – porównuje oraz ocenia uprawnienia parlamentów: francuskiego, angielskiego i Rzeczypospolitej.

<p>pierwszego zastosowania <i>liberum veto</i> (1652 r.) – omawia strukturę i zasady działania sejmu walnego.</p>	<p>Jana Olbrachta, Władysława Sicińskiego, Stefana Batorego – zna datę uchwalenia <i>Artykułów henrykowskich</i> (1573 r.) – prezentuje okoliczności zwołania pierwszego sejmu – wymienia i opisuje poszczególne etapy prac sejmu walnego – wymienia rodzaje sejmów – tłumaczy, w jaki sposób przywileje wpłynęły na potęgę polityczną szlachty.</p>	<p>funkcjonowanie polskiego parlamentaryzmu – omawia kompetencje szlacheckich sądów ziemskich – przedstawia rolę, uprawnienia oraz zasady funkcjonowania sejmów konwokacyjnych i elekcyjnych – wymienia rodzaje szlacheckich sejmików ziemskich i prezentuje ich funkcje.</p>		
<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: przywilej szlachecki, oligarchia magnacka – omawia rolę postaci: Ludwika Węgierskiego, Władysława Jagiełły, Kazimierza Jagiellończyka – zna daty nadania przywilejów: koszyckiego (1374 r.), jedlnieńsko-krakowskiego (1430–1433 r.), cerekwicko-nieszawskiego (1454 r.), radomskiego (1505 r.) – wymienia cechy charakterystyczne szlachty jako stanu społecznego – wymienia cechy charakterystyczne oligarchii magnackiej.</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: magnaci, średnia szlachta, infamia, banicja, klientelizm, latyfundium – omawia rolę postaci: Jana Olbrachta, Aleksandra Jagiellończyka, Jana Kazimierza – zna daty nadania przywilejów: czerwińskiego (1422 r.), warckiego (1423 r.), piotrkowskiego (1496 r.) – wymienia postanowienia przywilejów szlacheckich – przedstawia proces kształtowania się stanu szlacheckiego – wymienia i charakteryzuje warstwy stanu szlacheckiego</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: nobilitacja, szlachta zagrodowa (zaściankowa), „gołota”, herb, zawołanie, ordynacja – omawia rolę postaci: Janusza Radziwiłła, Bogusława Radziwiłła – przedstawia przyczyny i skutki rozwarstwienia stanu szlacheckiego – tłumaczy, w jakich okolicznościach szlachcic mógł utracić prawa obywatelskie i jakie były tego skutki – prezentuje styl życia polskiej magnaterii.</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu nowa magnateria – omawia rolę postaci: Samuela Zborowskiego, Hieronima Radziejowskiego, Krzysztofa Opalińskiego, Andrzeja Karola Grudzińskiego – przedstawia wpływ kryzysu w XVII w. na przemiany społeczne i polityczne w Rzeczypospolitej – prezentuje wpływ przywilejów na rolę szlachty i króla w państwie.</p>	<p>Uczeń: – ocenia wpływ wzrostu potęgi magnatów na sytuację społeczną, gospodarczą i polityczną Rzeczypospolitej – omawia i ocenia postawy magnaterii wobec zagrożenia państwowości polskiej – ocenia wpływ oligarchii magnackiej na funkcjonowanie państwa polskiego.</p>

	– prezentuje przyczyny, przejawy i skutki wzrostu potęgi magnatów.			
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: konfederacja, rokosz, elekcja <i>viritim</i>, konfederacja barska, konfederacja targowicka – omawia rolę postaci: Zygmunta I Starego, Zygmunta Augusta, Zygmunta III Wazy, Jana Kazimierza, Stanisława Augusta Poniatowskiego – zna daty konfederacji: barskiej (1768–1772 r.) i targowickiej (1792 r.) – tłumaczy, dlaczego targowica (konfederacja targowicka) stała się symbolem zdrady narodowej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: egzekucja praw i dóbr, rokosz Zebrzydowskiego, rokosz Lubomirskiego – omawia rolę postaci: Mikołaja Zebrzydowskiego, Jerzego Sebastiana Lubomirskiego, Stanisława Szczęsnego Potockiego, Franciszka Ksawerego Branickiego, Seweryna Rzewuskiego – zna daty rokoszy: Zebrzydowskiego (1606–1607 r.) i Lubomirskiego (1665–1666 r.) – wymienia cechy charakterystyczne konfederacji i rokoszy jako wyrazów szlacheckiego buntu – przedstawia przyczyny, cele i skutki konfederacji: barskiej i targowickiej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: elekcja <i>vivente rege</i>, „wojna kokosza”, konfederacja tyszowiecka – omawia rolę postaci: Jana Zamojskiego, Stefana Czarnieckiego – zna daty: „wojny kokoszej” (1537 r.), bitwy pod Guzowem (1607 r.), konfederacji tyszowieckiej (1655 r.), bitwy pod Mątwami (1666 r.) – wymienia przyczyny, cele i skutki „wojny kokoszej” – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki rokoszy: Zebrzydowskiego oraz Lubomirskiego – prezentuje przyczyny, cele i skutki konfederacji tyszowieckiej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Stanisława Lanckorońskiego, Józefa Pułaskiego, Michała Krasińskiego – wyjaśnia, dlaczego rokosze i konfederacje miały destrukcyjny wpływ na życie polityczne w Rzeczypospolitej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia postawy przywódców rokoszy – ocenia zjawisko oligarchizacji życia politycznego w Rzeczypospolitej – ocenia różne postawy polskiej szlachty wobec władzy królewskiej i racji stanu.
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu sarmatyzm – omawia rolę postaci: Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Piotra Skargi – zna datę wydania <i>Konstytucji 3 maja</i> (1791 r.) – przedstawia społeczne i 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: „czarna procesja”, prawo o miastach – omawia rolę postaci: Stanisława Leszczyńskiego, Stanisława Konarskiego, Stanisława Staszica, Jana Dekerta 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prezentuje wpływ reformacji na rozwój nowych idei społecznych na ziemiach polskich – omawia przyczyny krytyki szlacheckiej idei „złotej wolności” – wyjaśnia, na czym polegała nowa koncepcja narodu ukształtowana w 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Kallimacha, Biernata z Lublina, Jana Ostroroga – porównuje i ocenia postulaty reform: S. Leszczyńskiego, S. Konarskiego i S. Staszica – porównuje rozważania na temat pozycji obywatela w państwie w polskiej i 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia XVIII-wieczne propozycje reform ustrojowych – omawia i ocenia wpływ wydarzeń z przełomu XVIII i XIX w. na przemiany społeczne na ziemiach polskich.

<p>obywatelskie idee A. Frycza Modrzewskiego – prezentuje założenia sarmatyzmu.</p>	<p>– zna daty: „czarnej procesji” (1789 r.), uchwalenia prawa o miastach (1791 r.) – tłumaczy, dlaczego termin obywatele początkowo dotyczył jedynie przedstawicieli stanu szlacheckiego – prezentuje XVIII-wieczne propozycje reform ustrojowych – przedstawia proces nabywania praw przez mieszczan w XVIII w.</p>	<p>XVIII w. – przedstawia ewolucję pojęcia obywatel na gruncie polskim.</p>	<p>zachodnioeuropejskiej publicystyce politycznej.</p>	
<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Deklaracja niepodległości Stanów Zjednoczonych</i>, <i>Deklaracja praw człowieka i obywatela</i> – omawia rolę postaci: Jerzego Waszyngtona, Benjamina Franklina – zna daty: wybuchu wojny o niepodległość Stanów Zjednoczonych (1774 r.), ogłoszenia <i>Deklaracji niepodległości Stanów Zjednoczonych</i> (4 lipca 1776 r.), zburzenia Bastylii (14 lipca 1789 r.), uchwalenia <i>Deklaracji praw człowieka i obywatela</i> (26 sierpnia 1789 r.) – przedstawia zasady spisane w <i>Deklaracji praw człowieka i obywatela</i>.</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki</i>, jakobini, przewrót termidoriański – omawia rolę postaci: Tadeusza Kościuszki, Kazimierza Pułaskiego, Ludwika XVI, Maximiliena de Robespierre’a – zna daty: uchwalenia <i>Konstytucji Stanów Zjednoczonych Ameryki</i> (1787 r.), ogłoszenia Francji republiką (wrzesień 1792 r.), dojścia do władzy jakobinów (1793 r.), przewrotu termidoriańskiego (lipiec 1794 r.) – wymienia bezpośrednie przyczyny wojny kolonii angielskich o</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: „bostońskie picie herbaty”, Zgromadzenie Narodowe, Konstytuanta, Zgromadzenie Prawodawcze (Legislatywa), Konwent Narodowy – omawia rolę postaci: Thomasa Jeffersona, Johna Adamsa – zna daty: „bostońskiego picia herbaty” (1773 r.), bitwy pod Saratogą (1777 r.), bitwy pod Yorktown (1781 r.), zwołania Stanów Generalnych (1789 r.), uchwalenia pierwszej konstytucji francuskiej (wrzesień 1791 r.), egzekucji Ludwika XVI (styczeń 1793 r.), uchwalenia „konstytucji</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: sankiuloci, I koalicja antyfrancuska, „konstytucja roku III” – omawia rolę postaci: Thomasa Paine’a, Marie Josepha de La Fayette’a, Wilhelma von Steubena – zna daty: bitwy pod Lexington (1775 r.), traktatu pokojowego, którego zawarcie zakończyło wojnę o niepodległość Stanów Zjednoczonych (1783 r.), wybuchu powstania w Wandei (1793 r.) – omawia relacje pomiędzy Wielką Brytanią a koloniami angielskimi w Ameryce Północnej – prezentuje losy Ludwika XVI w czasie rewolucji – przedstawia i ocenia</p>	<p>Uczeń: – ocenia wpływ <i>Deklaracji praw człowieka i obywatela</i> na współczesne prawa człowieka – ocenia wpływ rewolucji: amerykańskiej oraz francuskiej na koncepcje państwa i prawa.</p>

	<p>niepodległość</p> <ul style="list-style-type: none"> – prezentuje zasady ustrojowe Stanów Zjednoczonych Ameryki – omawia okoliczności wybuchu rewolucji francuskiej – przedstawia stosunek społeczeństwa do rewolucji – wymienia główne etapy rewolucji francuskiej. 	<p>roku III” (1795 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie obszary Francji, na których doszło do wystąpień kontrrewolucyjnych – opisuje przebieg wojny kolonii brytyjskich w Ameryce Północnej o niepodległość – prezentuje sytuację społeczno-ekonomiczną we Francji w XVIII w. – tłumaczy realne i symboliczne znaczenie zdobycia Bastylji. 	<p>dyktatorskie rządy jakobinów.</p>	
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: Wiosna Ludów, rewolucja lutowa, rewolucja październikowa – omawia rolę postaci: Karola Marksa, Fryderyka Engelsa, Włodzimierza Lenina – zna daty: Wiosny Ludów (1848–1849 r.), rewolucji lutowej w Rosji (marzec 1917 r.), rewolucji październikowej (listopad 1917 r.) – wymienia przyczyny i skutki Wiosny Ludów – prezentuje przyczyny oraz skutki rewolucji: lutowej i październikowej w Rosji. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: rewolucja przemysłowa, socjalizm, komunizm, socjalizm naukowy – omawia rolę postaci: Giuseppe Garibaldiego, Ludwika Napoleona Bonapartego, Franciszka Józefa I – zna daty rewolucji: we Francji i w Belgii (1830 r.), a także w Rosji (1905–1907 r.) – wskazuje na mapie kraje, w których doszło do rewolucji w 1830 r. i wystąpień Wiosny Ludów – omawia społeczne skutki rewolucji przemysłowej i ich wpływ na rozwój nowych ideologii – przedstawia założenia socjalizmu, socjalizmu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: socjalizm utopijny, <i>Manifest komunistyczny</i>, rewizjonizm, reformizm – omawia rolę postaci: Giuseppe Mazziniego, Mikołaja II, Piotra Stołypina – zna daty wybuchu Wiosny Ludów: w państwach włoskich (styczeń 1848 r.), we Francji (luty 1848 r.), w państwach niemieckich i Austrii (luty 1848 r.) – wymienia przyczyny oraz skutki rewolucji: we Francji i w Belgii w 1830 r. – prezentuje przebieg Wiosny Ludów: we Francji, w państwach włoskich, niemieckich i 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: mienszewicy, bolszewicy, <i>Manifest październikowy</i> – omawia rolę postaci: Karola X, Ludwika Filipa, Klemensa von Metternicha, Ferdynanda I – zna daty: pokoju w Brześciu Litewskim (marzec 1918 r.), zamordowania cara Mikołaja II i jego rodziny (lipiec 1918 r.) – tłumaczy, jaką rolę odgrywała sztuka w czasach rewolucji – porównuje rewolucyjny terror jakobinów i bolszewików – przedstawia znaczenie XIX-wiecznych rewolucji dla demokratyzacji życia w Europie. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ rewolucji na sztukę – ocenia cele i skuteczność reformizmu – ocenia wpływ ideologii demokratycznej i socjalistycznej na ruchy rewolucyjne – ocenia rządy bolszewików w Rosji.

	<p>utopijnego i komunizmu</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia przyczyny i skutki rewolucji w Rosji z lat 1905–1907 – prezentuje rządy bolszewików w Rosji. 	<p>Austrii</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia okoliczności, które wpłynęły na ukształtowanie się rewizjonizmu i reformizmu. 		
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu anarchizm – omawia rolę postaci: Michaiła Bakunina, Piotra Kropotkina – wymienia przyczyny ukształtowania się anarchizmu – przedstawia metody działania anarchistów. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu antyglobalizm – omawia rolę postaci: Pierre’a Proudhona, Edwarda Abramowskiego – przedstawia ideologiczne podstawy anarchizmu – omawia działalność anarchistów na ziemiach polskich – prezentuje przyczyny rozwinięcia się doktryny anarchistycznej w drugiej połowie XIX w. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: anarchokomunizm, anarchosyndykalizm, związki zawodowe – omawia rolę postaci Williama Godwina – wyjaśnia, za jakim modelem organizacji społeczeństwa opowiadał się Pierre Proudhon – wskazuje główną przyczynę sporu pomiędzy anarchistami a komunistami. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Luigiego Lucheniego, Leona Czolgosza, Jeana Jacques’a Élisée Reclusa – przedstawia wpływ anarchosyndykalizmu na działalność związków zawodowych w Hiszpanii i Stanach Zjednoczonych – prezentuje i ocenia wpływ anarchizmu na współczesne subkultury młodzieżowe oraz ruch antyglobalistyczny. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia stosunek anarchistów do państwa i władzy.
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu Komuna Paryska – zna okres walk Komuny Paryskiej (18 marca – 18 maja 1871 r.) – przedstawia cele i skutki walk Komuny Paryskiej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: Rada Komuny, komunardzi – omawia rolę postaci Jarosława Dąbrowskiego – zna daty: powstania III Republiki Francuskiej (wrzesień 1870 r.), wojny francusko-pruskiej (1870–1871 r.) – przedstawia przyczyny walk Komuny Paryskiej – prezentuje działalność Rady Komuny – wymienia przyczyny upadku Komuny Paryskiej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>Międzynarodówka</i> – omawia rolę postaci: Napoleona III, Louisa Adolphe’a Thiersa, Floriana Trawińskiego, Walerego Wróblewskiego – zna daty: klęski Francuzów pod Sedanem (wrzesień 1870 r.), zawarcia traktatu pokojowego w Wersalu (maj 1871 r.) – przedstawia wpływ wojny francusko-pruskiej na walki Komuny 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci Léona Gambetty – przedstawia rolę kobiet w rewolucjach francuskich. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia znaczenie walk Komuny Paryskiej dla XIX-wiecznego ruchu rewolucyjnego.

		<p>Paryskiej – tłumaczy, dlaczego w walkach Komuny Paryskiej brali udział Polacy.</p>		
<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: konstytucja marcowa, konstytucja kwietniowa – omawia rolę postaci Józefa Piłsudskiego – zna daty: ogłoszenia niepodległości przez Polskę (11 listopada 1918 r.), uchwalenia konstytucji: marcowej (1921 r.) i kwietniowej (1935 r.) – przedstawia ustrój polityczny II Rzeczypospolitej ustanowiony w konstytucjach: marcowej i kwietniowej.</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu sanacja – omawia rolę postaci Jędrzeja Moraczewskiego – zna datę przewrotu majowego (1926 r.) – wskazuje na mapie tereny zwartego osadnictwa mniejszości narodowych w II Rzeczypospolitej – przedstawia początki kształtowania się II Rzeczypospolitej – prezentuje zakres praw obywatelskich w konstytucjach: marcowej i kwietniowej – opisuje wielonarodową strukturę społeczną II Rzeczypospolitej.</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: wybory brzeskie, proces brzeski, „getto ławkowe”, strajk rolny – zna daty: powołania rządu J. Moraczewskiego (listopad 1918 r.), pierwszych wyborów do sejmu w II Rzeczypospolitej (styczeń 1919 r.), wyborów brzeskich (1930 r.), procesu brzeskiego (1931–1932 r.) – tłumaczy, na czym polegał demokratyczny charakter II Rzeczypospolitej na początku jej istnienia – omawia okoliczności zamachu majowego.</p>	<p>Uczeń: – omawia rolę postaci Zofii Moraczewskiej – zna datę strajku powszechnego w Krakowie (1923 r.) – przedstawia i ocenia politykę II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych.</p>	<p>Uczeń: – porównuje oraz ocenia zakres praw obywatelskich w konstytucjach: marcowej i kwietniowej.</p>
<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: poznański Czerwiec, wydarzenia marcowe, Grudzień '70 – omawia rolę postaci: Bolesława Bieruta, Władysława Gomułki, Edwarda Gierka – zna daty: uchwalenia <i>Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej</i></p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: Polska Zjednoczona Partia Robotnicza, kult jednostki, odwilż październikowa – omawia rolę postaci: Stanisława Mikołajczyka, kard. Stefana Wyszyńskiego, Jacka Kuronia, Adama Michnika – zna daty: powstania</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej, „mała stabilizacja”, „partyzanci”, czarny czwartek – omawia rolę postaci: Józefa Różańskiego, Józefa Cyrankiewicza – zna daty: utworzenia Tymczasowego Rządu</p>	<p>Uczeń: – omawia rolę postaci: Antoniego Słonimskiego, Mieczysława Moczara, Karola Modzelewskiego – zna daty: powołania W. Gomułki na stanowisko I sekretarza KC PZPR (październik 1956 r.), powstania <i>Listu 34</i> (1964 r.) – prezentuje proces</p>	<p>Uczeń: – ocenia politykę PZPR wobec społeczeństwa.</p>

<p>(1952 r.), poznańskiego Czerwca (28–30 czerwca 1956 r.), wydarzeń marcowych (1968 r.), wystąpień grudniowych na Wybrzeżu (1970 r.) – przedstawia skutki przejęcia władzy w Polsce przez komunistów.</p>	<p>Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (1948 r.), odwilży październikowej (1956–1957 r.) – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki poznańskiego Czerwca – omawia przyczyny, przebieg i skutki Marca '68 – prezentuje przyczyny, przebieg i skutki wystąpień na Wybrzeżu z grudnia 1970 r.</p>	<p>Jedności Narodowej (1945 r.), przeprowadzenia referendum ludowego (1946 r.), uchwalenia „małej konstytucji” (1947 r.), czarnego czwartku w Gdyni (17 grudnia 1970 r.) – prezentuje stosunek władz komunistycznych do społeczeństwa – wymienia cele komunistycznej propagandy – omawia odwilż październikową i „małą stabilizację” z czasów rządów W. Gomułki – przedstawia okoliczności powstania opozycji antykomunistycznej.</p>	<p>przejmowania władzy przez komunistów w powojennej Polsce – przedstawia proces formowania się opozycji w powojennej Polsce.</p>	
<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: Komitet Obrony Robotników, postulaty sierpniowe, Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”, Okrągły Stół – omawia rolę postaci: Edwarda Gierka, Lecha Wałęsy, kard. Karola Wojtyły, gen. Wojciecha Jaruzelskiego – zna daty: wyboru kard. K. Wojtyły na papieża (1978 r.), strajku w Stoczni Gdańskiej (14–31 sierpnia 1980 r.), wprowadzenia stanu wojennego (13 grudnia 1981 r.)</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: Służba Bezpieczeństwa, Międzyzakładowy Komitet Strajkowy, Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego – omawia rolę postaci: Jacka Kuronia, ks. Jerzego Popiełuszki – zna daty: strajków czerwcowych (1976 r.), powstania KOR (1976 r.), ogłoszenia postulatów sierpniowych (17 sierpnia 1980 r.), podpisania porozumień w Gdańsku (31 sierpnia 1980 r.), utworzenia NSZZ</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: Studencki Komitet Solidarności, Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela, Wolne Związki Zawodowe – omawia rolę postaci: Antoniego Macierewicza, Stanisława Pyjasa, Anny Walentynowicz, Grzegorza Przemyka – zna daty: założenia WZZ (1978 r.), pierwszej pielgrzymki Jana Pawła II do ojczyzny (1979 r.), podpisania porozumień w Szczecinie (30 sierpnia 1980 r.), zniesienia stanu wojennego (22 lipca 1983</p>	<p>Uczeń: – omawia rolę postaci: Jerzego Andrzejewskiego, Edwarda Lipińskiego, ks. Jana Ziei, Jana Józefa Lipskiego, Kazimierza Świtonia, Andrzeja Gwiazdy, Krzysztofa Wyszowskiego, Antoniego Sokołowskiego, Bogdana Borusewicza, Andrzeja Kołodzieja – zna daty powstania: Studenckiego Komitetu Solidarności (1977 r.) i ROPCiO (1977 r.) – przedstawia rolę Kościoła w walce z władzami komunistycznymi</p>	<p>Uczeń: – ocenia rolę organizacji opozycyjnych w walce o demokratyzację państwa polskiego.</p>

<p>– przedstawia przyczyny i skutki wydarzeń z sierpnia 1980 r.</p>	<p>„Solidarność” (wrzesień 1980 r.), pacyfikacji górników z kopalni Wujek (16 grudnia 1981 r.), obrad Okrągłego Stołu (6 lutego – 5 kwietnia 1989 r.)</p> <p>– wymienia cele i przedstawia charakter działalności KOR</p> <p>– omawia postulaty wysunięte przez Międzyzakładowy Komitet Strajkowy</p> <p>– przedstawia okoliczności wprowadzenia stanu wojennego w Polsce</p> <p>– prezentuje okoliczności zwołania obrad Okrągłego Stołu i decyzje polityczne ich uczestników.</p>	<p>r.)</p> <p>– przedstawia okoliczności powstawania organizacji opozycyjnych w latach 70. XX w.</p> <p>– opisuje wpływ problemów życia codziennego w epoce E. Gierka na stosunek społeczeństwa do władz PRL</p> <p>– wymienia nazwy organizacji opozycyjnych działających w PRL w latach 70. i 80. XX w.</p>	<p>– opisuje postawy społeczeństwa polskiego wobec polityki władz komunistycznych.</p>	
<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: utopia, antyutopia</p> <p>– przedstawia przyczyny oraz sposoby wykorzystywania idei eugenicznych w XIX i XX w.</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: socjalizm utopijny, eugenika</p> <p>– omawia rolę postaci: Aldousa Huxleya, George’a Orwella, Stanisława Lema</p> <p>– wymienia przykłady antyutopii (literackich i filmowych)</p> <p>– przedstawia cechy charakterystyczne antyutopii (literackich i filmowych)</p> <p>– porównuje utopie i antyutopie.</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– omawia rolę postaci: Platona, Thomasa More’a, Tommasa Campanelli, Francisca Bacona, Ignacego Krasickiego, Roberta Owena, Janusza Zajdla, Francisca Galtona</p> <p>– przedstawia wizje idealnego państwa tworzone na przestrzeni dziejów</p> <p>– wyjaśnia przyczyny ukształtowania się antyutopii.</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– omawia rolę postaci: Louisa Auguste’a Blanqui, Henriego de Saint-Simona, Charles’a Fouriera, Jeana-Baptiste’a Godina</p> <p>– przedstawia znaczenie idei utopijnych w myśli politycznej</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego stosowanie zasad eugeniki stanowi zagrożenie dla demokracji oraz praw człowieka.</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– ocenia aktualny stopień rozwoju technologii i nauki w kontekście zagrożenia powstaniem świata przypominającego ten przedstawiony w antyutopiach.</p>

VIII. ZASADY INFORMOWANIA O WYMAGANIACH EDUKACYJNYCH I POSTĘPACH UCZNIÓW W NAUCE PRZEDMIOTU:

- 1) Wszystkie oceny są jawne i podawane na bieżąco.
- 2) Prace pisemne otrzymuje uczeń do wglądu na lekcji, a rodzice w kontaktach indywidualnych i na zebraniach klasowych – „wywiadówkach”.
- 3) Na wniosek ucznia lub jego rodziców (prawnych opiekunów) sprawdzone i ocenione pisemne prace kontrolne oraz inna dokumentacja dotycząca oceniania ucznia jest udostępniana uczniowi lub jego rodzicom (prawnym opiekunom).
- 4) Sprawdziany są przechowywane przez nauczyciela do czasu wystawienia oceny semestralnej lub końcoworocznej.
- 5) Ocena jest wyrażona stopniem szkolnym w skali od 1 do 6.
- 6) Uczeń mający kłopoty z opanowaniem materiału nauczania może zwrócić się o pomoc do nauczyciela i jeżeli jest to pożądane, wspólnie ustalają program wspomagający.
- 7) Na wniosek ucznia lub jego rodziców (opiekunów prawnych) nauczyciel uzasadnia ustaloną ocenę semestralną lub końcoworoczną.
- 8) Na miesiąc przed planowaną klasyfikacją (posiedzeniem Rady pedagogicznej klasyfikacyjnej) uczeń jest informowany o grożącej mu ocenie niedostatecznej na koniec semestru lub całego roku szkolnego.
- 9) Aby uzyskać promocję do następnej klasy uczeń obowiązany jest zaliczyć pozytywnie materiał nauczania z pierwszego semestru, jeśli za pierwszy semestr uzyskał ocenę niedostateczną. Zaliczenie odbywa się w formie ustalonej przez nauczyciela najpóźniej do końca marca.

Opracowali:
mgr Jolanta Cieślewicz
mgr Marek Cieślewicz
mgr Mirosław Sroka